

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE ŞAHIS VE SERMAYE ŞİRKETLERİNİN
VERGİSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(DOKTORA TEZİ)

Erhan GÜMÜŞ

BURSA 2006

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE ŞAHIS VE SERMAYE ŞİRKETLERİNİN
VERGİSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(DOKTORA TEZİ)

Erhan GÜMÜŞ

**Danışman
Prof. Dr. Nihat EDİZDOĞAN**

BURSA 2006

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat
Dalı, Bilim Dalı'nda numaralı
.....'nın hazırladığı
“ ” konulu
..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması)
ile ilgili tez savunma sınavı,/...../ 20.... günü - saatleri arasında
yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının
.....(başarılı/başarısız) olduğuna(oybirliği/oy çokluğu) ile
karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye (Tez Danışmanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Ana Bilim Dalı Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

Enstitü Müdürü
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Yazar : Erhan GÜMÜŞ
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Maliye
Bilim Dalı : Mali Hukuk
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : ix + 198
Mezuniyet Tarihi : / / 2006
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Nihat EDİZDOĞAN

TÜRKİYE’DE ŞAHIS VE SERMAYE ŞİRKETLERİNİN VERGİSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Şirketler, insan istek ve ihtiyaçlarını sürekli olarak karşılamak üzere, piyasası olan ve fiyatı piyasada oluşan iktisadi mal veya hizmetleri satışa sunmak ve bu yolla kar sağlamak amacı güden kuruluşlardır. Türkiye’de şirketler şahıs ve sermaye şirketleri olmak üzere ikiye ayrılırlar. Vergi hukukumuzda şahıs şirketleri ile sermaye şirketleri vergilendirme bakımından değişik özellikler taşımaktadır. Şahıs şirketleri gelir vergisi kanununa göre vergilendirilirken, sermaye şirketleri kurumlar vergisi kanununa göre vergilendirilmektedirler.

Şirketlerin kuruluş aşamasından sona erme aşamasına kadar vergilerin şirketler üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Vergiler şirketlerin kuruluş aşamasında işyeri seçimi, hukuki şekil seçimi ve sermaye yapısı seçiminde etkili olmaktadır. Ayrıca vergiler şirketlerin işleyiş aşamasında yatırım kararları üzerinde etkili olmaktadır. Son olarak da şirketlerin sona erme aşamasında vergilerin etkileri bulunmaktadır. Şirketler vergisel avantajlar nedeniyle başka şirketlerle birleşmekte ya da başka şirketlere dönüşmektedirler.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye’de şirket türleri, yapıları ve şirketlerin vergilendirilmesi yer almaktadır. İkinci bölümde, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri’nde şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise, şirketlerin kuruluş aşamasında, işleyiş aşamasında ve sona erme aşamasında vergilerin etkileri incelenmektedir.

Anahtar Sözcükler

Vergi
Tasfiye

Şirket
Bölünme

Birleşme

Devir

ABSTRACT

Yazar : Erhan GÜMÜŞ
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Maliye
Bilim Dalı : Mali Hukuk
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : ix + 198
Mezuniyet Tarihi : / / 2006
Tez : Prof. Dr. Nihat EDİZDOĞAN
Danışman(lar)ı

THE COMPARISON AND EVALUATION OF PARTNERSHIP AND CAPITAL COMPANIES IN VIEW OF TAXATION IN TURKEY

The companies are an establishment which aims to obtain profit and to supply economic goods and services that have a market and its price constituted by market in order to meet request and needs of human continually. In Turkey, companies divide into two different companies as partnership company and capital company. In our tax law, partnership companies and capital companies have different features from view of taxation. While partnership companies are taxed according to income tax, capital companies are taxed by corporation income tax.

Taxes have various impacts on companies from the establishment of company stage to the winding up of company stage. Taxes have effects on churce of office, legal form and the structure of capital in the establishment company. Also, tax effects on investments decisions in the production of company stage. Finally, in the winding up of company stage, taxes have effects. The companies merge or transform into another companies due to tax incentives.

Thesis consists of three chapters. In first chapter, there are the kinds of companies, their structure and to be taxed of companies. In second chapter, it is placed the structure and evaluation of companies in European Communitie and United States. In the third part, the effects of taxes are investigated in the establishment, production and winding up of companies stages.

Key Words

Tax
Liquidation

Company
Division

Merger

Acquisition

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa No</i>
TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ŞİRKETLER İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

1. ŞİRKETİN TANIMI, AMACI VE UNSURLARI	3
1.1. Şirketin Tanımı	3
1.2. Şirketleşmenin Amacı	3
1.3. Şirketin Unsurları	4
1.4. Şahıs Ya Da Sermaye Şirketi Olmanın Yararları ve Sakıncaları	4
1.4.1. Şahıs Şirketi Olmanın Yararları ve Sakıncaları	6
1.4.2. Sermaye Şirketi Olmanın Yararları ve Sakıncaları	7
1.4.3. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinde İndirilebilecek ve İndirilemeyecek Giderlerin Karşılaştırılması	9
1.4.3.1. Şahıs Şirketlerinde İndirilebilecek ve İndirilemeyecek Giderler	9
1.4.3.2. Sermaye Şirketlerinde İndirilebilecek ve İndirilemeyecek Giderler	11
2. ŞİRKETLERİN SINIFLANDIRILMASI	13
2.1. Şahıs Şirketleri	13
2.1.1. Adi Şirket	13
2.1.1.1. Tanımı	13
2.1.1.2. Özellikleri	14
2.1.1.3. Adi Şirketlerde Vergi Borçlarından Sorumluluk	18
2.1.1.4. Adi Ortaklıkların Ortaklarının Vergilendirilmesi	19
2.1.2. Kollektif Şirket	19
2.1.2.1. Tanımı	19
2.1.2.2. Unsurları	20
2.1.2.3. Özellikleri	21
2.1.2.4. Kollektif Şirketlerde Vergi Borçlarından Sorumluluk	26
2.1.2.5. Kollektif Şirket Ortaklarının Vergilendirilmesi	27
2.1.3. Adi Komandit Şirket	28
2.1.3.1. Tanımı	28
2.1.3.2. Özellikleri	28
2.1.3.3. Adi Komandit Şirkette Vergi Borçlarından Sorumluluk	30
2.1.3.4. Adi Komandit Şirket Ortaklarının Vergilendirilmesi	31
2.2. Sermaye Şirketleri	31
2.2.1. Anonim Şirket	31
2.2.1.1. Tanımı	31

2.2.1.2. Özellikleri	32
2.2.1.3. Anonim Şirkette Vergi Borçlarından Sorumluluk	44
2.2.1.4. Anonim Şirketlerin Vergilendirilmesi	46
2.2.2. Limited Şirket	46
2.2.2.1. Tanımı	46
2.2.2.2. Özellikleri	47
2.2.2.3. Limited Şirketin Vergi Borçlarından Sorumluluk	53
2.2.2.4. Limited Şirketlerin Vergilendirilmesi	54
2.2.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket	55
2.2.3.1. Tanımı	55
2.2.3.2. Özellikleri	55
2.2.3.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketin Vergi Borçlarından Sorumluluk	57
2.2.3.4. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Vergilendirilmesi	58

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE ŞİRKETLERİN YAPISI VE VERGİLENDİRİLMESİ

1. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ŞİRKETLERİN YAPISI VE VERGİLENDİRİLMESİ	59
1.1. Almanya	59
1.1.1. Şirketlerin Yapısı	59
1.1.1.1. Şahıs Şirketleri	59
1.1.1.2. Sermaye Şirketleri	60
1.1.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi	63
1.1.2.1. Birleşme ve Devirde Vergilendirme	65
1.1.2.2. Tasfiyede Vergilendirme	65
1.1.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler	66
1.1.4. Transfer Fiyatlaması	66
1.1.5. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar	67
1.2. Fransa	68
1.2.1. Şirketlerin Yapısı	68
1.2.1.1. Şahıs Şirketleri	68
1.2.1.2. Sermaye Şirketleri	68
1.2.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi	70
1.2.2.1. Birleşme ve Devirde Vergilendirme	70
1.2.2.2. Tasfiyede Vergilendirme	71
1.2.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler	71
1.2.4. Transfer Fiyatlaması	72
1.2.5. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar	73
1.3. İngiltere	74
1.3.1. Şirketlerin Yapısı	74
1.3.1.1. Şahıs Şirketleri	74
1.3.1.2. Sermaye Şirketleri	76
1.3.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi	77
1.3.2.1. Birleşme ve Devirde Vergilendirme	79

1.3.2.2. Tasfiyede Vergilendirme	79
1.3.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler	79
1.3.4. Transfer Fiyatlaması	81
1.3.5. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar	81
1.4. İtalya	82
1.4.1. Şirketlerin Yapısı	82
1.4.1.1. Şahıs Şirketleri	82
1.4.1.2. Sermaye Şirketleri	82
1.4.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi	83
1.4.2.1. Birleşmede Vergilendirme	85
1.4.2.2. Tasfiyede Vergilendirme	85
1.4.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler	85
1.4.4. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar	85
1.5. İspanya	86
1.5.1. Şirketlerin Yapısı	86
1.5.1.1. Şahıs Şirketleri	86
1.5.1.2. Sermaye Şirketleri	88
1.5.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi	96
1.5.3. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar	97
1.6. Diğer AB Ülkelerinde Şirketlerin Vergilendirilmesi	100
2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞİRKETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ	105
2.1. Şirketlerin Yapısı	105
2.1.1. Şahıs Şirketleri	105
2.1.2. Sermaye Şirketleri	106
2.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi	107
2.3. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar	108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE'DEKİ ŞİRKETLERİN VERGİSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ŞİRKETLERİN KURULUŞUNDA VERGİLERİN ETKİLERİ	110
1.1. İşyeri Seçiminde Vergilerin Etkileri	110
1.2. Hukuki Şekil Seçiminde Vergilerin Etkileri	112
1.3. İşletmelerin Büyümelerinde Vergilerin Etkileri	114
1.4. Sermaye Yapısı Seçiminde Vergilerin Etkileri	116
2. ŞİRKETLERİN İŞLEYİŞİNDE VERGİLERİN ETKİLERİ	117
2.1. Tedarik ve Anbarlamada Vergilerin Etkileri	117
2.2. Sürümde Vergilerin Etkileri	118
2.3. Yatırım ve Finansmanda Vergilerin Etkileri	118
2.4. Sermaye Şirketlerinin Bölünmesinde Vergilerin Etkileri	120
2.5. Sermaye Şirketlerinin Hisse Değişiminde Vergilerin Etkileri	124
3. ŞİRKETLERİN SONA ERMESİNDE VERGİLERİN ETKİLERİ	126
3.1. Şahıs Şirketlerinin Sona Ermesinde Vergilerin Etkileri	126

3.2. Sermaye Şirketlerinin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri	130
3.2.1. Anonim Şirketlerin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri	139
3.2.2. Limited Şirketlerin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri.....	141
3.2.3 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri	141
3.3. Sermaye Şirketlerinin Devrinde Vergilerin Etkileri	142
3.3.1. Devir Halinde Vergilendirilmeme Şartları	145
3.3.2. Anonim Şirketlerin Devralınmasında Vergilerin Etkileri.....	146
3.4. Sermaye Şirketlerinin Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri.....	148
3.4.1. Anonim Şirketlerin Fesih ve Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri	154
3.4.2. Limited Şirketlerin Fesih ve Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri.....	157
3.4.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri	158
3.5. Şirketlerin Şekil Değiştirmesinde Vergilerin Etkileri.....	158
3.5.1. Şirketlerin Şekil Değiştirmesinde Vergilendirilmemek İçin Aranan Şartlar	160
3.5.2. Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşmesinde Vergilerin Etkileri.....	161
3.5.3. Anonim Şirketin Limited Şirkete Dönüşmesinde Vergilerin Etkileri.....	163
3.5.4. Şahıs İşletmesinin Limited Şirkete Dönüşmesinde Vergilerin Etkileri.....	164
4. SERMAYE ŞİRKETLERİNE ÖZGÜ VERGİ DÜZENLEMELERİ	165
4.1. Değer Artış Kazançları	165
4.2. İştirak Kazançları İstisnası.....	166
4.3. Yurt Dışı Kazançlar İstisnası	167
4.4. Çifte Vergilemeyi Önleme	169
4.5. Örtülü Kazanç ve Transfer Fiyatlaması	170
4.5.1. Mevcut Durum	172
4.5.2. Öngörülen Durum	174
4.6. Amortisman	176
SONUÇ	179
KAYNAKLAR	183
ÖZGEÇMİŞ	197

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
A.Ü.	Anadolu Üniversitesi
AATUHK	Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
B.İ.T.İ.A.	Bursa İktisadi Ticari İlimler Akademisi
BK	Borçlar Kanunu
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
Bkz.	Bakınız
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
FIFO	First In First Out
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
İ.İ.B.F.	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İ.T.İ.A.	İktisadi Ticari İlimler Akademisi
İSMMMO	İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KDV	Katma Değer Vergisi
KDVK	Katma Değer Vergisi Kanunu
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
LIFO	Last In First Out
md.	Madde
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
p.	Page
R.G.	Resmi Gazete
s.	Sayfa
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
ss.	Sayfadan sayfaya
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VUK	Vergi Usul Kanunu
YTL	Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Şirket, iki ya da daha fazla kişinin ortak iktisadi bir amaca ulaşmak için emek ve sermayelerini bir sözleşme ile birleştirmek suretiyle meydana getirdikleri bir topluluktur. Şirketler, belli iktisadi amaçların gerçekleştirilmesi için kurulurlar. Şirketleri hukuki yapılarına göre şahıs ve sermaye şirketleri olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Şahıs şirketleri; adi şirket, kollektif şirket ve adi komandit şirkettir. Sermaye şirketleri ise; anonim şirket, limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkettir.

Şahıs şirketlerinde şirket sahibi faaliyetlerinin tamamından sorumludur ve şirketin karlarının ya da zararlarının tamamı da şirket sahibine aittir. Şahıs şirketinin sahibi işletme alacaklarına karşı da tüm malvarlığı ile sınırsız sorumludur. Şahıs şirketleri için belirlenmiş bir asgari sermaye miktarı yoktur. Şirket sahibinin elde ettiği kazanç ticari, zirai ya da serbest meslek kazancıdır.

Sermaye şirketleri ise birden çok ortağa sahiptirler. Ortaklar, sadece şirkete karşı taahhüt ettikleri sermaye payını koymakla yükümlüdürler. Şahıs şirketlerindeki gibi sınırsız sorumlulukları yoktur. Şirket alacaklılarına karşı koydukları sermaye oranında ve sermaye tutarında sorumludurlar. Sermaye şirketlerinde belirlenmiş bir asgari sermaye miktarı mevcuttur.

Vergi hukukumuzda şahıs şirketleri ile sermaye şirketleri vergilendirme bakımından değişik özellikler taşımaktadır. Şahıs şirketleri gelir vergisi kanununa göre vergilendirilirken, sermaye şirketleri kurumlar vergisi kanununa göre vergilendirilmektedirler. Vergilerin şahıs ve kurumlardan devlete yapılan karşılıksız bir transfer niteliğinde olduğu düşünülürse, ödenen bu vergiler mükellefleri etkilemektedir.

Şirket sahipleri ya da ortakları, ekonomik mal ya da hizmet üretmek ve pazarlamak için üretim faktörlerini bir araya getirerek kar elde etmek isterler ve bu girişimleri sonucunda da ortaya çıkan maliyetlere katlanmak zorundadırlar. Şirketlerin ödemesi gereken vergiler de şirketlerin maliyetleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle vergi düzenlemeleri girişimcileri etkilemektedir.

Girişimciler şahıs ya da sermaye şirketi kurarken vergilerin etkilerini dikkate almaktadırlar. Bu durumda girişimciler hangi şirket türünün vergisel yönden daha avantajlı olduğuna bakarak şirket kurabilirler. şirketlerin işleyiş aşamasında da vergilerin girişimcileri etkilemektedir. şirketlerin işleyiş aşamasında diğer etkilerin yanında vergilerinde etkisi ile şirketler bölünme yoluna giderek vergisel açıdan avantaj sağlamak isterler.

şirketlerin sona erme aşamasında ise girişimciler şirketlerini vergisel yönden diğer şirketlerle karşılaştırarak şirketlerini diğer şirketlerle birleştirebilirler, devredebilirler ya da şirketlerine son vererek başka bir şirket kurabilirler. Kaynak ve imkânlar bakımından belirli büyüklükleri gerektiren hedefleri gerçekteştirmek isteyen kurumların ekonomik güçlerini bir araya getirme ihtiyacı kendi aralarında birleşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde, birden fazla kurumdaki mali ve teknik potansiyelin en uygun şekilde kullanılması ile optimal verimin sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca şirketler birleşerek birim maliyetlerini azaltabilirler.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, şirketin tanımı, amacı ve unsurları, şahıs ve sermaye şirketlerinin yarar ve sakıncaları, şahıs ve sermaye şirketlerinin genel özellikleri ile şahıs ve sermaye şirketlerinde şirketlerin vergi borçlarından sorumluluğu, şahıs ve sermaye şirketlerinin vergilendirilmesi yer almaktadır.

İkinci bölümde, Avrupa Birliği ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nde şirketlerin yapıları ve vergilendirilmesine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; şirketlerin kuruluş, işleyiş ve sona erme aşamasında vergilerin etkileri ve sermaye şirketlerine özgü vergi düzenlemelerine değinilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER İLE İLGİLİ GENEL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde şirketin tanımı, amacı, unsurları, şahıs ve sermaye şirketlerinin yarar ve sakıncaları, şirketlerin yapıları ve vergilendirilmesi incelenecektir.

1. ŞİRKETİN TANIMI, AMACI VE UNSURLARI

Şirketin tanımı, amacı ve unsurları şu şekildedir.

1.1. Şirketin Tanımı

Şirket, kişilerin ekonomik amaçlarla bir araya gelerek, emek ve sermayelerini, bir ortak amaca ulaşmak için, bir sözleşme ile birleştirmeleridir¹. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan iktisadi birimler her zaman aynı büyüklükte olmazlar. Şirketler büyüdükçe sermayeye ve işbölümüne olan ihtiyaçları artar.

Bir tek kişinin karşılayamayacağı sermaye ve emeğin çok kişi tarafından karşılanması, işin büyümesinden doğan riskin başkaları tarafından da üstlenilmesi sonucunu doğurur.

İnsanlar, tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri işleri yapmak üzere sermaye ve emeklerini birleştirerek şirket adı verilen iktisadi birimleri ortaya çıkarmışlardır². Buradan hareketle, şirketlerin doğuş nedenlerini şöyle özetleyebiliriz:

- Sermaye ve işbölümü sağlamak,
- Sorumluluğu sınırlandırma ve riski dağıtmaktır.

1.2. Şirketleşmenin Amacı

Şirketler, insan istek ve ihtiyaçlarını sürekli olarak karşılamak üzere, piyasası olan ve fiyatı piyasada oluşan iktisadi mal veya hizmetleri satışa sunmak ve bu yolla kar sağlamak amacı güden kuruluşlardır.³

¹ Ticari Mevzuat İşlemleri ve Uygulaması, İSMMMO Yayını, Yayın No: 51, 2004, s.121.

² Kishalı, Yunus, *Şirketler Muhasebesi*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1998, s. 1.

³ Han, Oya – Alâ, Serdar, *Şirket Yapıları ve Kuruluş Aşamaları*, KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi, Ankara, 2005, s. 1.

Şirketlerin temel amacı, ekonomiktir. Ekonomik amaç ise, kâr elde etme ve işletmenin piyasa değerini artırarak sürekliliğini sağlamaktır. Hemen her şirket türünde ortak olan bir başka nokta da, işletme riskinin ortaklara dağıtılması ve ekonomik güçlerin birleştirilmesidir.

Ekonomik yaşamın gelişiminin, sanayinin ölçeklerinin büyümesinin, sermayesi bir kişinin malvarlığıyla sınırlı işletmelerin ortama uyum sağlamasını güçleştirmesi sonucu, kişiler ekonomik faaliyetlerini şirketler çerçevesinde örgütlemekte, devletlerde ekonomik yaşamı daha iyi denetim altına alabilmek için yasalarla şirketleşmeyi özendirilmektedir⁴.

1.3. Şirketin Unsurları

Bir şirketin varlığından söz edilebilmesi için gerekli unsurlar şunlardır⁵:

- Şirketi meydana getiren kişiler birden fazla olmalı ve bu miktar şirketin devamı süresinde azalmamalıdır. Bu kişiler, gerçek veya tüzel kişi olabilirler ve kendilerine ortak, hissedar ve pay sahibi denir.

- Ortada ortak bir amaç bulunmalıdır.

- Ortak amaca ulaşmak için kişilerin bir sözleşme ile birleşmeleri gerekmektedir. Buna “birleşme mukavelesi” denir.

- Şirketin amacının elde edilmesini sağlamak için emek veya mal sermaye olarak konulmalıdır.

1.4. Şahıs ya da Sermaye Şirketi Olmanın Yararları ve Sakıncaları

Şahıs şirketleri sadece belirli bir ekonomik faaliyeti sürdürmek amacıyla kurulabilir ve ortakları (Komandit şirkette komanditer ortak hariç) gerçek kişilerdir. Sermaye şirketleri ise her türlü iktisadi amaç ve konu için kurulabilir ve ortakları gerçek ve tüzel kişi olabilir.

⁴ Ticari Mevzuat İşlemleri ve Uygulaması; a.g.e., s.121.

⁵ Kısa, Yaşar, “Şirketlerin Birleşme ve Devirleri”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 137, Mayıs-Ağustos 2001, ss. 46-53, s. 46.

Şahıs şirketlerinin ticaret unvanında ortaklardan en az birinin adının yer alması zorunludur. Sermaye şirketlerinde ise, ticaret unvanında ortaklardan birinin adının yer alması zorunlu değildir.

Şahıs şirketlerinde sermaye paylara bölünmemiştir ve şirketin kuruluşu için gerekli en az sermaye miktarı kanunla belirlenmemiştir. Ancak sermayenin faaliyet konusu ile uyumlu olması koşulu aranmaktadır. Sermaye şirketlerinde ise sermaye paylara bölünmüştür. Sermaye şirketlerinden anonim şirket ile limited şirketin kuruluşu için gerekli en az sermaye miktarı Türk Ticaret Kanunu'nda belirlenmiştir.

Şahıs şirketlerinde (Komandit şirkette komanditer ortak hariç) kişisel emek ve ticari itibar, sermaye olarak konulabilir. Sermaye şirketlerinde ise kişisel emek ve ticari itibar sermaye olarak konulamaz.

Şahıs şirketlerinin kurulması için noter tarafından onaylı yazılı sözleşmenin düzenlenmesi ve diğer koşulların gerçekleştirilmesi gerekir. Sermaye şirketlerinde ise (Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket hariç) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izni alındıktan sonra tescil ve ilanla kurulurlar.

Şahıs şirketlerinde her ortağın eşit oy hakkı olup, tüm ortaklar şirketi yönetim, temsil ve denetim hakkına sahiptir. Sermaye ortaklıklarında ise oy hakkı, ortağın şirketteki sermaye payı ile orantılıdır ve yönetim, temsil ve denetim yetkileri şirketin farklı organlarınca yerine getirilir.

Şahıs şirketlerinde şirket sözleşmesi, ortakların oybirliğiyle karar vermeleri halinde değiştirilmektedir. Sermaye şirketlerinde ise, kararlar ilgili organlarca alınmaktadır. Örneğin genel kurul kararları oy çokluğu ile alınmaktadır. Her ortağın elinde bulunan hisse sayısı kadar oy kullanma hakkı bulunmaktadır.

Şahıs şirketlerinde (komandit şirkette komanditer ortak hariç) ortaklar üçüncü kişilere karşı şirketin borçlarından dolayı sınırsız olarak ve tüm mal varlıklarıyla sorumludurlar. Sermaye ortaklıklarında ise ortakların sorumluluğu sadece şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlandırılmıştır.

Şahıs şirketlerinde ortaklığın devri güç olup, ortaklardan birinin ölümü, iflası ya da hacir altına alınması şirketin sona erme nedenidir. Sermaye şirketlerinde ise pay

sahipliliğinin devri kolaylaştırılmış olup, ortağın ölümü, iflası ya da hacir altına alınması şirketin sona ermesini gerektirmez.

Şahıs şirketlerinde şirket vergi mükellefi değildir. Şirketin ortakları Gelir Vergisi mükellefi olurlar. Sermaye şirketlerinde ise, şirket Kurumlar Vergisi mükellefidir.

Şahıs şirketlerinde Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca yedek akçe ayırmak zorunluluğu yoktur. Sermaye şirketleri ise (Sermayesini paylara bölünmüş komandit şirket hariç), Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca yedek akçe ayırmak zorundadırlar.

1.4.1. Şahıs Şirketi Olmanın Yararları ve Sakıncaları

Şahıs şirketleri birden fazla kişi tarafından kurulduklarından dolayı, işletmenin başlangıç sermayesi daha çok olabilir. Gelecekte işletmenin gelişmesi için gerekiyor ise, ek sermaye elde edilebilir.

Ortaklar, yetenek, bilgi ve deneyimin birleştirilmesi ile bireysel olarak başaramayan işleri başarabilirler.

Sermaye ortaklıklarıyla kıyaslandığında, kişi ortaklıkları daha az sermaye ve giderle kurulabilir. Ortaklar arasında işler bölüşülebilir, daha iyi organize edilebilir ve etkili biçimde yerine getirilebilir. Kişi ortaklıkları, sermaye ortaklıklarının ödedikleri kurumlar vergisini ödemezler.

Ortaklar, paylarına düşen işletme zararlarını kişisel gelirlerinden (zirai, menkul ya da gayrimenkul geliri) düşebilir. Ortaklar kendilerinin dışında bir kişilik altında ekonomik çalışmalarını sürdürürler.

Kişi ortaklıklarının yaşamı genelde belli bir süre ile sınırlandırılmıştır ve ortaklardan birisinin ölmesi veya ayrılması ile sona erer.

Tüm ortaklar (komanditer hariç) şirketin üçüncü kişilere karşı borçlarından dolayı sınırsız ve zincirleme sorumludur. Ortaklardan birinin hatası diğerlerini riske sokabilir.⁶

Her ortak (komanditer hariç) şirketin yönetiminde yetki sahibidir. Yönetimde bir ortak tarafından yapılan bir hata, tüm işleri ve ortakları etkiler. Ortaklar arasında anlaşmazlık işlerin yürütülmesini etkiler. Ortaklıktan ayrılma diğer ortakların oluruyla mümkün olduğundan, güç olabilir; yapılan yatırımı geri çekebilmek zor olabilir.

1.4.2. Sermaye Şirketi Olmanın Yararları ve Sakıncaları

Ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumlulukları sadece şirkete getirdikleri veya getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye tutarıyla sınırlıdır. Ortaklık payı kolaylıkla başkalarına devir edilebilir.

Ortaklık süresi zamanla sınırlı değildir; işletme ekonomik ilkeler içerisinde çalışmalarını sürdürdüğü sürece ekonomik yaşamdaki yerini korur. Ortakların ölmesi, ortaklıktan ayrılma gibi nedenler işletmenin yapısında bir değişikliğe neden olmaz ve onun çalışmalarını sürdürmesi için bir engel oluşturmaz.

Sermaye şirketlerinin büyüme olanakları daha fazladır. Teşebbüs, sermaye artırımına giderek, öz sermayesini, tahvil ihracı yoluyla da yabancı sermayesini arttırma olanaklarına sahiptir.

Sermaye şirketlerinin kredi bulma olanakları daha fazladır. Öz sermayesi daha çok olan sermaye ortaklıkları, diğer işletme türlerine kıyasla daha kolay ve daha uygun koşullarda kredi sağlayabilirler.⁷

Bu tür ortaklıklarda işletmenin yönetimi genellikle profesyonel yöneticilere bırakıldığından, teşebbüsün çalışmaları daha etkili biçimde yürütülebilir.

⁶ Palamut, Mehmet Emin, “Ticari İşletmelerde Kurumlaşma”, *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, Sayı: 234, 15 Ağustos 1985, 57-59, s. 58.

⁷ Palamut, Mehmet Emin, “Ticari İşletmelerin Sermaye Şirketlerine Dönüştürülmelerinin Mali Avantajları”, *İşveren*, Cilt: XXI, Sayı: 7, Nisan 1983, ss. 3-5, s. 3-5.

Tüzel kişiliğe sahip olan şirket ortaklarından ayrı bir hukuki varlık olarak çalışmalarını sürdürür.

Ekonomik sistemde olan önemden dolayı devlet, sermaye şirketlerinin faaliyetlerini çeşitli kanunlarla denetler ve gerektiğinde çalışmalarını sınırlandırabilir. Bunun yanında, devletin istediği belgelerin ve raporların hazırlanması ve saklanması önemli harcamaları gerektirebilir.

Sermaye şirketlerinin kurulması diğer hukuki yapı türleri ile kıyaslandığında, daha zor ve masraflıdır.

Bazı durumlarda şirketin yönetimi bir grubun veya ailenin eline geçebilir. Bu durumda, diğer ortakların teşebbüsün politikalarını saptamada ve çalışmaları denetlemede fazla etkileri olamaz.

Sermaye şirketlerinde gerçekleştirilen çalışmalar ve şirketin finansal durumu yıllık raporlarla genel kurulun incelenmesine sunulmak zorundadır. Kimi durumlarda da, kanun ve yönetmeliklerin gereği olarak, işletme çalışmalarına ilgili kimi belgelerin kamuoyuna açıklanması zorunludur. Bu durum, işletmenin çalışmalarında ve finansal durumunda gizliliği ortadan kaldırır.

Sermaye şirketlerinde teşebbüse ortak olmak ve yönetime katılmak birbirinden ayrı olduğundan, işletmenin yönetiminde kişisel ilgi önem taşımamaktadır. Özellikle, yönetimi profesyonel yöneticilere bırakılan çok ortaklı şirketlerde, yöneticilerin işletmenin sorunlarına girişimcilerin gösterdikleri ilgiyi gösterdikleri görülmemektedir.

Sermaye şirketleri kazançların üzerinden kurumlar vergisi öderler. Vergiden sonraki net kazancın ortaklara dağıtılan kısmı belli bir miktarı aştığında, bu kez ortaklar paylarına düşen kâr payı üzerinden gelir vergisi ödemek durumundadırlar. Böylece, sermaye şirketlerinde kazanç iki kez vergilendirilmiş olmaktadır.

1.4.3. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinde İndirilebilecek ve İndirilemeyecek Giderlerin Karşılaştırılması

Şahıs ve sermaye şirketlerinde indirilebilecek ve indirilemeyecek giderler aşağıdaki gibidir.

1.4.3.1. Şahıs Şirketlerinde İndirilebilecek ve İndirilemeyecek Giderler

- Şahıs şirketlerinde safi kazancın tespit edilmesi için, aşağıdaki giderlerin indirilmesi kabul edilir (GVK md. 40):

1. Ticari kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi için yapılan genel giderler;
2. Hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya iş yerinin eklentilerinde yedirip içirme ve barındırma giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı, 27'nci maddede yazılı giyim giderleri;
3. İşle ilgili olmak şartıyla, sözleşmeye veya bildirmeye veya kanun emrine dayanan ödenen zarar, ziyan ve tazminatlar;
4. İşle ilgili ve yapılan işin önemi ve genişliği ile orantılı seyahat ve ikamet giderleri,
5. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri
6. İşletme ile ilgili olmak şartıyla ayni vergi, resim ve harçlar;
7. VUK hükümlerine göre ayrılan amortismanlar.
8. İşverenlerce, Sendika Kanunu hükümlerine göre sendikalara ödenen aidatlar
9. İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları.
10. Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda maddelerinin maliyet bedeli.

- Şahıs şirketlerinde aşağıda yazılı ödemelerin gider olarak indirilmesi kabul edilmez (GVK md. 41).

1. Teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri paralar veya aynen aldıkları diğer değerler

2. Teşebbüs sahibinin kendisine, eşine, küçük çocuklarına işletmeden ödenen aylıklar, ücretler, ikramiyeler, komisyonlar ve tazminatlar;

3. Teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülecek faizler;

4. Teşebbüs sahibinin, eşinin ve küçük çocuklarının işletmede cari hesap veya diğer şekillerdeki alacakları üzerinden yürütülecek faizler;

5. Her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile teşebbüs sahibinin suçlarından doğan tazminatlar

6. Her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklam giderlerinin % 0'ı (90/1081 sayılı BKK ile)

7. Kiralama yoluyla edinilen veya işletmede kayıtlı olan yat, kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderleri ile amortismanları;

8. Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre, dönem sonu stoklarını son giren ilk çıkar yöntemine göre değerleyen veya amortismanına tabi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutanların, işletmede kullandıkları yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kar payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yaptıkları giderler ve maliyet unsurları toplamına (yatırım maliyetine eklenenler hariç) aşağıdaki indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmın %25'i.

9. Basın yoluyla işlenen fiillerden veya radyo ve televizyon yayınlarından doğacak maddi ve manevi zararlardan dolayı ödenen tazminat giderleri.

Şahıs şirketlerinde zarar indirimi ise şu şekildedir:

GVK md. 88'e göre, gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir kısmından doğan zararlar diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilir. Bu mahsup sonucunda kapatılmayan zarar kısmı, müteakip yılların gelirinden indirilir. Arka arkaya

beş yıl içinde mahsup edilmeyen zarar bakiyesi sonraki yıllara aktarılamaz. Menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarında, gider fazlalığından doğanlar hariç, sermayede meydana gelen eksilmeler zarar sayılmaz.

Tam mükellefiyette yurt dışı faaliyetlerden doğan zararlar faaliyette bulunulan ülkenin vergi kanunlarına göre beyan edilen vergi matrahlarının (zarar dahil) her yıl o ülke mevzuatına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve bu raporun aslı ile tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazı halinde mahsup edilebilecektir. Denetim kuruluşlarınca hazırlanacak raporun ekinde yer alan vergi beyanlarının, bilanço ve kar-zarar cetvellerinin o ülkedeki yetkili mali makamlarca onaylanması zorunludur.

Faaliyette bulunulan ülkede denetim kuruluşu olmaması halinde, her yıla ait vergi beyannamesinin, o ülke yetkili makamlarından alınan birer örneğinin mahallindeki Türk elçilik ve konsoloslukları, yoksa orada Türk menfaatlerini koruyan ülkenin aynı mahiyetteki telcilerine onaylatılarak, aslının ve tercüme edilmiş bir örneğinin ilgili vergi dairesine ibrazı yeterlidir.

Türkiye'de mahsup edilen yurt dışı zararın, ilgili ülkede de mahsup edilmesi halinde, Türkiye'deki beyannameye dahil edilecek yurtdışı kazanç, mahsuptan önceki tutar olacaktır. Türkiye'de Gelir Vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar, yurt içindeki kazanç ve iratlardan mahsup edilmez.

1.4.3.2. Sermaye Şirketlerinde İndirilebilecek ve İndirilemeyecek Giderler

- Şahıs şirketlerinde GVK'na göre indirilebilecek giderler sermaye şirketlerinde de indirilebilir ve ayrıca şahıs şirketleri için GVK'da öngörülen indirilebilecek giderlere ilave olarak sermaye şirketlerinde kurum kazancının tespitinde, mükellefler aşağıdaki giderleri ayrıca hasılatından indirebilirler (KVK md. 14):

1. Hisse senetleri ve tahvillerin ihraç giderleri,
2. İlk tesis ve taazzuv giderleri,
3. Genel heyet toplantıları için yapılan giderlerle tasfiye, birleşme ve fesih giderleri,

4. Sigorta teknik karşılıkları,
5. Hisseli komandit şirketlerde komandite ortağın kâr payı,
6. Faizsiz olarak kredi verenler ile ödenen kâr payları ile kâr ve zarara katılma hesabı karşılığı ödenen kâr payları,

7. Araştırma ve geliştirme harcamaları.

- Sermaye şirketlerinde kurum kazancının tespitinde aşağıdaki giderler indirilemez, (KVK md. 15):

1. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler,
2. Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler,
3. Sermaye şirketlerince dağıtılan örtülü kazançlar,
4. Her türlü ihtiyat akçeleri
5. Dar mükellef kurumların bazı giderleri,
6. Kurumlar Vergisi ile her türlü para cezaları, vergi cezaları ve bazı gecikme zam ve faizleri,
7. Menkul kıymetlerin itibari değerinin altında satışından doğan zarar, ödenen komisyon gibi giderler,
8. Bazı ürünlerin ilan ve reklâm harcamaları,
9. Bazı taşıtların gider ve amortismanları,
10. Vergiden istisna edilen kazançlara ilişkin ödemeler.

Sermaye şirketlerinde zarar indirimi ise şu şekildedir:

Kurumların ticari faaliyetleri süresince asıl amaçları kazanç elde etmektir. Ancak, kurumların çeşitli sebeplerle zararlar karşı karşıya kalmaları da mümkündür. Kurumların zarar etmesi durumunda, bu zarar ait olduğu yılı takip eden yıldan itibaren beş yıl süre ile indirilebilir. Beş yıl içinde indirilemeyen zarar kalması durumunda kalan zarar ileriki yıllara devredilemez.

2. ŞİRKETLERİN SINIFLANDIRILMASI

Şirketlerin sınıflandırılması şu şekildedir.

2.1. Şahıs Şirketleri

Şahıs şirketlerinin kuruluş ve devamı için ortakların birbirini iyi tanımaları ve güvenmeleri gereklidir.

Şahıs şirketleri şunlardır:

- Adi Şirket
- Kollektif Şirket
- Adi Komandit Şirket

2.1.1 Adi Şirket

2.1.1.1. Tanımı

Adi şirketin dayanağı iki ya da daha fazla kimsenin ortak bir amaca ulaşmak için emeklerini ve mallarını birleştirmeyi kabul ettikleri bir sözleşmedir.⁸

Adi şirketler, bir ticari girişimi işletmek üzere, kanuna ve ahlâka aykırı olmamak ve “kâr elde etmek” üzere her türlü konuda kurulabilir. Borçlar Kanunu’na tabi olan adi şirketlerin tüzel kişilikleri bulunmamaktadır. Bu nedenle kendilerine ait mal varlıkları yoktur ve hukuki eylem ve işlemlerde de bulunamazlar.

Adi şirketler, yazılı ve sözlü bir anlaşma ile kurulabilirler. Adi şirketlerin her türlü işlemleri ortakları tarafından yerine getirilmektedir. Adi şirket sözleşmesi herhangi bir şekle bağlı değildir ve sözleşmenin yazılı olması bile gerekmez. Adi şirketlerde, ortaklardan her biri ticaret unvanını sicile tescil ettirerek kullanabilir.⁹

⁸ Vural, Mahmut, “Vergi Hukukumuzda Adi Şirketler”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 62, Ekim 1986, ss. 48-57, s. 48.

⁹ Perçin, Necati, “Adi Şirketler Hakkında Genel Hükümler ve Adi Şirketlerin Borçlar Kanunu ve Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 61, Ekim Kasım Aralık 2002, <http://www.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/61%20MALİ%20ÇÖZÜM/07-61%20NECATİ%20PERÇİN.doc>, 20 Şubat 2005.

Bir şirketin adi şirket olarak nitelendirilebilmesi için bu şirketin;¹⁰

- a- TTK'da düzenlenmiş olan şirketlerin ayırt edici niteliklerine sahip olmamaları,
- b- Özel kanunlarla kurulan bir şirket olmaması,
- c- İki veya daha fazla kişi tarafından bir akit düzenlenmiş olması,
- d- Şirket ortaklarının şirkete emek ve mallarından oluşmuş sermaye koymaları,
- e- Bu emek ve malların şirketin ortak bir amacı için birleştirilmesi gerekmektedir.

Adi şirketlerin tüzel kişiliği olmayıp ortakların şirket işlerinden dolayı sorumluluğu birinci derece ve müteselsildir. Yani alacaklılar doğrudan doğruya ortaklara başvurup alacaklarını talep edebilirler.

2.1.1.2. Özellikleri

* Ortaklar, adi ortaklığa nakit, alacak ya da diğer mal ve emek olarak bir sermaye koymakla yükümlüdürler. Aksine bir sözleşme hükmü olmadıkça, sermayeler şirketin amacının gerektirdiği önem ve nitelikte yekdiğerine eşit olması gerekmektedir.

Ortaklar, şirkete getirecekleri sermaye payı ve türünü serbest olarak belirleyebilirler. Ortak amacın gerçekleşmesine elverişli olmak üzere kanuna, ahlâk ve adaba aykırı olmayan her şeyi adi şirkete sermaye olarak koyabilir.

Adi ortaklığa sermaye olarak şunlar konulabilir:¹¹

- Para, alacak, kıymetli evrak ve menkul şeyler,
- İmtiyaz, ihtira beratları ve alameti farika ruhsatları gibi sınai haklar,
- Her çeşit taşınmazlar,
- Menkul ve gayrimenkul malların faydalanma hakları,
- Şahsi emek,

¹⁰ Maden, Muhsin, “Şirketler, Şirket Ortakları ve Gelir Vergisi”, *E-Yaklaşım*, Sayı: 21, Nisan 2005.

¹¹ Perçin, a.g.m., s. 3.

- Ticari itibar,
- Ticari işletme,
- Telif hakları, maden ruhsatları gibi iktisadi değeri olan haklar.

* Kâr ve zararın paylaşımı, Borçlar Kanunu md. 522 ve 523’de, kârın taksimi ve kâr ve zarara katılım olmak üzere iki maddede düzenlenmiştir. BK md. 522’de, “şerikler, mahiyeti icabınca şirkete ait olan bütün kazançları aralarında taksim ile mükelleftirler” denilmektedir.

Her ortağın en doğal hakkı, şirkette doğmuş kârdan pay talep etmesidir. Bir şirket kâr sağlamak ve bu kârın belirli şartlar altında ortaklara dağıtılması amacıyla kurulmaktadır. Bu nedenle, şirketin hiç kâr dağıtmayacağı ya da bazı ortaklara kâr payı vermeyeceği gibi şartlar hükümsüzdür.

Kâr kural olarak takvim yılıyla sınırlı olup, faaliyet devresi sonunda ve yıllık bilânçonun tespiti ile birlikte dağıtılır. Kârın nasıl dağıtılacağı sözleşmede belirtilmişse bu esasa göre kâr dağıtılır. Sözleşmede, kârın dağıtılmasıyla ilgili bir şekil kararlaştırılmamış ise her ortak kârdan pay alır. Sözleşmede sadece zararın dağıtımını belirtilmiş ise, kâr hakkında bir hüküm konmamışsa, kâr zarar taksimine göre dağıtım yapılır.¹²

BK md. 523’de ise kâr ve zarara katılma düzenlenmiştir. Buna göre, sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça her ortağın kâr zarar hissesi, sermaye kıymeti ve niteliği ne olursa olsun eşittir. Ortaklar sözleşme ile farklı esaslar belirleyebilirler.

Sözleşmede ortakların sadece kârdan ya da zarardan alacakları paylar belirtilmiş ise kâr ve zarara katılma payları ikisini de kapsar. Ortaklardan biri sermaye olarak emeğini koymuşsa, zarara ortak olmayarak sadece kâra katılımı sağlanabilir.

* Şirketin kararları bütün ortakların oybirliği ile alınır. Her ortağın sermaye payına bakılmaksızın bir oy hakkı bulunmaktadır.

¹² Alver, Cemil, *Adi Şirket ve Ticaret Kanunu Genel Esasları*, Gaye Matbaacılık, Ankara, 1991, s. 6.

Kararlar şirketi bağlamasına rağmen, bir ortağa kâr verilmemesi ya da hiç kâr dağıtılmaması yönünde alınan kararlar hükümsüzdür.¹³

* Adi şirketlerin idare ve temsili kural olarak ortaklara bırakılmıştır. İdare ortaklar için hem bir hak, hem de bir işlevdir. Adi şirkette, işlerin birlikte yürütülmesi esası geçerlidir. Şirket sözleşmesi ile ya da sonradan alınacak bir kararla ortaklar, yönetim işlevini aralarından ya da dışarıdan seçecekleri bir veya birden çok kişiye bırakabilirler. Uygulamada, bütün ortakların işe karışmaları zorluklar yaratacağı için şirket sözleşmelerinde çoğu zaman idareci ortak tespit edilmektedir.¹⁴

* Ortaklardan hiçbiri, kendi hesabına şirketin amacına aykırı veya zararlı işler yapamaz. Bu yasağa uymayanlar doğan zararı ödeyeceklerdir ve şirketten de çıkarılabileceklerdir.

* Ortakların birinin şirket işleri için yaptığı masraf ve borçlardan dolayı, diğer ortaklar bu masrafı yapan ortağa karşı sorumludurlar. Ortaklardan biri ortaklığa avans olarak para vermiş ise, verdiği günden itibaren faiz isteme hakkına sahiptir.

* Ortaklardan her biri kendi işlerinde mutat olarak gösterdiği dikkat ve özeni şirket işlerinde de göstermek zorundadır. İdareci tayin edilmiş ise bu idareci gerekli dikkat ve özeni göstermeye mecbur kılınmıştır. İdareci kendi kusurundan doğan zararları, diğer ortaklara rücu edemediği gibi, kendisi ödemek zorundadır. Bu zararı da hiçbir zaman şirketçe sağlanan kârdan mahsup edemez.¹⁵

* Sözleşme ile ortaklardan birine verilen idari yetki, haklı bir sebebe dayanmaksızın diğer ortaklar tarafından kısıtlanamaz. Haklı bir sebebe dayanması halinde ise, ortaklardan her biri idare yetkisini kısıtlattırabilir.

Haklı sebep unsuru ise, idarecinin görevlerini aşırı derecede ihmal etmesi ya da iyi idare edebilecek ehliyet noksanlığının belirmesidir. Bu unsurların birinin varolması halinde idareci görevden uzaklaştırılabilmektedir.

* Şirketi idare eden ortak ile diğer ortaklar arasındaki ilişkiler vekâlet hükümlerine tabidir. Ortaklardan biri idare yetkisine sahip değilse, vekâleti olmadan

¹³ Alver, a.g.e., s. 8.

¹⁴ İpekçi, Nizam, *Şirketler Hukuku İlkeleri*, Olgaç Basım Yayım Dağıtım, Ankara, 1986, s. 33.

¹⁵ Alver, a.g.e., s. 11.

başkası hesabına tasarruf eden hakkındaki hükümlere tabi olmaktadır. Yine ortaklardan biri şirketi idare eden ortak adına hareket ederse vekâletsiz iş görme hükümlerine tabi olur.

İdare eden ister ortak olsun ister olmasın, her yıl en az bir defa hesap vermeye ve kâr paylarını ortaklara ödemeye zorunludur.¹⁶

* Adi şirketlerde her ortağın şirketi denetleme yetkisi vardır. Bu kapsamda her ortağın;

- Şirket işleri hakkında bilgi almaya
- Şirket defter ve evraklarını incelemeye,
- Şirketin mali durumu hakkında özet çıkarmaya

mutlak hakkı vardır. Şirket sözleşmesi ile bu hak sınırlandırılmaz ve kaldırılmaz.¹⁷

* BK md. 532'ye göre, ortaklardan hiçbiri diğer ortakların rızası olmadan bir üçüncü kişiyi ortaklığa alamaz. Böylece, ortaklık sözleşmesi usulü uyarınca değişmedikçe, yeni ortak alınamaz.

Ortak, üçüncü bir kişiyi ortaklıktaki kendi hissesine katar ya da hissesini ona devrederse, bu kişi ortak sıfatını alamaz. Hukuki ilişki onunla ortak arasında kalır ve ortaklığı ilgilendirmez. Böylece, üçüncü kişi ortaklıktan bilgi isteyemez.¹⁸

* Şirket sözleşmesi var ise; şirket, sözleşme hükümlerine göre temsil edilir. Ancak, sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde ortak, kendi adına fakat şirket hesabına üçüncü kişilerle ilişki kurduğu taktirde, sadece kendisi alacaklı ve borçlu olur.

Ancak, ortak şirket ya da bütün ortaklar adına üçüncü kişilerle ilişki kurarsa diğer ortaklar temsil hakkındaki hükümlere göre alacaklı ve borçlu olabilirler.¹⁹

¹⁶ Alver, a.g.e., s. 13.

¹⁷ Perçin, a.g.e., s. 4.

¹⁸ Poroy, Reha- Tekinalp, Ünal- Çamoğlu, Ersin, *Ortaklıklar Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1975, s. 64.

¹⁹ Birkaş, Hasan, *Ticaret Şirketleri ve Tatbikat*, İstanbul Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1982, s. 10.

BK'na göre, ortak şirketi temsil etmeye yetkili ise, ortağın yaptığı işlemlerden dolayı diğer ortaklar da üçüncü kişilere karşı sorumludurlar. Şirketin idare yetkisini taşıyan ortak, şirketi ve ortakları üçüncü kişilere karşı temsil etmektedir.

Şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça bir ortağın alacaklıları, haklarını ancak o ortağın tasfiyedeki payına düşecek pay üzerinden isteyebilir.

2.1.1.3. Adi Şirketlerde Vergi Borçlarından Sorumluluk

Adi şirket, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi değildir. Ancak, şirket ortaklarının her biri gelir vergisi mükellefidir. Adi şirketler, KDV ve gelir vergisi stopajı yönünden ortaklık olarak sorumludurlar. Adi şirketlerde her ortak idare ve temsil yetkisine sahip olmakla birlikte bu yetki, ortaklık sözleşmesiyle ya da sonradan ortaklardan birine ya da bir kaçına ya da ortaklık dışındaki kişi ya da kişilere de bırakılabilir. Bu durumda, adi şirketin kanuni temsilcileri, şirketin idare ve temsil yetkisinin bırakıldığı kişi ya da kişilerdir²⁰.

VUK md. 10'un birinci fıkrasında, tüzel kişiliği olmayan toplulukların vergi mükellefi ya da vergi sorumlusu olmaları durumunda bunlara düşen ödevlerin bunları yönetenler tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.

Tüzel kişiliği olmayan toplulukları yönetenler, bu toplulukların vergilendirmeye ilişkin kanuni ödevlerini zamanında ve tam olarak yerine getirirlerse, vergi ve buna bağlı alacaklar bu toplulukların malvarlığından alınır. Ancak, bu toplulukları yönetenler vergilendirmeye ilişkin ödevlerini zamanında ve tam olarak yerine getirmezlerse, toplulukların malvarlığından kısmen ya da tamamen alınamayan vergi ve buna bağlı alacaklar, bu ödevleri yerine getirmeyen yöneticilerin malvarlıklarından alınır²¹.

Vergi ve buna bağlı alacakların tüzel kişiliği olmayan toplulukları yönetenlerden alınabilmesi için bu alacakların tüzel kişiliği olmayan topluluklardan alınamamış olması gerekir. Tüzel kişiliği olmayan toplulukların malvarlıklarından alınamayıp da bunların

²⁰ Sarılı, Mustafa Ali, *Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk*, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 102.

²¹ Pricewaterhousecoopers; *Şirket Yönetici ve Ortaklarının Şahsi Sorumlulukları*, Kasım 2004, <http://www.pwc.com/tr/tur/ins-sol/publ/tax/sahsisorumluluklar.pdf>, 23 Mart 2006.

yöneticileri tarafından ödenmiş olan vergi ve buna bağlı alacakların sadece vergi asılları için tüzel kişiliği olmayan topluluklara rücu edebilirler.

2.1.1.4. Adi Ortaklıkların Ortaklarının Vergilendirilmesi

Ülkemizde şahıs şirketleri vergi açısından ayrı bir hukuki varlık olarak kabul edilmemektedir. Bu şirketlerin kazançları ayrıca vergilendirilmemekte ve kazanç ortaklar üzerinde gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Adi ortaklıklarda ortakların her birinin elde ettiği kazançlar ortakların kendileri açısından ticari kazanç sayılmaktadır. Çünkü, ortakların her biri ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işlettikleri kabul edildiğinden TTK'ya göre tacir olarak değerlendirilmektedirler. Bu nedenle ortakların payına düşen kazançlar ayrı ayrı ticari kazanç kabul edilmiş olup, her ortak tarafından ticari kazanç olarak beyan edilmesi gerekmektedir.

2.1.2. Kollektif Şirket

2.1.2.1. Tanımı

Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla gerçek kişiler arasında kurulan ve ortaklardan hiçbirisinin sorumluluğu şirket alacaklılarına karşı sınırlanmamış olan şirkettir. Bu tanımdan kolektif şirketin gerçek kişiler tarafından kurulabileceği ve ortakların sorumluluklarının koydukları sermaye ile sınırlanmadığı anlaşılmaktadır.²²

Kollektif şirket şahıs şirketlerinin tipik bir örneğidir. Birbirine güveni olan gerçek kişilerin şirketin borçlarından ve taahhütlerinden bütün şahsi mal varlıkları ile sorumlu olarak kurdukları bir şirkettir. Kollektif şirkette prensip olarak, ortaklar hisselerini devredemez, terk edemez ve vazgeçemezler, diğer ortakların onayını almadan şirketten çıkamazlar, bu şahıs şirketlerinin temel görünüşüdür.²³

²² Soydan, Hakkı Y., *Şirketler Muhasebesi*, B.İ.T.İ.A. İşletme Fakültesi Yayını No: 16, Bursa, 1982, s. 5.

²³ Göç, Süleyman, “Kollektif Şirketlerde Kuruluş, Temsil ve Ortakların Sorumluluğu”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 87, Aralık 1995, ss. 7-16, s. 7.

2.1.2.2. Unsurları

Kollektif şirketin unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Tüzel kişilik: Kollektif şirketler, diğer tüm ticaret şirketleri gibi tüzel kişiliğe sahiptirler. Kollektif şirketler, tüzel kişiliği ticaret siciline tescil ile kazanırlar. Aksine bir sözleşme üçüncü kişilere karşı bir hüküm ifade etmez.

- Ticari işletme: Ticari işletme işletmekten başka bir amaçla kollektif şirket kurulamaz. İşletmeye fiilen başlamak şart değildir. Kanun koyucu, esnaf işletmeleri gibi küçük işletmelerin kollektif şirketler tarafından işletilmesini engellemek için ticari işletme unsurunu gerekli kılmıştır.²⁴

- Ticaret unvanı: Tacir olmanın bir sonucu olarak, kollektif şirket bir ticaret unvanı seçmek ve kullanmak, bu unvanı ticaret siciline tescil ettirmek, ticari işletme ile ilgili bütün işlerini, bu ticaret unvanı altında yapmaya ve işletmesi ile ilgili evrakları bu unvanla imzalamaya zorunludur.

Kollektif şirketin ticaret unvanında, ortaklardan en az birisinin “adı ve soyadı” diğer ortakları ifade etmek üzere, “ortağı” veya “ortakları” kelimesinin ilavesi ile, şirketin nev’ini gösteren “kollektif şirket” ibaresinin açık veya kısaltılmış olarak yazılmış olması gerekir.²⁵

- Gerçek kişi unsuru: Kollektif şirket en az iki gerçek kişi tarafından kurulabilir. Tüzel kişiler şirkete ortak olamazlar. Kollektif şirketin ortaklarının gerçek kişi olması şarttır. Tüzel kişilerin ortak olarak yer almaları halinde şirket tüzel kişilik kazanmaz, adi şirket sayılır.

- Sınırsız sorumluluk: Kollektif şirket ortakları şirket borç ve taahhütlerinden dolayı müteselsil ve bütün mallarıyla sorumludur. Ortakların birlikte ve sınırsız sorumluluğunun doğabilmesi için, borcun ve taahhütlerin şirkete ait olması gerekmektedir. Ortakların şahsi borç ve taahhütlerinden şirket ve diğer ortaklar sorumlu tutulamazlar.

²⁴ Kıcalı, İlker, “Kollektif Şirketlerin Vergi Borçları ve Ortaklarının Sorumluluğu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 260, Nisan 2003, ss. 62-64, s. 62.

²⁵ Göç, a.g.m., s. 9.

Şirket ortakları arasındaki müteselsil ve sınırsız sorumluluk kanundan doğmaktadır. Bu nedenle, sözleşme ile değiştirilemez. Şirkete yeni giren kimse, girme tarihinden önce meydana gelmiş olsa dahi şirketin borçlarından diğer ortaklarla birlikte müteselsil ve sınırsız sorumludur. Kollektif şirket borçlarında, birinci derecede sorumlu şirkettir.²⁶

2.1.2.3. Özellikleri

* Kollektif şirketin kurulması için yazılı olarak bir ortaklık ana sözleşmesinin yapılması şarttır. Yazılı olmadan yapılan bir sözleşme ile kollektif şirket kurulamaz. Yazılı olarak yapılan sözleşmedeki imzaların noter tarafından onaylanması da zorunludur.²⁷

Bir kollektif şirket ana sözleşmesinde şu hususların yazılı olması gereklidir:

- Ortakların ad ve soyadlarıyla ikâmetgâhları ve uyrukları,
- Şirketin kollektif olduğu,
- Şirketin ticaret unvanı ve merkezi,
- Şirketin konusu,
- Her ortağın sermaye olarak koymayı taahhüt ettiği para miktarı, para niteliğinde olmayan sermayenin değeri ve bu değer nasıl biçilmiş olduğu, eğer şahsi emek söz konusu ise bu emeğin niteliği ve genişlik derecesi,
- Şirketi temsile yetkili kişilerin ad ve soyadları, bu kişilerin tek başına mı, yoksa birlikte mi imza atmaya yetkili oldukları.

* Kollektif şirketin ana sözleşmesinin düzenlenmesi ve şirketi kuran kimselerin ana sözleşme altındaki imzalarının noterden tasdikinden sonra, şirketin tescili için talepte bulunulması gerekmektedir.

²⁶ Şeker, Sakıp, “Şahıs Şirketlerinde Kazancın Vergilendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 133, Ekim 1999, ss. 7-19, s. 8.

²⁷ Binatlı, Yusuf Ziya, *İşletme Hukuku*, B.İ.T.İ.A. Yayınları No: 30, Ankara, 1978, s. 201.

Kollektif şirketi kuranlar buna ait şirket sözleşmesinin noter tarafından onaylanmış bir suretini onay tarihinden itibaren on beş gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline kaydettirilmesi zorunludur.²⁸

Bütün ticaret şirketlerinde olduğu gibi, kollektif şirket yönünden de, tescil bir zorunluluktur. Tescil, kollektif şirketin varlığını tespit etmek için değil, onu bir varlık olarak kurmak sonucunu doğurur. Bu yüzden tescil, ticaret şirketlerinde, doğurucu bir nitelik taşımaktadır.²⁹

Şirket tescil ettirilmeden önce şirket hesabına işlere başlanmış ise, ortaklar giriştikleri işlerden dolayı üçüncü şahıslara karşı müteselsilen sorumludurlar.

* Kollektif şirket ortaklarının her biri, şirketi ayrı ayrı idare hak ve işlevine sahiptir. Ancak, esas sözleşme ve ortakların çoğunluğunun kararı ile, idare işleri, ortaklar arasında seçilecek birine veya bir kaçına veya hepsine birden tanınabilir.

İdare işleri sözleşmeyle sadece bir ortağa verilmiş ise, bu ortağın idare hak ve işlevi öbür ortaklar tarafından sınırlandırılmaz ve görevine de son verilemez. Haklı sebeplerin varlığı halinde ise, diğer ortaklar idareci ortağın hak ve işlevini sınırlandırabilir ve tamamıyla ortadan da kaldırabilir.³⁰

İdare hak ve işlevi, esas sözleşme düzenlendikten sonra alınan bir kararla, bir ortağa verilmiş ise, o ortak, ortakların çoğunluğunun vereceği bir kararla görevinden uzaklaştırılabilir.

Şirketi idare işlevi bulunan ortaklardan birisi, yapılacak iş veya yatırımların şirketin çıkarlarına uygun olmadığını ileri sürerse, idare hak ve işlevine sahip diğer ortaklar oy çokluğu ile o işi yapabilirler.³¹

Şirket esas sözleşmesinde, şirket işlerinin idaresi kendisine bırakılmış ortakların birlikte hareket etmeleri şartı yazılı ise, o zaman, ortakların gecikmesinde sakınca bulunan durumlar hariç olmak üzere her konuda anlaşmaları gerekir. Uzlaşamazlarsa,

²⁸ Ulusoy, Yılmaz, *Mukayeseli Şahıs Şirketleri*, Tisa Matbaacılık, Ankara, 1977, s. 283.

²⁹ Mimaroglu, Sait Kemal, *Ticaret Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s. 167.

³⁰ Çelik, Feride- İpekçi, Nizam, *Şirketler Hukuku Uygulaması*, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1985, s. 12.

³¹ İpekçi, a.g.e., s. 49.

durum “ortaklar genel kurul”una sunulur ve bu kurul tarafından verilecek karara göre hareket edilir.

Yönetim işlevi, esas sözleşme ile sadece bir ortağa verilmişse, bu ortak, hileye başvurmamak şartıyla diğer ortakların itiraz ve karşı çıkmalarına rağmen şirketin idaresi için gerekli işlemleri yapabilir.³² Şirketin idaresine giren konular, şirket amaç ve konusunu elde etmek için yapılması gereken olağan işlem ve işlerdir.

Şirketi yönetenler, şirket yararına uygun gördükleri işlerde uzlaşma, vazgeçme ve kabule yetkilidirler. Şirket esas sözleşmesinin değiştirilmesine ilişkin bütün kararlar oybirliği ile alınmak zorundadır. Şirket işleri ile ilgili diğer işler için ise oyçokluğu ile karar alınması yeterlidir.

* Bir ortak idare yetkisine sahip olmasa bile, şirket işlerinin gidişi hakkında bilgi edinmek ve şirketin evrak ve kayıtlarını incelemek hak ve yetkisine sahiptir. Bu hakkı engelleyen sözleşme hükümsüzdür. Denetim hakkı ortağın kendisi tarafından kullanılmalıdır.

* Şirketi yöneten kimse şirketin hesap yılı sonundaki bilânçosunu ve kâr ve zarar hesabını düzenleyerek, ortakların payını belirler. Ortaklar, kâr ve zarardan kendilerine düşen payın belirlenmesini şirket sözleşmesi ile ya da sonradan alacakları bir kararla içlerinden birine veya bir üçüncü şahsa bırakabilirler.

Ortak veya üçüncü şahsın bu konuda vereceği kararın dürüstlük kurallarına aykırı olmaması şarttır. Buna aykırı uygulamalar başvuru halinde mahkeme tarafından iptal edilir.

Her ortak, hesap yılı sonunda tahakkuk eden kârdan kendisine düşen payı, şirkete ödünç olarak verdiği paranın ve eğer kararlaştırılmış ise koyduğu sermayenin faizlerini, şirket sözleşmesine göre hak ettiği ücreti almak hakkına sahiptir.

Bu şekilde ortağa tanınmış olan yetkilerin kaldırılması ya da sınırlandırılması sonucunu doğuran sözleşme şartları hükümsüzdür. Ortaklar anlaşarak karar vermedikçe, hiçbir ortak sermayesinden eksilen payı tamamlamaya zorlanamaz.

³² Çelik, İpekçi, a.g.e., s. 13.

* Kollektif şirkette ortaklar, konusunu açıkça şirket sözleşmesinde belirttikleri bir ticari işletme işletmek amacıyla birleşmişlerdir. Ortakların bu konuya giren işleri kollektif şirket dışında, kendisi veya başkası adına yapması ortak amaca ters ve kollektif şirket zararına olabilir. Kollektif şirket ile ortaklar arasında rekabet ilişkisi şirket sözleşmesi ya da ayrı bir sözleşme ile özel olarak düzenlenebilir.³³

Şirketin yapmayı düşündüğü ticari iş türünü yapmakta olan bir kollektif şirketin ortağı olduğunu bilerek bir şahısla kollektif şirket sözleşmesi yapılmış ise diğer ortaklar bu durumu kabul etmiş sayılır. Rekabet yasağının konusu “şirketin yaptığı ticari işler” dir.

Şirket sözleşmede yazılı konuların tamamı üzerinde çalışmıyorsa rekabet yasağı sadece yapılan ticari işler ile ilgilidir. Rekabet yasağına giren işleri ortak kendi nam ve hesabına, başkası nam ve hesabına yapamaz ve bu işleri yapan bir şirketin ortağı olamaz.³⁴

Bir ortak rekabet yasağına aykırı hareket ederse, şirket kendisinden tazminat isteme ya da o ortağın kendi namına yaptığı işleri şirket namına yapılmış saymakta, üçüncü şahısların hesabına yaptığı işlerden doğan faydaların da şirkete bırakılmasını isteyebilir.

Bunlardan birinin tercihi ortaklara bağlıdır. Bu hak, işlemin yapıldığının ya da ortağın diğer bir şirkete girdiğinin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve işlemin yapıldığı tarihten itibaren bir yıl sonra zamanaşımına uğrar.

* Kollektif şirket tüzel kişi sıfatıyla üçüncü kişilerle ilişkiye tescil tarihinden itibaren girişebilir. Çünkü kollektif şirket hukuki varlığını ticaret siciline tescil tarihinden itibaren kazanır. Sözleşme ya da kararla aksi kararlaştırılmadıkça her ortak tek başına şirketi idare hakkına sahiptir. Yani, temsil ve idare yetkisi ile ilgili başka bir düzenleme yoksa her ortağın şirketi tek başına temsil etme yetkisi bulunmaktadır.³⁵

Şirketi temsile yetkili olan kişi, şirketin amacına uygun her türden iş ve hukuki işlemleri şirket adına yapmak ve şirketin unvanını kullanma yetkisine sahiptir. Şirketi

³³ Karayalçın, Yaşar, *Ticaret Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s. 263.

³⁴ Karayalçın, a.g.e., s. 264.

³⁵ Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, a.g.e., s. 126.

temsile yetkili olan kişiler tarafından şirket adına yapılmış olan işlemlerden dolayı, şirket alacaklı ve borçlu olur.

* Ortakların şirketten ayrılması şu durumlarda ortaya çıkar:

- Bir ortağın ölümü: Şirket sözleşmesinde şirketin ölen ortağın mirasçılarıyla devam edeceğine ilişkin bir hüküm yoksa, mirasçılarla diğer ortakların anlaşmasıyla şirket devam edebilir. Mirasçılar ya da içlerinden birisi şirkette kalmaya razı olmazlarsa, diğer ortaklar ölen ortağın payı üzerindeki miras hisselerini razı olmayan mirasçılara vererek onları şirketten çıkarır ve şirkete devam edebilirler.

Sağ kalan ortaklardan birinin şirketin devamına razı olmaması nedeniyle anlaşamazlarsa şirket infisah eder. Şirketin ölen ortağın mirasçılarıyla diğer ortaklar arasında kolektif şirket olarak devam edeceği hakkında şirket sözleşmesinde hüküm varsa, mirasçılar kolektif sıfatıyla şirkete devam edip etmemekte serbesttirler.

- Bir ortağın iflası: Ortaklardan birinin iflası halinde, iflas eden ortak şirketten çıkarılabilir. Bu durumda şirket diğer ortaklar arasında devam eder ve iflas edenin payı masaya ödenir. Sözleşme ile ortakların bu hakkı kaldırılabilir.

- Haklı sebepler: Sözleşmede hüküm bulunursa ve bir ortağın şahsına ait sebeplerle şirketin feshinin istenebileceği hallerde, diğer ortakların çoğunluğu, onun şirketten çıkarılarak şirketin devamına karar verebilirler. Bu kararın noter tarafından tebliğinden itibaren üç ay içinde çıkarılan ortak tarafından iptali diğer ortaklara karşı dava edilmezse karar kesinleşir.

-Feshin ihbarı: Süresi belli olmayan şirketlerde ortaklardan biri feshi ihbar ettiği takdirde diğer ortaklar feshi kabul etmeyerek ortağı çıkarıp kendi aralarında şirketi devam ettirebilirler.

Sadece iki kişiden oluşan bir kolektif şirkette, ortaklardan birinin şirketten çıkarılmasını gerektiren haklı sebepler var ise, diğer ortağın isteği üzerine mahkeme fesih ve tasfiyeye karar vermeden şirkete ait bütün iş ve işlemleri şirketin mevcudunu alacak ve borçları ile birlikte davacı ortağa verilmesine ve ortağın şirketten çıkarılmasına karar verebilir.

Bir ortağın şirketten çıkması veya çıkarılması durumunda ortaklar bu durumu tescil ve ilan ettirmekle sorumludurlar. Bir ortağın şirketten çıkması ve çıkarılması, üçüncü kişilere karşı ancak tescil ve ilan tarihinden itibaren geçerli olur.

Tescil ve ilân edilmeyen çıkarma veya çıkma işlemi üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemeyeceği gibi, çıkma veya çıkarılma ilân tarihinden itibaren geçerli olduğu için, şirketin bu tarihe kadar olan işlemlerinden doğan borçlarından o ortak da sorumlu olur.³⁶

Şirketten çıkarılan veya çıkan ortağın payı sözleşmede aksine hüküm yoksa, çıkmanın istendiği veya ortağın çıkarıldığı tarihteki şirket mevcudu esas tutularak belirlenir.

2.1.2.4. Kollektif Şirketlerde Vergi Borçlarından Sorumluluk

Kollektif şirketlerin borçlarından dolayı birinci derecede sorumlu, şirketin tüzel kişiliğidir. Ortaklar ise, ikinci derecede sorumludur. Kollektif şirket tüzel kişiliğe sahip olduğu için şirketin alacaklıları, alacaklarını ilk önce şirket tüzel kişiliğinden talep ederler. Şirketin malvarlığı borçlarını karşılayamazsa, alacaklılar alacaklarını tahsil edebilmek için ortakların malvarlıklarına başvurabilirler. Kollektif şirket ortakları, şirket borç ve taahhütlerinden dolayı müteselsil ve tüm mal varlıklarıyla sorumludur. Kollektif şirket ortakları arasındaki müteselsil ve tüm malvarlığıyla sorumluluk, sözleşmelerden değil, kanundan kaynaklanmaktadır, bu nedenle sözleşmelerle değiştirilemez³⁷.

Kollektif şirketler, medeni hakları kullanma ehliyetlerini, kanuni temsilcileri aracılığıyla kullanırlar. Kollektif şirketler kanuni temsilcileri aracılığıyla, haklar edinebilmekte ve borçlar yüklenebilmektedir. Kollektif şirketin idare ve temsiline yetkili olanlar ortaklar olduğu için şirketin kanuni temsilcileri de ortaklardır.

Kollektif şirketin ortakları, sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı sürece şirketin kanuni temsilcisi de oldukları için şirketin vergi sorumlusu olarak yerine getirmek zorunda olduğu vergisel ödevleri yerine getirir. Kollektif şirketin idare ve

³⁶ Onsun, Kemal Şükrü, *Ticaret Şirketler*, Yeni Matbaa, Ankara, 1949, s. 59.

³⁷ Kıcılı, a.g.m, s. 62.

temsil görevi, ortaklardan biri ya da bir kaçına verilmezse, ortaklardan her biri ayrı ayrı şirketi idare ve temsile sahiptirler. Kollektif şirkette ortak olmayan bir kişiye idare ve temsil yetkisi verilirse, o kişi şirketin kanuni temsilcisi olur³⁸.

Ortakların müteselsil sorumlu olması nedeniyle şirket alacaklıları, şirket tüzel kişiliğinden tahsil edemedikleri alacak kısmını ortakların herhangi birinden tahsil yoluna gidebilirler. Şirket borcu için kendisine başvuru olan ortak, sadece kendi payına isabet eden kısımdan değil, borcun tümünden sorumludur. Ortaklardan birinin şirket borcunun tamamını ödemesi durumunda diğer ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumluluğu sona erer.

Kollektif şirketler, ortaklarından ayrı tüzel kişilikleri olmasına rağmen, ne gelir vergisi ne de kurumlar vergisi mükellefidirler. Ancak, KDVK açısından kollektif şirketler KDV'nin mükellefidirler. Ayrıca, gelir vergisi kesintisi yapmaları nedeniyle de vergi sorumlusu da olabilmektedirler. Bu durumda şirketin vergi sorumluluğuna ilişkin ödevleri, kanuni temsilcisi durumunda bulunan ortakları tarafından yerine getirilir. Kollektif şirket ortakları, şirket tüzel kişiliğine ait borçlardan müteselsilen ve tüm malvarlığıyla sorumlu olduğu için vergi borçları ile ilgili olarak da vergi dairesine karşı sorumludur. Şirket tüzel kişiliğine ait vergi borçları için ilk önce şirket tüzel kişiliğine başvurulur. Şirket tüzel kişiliğinden tahsil edilemeyen vergi borçları için ortaklardan herhangi birisine başvurularak vergi alacağı tahsil edilir. Fakat, şirket vergi borçlarını tamamıyla ödeyen ortak, kendi payını aşan ödeme için diğer ortaklara rücu edebilir³⁹.

2.1.2.5. Kollektif Şirket Ortaklarının Vergilendirilmesi

Bir ticari işletme işletmek durumunda olan kollektif şirket ortakları kanunen tacir sayılmazlar. Tacir kollektif şirketin kendisidir. Ancak, gelir vergisi uygulaması TTK'nın bu anlayışından farklı olarak ortakların her birini tacir gibi değerlendirmiştir. Kollektif şirket ortaklarının şirketin faaliyetinden sağladıkları kazanç kişisel ticari kazanç olarak değerlendirilmektedir.

³⁸ Göç, a.g.m, s. 15-16.

³⁹ Sarılı, a.g.e, s. 77.

2.1.3. Adi Komandit Şirket

2.1.3.1. Tanımı

Bir ticaret unvanı altında ticari bir işletmeyi işletmek amacıyla kurulan ve şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir veya bir kaçının sorumluluğu sınırlanmamış ve diğer ortak veya ortakların sorumluluğu bir sermaye ile sınırlanmış olan şirket komandit şirkettir.

Adi komandit şirketlerde iki çeşit ortak bulunmaktadır. Ortaklardan sorumluluğu sınırsız olanlara komandite ortak, sorumlulukları koydukları sermaye ile sınırlı olanlara komanditer ortak denir.⁴⁰ Komandite ortakların gerçek kişi olmaları gerekmektedir. Tüzel kişiler ancak “komanditer” ortak olabilirler.

2.1.3.2. Özellikleri

* Adi komandit şirketler, en az iki kişi tarafından kurulabilir. Ortaklardan en az birisinin gerçek kişi ve sınırsız sorumlu olması gerekir. Bu şarta uymak kaydıyla bir tüzel kişinin de ortak olmasına engel yoktur. Ancak, tüzel kişiler sadece komanditer ortak olabilir. Komandite ortak olamazlar.⁴¹

Adi komandit şirket sözleşmesi kolektif şirket sözleşmesinde bulunması gereken kayıtları taşıması gerekir. Kolektif şirket sözleşmesindeki maddelere ilave olarak komanditer ortakların ad ve soyadlarıyla, koydukları veya koymayı taahhüt ettikleri sermaye miktarının yazılarak tescil ve ilan ettirilmesi gerekir.

Bir komanditer şahsi emeğini ve ticari itibarını sermaye olarak koyamaz. Şirketin komandit olup olmadığı sözleşme hükümlerine göre belirlenir. Ortaklar tarafından şirkete verilen ad ve vasıf sadece o şirketin türünü belirlemeye esas olamaz. Bir şirketin komandit olduğu belirlenmediği zaman o şirket kolektif sayılır.

* Adi komandit şirkette ortakların birbirleriyle olan ilişkileri sözleşme ile belirlenir. Sözleşmede bulunmayan konularda da kolektif şirketteki ortakların birbirleri arasındaki ilişkilerin hükümleri geçerlidir.

⁴⁰ Birkaş, a.g.e., s. 57.

⁴¹ Domaniç, Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, Cilt: I, Temel Yayınları, İstanbul, 1988, s. 746.

* Komanditerler, şirket işlerini yapmaya mecbur değildirler ve şirketi temsil etmeye yetkili olanların yetkileri dahilinde yaptıkları işlere de engel olamazlar. Ancak, şirketi temsile yetkili olanların yetkileri dışında kalan konularda oy verebilirler. Her komanditer ortak, iş yılı sonunda ve iş saatleri içinde şirketin envanteriyle bilânçosunu inceleyebilir. Bu incelemeyi kendisi yapabileceği gibi bir başkasına da yaptırabilir.

Komandite ortaklarla kollektif ortaklar arasında rekabet yasağı açısından bir fark yoktur. Kollektif ortakların rekabet yasağına ilişkin hükümler komandite ortak içinde uygulanır.⁴² Komanditer ortaklar için rekabet yasağı yoktur.

Ancak komanditerler, şirket konusuyla ilgili işlerle uğraşacak bir işletme açar ya da böyle bir işletme açan bir şahıs ile ortak olur veyahut da bu şekildeki bir şirkete katılırlarsa komandit şirketin evrak ve defterlerini inceleme hakkını kaybederler.

Komanditerler, iş yılı sonunda tahakkuk eden kâr paylarını ve sözleşmede belirlenmiş olan faizleri nakit olarak alırlar. Ancak, koydukları sermaye herhangi bir nedenle azalmış ise eksikliği tamamlayana kadar kâr ve faiz isteyemezler.

Gelecek yıllarda elde edilecek kâr paylarından sermayenin eksikliğini tamamladıktan sonra artan kısımdan ilk önce önceki yıllara ait birikmiş faizler ödenir. Komanditerler önceden aldıkları faiz ve kâr paylarını daha sonraki zamanlarda şirketin zararının ödenmesi için geri vermeye mecbur değildirler.

Ayrıca, komanditerler usulsüz tahakkuk ettirilmiş kâr paylarını veya sözleşme ile kabul edilmiş faizleri geri vermeye de zorlanamazlar. Komanditer ortak şirketteki payını bir başkasına devredebilir. Ölen bir komanditerin yerine mirasçıları geçer.

Komandite ortakların kazanç payı ticari kazanç sayıldığı halde, komanditer ortakların kazanç payı menkul sermaye iradı sayılmaktadır.

* Şirket ve ortakların üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde kollektif şirketteki hükümler uygulanır. Hem idare hakkı hem de temsil yetkisi kollektif şirkette olduğu gibidir.

⁴² Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, a.g.e., s. 187.

Komandite ortak, tüm mal varlığı ile sorumlu olduğu için, işleri daha büyük ciddiyet ve özenle yürütür. Bu nedenle, bu ortak veya ortaklar şirketi de üçüncü kişilere karşı daha büyük bir yetkiyle temsil edeceklerdir.⁴³

* Bir komanditer ortağın sorumluluğu koyduğu ya da taahhüt ettiği sermaye miktarını aşamaz. Adi şirket unvanına dahil olan komanditer, üçüncü şahıslara karşı komandite bir ortak gibi sorumludur.

Ticari mümessil, ticari vekil veya ticari memur olarak hareket ettiğini açıkça belirtmeden şirket hesabına işlem yapan komanditer ortak, bu işlemlerden dolayı iyiniyet sahibi üçüncü kişilere karşı komandite ortak gibi sorumlu olur.

Komanditer ortak veya ortaklar tarafından taahhüt edilen sermaye şirketin varlığına dahil olup, üçüncü kişilerin alacaklarına karşı bir teminat niteliğindedir. Komanditerler, taahhüt ettikleri sermaye payından ödedikleri miktar kadar, şirkete olan sermaye borcundan kurtulmuş olacaktırlar. Taahhüt tamamen ödendiği zaman şirketin ve şirket alacaklılarının komanditer ortağa sermaye payından dolayı müracaat hakları kalmayacaktır.⁴⁴

Bir komanditer sermayesini ne doğrudan doğruya ne de kâr payı veya faize mahsup için tamamıyla ya da kısmen geri alamaz ve sermayesi de herhangi bir nedenle azalmışsa bu noksanı tamamlayıncaya kadar faiz veya kâr payı alamaz.

2.1.3.3. Adi Komandit Şirkette Vergi Borçlarından Sorumluluk

Komanditer ortak sadece şirkete koyduğu sermaye ile sorumludur. Komandite ortak ise, kollektif şirketlerde olduğu gibi, sermaye payı dışında, tüm mal varlığı ile şirket alacaklılarına karşı sorumludur.

Şirketin komanditer ortağı veya ortakları şirketi temsil ve idare yetkisine yetkili değildir. Komandit şirketlerin idare ve temsili komandite ortaklara aittir. Bu nedenle, vergi hukuku açısından da bu şirketlerin kanuni temsilcileri komandite ortaklardır.

⁴³ Ulusoy, a.g.e., s. 454.

⁴⁴ Ulusoy, a.g.e., s. 462.

2.1.3.4. Adi Komandit Şirket Ortaklarının Vergilendirilmesi

Adi komandit şirketler, TTK md. 243’de, ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulan ve şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir ya da bir kaçının sorumluluğu sınırlandırılmamış ve diğer ortak ya da ortakların sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlandırılmış şirketlerdir. Buna göre, adi komandit şirketler bir yönüyle şahıs, bir yönü ile sermaye şirketi kimliği taşıyan karma vasıflı şirketlerdir.

Adi komandit şirketlerde, ortakların bir kısmının sorumlulukları şirkete koydukları sermaye ile sınırlı, diğer kısmının sorumlulukları sınırsızdır. Sorumluluğu koydukları sermaye ile sınırlı ortaklara “komanditer” ortak, sorumluluğu koydukları sermaye ile sınırlı olmayan ortaklara da “komandite” ortak denilmektedir.

Adi komandit şirketlerde komandite ortakların şirket kârından aldıkları paylar şahsi ticari kazanç hükmündedir (GVK md. 37/3). Ayrıca, adi komandit şirketlerde komanditer ortakların aldığı kâr payları menkul sermaye iradidir (GVK md. 75/2).

2.2. Sermaye Şirketleri

Sermaye şirketlerinde sermaye ön plandadır.

Sermaye şirketleri şunlardır:

- Anonim Şirket
- Limited Şirket
- Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket.

2.2.1. Anonim Şirket

2.2.1.1. Tanımı

Anonim şirket, mali haklar ve üyelikten doğan sosyal haklar önceden belirlenmiş belirli bir sermayenin bölümlerini oluşturan paylara göre kullanılmak üzere bir ticaret unvanı altında her türlü iktisadi amaç ve konular için kurulan, borçlarından dolayı

sadece malvarlığı ile sorumlu ve üyelerinin sorumlulukları taahhüt ettikleri katılma payları ile sınırlı bir ticaret şirkettir.⁴⁵

Anonim şirket, bir unvan altında, iktisadi amaç ve konular için kurulan, esas sermayesi belirli ve paylara bölünmüş, borçlarından varlığı ile sorumlu, ortaklarının sorumlulukları taahhüt ettikleri sermaye payları ile sınırlı, ortaklık sıfatı paya göre ortaya çıkan, tüzel kişiliği olan bir kişiler arası birleşmedir şeklinde de tanımlanabilir.⁴⁶

2.2.1.2. Özellikleri

* Yukarıdaki tanıma göre, anonim şirketin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz⁴⁷:

- Her anonim şirketin bir ticaret unvanı olması gerekmektedir.
- Anonim şirketlerde esas sermaye paylara bölünmüştür.
- Anonim şirketler borçlarından dolayı sadece mal varlıklarıyla sorumludurlar. Yani, ortaklar şirket borçlarından hisseleri oranında sorumludurlar.

Kollektif ve komandit şirketlerin konusu, sadece bir ticari işletmenin işletilmesi olmasına rağmen anonim şirketler bunlardan farklı olarak kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi amaç ve konu için kurulabilirler.

Anonim şirketin bir ticaret şirketi olması nedeniyle bir ticaret unvanı alması gerekmektedir. Anonim şirket ticaret unvanında işletme konusunun gösterilmesi “anonim şirket” kelimelerinin bulunması gereklidir. “Anonim şirket” deyiimi, kısaltılarak yazılabilir. Bununla birlikte, unvanda bir gerçek kişi ad ve soyadının yer alması durumunda “anonim şirket” kelimelerinin tamamen yazılması gerekmektedir.⁴⁸

Özel kanunlarda aksine hüküm olmadıkça anonim şirketin esas sermaye miktarı Elli Bin YTL’den aşağı olamaz. Bu miktar, Bakanlar Kurulu tarafından on katına kadar arttırılabilir.

⁴⁵ Tekil, Fahiman, *Şirketler Hukuku*, Otağ Matbaacılık, İstanbul, 1981, s. 241.

⁴⁶ Yıldırım, Ali Haydar- Kolotoğlu, Olcay, *Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu-Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nevi Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 23.

⁴⁷ Dağüstün, Serdar, “Anonim Şirketlerin Kuruluş İşlemleri ve Tekdüzen Hesap Planına Göre Muhasebeleştirilmesi”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 369, 15 Ocak 1996, ss. 90-95, s. 90.

⁴⁸ Tekil, Fahiman, *Şirketler Hukuku*, II. Cilt, Otağ Matbaacılık, İstanbul, 1978, s. 182.

* Anonim şirketlerde sermayenin kurucular tarafından tamamen taahhüt edilip edilmemesine veya paradan başka sermaye getirilip ya da kuruluşta diğer özelliklerin bulunup bulunmamasına göre uyulması gerekli kuruluş işlemleri farklıdır.

Sermayenin tamamının kurucular tarafından taahhüt edilmesi halinde ani kuruluş yoluna gidilebilir. Kurucular sermayenin sadece bir kısmını taahhüt edip geri kalan kısmı için halka arz etmek isterlerse tedrici kuruluş yoluna giderler.⁴⁹

a) Ani Kuruluşa İlişkin Kuruluş İşlemleri

Ani kuruluş işlemleri dört safhadan oluşmaktadır.

1) Ana Sözleşmenin Hazırlanması ve Notere Onaylatılması

Yazılı şekilde yapılan ana sözleşmenin kurucular tarafından imzalanarak notere onaylatılması gerekmektedir. Bir anonim şirketin kurulması için en az beş kurucu tarafından bir esas sözleşme düzenlenmesi ve kurucuların imzalarının notere onaylattırılması gereklidir. Bu şekilde imza sahiplerinin imzalarını sonradan inkâr etmeleri ihtimali önlenmektedir.⁵⁰

Ana sözleşmede kurucuların ad ve soyadları, adresleri, yabancı uyruklu ortak varsa bunların uyrukları gösterilir. TTK md. 279' a göre, ana sözleşmeye aşağıdaki hususlar yazılır:

- Şirketin ticaret unvanıyla merkezinin bulunacağı yer,
- Şirketin amacıyla konusunu oluşturan işlemlerin türü ve niteliği,
- Şirketin ana sermayesinin miktarı ile her payın değeri, ödeme şekil ve şartları,

- Paradan başka sermaye olarak konan haklar ve mallarla bunlara ilişkin verilecek hisse senetlerinin miktarı ve mevcut bir işletmenin veya bazı ayınların devir alınması söz konusu olduğu durumlarda onun bedeli ve kurucular tarafından şirketin kurulması için şirket hesabına satın alınan diğer şeylerin bedelleriyle şirketin kurulması konusunda hizmetleri görülenlere verilmesi gereken ücret ya da mükâfatın miktarı,

⁴⁹ Ansay, Tuğrul, *Anonim Şirketler Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 319, Ankara, 1973, s. 39.

⁵⁰ Ansay, a.g.e., s. 40.

- Kurucularla idare meclisi üyelerine ve diğer kişilere şirket kazancından sağlanacak özel faydalar,

- Şirket işlerini idare ve denetim ile yükümlü olanların nasıl seçilecekleri ve bunların hak ve görevleri ve imzaya yetkili olanlar,

- Umumi heyetlerin nasıl davet edileceği, toplantıların zamanı ve oy verme ile fikir alışverişinde bulunma ve karar verilmesi konularının tabi olduğu kayıt ve şartlar,

- Şirket bir süre için kurulmuşsa bu süre,

- Şirkete ait ilanların nasıl yapılacağı,

- Ani kuruluş halinde, her ortağın taahhüt ettiği sermayenin türü ve pay miktarı.

TTK. md. 278'e göre, şirket sözleşmesini düzenleyen, imzalayan ve sermaye olarak esas sözleşmede parayı ya da paradan başka bir şeyi koymayı taahhüt eden pay sahipleri kurucu sayılırlar.

Tedrici kuruluşta, esas sözleşmeyi düzenlemeden ve imzalamadan paradan başka bir şeyi sermaye olarak koyan pay sahipleri de kurucu sayılırlar. Ayrıca, yukarıdaki fıkralarda yazılı işlemlerden birini, üçüncü bir şahsın hesabına yaptıkları durumda bu şahıs da kuruluştan doğan sorumluluklar bakımından kurucu sayılmaktadır.

2) Sanayi ve Ticaret Bakanlığından İzin Alınması (Bakanlıkça Tespit Edilen Şirketler İçin)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yayımlanacak tebliğle faaliyet alanları tespit ve ilan edilen anonim şirketlerin kurulması için Bakanlıktan izin alınması gerekmektedir. Bu şirketlerin ana sözleşme değişikliği de bakanlığın iznine tabidir. Bakanlıkça belirlenen şirketler dışındaki anonim şirketlerin kuruluşu ve ana sözleşme değişiklikleri Bakanlığın iznine tabi değildir.

3) 4077 Sayılı Kanun⁵¹ Uyarınca Yapılacak Ödeme

4077 Sayılı Kanun md. 29'a göre, yeni kurulacak anonim ve limited şirketler statüsündeki ortaklıklar ile sermaye artırımında bulunacak anonim ve limited şirket statüsündeki ortaklıklar, kuruluş aşamasında sermayenin, sermaye artırımı işlemlerinde

⁵¹ R.G. Tarih: 08.03.1995 Sayı: 22221.

ise, artırılan miktarın binde birini Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Ankara Şubesindeki Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması Hesabına yatırmakla yükümlüdürler.

Ödemenin yapıldığına ilişkin dekontun, ticaret sicil memurluklarına tescil için yapılan başvurularda, istenen diğer belgelerle birlikte verilmesi zorunludur. Bu dekontun başvuru belgeleri arasında bulunmaması durumunda tescil işlemi yapılmaz.⁵²

4) Anonim Şirketlerin Kuruluş ve Sermaye Artırımlarında Rekabet Kuruluna Yapacakları Ödeme

5234 Sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵³” un 29. maddesi ile 4054 Sayılı “ Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ” un “ Kurum Gelirleri “ başlıklı 39. maddesine “c) Yeni kurulacak olan anonim ve limited şirket statüsündeki tüm ortaklıkların sermayelerinin ve sermaye artırımını halinde artan kısmın onbinde dördü nispetinde yapılacak ödemeler” hükmü getirilmiştir.

Getirilen bu yeni hüküm ile yeni kurulacak olan anonim şirket statüsündeki tüm ortaklıklar sermayelerinin ve sermaye artırımını halinde artan kısmın onbinde dördü nispetinde bir meblağı Rekabet Kurumunun T.C. Ziraat Bankası Bilkent Plaza Şubesi’nde bulunan hesabına nakden veya EFT ya da banka havalesi yapılmak suretiyle yatırma zorunlulukları bulunmaktadır.

5) Ticaret Siciline Tescil ve İlan

Şirket ana sözleşmesi notere onaylatıldıktan sonra 15 gün içerisinde şirket merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir. Tescil ile şirket tüzel kişilik kazanmış olur.

TTK md. 300’ e göre, tescil ve ilan edilecek konular şunlardır:

- Ana sözleşmenin tarihi,
- Şirketin ticaret unvanı ve merkezi,

⁵² Yıldırım-Kolotoğlu, a.g.e., s. 39.

⁵³ R.G. Tarih: 21 Eylül 2004 Sayı: 25590.

- Şirketin amaç ve konusu ve varsa süresi,
- Ana sermayenin miktarı, ödeme şekil ve şartları ve hisse senetlerinin değeri,
- Hisse senetlerinin türleri, hamiline veya nama yazılı oldukları ve hisse senetlerinin imtiyazları,
- Ayın türünden sermaye ve devralınan mali kıymetlerle işletmelerin neden ibaret oldukları ve bunlara biçilen değerler, kuruculara sağlanan özel yararların nitelik ve değerleri,
- Şirketin nasıl temsil edileceği,
- İdare meclisi üyeleriyle şirketi temsile yetkili kişilerin ad ve soyadları, ikâmetgâhları ve uyrukları,
- Şirketin yapacağı ilanların şekli ve eğer ana sözleşmede de bu konuda bir hüküm varsa idare meclisi kararlarının pay sahiplerine nasıl bildirileceği,

Şubeler, merkezin sicil kaydına atıf yapılmak suretiyle bulundukları yer ticaret siciline tescil edilirler.

b) Tedrici Kuruluşa İlişkin Kuruluş İşlemleri

Bu kuruluş şeklinde bir kısım paylar kurucular tarafından taahhüt edilerek geri kalan kısım için halka başvurulur. Kurucular şirketin amaç ve konusunu ve süresini ana sermaye miktarı ile her payın değerini, kuruluş genel kurulu toplantılarının yerini göstererek ilan ederler. Bu ilan sirküler ve diğer yayın vasıtasıyla da halka bildirilebilir.⁵⁴

1) Ana Sözleşmenin Hazırlanması ve Notere Onaylatılması

En az beş kurucunun bir araya gelerek bir ana sözleşme hazırlamaları gerekmektedir. Ana sözleşmenin yazılı şekilde olması ve bütün kurucular tarafından imzalanarak, imzaların notere onaylatılması şarttır.⁵⁵

Ana sözleşme hazırlanırken ani kuruluştan farklı olarak tedrici kuruluştaki dikkate alınması gereken bazı hususlar bulunmaktadır. TTK md. 280' e göre, Sanayi ve Ticaret

⁵⁴ Tüzün, Necat, *Şirketler Hukuku Dersleri*, Kalite Matbaası, Ankara, 1980, s. 80.

⁵⁵ Erem, Turgut S., *Ticaret Hukuku Prensipleri*, Yörük Matbaası, İstanbul, 1965, s. 151.

Bakanlığı'ndan izin alınabilmesi için, şirket esas sermayesinin yüzde onunun ödenmiş ve sağlanmış olması gerekmektedir. Bu nedenle, halka arz edilecek hisse senetlerinin yazılı bedelinin sözleşmede belirtilmesi gerekmektedir.

Tedrici kuruluştaki, her ortağın yüklendiği sermayenin türü ve pay miktarının sözleşmede gösterilmesine imkân yoktur. TTK md. 289/5' e göre, ilk denetçiler ana sözleşmede gösterilemez, bunların kuruluş genel kurulu tarafından seçilmeleri gerekir. İlk yönetim kurulu üyeleri ise sözleşmede gösterilebilirler, gösterilmemişlerse yine kuruluş genel kurulu tarafından seçilirler.⁵⁶

2) SPK' dan Onay Alınması

Tedrici kuruluş işlemlerinde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığından izin alınmadan önce, Kurul düzenlemelerine ve Kanun'un amaç ve ilkelerine uygun olarak düzenlenecek ana sözleşmenin Kurul'un onayına sunulması gerekmektedir.⁵⁷

3) Sanayi ve Ticaret Bakanlığından İzin Alınması

SPK' dan onay alındıktan sonra tedrici kuruluş için Sanayi ve Ticaret Bakanlığından onay alınmak için başvurulur.

4) SPK' ya Halka Arz İzni İçin Başvuru

Sanayi ve Ticaret Bakanlığından kuruluş izni alındıktan sonra, halkı ortaklığa katılmaya davet ve halka arz edilecek hisse senetlerinin kaydı alınması isteğiyle kurul'a müracaat edilir.

5) İzahnamenin Tescil ve İlanı

TTK md. 281' e göre, izin alındıktan sonra şirket tedrici olarak kurulacak olursa kurucular şirketin amaç, konu ve süresi ve esas sermayenin miktarıyla her payın kıymetini, kurucu veya idare meclisi azalarına veya diğer kimselere sağlanan özel menfaatleri ve sermaye olarak konan ayınları ve bu ayınlar karşılığında verilecek karşılığı ve mevcut bir işletmenin veya bazı ayınların devir alınması esas mukavele

⁵⁶ Kızılot, Şükrü-Eyüpgiller, Saygın, *Ticaret Şirketleri Muhasebesi Vergilendirilmesi Hukuku ve Mevzuatı*, Savaş Yayınları, Ankara, 1989, s. 549.

⁵⁷ Yıldırım-Kolotoğlu, a.g.e., s. 50.

hükümlerinden ise onun bedelini ve kuruluş umumi heyeti toplantılarının yeriyle icra suretini gösteren bir izahname düzenleyerek halkı iştirake davet için ilan ettirirler.

6) Halka Arz

TTK md. 282'ye göre; kurucular, halkı şirket sermayesine iştirake davet için md. 282'de yazılı izahnameyi, sirküler ve diğer yayın vasıtalarıyla da halka bildirebilirler. Bu taktirde izahnamenin ilan edildiği gazetelerin numara ve tarihlerinin gösterilmesi gerekir.

7) Kuruluş Genel Kurulu Toplantıları

TTK md. 289' a göre; esas sermayenin tamamına katılım taahhüt edildikten ve payların 287. maddede belirli bedelleri ödendikten sonra on gün içinde, kurucular her pay sahibine taahhütlü mektup göndererek ve gazetelerle ilan ederek kuruluş genel kurulunu toplantıya davet ederler. Davet mektubunun toplantı gününden en az on beş gün önce gönderilmesi ve aşağıda yazılı hususları içeren gündemin bildirilmesi şarttır.

- Payların bütününe katılımının taahhüt olunduğunun ve bunların md. 287'de de belirli bedellerinin ödendiğinin tespiti,

- Sermaye olarak gösterilen ayınların ve eğer şirketin mevcut bir işletmeyi veya bazı ayınları satın alması esas mukavele şartlarından ise bu işletmenin veya ayınların değerini biçmek için bilirkişi tayini,

- Kuruculara şart kılınan özel menfaatlerle ilgili tekliflerin karara bağlanması,

- Yönetim kurulu üyelerinin ad ve soyadları iştirak taahhütnamelerindeki izahnamede gösterilmediği halde bu azaların seçilmesi,

- Denetçilerin seçilmesi,

- Kurucuların şirketi kurmak için giriştikleri taahhütlerle yaptıkları işlem ve masrafların kabulü.

Kuruluş genel kurulu yukarıdaki maddede yazılı konuları görüşüp karara bağlar. Nakdi sermayenin en az yarısını temsil eden pay sahipleri hazır bulunmadıkça müzakere yapılamaz. Her pay, sahibine bir oy hakkı verir. Kararlar mevcut oyların çoğunluğuyla alınır (TTK md. 290).

Ayın türünden sermaye koyan kimse bunun değerinin biçilmesinde ve kendilerine özel menfaatler sağlayan kurucu ve diğer pay sahipleri, bu menfaatlerin onayına ait görüşmede oy kullanamazlar (TTK md. 291).

Yönetim kurulu üyeleri şirket ana sözleşmesiyle belirlenmedikleri durumda, taahhüt sahipleri arasından kuruluş genel kurulunca seçilirler. İlk denetçilerin belirlenmesi genel kurula ait olup bunların ana sözleşme ile belirlenmesi uygun değildir (TTK md. 292).

Kuruluş genel kurulunun, ayın olan sermayelerin ve devralınacak işletmenin veya ayınların değerlerini biçecek bilirkişiyi belirleyebilmesi için, nakdi sermayenin en az üçte ikisini temsil eden pay sahiplerinin hazır olmaları şarttır. Kararlar ekseriyetle verilir. Müzakere nisabı sağlanamadığı durumda bilirkişi, kurucuların talebi üzerine mahkemece belirlenir (TTK md. 293).

TTK md. 293 gereğince tayin olunan bilirkişi gereken raporları hazırlayıp verdikten sonra kurucular tarafından kuruluş genel kurulu md. 289’da yazılı süre içinde ve aynı şekilde yeniden toplantıya çağrılır. Davet mektuplarına bilirkişi raporunun birer sureti bağlanır (TTK md. 294).

Genel kurulun ikinci toplantısında, md. 290’da yazılı toplantı nisabının mevcut olduğu anlaşılırsa, bilirkişi raporları okunup incelendikten ve gerektiğinde ayın türünden sermaye koyan kimselerin ve devralınacak işletmenin veya ayınların sahibinin açıklamaları dinlendikten sonra md. 281’de yazılı izahnamedeki değerlerin aynen kabul veya reddine yahut ilgililerin onayıyla değiştirilmesine md. 290’da gösterilen ekseriyetle karar verilir (TTK md. 295).

Bilirkişi raporunun okunup incelenmesi için TTK md. 295’e göre toplanan kuruluş genel kurulunda md. 290’da yazılı çoğunluk sağlanamadığı takdirde md. 297’de yazılı olduğu veçhile bir tutanak düzenlenerek toplantı bir ay sonraya bırakılır ve durum kurucular tarafından toplantıda bulunmayan her pay sahibine taahhütlü mektuplarla bildirilir ve gazetelerle de ilan olunur (TTK md. 296).

Kuruluş genel kurullarının verdikleri kararların geçerli olması için toplantılarda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’ndan bir komiser bulunması ve komiserin tutanakların

kanuna uygun bir şekilde tutulmasına nezaret ve tutanakları oyunu kullanan pay sahipleriyle birlikte imza etmesi şarttır. Bu tutanaklara, verilen kararların içerik ve neticeleriyle muhalif kalanların muhalefet sebepleri yazılır (TTK md. 297).

8) Ticaret Siciline Tescil ve İlan

Şirket, kuruluş genel kurulunun yapılmasından itibaren 15 gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan olunur (TTK md. 300). Şirket ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanacaktır.

* Yönetim kurulu, anonim ortaklığın zorunlu organlarından birisidir. Yönetim kurulu ortaklığın yürütme ve temsil organıdır. Yönetim kurulu en az üç üyeden oluşan bir organdır.⁵⁸

Yönetim kurulu üyeleri en çok üç yıl süre ile seçilirler. Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça tekrar seçilmeleri mümkündür. Yönetim kurulu üyeleri ana sözleşme ile atanmış olsalar bile genel kurul kararıyla azlolunabilirler.

Yönetim kurulu üyelerinden biri genel kuruldan izin almadan kendi veya başkası adına bizzat veya dolayısıyla şirketle şirket konusuna giren bir ticari işlem yapamaz.

Ayrıca, yönetim kurulu üyelerinden biri genel kurulun izni alınmadan şirketin konusuna giren ticari işlem türünden bir işlemi kendi ya da başkası hesabına yapamayacağı gibi, aynı tür ticari işlemlerle uğraşan bir şirkete sorumluluğu sınırlanmamış olan ortak sıfatıyla da giremez.

* Şahıs şirketlerinde denetim hak ve görevi doğrudan doğruya ortağın kendisine ait iken, anonim şirketlerde bu fonksiyon denetim organına tanınmıştır. Anonim şirketlerde, beşten fazla olmamak üzere bir veya daha çok denetçi bulunur. Birden çok denetçiler bir kurul oluştururlar.⁵⁹

Denetçiler, pay sahibi olan ve olmayanlar arasından ilk defa bir yıl için kuruluş genel kurulu ve sonradan en çok üç yıl için genel kurul tarafından seçilirler. Denetçi, bir

⁵⁸ Poroy, Reha- Tekinalp, Ünal- Çamoğlu Ersin, *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1984, s. 247.

⁵⁹ Tekil, *Şirketler Hukuku*, a.g.e., s. 297.

ise onun, birden çok ise, yarısından bir fazlasının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması gerekir. Görev süreleri dolan denetçiler tekrar seçilebilirler.

Ticaret Kanunu'na göre denetçilerin pay sahibi olmaları gerekmemektedir. Fakat denetçilerin pay sahipleri arasından seçilmeleri mümkündür. Denetçilerin pay sahibi olup olmadıklarını bilmek, şirkete hakim olanların durumunu saptamak bakımından önemlidir. Pay sahipleri toplanıp yönetim ve denetleme işini aralarında bölüşerek şirketi uzun süre istedikleri şekilde yönetme olanağını elde edebilirler.⁶⁰

Yönetim kurulu üyelerinin usul ve fürundan biriyle eşi ve üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımları denetçiliğe seçilemezler, seçilmişlerse derhal çekilmek zorundadırlar. Denetçiler, genel kurul tarafından her zaman azledilebilirler ve yerlerine başkaları atanabilir.

* Pay sahipleri; organların belirlenmesi, hesapların onaylanması ve kazancın dağıtılması gibi şirket işleriyle ilgili haklarını genel kurul toplantılarında kullanırlar. Oy hakkına sahip olan oy sahibi, genel kurul toplantılarında bu hakkını bizzat kullanacağı gibi pay sahibi olan veya pay sahibi olmayan üçüncü bir kişi aracılığı ile de kullanabilir.

Kâr ve zarar hesabı, bilanço, yıllık rapor ve safî kazancın nasıl dağıtılacağı konusundaki teklifler, denetçiler tarafından verilecek raporla birlikte genel kurul toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin hazır bulundurulur. Pay sahipleri şüpheli gördükleri konularda denetçileri uyarmaya ve gerekli açıklamaları yapmalarını isteyebilirler.

Genel kurullar olağan ve olağanüstü olmak üzere toplanırlar. Olağan genel kurul toplantıları her hesap dönemi sonundan itibaren üç ay içinde ve en az yılda bir kez toplanır. Ancak kanunda hesap döneminin ne zaman başlayıp ne zaman biteceği belirtilmemiştir.

Olağanüstü genel kurul, kanun ve ana sözleşmede kayıtlı belirli şartlara uymak ve belirli makamlar tarafından davet edilmek üzere her zaman toplantıya çağrılabilir.⁶¹

⁶⁰ Ansay, Tuğrul, *Çağdaş Anonim Şirketlerin Sorunları ve Türk Anonim Şirketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1971, s. 215.

⁶¹ Ulusoy, Yılmaz, *Mukayeseli Sermaye Şirketleri*, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, 1974, s. 279.

Genel kurulu; yönetim kurulu, denetçiler, şirket sermayesinin en az onda biri değerinde paylara sahip olanlar ile şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki mahkeme toplantıya çağırabilir.

Genel kurulun toplantıya çağırılması, ana sözleşmede gösterilen şekil ve surette, ilan ve toplantı günleri hariç olmak üzere toplantı tarihinden en az iki hafta önce yapılması gerekmektedir. Buradaki amaç, bütün pay sahiplerinin çağrıdan haberdar olmalarını sağlamaktır.

Genel kurulu toplantıya çağırın ilan veya davet mektuplarında gündemin gösterilmesi gereklidir. Genel kurul, şirket ana sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça şirket merkezinin bulunduğu yerde toplantıya çağırılır.

Genel kurul aksine hüküm bulunan durumlar hariç olmak üzere şirket sermayesinin en az dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin katılımı ile toplanırlar. İlk toplantıda bu sayı sağlanamazsa tekrar toplantıya davet edilirler. İkinci toplantıda bulunan pay sahipleri, temsil ettikleri sermayenin miktarı ne olursa olsun, toplantı yapmaya ve karar vermeye yetkilidirler.

Ana sözleşmede aksine hüküm olmadığı takdirde genel kurul, pay sahiplerinin onayları da alınarak ana sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilir. Ana sözleşmenin değiştirilmesi için genel kurul tarafından verilen karar, yönetim kurulu tarafından şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil ve eğer ilâna tabi olan konular varsa onlarda ilân ettirilir.

* Hisse senetleri, anonim şirketlerde pay sahiplerinin katılım payları üzerinde tasarruf hak ve yetkisi veren, kıymetli evrak niteliğinde belgelerdir. Hissedarlık hakları hisse senedinde belirir. Esas sermayenin birer parçasını oluşturan hisse senetlerinin yazılı değerlerinin toplamı da ana sermaye miktarına eşittir.⁶²

Hisse senetleri hamiline ya da nama yazılı olur. Ana sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadığı sürece hisse senetleri nama yazılı olur.

⁶² Erem, Turgut S., *Ticaret Hukuku Prensipleri*, Cilt: II, Hilal Matbaacılık, İstanbul, 1979, s. 287.

Hisse senetlerinin:

- Şirketin unvanını,
- Şirketin ana sermaye miktarını,
- Şirketin tescil tarihini,
- Senedin türünü (nama veya hamiline yazılı veya imtiyazlı olduğunu),
- Senedin değerini,
- Şirket namına imzaya yetkili iki kişinin imzasını içermesi şarttır.

Nama yazılı hisse senetlerinin ayrıca sahiplerinin ad ve soyadını, ikametgâhını, senet karşılığında ödenmiş olan miktarı da içermesi şarttır.

Hisse senetlerinin değeri en az bir Yeni Kuruştur. Bu kıymet ancak en az birer Yeni Kuruş olarak yükseltilebilir. Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı sürece çıkarılan hisse senetlerinin türleri değiştirilebilir. Ancak, nama yazılı senetlerin hamiline yazılı senetlere çevrilmesi için de pay bedelinin tamamen ödenmiş olması şarttır.

Hamiline yazılı hisse senetlerinin devri şirket ve üçüncü kişiler hakkında ancak teslim ile geçerlilik kazanır. Nama yazılı hisse senetleri, ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı sürece devredilebilir.

* Tahviller, anonim şirketlerin ödünç para bulmak için, itibarı değerleri eşit, uzun vadeli dışarıdan parasal kaynak sağlamak amacıyla çıkardıkları borç senetleridir. Tahvil çıkarmanın asıl amacı, parasal kaynak yaratmaktır. Bu yüzden, bu yöntem daha çok yatırıma yönelen şirketler başvurmaktadır. Tahvil çıkarma yöntemi, sermaye artırımını ve diğer yöntemlerden daha kolay sonuca götüren bir yöntemdir.⁶³

Şirketin çıkaracağı tahviller, ana sermayenin ödenen ve onaylanmış son bilançoya göre, mevcut olduğu tutarı aşamaz. Tahvil çıkarılmasına genel kurul karar verir. Ana sözleşme, tahvillerin çıkarılmasına uygun olsa bile bu konuda genel kurul tarafından karar verilmesi gereklidir.

⁶³ İpekçi, a.g.e., s. 146.

Tahvil çıkarmak için halka başvurmak isteyen yönetim kurulu, aşağıdaki konuları içeren bir açıklamayı yayınlaması gerekir:

- Şirketin unvanı, konusu, merkezi ve süresi,
- Ana sermaye miktarını,
- Ana sözleşme tarihini ve bunda değişiklikler yapılmışsa bunların da tarihiyle ilân edildikleri tarihlerini,
- Şirket tarafından onaylanmış son bilançoya göre şirketin durumunu,
- Çıkarılmış ve çıkarılacak tahvillerin değerlerinin tutarını ve bu değerlerin şirkete ödeme şeklini ve her tahvilin değeri ile verilecek faizin miktarını, nama yazılı veya hamiline ait olduğu ve tahvillerin itfa şekli ve zamanını,
- Tahvil çıkarılmasına dair genel kurul kararının tescil ve ilân tarihini,
- Şirketin menkul veya gayrimenkulleri, önceden çıkarılan tahvillerden veya diğer nedenlerden dolayı rehnedilmiş veyahut teminat gösterilmişse bu hususları.

Yönetim kurulu tarafından, tahvillerin piyasaya çıkarılmasından en az onbeş gün önce yayını ve ilanı gereklidir.

Tahvillere yukarıdaki hususlardan başka, tahvillerin ana sermaye ve faizlerinin ödeme şartları ve varsa itfa planı yazılması gereklidir. Tahvillerin şirket adına imzaya yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imzalanması da şarttır.

2.2.1.3. Anonim Şirkette Vergi Borçlarından Sorumluluk

Tüzel kişiler fiziki varlığa sahip olmaksızın belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için bir araya gelmiş gerçek kişiler veya belli bir gayeye yönelik olarak tahsis edilen malların oluşturduğu topluluklardır. Bu toplulukların fiziki varlıkları olmadığı için üzerlerine düşen ödevleri kanuni organları aracılığı ile yürütürler. Tüzel kişilerin temsile yetkili organları yönetim kurullarıdır⁶⁴.

⁶⁴ Candan, Turgut, *Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu*, Maliye ve Hukuk Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2006, s. 20.

TTK md. 317'ye göre, anonim şirket yönetim kurulu tarafından temsil edilir, ancak şirket ana sözleşmesinde bu yetki yönetim kurulu üyeleri arasında paylaşılabileceği gibi üyelere sadece birisine de bırakılabilir. TTK 319'a göre, temsil yetkisinin şirkette pay sahibi olmayan müdürlere bırakılması da mümkündür. Dolayısıyla kanun veya ana sözleşme ile temsil yetkisi verilenler dışında kalan; örneğin anonim şirketin ortakları ve kurucu ortakları şirketin vergi ile ilgili ödevlerinden kanuni temsilci gibi sorumlu tutulamazlar⁶⁵.

Yönetim kurulları, şirketin idare ve temsil görevlerini kural olarak heyet halinde yerine getirirler. Yönetim kurulu üyeleri şirket adına yapmış oldukları her türlü sözleşme ve faaliyetlerden dolayı müteselsilen sorumludurlar⁶⁶.

Yönetim kurulu vergi hukuku açısından da kanuni temsilci durumundadır. Anonim şirketin idare ve temsil yetkisinin yönetim kurulunun bir ya da birden fazla üyesine ya da şirkette pay sahibi olmayan murahhas müdürlere verilmesi durumunda anonim şirketin vergi hukuku açısından kanuni temsilcisi idare ve temsil yetkisi verilen yönetim kurulu üyeleri ya da şirkette pay sahibi olmayan murahhas müdürler olacaktır.

Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyeleri, vergi ve buna bağlı alacaklardan, vergi ile ilgili ödevlerin yerine getirilmesinde “kasıt” ve “ihmal” şartı aranmaksızın ikinci derecede kusursuz, müteselsil ve şahsi malvarlıklarıyla sınırsız olarak sorumludurlar.

Ortaklarının sorumlulukları ise, şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlıdır. Ortaklar şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermaye tutarında şirketin borçlarından tüm mal varlıkları ile sorumludur. Taahhüt edilen sermaye tutarını aşan borçlardan şirket ortaklarının sorumluluğu bulunmamaktadır. Şirket ortakları, taahhüt ettikleri sermayenin tamamını ödemişler ise ortaklık sıfatı nedeniyle sorumlulukları kalmamaktadır⁶⁷.

⁶⁵ D. Erkan Ateşli, “Anonim Şirketin Kanuni Temsilcisinin Ödenmemiş Vergi Borçları Karşısındaki Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 94, Ekim 2000.

⁶⁶ Bağdınlı, İ. Halil, “Anonim Şirketlerde Kanuni Temsilciler ile Ortakların Vergisel Sorumluluğu”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 119, Ağustos 1998, ss. 59-71, s. 66.

⁶⁷ Uslu, Ozan, “Limited ve Anonim Şirket Ortaklarıyla, Kanuni Temsilcilerin Şirketlerin Kamu ve Özel Borçlarından Doğan Sorumlulukları”, *E-Yaklaşım*, Sayı:28, Kasım 2005.

Ortaklar taahhüt ettikleri sermayeyi ödedikten sonra sermayelerini kısmen veya tamamen geri almış ya da haksız yere kâr ya da faiz almışlar ise alınan para oranında sorumlulukları doğmaktadır.

2.2.1.4. Anonim Şirketlerin Vergilendirilmesi

TTK'na göre kurulan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin sağladıkları kazançlar “kurum kazancı” olarak değerlendirilir ve kurumlar vergisine tabi tutulur. Sermaye şirketlerinin kazançları kurum bünyesinde vergilendirildikten sonra ayrıca bu şirketlerin ortaklarına dağıtılan kâr payları ortakların geliri olarak kabul edilmekte ve ayrıca gelir vergisine tabi tutulmaktadır⁶⁸.

Anonim şirket ortaklarının kâr payı adı altında elde ettikleri gelirler “menkul sermaye iradı” olarak değerlendirilirken, şirket olarak ticari işlemlerden doğan kazanç, sermaye şirketi olarak kurumlar vergisine tabidir.

2.2.2. Limited Şirket

2.2.2.1. Tanımı

Limited şirket, en az iki en çok elli gerçek veya tüzel kişi tarafından, en az beş milyar lira sermaye ile kurulan, belirli bir ticaret unvanına ve tüzel kişiliğe sahip borçlarından dolayı mal varlığı ile sorumlu olan ve ortakların sorumluluğu taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı olan şirkettir.⁶⁹

Limited şirket, birbirlerini yakından tanıyan kişilerin kurduğu, dışarıya kapalı bir aile şirketi gibidir. Kuruluşu ve yönetiminin kolaylığı, küçük ve orta derecedeki tacirler için çekici olmaktadır. Limited şirkette kişilerin itibarı esastır. Paylar, şahıs şirketlerindeki gibi, sadece diğer ortakların izni ile başkasına devredilebilmektedir. Bu şekli ile şahıs şirketlerinin birbirine olan bağlılığına yakın bir ilişki kurulmuş olur, şirketin dağılması kolay olmaz.⁷⁰

⁶⁸ Bildirici, Ziyaettin, *Ticari İşletmelerin Hukuki Yapısı Üzerinde Vergilerin Etkileri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 177, İ.İ.B.F. Yayınları No: 41, Eskişehir, 1986, s. 24.

⁶⁹ Ünal, Salih Zeki, “Limited Şirket”, *Vergi Raporu*, Sayı: 31, Ekim-Kasım 1997, ss. 34-40, s. 34.

⁷⁰ Soygür, Nevin, *Şirketler Hukuku*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 132.

Ortaklar tarafından konulan sermaye için, anonim şirkette olduğu gibi hisse senedi çıkarılamaz.

Ortakların sayısı sonradan bire iner veya şirketin zaruri organlarından biri mevcut olmazsa uygun bir süre içinde bu eksiklikler tamamlanmadığı durumda ortaklardan birinin veya şirket alacaklısının isteği üzerine mahkeme şirketin feshine karar verir. Mahkeme, taraflardan birinin isteği üzerine gerekli önlemleri alabilir.

Limited şirketler, kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi amaç ve konular için kurulabilirler. Şu kadar ki, ana sözleşmede şirketin faaliyet alanının açıkça gösterilmiş olması şarttır. Limited şirketler, sigortacılık ve bankacılıkla uğraşamazlar.⁷¹

2.2.2.2. Özellikleri

* Limited şirketin ana sermayesinin en az beş bin YTL olması şarttır. Ortakların koyacakları sermaye birbirinden farklı olabilir. Ancak ortakların koyacakları sermayenin en az yirmi beş milyon Türk lirası veya bunun katları olması gerekir.

Devir için bölme ve mirasın taksimi hali hariç olmak üzere ortağın sermayesi bölünmez bir bütündür. Bu maddede yazılı miktarlar Bakanlar Kurulunca on katına kadar artırılabilir (TTK md. 507).

Ortaklardan biri, sermayeyi ayın olarak koymayı taahhüt etmişse sözleşmede; aynın neden ibaret olacağı, değerinin nasıl biçileceği ve taahhüt ettiği sermayeye ne miktarda mahsup edileceği ve bunun karşılığı olarak esas sermayeden kendine ne miktarda bir iştirak payı düşeceği hususlarının açıkça yazılı olması şarttır.

Şirketin ortak veya üçüncü şahıslardan paradan başka malî kıymetler devralması kararlaştırılmış bulunuyorsa sözleşmede; devralınacak malî kıymet, devreden ad ve soyadı ve şirketin vereceği karşılık gösterilir (TTK md. 508).

TTK md. 509'da, md. 285'in ikinci fıkrası hükmü limited şirketler içinde geçerlidir denilmiştir. Buna göre; sermaye olarak paradan başka iktisadî bir değer veya menkul mal konulması taahhüdü, şirketin hükmi şahsiyet kazandığı tarihten itibaren onlar üzerinde malik sıfatıyla doğrudan doğruya tasarruf edebileceğinin ve gayrimenkul

⁷¹ İmregün, Oğuz, *Ticaret Hukuku*, A. Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 9, Ankara, 1984, s. 254.

üzerindeki mülkiyet veya sair aynî hakların sermaye olarak konulması taahhüdü ise, bu hakların şirketin hükmi şahsiyet kazanmasıyla beraber tapu siciline tescil edileceğinin kabul edilmiş olması demektir.

* Limited şirketlerin kuruluş aşaması şu şekildedir:

1) Ana Sözleşmenin Hazırlanması

Limited şirket sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noter tarafından onaylanması şarttır.

Şirketin sözleşmesinde aşağıdaki hususların açıkça yazılması gereklidir:

- Şirketin ticaret unvanıyla merkezi,
- İşletmenin konusu,
- Ana sermaye ile her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye miktarları,
- Şirketin yapacağı ilânların şekli,
- Şirketin müddeti.

2) 4077 Sayılı Kanun Uyarınca Yapılacak Ödeme

4077 Sayılı Kanun md. 29'a göre, yeni kurulacak anonim ve limited şirketler statüsündeki ortaklıklar ile sermaye artırımında bulunacak anonim ve limited şirket statüsündeki ortaklıklar, kuruluş aşamasında sermayenin, sermaye artırımını işlemlerinde ise, artırılan miktarın binde birini Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Ankara Şubesindeki Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması hesabına yatırmakla yükümlüdürler.

Ödemenin yapıldığına ilişkin dekontun, ticaret sicil memurluklarına tescil için yapılan başvurularda, istenen diğer belgelerle birlikte verilmesi zorunludur. Bu dekontun başvuru belgeleri arasında bulunmaması durumunda tescil işlemi yapılmaz.

3) Limited Şirketlerin Kuruluş ve Sermaye Artırımlarında Rekabet Kuruluna Yapacakları Ödeme

5234 Sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁷²” un 29. maddesi ile 4054 Sayılı “ Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ” un “ Kurum Gelirleri “ başlıklı 39. maddesine “c) Yeni kurulacak olan anonim ve limited şirket statüsündeki tüm ortaklıkların sermayelerinin ve sermaye artırımını halinde artan kısmın onbinde dördü nispetinde yapılacak ödemeler” hükmü getirilmiştir.

Getirilen bu yeni hüküm ile yeni kurulacak olan limited şirket statüsündeki tüm ortaklıklar sermayelerinin ve sermaye artırımını halinde artan kısmın onbinde dördü nispetinde bir meblağı Rekabet Kurumunun T.C. Ziraat Bankası Bilkent Plaza Şubesi’nde bulunan hesabına nakden veya EFT ya da banka havalesi yapılmak suretiyle yatırma zorunlulukları bulunmaktadır.

4) Ticaret Siciline Tescil ve İlan

Müdürler, TTK md. 31 hükümlerine uygun olarak şirketin, şirket merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline kaydedilmesini talep ederler (TTK md. 510).

Bu amaçla verilecek dilekçede şunlar yazılır:

- Bütün ortakların ad ve soyadları, ikametgâhları, uyrukları,
- Her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye ile ödediği sermaye miktarı,
- İster ortak, ister üçüncü şahıs olsun, müdürlerin ad ve soyadları,
- Şirketin ne suretle temsil edileceği.

Dilekçe sahiplerinin bundan başka, dilekçede her ortağın koyacağı sermayeyi tamamen taahhüt etmiş ve bu sermayeye mahsuben kanun veya mukavelelerin tespit ettiği miktarı ödemiş, yahut mukavelede yazılı aynı sermaye ile karşılamış olduğunu bildirmeleri lâzımdır (TTK md. 510).

İnceleme sonunda kanuni şartları haiz bulunduğu anlaşılan limited şirket, aşağıdaki hususları kapsayacak şekilde, ticaret siciline tescil ve ilân olunur (TTK md. 511):

- Mukavele tarihi,

⁷² R.G. Tarih: 21 Eylül 2004 Sayı: 25590.

- Şirketin unvanı ve merkezi,
- İşletme konusu ve şirketin müddeti,
- Ortaklardan her birinin ad ve soyadı, ikametgâhı ve uyruğu, bir hükmî şahıs söz konusu ise adı veya ticaret unvanı ve merkezi,
- Esas sermaye ile ortakların koymayı taahhüt ettikleri sermaye miktarları,
- Ayın olan sermayenin ve devralınanın malî kıymetlerin neden ibaret olduğu ve bunların taahhüt edilen sermayeye ne suretle mahsup edileceği,
- Müdürlerin ad ve soyadları; ikametgâhları ve uyruğu,
- Şirketin ne suretle temsil edileceği,
- Şirkete ait ilânların ne şekilde yapılacağı.

Şirket ana sözleşmesi noterde onaylatıldıktan sonra, onay tarihinden itibaren 15 gün içerisinde, şirket merkezinin bulunduğu veya bağlı olduğu yerin Ticaret Sicili Memurluğu'na tescil ettirilir. Tescil ile şirket tüzel kişiliğini kazanmış olmaktadır. Tescilden sonra da ilâna tabi hususlar, Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilân ettirilir.⁷³

Şirket adına tescilden önce işlem yapılabilmesi için asgari şart ana sözleşmenin düzenlenmiş ve imza edilmiş olmasıdır. Şirket sözleşmesi henüz düzenlenmemiş ve imza edilmeden bir limited şirketten söz edilemeyeceği gibi işlemde bulunanların limited şirkete ortaklık sıfatları da doğmuş olamaz ve bunlar şirket adına harekete yetkili sayılamaz.⁷⁴

Tescilden önce şirket adına işlemlerde bulunulmuş ise muameleyi yapanlar şahsen ve müteselsilen sorumlu olurlar. Bu gibi taahhütlerin, ileride kurulacak şirket adına yapıldığı açıkça bildirilmiş ve şirketin ticaret siciline tescilinden sonra üç aylık bir süre içinde bu taahhütler şirket tarafından kabul edilirse işlemi yapanlar sorumluluktan kurtulur ve sadece şirket sorumlu olur.

⁷³ Top, Zuhâl, "Limited Şirketlerin Kuruluşunda ve Ana Sözleşme Değişikliklerinde Yeni Düzenlemeler", *Yaklaşım*, Sayı: 130, Ekim 2003, ss. 258-263, s. 260.

⁷⁴ Arslanlı, Halil, *Limited Şirketler*, Eğitim Yayınları, İstanbul, 1969, s. 103.

* Sermaye payı, konulması taahhüt edilen sermayeye göre belirlenir. Sermaye payı ortaklar arasında bile ancak aşağıdaki hükümler çerçevesinde devredilebilir ve miras yoluyla geçer:

Pay hakkında düzenlenecek senetler kıymetli evrak vasfını sahip olmayıp sadece bir ispat aracı sayılırlar. Pay hakkında düzenlenecek senetlerin sermaye payının tamamına ait olması şarttır. Paylar hakkında bir defter tutulur. Ortakların ad ve soyadları, pay miktarları, ödemeler, payların devir ve intikali ve bu hususlarla ilgili değişiklikler bu deftere kaydedilir.

Bir payın devri, şirket hakkında ancak şirkete bildirilmek ve pay defterine kaydedilmek şartıyla hüküm ifade eder. Bir payın miras yoluyla veya karı koca mallarının idaresine ait hükümler gereğince iktisabı için, ortakların onayına gerek yoktur.

Şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça ortaklar; koymaları taahhüt ettikleri sermayeleri değerleri oranında para olarak ödemeye zorunludurlar. Ortaklar, şirket sözleşmesini düzenlerlerken, koyacakları sermaye payını ve bunu nasıl koyacaklarını belirtmek zorundadırlar.⁷⁵

Esas sermayenin azaltılması durumu müstesna olmak üzere, ortakların koymayı taahhüt ettikleri sermayenin ödenmesi ertelenemeyeceği gibi ortakların bu borçtan kurtulmaları da mümkün değildir.

Sermaye koyma borcunu belirlenen süre içinde yerine getirmeyen ortak, temerrüt faizini ve şirket sözleşmesine cezai bir şart konmuşsa bunu da ödemekle yükümlüdür.

Noter aracılığıyla ve on beş günden az olmamak üzere belirlenen sürelerle iki defa yapılan uyarıya rağmen sermaye koyma borcunu ödemeyen ortak şirketten çıkarılabilir. Çıkarılan ortağın ödemediği borçtan dolayı sorumluluğu eskisi gibi devam eder.

⁷⁵ Çevik, Orhan, *Limited Şirketler*, Nüve Matbaası, Ankara, 1976, s. 261.

Ortaklar, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri oranda, sorumluluktan kurtulurlar. Eğer ortaklara koydukları sermaye kısmen veya tamamen geri verilmiş veya haksız yere kâr yahut faiz ödenmiş ise aldıkları para oranında sorumludurlar.

Şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça ortaklar, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri oranda, yıllık bilânçoya göre, elde edilmiş olan net kârdan pay alırlar.

* Ortaklar kurulu, limited şirketin en yüksek idare ve karar organıdır. Genel kurul kararları ile ortaklık iradesini açıklar. Ortak sayısı yirmiden çok ise, anonim şirketlerde genel kurul toplantılarına ilişkin hükümler limited şirket genel kurullarına da uygulanır. Ortak sayısı, yirmi veya yirmiden az ise, genel kurul kararlarını ortakların yazılı oyları ile de alabilir.⁷⁶

Ortaklar kurulu seçilmiş bir kurul değildir, kendiliğinden şirketin kuruluşu ile oluşur. Limited şirkette, ana sözleşme ile ya da ortaklar kurulu tarafından başka biçimde karar alınmadıkça bütün ortaklar müdür olarak işlev görür ve buna mecburdurlar.⁷⁷

Müdürler ortaklar arasından seçilebileceği gibi, kuruluştaki ana sözleşmenin düzenlenmesi aşamasında, ortaklardan biri veya birkaçı müdür olarak atanabilirler. Müdürler, şirket ortağı olması zorunlu olmayan, konusunda yetenekli, bilgisine başvurulmuş kişilerden seçilir. Hem ortaklar arasında hem de dışarıdan seçilen müdürler arasında, yetki kullanımı ve sorumluluklar yönünden bir ayırım bulunmamaktadır.⁷⁸

Genel kurul yılda bir defa ve iş yılının sona ermesini takip eden üç ay içinde normal olarak toplantıya çağrılır. Genel kurul müdürler tarafından toplantıya davet edilir. Ana sermayenin onda birini temsil eden ortakların istemesi ve müdürlerin genel kurulu toplayamaması durumunda mahkeme genel kurulu toplantıya çağırır. Toplantıya davet, genel olarak taahhütlü mektupla ve toplantıdan en az beş gün önce ve gündem bildirmek suretiyle yapılır.⁷⁹

⁷⁶ İmregün, a.g.e., s. 259.

⁷⁷ Demiroğlu, Mehmet, “İşletme Devirlerinde ve Faaliyetin Terkinde Amme Alacağının Güvenceye Alınması Açısından Bir Öneri”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 219, Kasım 1999, ss. 62-67, s. 65.

⁷⁸ İpekçi, a.g.e., s. 296.

⁷⁹ Karayalçın, a.g.e., s. 358.

Limited şirketlerde kararlar, ortakların genel kurulda hazır bulunmaları halinde veya ortakların yazılı oyları ile oluşur. Kararın meydana gelmesi için, ortakların hepsinin iradelerinin birbirine uygun olmasına gerek yoktur. Gerekli toplantı yetersayısı sağlanarak yapılan bir toplantıda, ortakların yarısından fazlasının öneri lehine oy vermeleri kararın verilmesi için yeterlidir.

Oy hakkı ise, ortağa şirket yönetimine katılabilme imkânı sağlayan bir haktır. Her ortağın genel kurul toplantısında oy kullanma hakkı vardır. Ancak, şirket sözleşmesine bir hüküm konularak oy hakkını kullanma bakımından değişik bir düzenleme getirilebilir. Şirket sözleşmesinde aksine bir hüküm yer almadıkça, her ortağın oy hakkı, koyduğu sermaye miktarına göre hesaplanır.⁸⁰

2.2.2.3. Limited Şirketin Vergi Borçlarından Sorumluluk

TTK md. 540'a göre, limited şirketlerde aksi kararlaştırılmadıkça ortaklar hep birlikte müdür sıfatıyla şirket işlerini idareye ve şirketi temsile mezun ve mecburdurlar. Ortaklar kurulu, limited şirketin idaresini ve temsilini müdür ya da müdürlere vermiş ve bu karar tescil ve ilan edilmişse, limited şirketin kanuni temsilcisi atanan ve tescil ve ilan yapılan müdür ya da müdürlerdir. Şirket sözleşmesi ya da ortaklar kurulu kararı ile şirketin temsili ortaklardan bir ya da bir kaçına bırakılması halinde kanuni temsilci, şirketin temsilini devralan kişi ya da kişiler olacaktır.

Limited şirketin kuruluşundan sonra, şirkete ortak olanların kanuni temsilci olabilmeleri için ortaklar kurulunun bu yönde kararı olması gerekir. Limited şirketin ortakları arasında bir tüzel kişi bulunması durumunda, o tüzel kişilik adına limited şirketin temsilini üzerine almış bulunan gerçek ya da tüzel kişiler limited şirketin temsilcisi olarak tescil ve ilan edilmelidir. Bu gerçek kişiler tescil ve ilan edilmezse şirketin kanuni temsilcisi sıfatını kazanamazlar⁸¹.

Limited şirketin vergi borçları için önce limited şirket tüzel kişiliği aleyhine takibat yapılması gerekmekte ve vergi alacağının şirket malvarlığından tahsil olanağı kalmadığında, limited şirketin kanuni temsilcilerine veya ortaklarına gidilmektedir.

⁸⁰ Çevik, a.g.e., s. 151.

⁸¹ Sarılı, a.g.e, s. 85.

Limited şirketin tüzel kişiliği aleyhine hiçbir takibat yapılmadan doğrudan doğruya kanuni temsilcilere veya ortaklara başvurulması mümkün değildir⁸². Dolayısıyla, vergi alacağının limited şirket kanuni temsilcileri veya ortaklarından tahsil edilebilmesi için, limited şirket hakkında tüm cebren tahsil ve takip yolları uygulanıp, vergi alacağının tahsil olanağı bulunmadığının hukuken tespiti gerekmektedir.

Limited şirketlerde, limited şirket ortakları şirketten tahsil olanağı bulunmayan kamu alacağından sermaye hisseleri oranında doğrudan doğruya sorumludurlar. Buradaki sorumluluğun doğması için borcun şirketten tahsil edilememiş olması gerekmektedir⁸³.

Limited şirketlerde kanuni temsilcilerin sorumluluklarının belirlenmesinde, vergilendirme ile ilgili ödevlerin yerine getirilmesi açısından VUK md. 10, kamu alacağının tahsili açısından ise AATUHK mükerrer md. 35 uygulanır. Buna göre, limited şirketlerin kanuni temsilcilerinin vergilendirmeyle ilgili ödevleri yerine getirmemeleri sonucu meydana gelen ve şirket tüzel kişiliğinin malvarlığından alınamayan vergi ve buna bağlı alacaklar vergi cezaları ve şirket tüzel kişiliğinden alınamayan ve alınamayacağı anlaşılan amme alacakları kanuni temsilcinin malvarlığından alınır. Vergi borcundan dolayı kanuni temsilcilerin, tüm malvarlıklarıyla ve müteselsil sorumluluklarına karşılık, ödemiş oldukları vergi borçlarını asıl borçlu olan limited şirkete rücu etme hakları vardır⁸⁴.

2.2.2.4. Limited Şirketlerin Vergilendirilmesi

Limited şirketler, ortakların sermaye paylarına dayalı hisse senedi çıkaramazlar. Çünkü, sermaye payları hisse senedi niteliğinde bölünmüş değildir ve bu ortakların iştirak payları olarak nitelendirilen ortak payları karşılığında elde ettikleri kazanç “menkul sermaye iradı” olarak değerlendirilirken, limited şirket kazancı bir sermaye şirketi olarak kurumlar vergisine tabidir.

⁸² Taş, Metin, “Limited Şirket Ortaklarının Kamu Borçlarından Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 76, Nisan 1999.

⁸³ Doğrusöz, A. Bumin, “Anonim ve Limited Şirket Ortaklarının Şirket Borçlarından Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 139, Temmuz 2004, s. 23.

⁸⁴ Gerçek, Adnan, “Limited Şirketlerde Kanuni Temsilciler ve Ortakların Vergi Borcundan Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 83, Kasım 1999.

2.2.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket

2.2.3.1. Tanımı

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, sermayesi paylara bölünen ve ortaklarından bir veya bir kaç şirket alacaklılarına karşı bir kollektif şirket, diğerleri bir anonim şirket ortağı gibi sorumlu olan şirkettir.

Komandit şirketlerde olduğu gibi bu şirketlerde de iki çeşit ortak bulunur. Komandit şirketlerdeki gibi bazı ortakların sorumluluğu sınırsız, diğerlerinin sorumlulukları ise koydukları sermaye ile sınırlıdır.

Ancak, bu şirketin sermayesi paylara bölünmüş olduğu için sorumlulukları yatırdıkları sermaye ile sınırlı olan ortaklar kendilerine ait paylarını diledikleri zaman devretmeye yetkilidirler. Bu yüzden, bu şirketler kollektif şirkete benzerler.⁸⁵

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde sermaye, paylara bölünmeden sadece birden çok komanditerin katılım oranlarını göstermek amacıyla kısımlara ayrılmış bulunuyorsa adi komandit şirket söz konusu olur.

2.2.3.2. Özellikleri

* Anonim şirketlerin kuruluşunda Ticaret Bakanlığından izin alınması gerekli olduğu halde sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin kuruluşunda izin alınmasına gerek yoktur. Şirketin kurulabilmesi için en az beş kurucunun bulunması ve kuruculardan en az birisinin komandite olması gerekmektedir. Ana sözleşmenin düzenlenmesine iştirak edenlerle şirkete paradan başka sermaye koyanların hepsi, kurucu sayılır.⁸⁶

Ana sözleşmenin yazılı şekilde düzenlenerek kurucularla komandite ortakların hepsi tarafından imzalanması gerekmektedir. Ayrıca, sözleşmedeki imzaların notere onaylatılması da gerekmektedir.

⁸⁵ Kızılot-Eyüpgiller, a.g.e., s. 195.

⁸⁶ Birkaş, Hasan, *Ticaret Şirketleri ve Tatbikat*, İstanbul Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1987, s. 71.

* Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde sorumlulukları sınırlı komanditer, sorumlulukları sınırsız komandite iki grup ortağın bulunması ortaklar arası ilişkiler açısından önem taşımaktadır.

Genel olarak şirket ortakları arasındaki ilişkiler sözleşme hükümlerine dayanır. Sözleşmede hüküm bulunmayan durumlarda ise Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmaktadır. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komanditelerin kendi aralarında ve komanditerlerle olan ilişkilerinde komandit şirketlere ait hükümler uygulanmaktadır.

Komandite ortak diğer komanditelerin ve genel kurulun iznini almadan şirketin konusu olan ticari bir işi yapamaz ve bu tür ticaretle uğraşan bir şirkete sorumluluğu sınırlandırılmış ortak olarak da giremez. Aksi durumda, şirket kendisinden tazminat isteme hakkına sahiptir.

* Komanditerlerin üçüncü kişilerle olan hukuki ilişkilerinde komandit şirketlerle ilgili idare ve temsil, görev ve yetkiye ilişkin hükümler uygulanır.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde şirketi, dışarıya karşı temsil etme görev ve yetkisi sorumluluğu sınırlı olmayan ortaklara aittir. Bu ortaklar, şirkete ait bütün hukuki işlemleri yapmakla, şirket adına borç ve taahhütlere girmeye yetkilidirler.⁸⁷

Şirketi idare ve temsil yetkine sahip komandite ortaklar, kollektif şirketlerin idare ve temsiline görevli ortakların azlini gerektiren durum ve şartlar ortaya çıktığı zaman azlolunabilirler.

Azil kararının tesciliyle, azlolunanların şirketin ilerideki borçlarından dolayı sorumlulukları sona erer.

* Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde de anonim şirketlerde olduğu gibi genel kurul bulunmaktadır. Şirketin genel kurul toplantılarında da anonim şirketlere ilişkin hükümler uygulanır.

⁸⁷ Kızılot-Eyüpgiller, a.g.e., s.207.

Komandite ortaklar, kuruluş genel kurul toplantılarına katılırlar, fakat şirketin kurulmasına karar verebilmek için komanditer ortakların dörtte birinin hazır bulunması ve bunların temsil ettikleri sermaye tutarının da komandite ortaklar tarafından konan sermaye hariç olduğu durumda, şirket sermayesinin en az dörtte bir oranında olması gereklidir.

* Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin denetimi denetçiler tarafından yapılır. Şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça genel kurul kararlarının uygulanması da denetçilere aittir.

Denetçiler, komandite ortaklarla komanditerlerin arasında ortaya çıkan davalarda komanditerleri temsil edebilirler. Ancak, genel kurul kararı ile bu yetki özel temsilcilere de verilebilir.

Komandite ortaklar denetçi olamazlar. Anonim şirket denetçilerinin yetki ve sorumluluklarına ilişkin hükümler sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler hakkında da uygulanır.

2.2.3.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketin Vergi

Borçlarından Sorumluluk

Komandite ortaklar şirket alacaklılarına karşı tüm mal varlıklarıyla sorumlu iken, komanditer ortaklar taahhüt ettikleri sermaye miktarı kadar sorumludurlar. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin idare ve temsili komandite ortaklara aittir. Bu nedenle, vergi hukuku açısından sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin kanuni temsilcisi komandite ortaklardır. Şirket sözleşmesi ya da ortakların çoğunluğunun vereceği kararla temsil ve idare yetkisi, komandite ortaklardan birine ya da bir kaçına ya da ortak olmayan diğer bir şahsa bırakılabilir. Bu durumda, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin kanuni temsilcisi temsil ve idare yetkisi verilmiş kişi ya da kişiler olacaktır.

2.2.3.4. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Vergilendirilmesi

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bir sermaye şirketi olarak kurum kazançları açısından kurumlar vergisine tabidir. Ancak, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarının elde ettikleri kazançlar ticari kazanç olarak kabul edilerek gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Komanditer ortakların kazançları ise, kurum kazancı olarak kabul edilir ve kurumlar vergisine tabidir. Komanditerlerin kurum kazancı dışında, kurum kazancından hissesi karşılığı aldığı kâr payları kurumlar vergisinin dışında “menkul sermaye iradı” olarak vergilendirilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE ŞİRKETLERİN YAPISI VE VERGİLENDİRİLMESİ

Çeşitli ülkelerde şirketlerin vergilendirilmesi başlığı altında AB ülkelerinde ve ABD’de şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi yer almaktadır.

1. AB ÜLKELERİNDE ŞİRKETLERİN YAPISI VE VERGİLENDİRİLMESİ

AB ülkelerinde şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi şu şekildedir:

1.1. Almanya

Almanya’da şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi aşağıdaki gibidir.

1.1.1. Şirketlerin Yapısı

Almanya’da başlıca şirket türleri şu şekildedir¹:

1.1.1.1. Şahıs Şirketleri

- Bir şahıs şirketi gerçek kişinin iş yapması ya da meslek yürütmesidir. Bu gerçek kişi bütün zararları, bütün kârları ve bütün riskleri alır. Alacaklılara karşı sınırsız bir şekilde şahsen sorumludur, onun özel sermayesi ve işletme sermayesi arasında fark bulunmamaktadır. Kişi, işletmesini Ticaret Sicili’ne kaydettirmek zorundadır.² Eğer kişi tüccar ise Alman Ticaret Kanunu’na tabidir. Bu kişi sadece şahsi gelir vergisine tabidir.

- Medeni kanun ortaklığı, işletme isminin kaydının zorunlu olmadığı ve ayrı bir varlık olarak kabul edilmeyen bir ortaklıktır. Genellikle, ticari olmayan amaçlar (mesleki birlikler gibi) ve kişisel işlemler ya da sözleşmeler (inşaat projeleri gibi) için sınırlı bir süre ile kurulur³.

¹ HLB, *Doing Business in Germany*, London, January 2004, http://www.hlb.com/dbifiles/dbi_pdf/DBI%20Germany%20A4.pdf, p. 8. 25 Ekim 2005.

² *Doing Business in Germany*, 07/2005, http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/guide_germany.PDF, p. 32. 24 Aralık 2005.

³ *Country Profile: Germany*, <http://www.rowbotham.com/knowledgenet/countryprofiles/germany.pdf>, p. 3. 03 Şubat 2006.

- Sınırsız sorumlu ortaklık, bütün ortakların ortaklaşa ve ayrı ayrı bütün borçlardan sorumlu olduğu ortaklık şeklindedir⁴. Ortaklar arasındaki ilişkilerde ortaklığın işlemleri şart koşulabilir. Her ortak yönetimde haklara sahiptir ve her ortağın görevleri vardır. Sınırsız sorumlu ortaklık, tüzel kişi olmamasına rağmen haklar ve sorumluluklar, mülk edinme ve ülkedeki diğer hakları elde edebilir.

- Komandit ortaklık, sınırsız sorumlu ortaklığın bir şeklidir. Aralarındaki farklılık, en azından bir komandite ortağın borçlardan tamamen sorumlu olmasıdır. Sınırlı ortakların sorumluluğu, ortaklığa yaptıkları sabit katkı ile sınırlıdır. Ortaklar, ortaklıkta ortak kullanım hakkına sahiptirler. Komandite ortaklar ortaklığı yönetme ve temsil etme hakkına sahiptir, oysaki sınırlı ortaklar ortaklık sözleşmesi izin verirse sadece yönetime katılabilirler. Ortaklık Ticaret Sicili'ne kaydedilmek zorundadır.

- Komandit ortaklığın bir başka çok yaygın şekli limited şirket & komandit ortaklıktır. Bu şirkette, sınırsız sorumlu ortak limited şirkettir. Almanya'da çok önemli sayıda işletme limited şirket&komandit ortaklık şeklinde yürütülür.

- Komanditer ortaklık, bu ortaklık şekli sözleşmeden doğan bir ortaklıktır, bir kişi alacaklılara karşı sorumluluğa girmeden bu ortaklık aracılığıyla bir işe belirli bir sermaye katkıda bulunur. Karşılığında ise komanditer ortak kâr alır (zarar olması da mümkündür). Bir kişi ya da işletme komanditer ortak olabilir. Komanditer ortaklığın Ticaret Sicili'ne kaydı gerekmez ve üçüncü kişiler genellikle komanditer ortağın hissesinden haberdar değildirler. Eğer iştirak bir sermaye şirketi ise Ticaret Sicili'ne kayıt zorunludur. Çünkü bu düzenleme kazancın dağıtımının aktarımı için bir işbirliğinde dikkate alınabilir. Aynı zamanda komanditer ortaklık bir limited şirket ile işbirliği yaparsa Ticaret Sicili'ne kayıt zorunludur.

1.1.1.2. Sermaye Şirketleri

- Limited şirket, Alman Ticaret Kanunu'nda tüzel kişiliği olan şirketlerin en yaygın şeklidir. Başlıca esnekliklerinden dolayı genellikle limited şirket tercih edilir. Almanya'da 400.000'in üzerinde limited şirket bulunmaktadır.

⁴ UHY Deutschland AG, *Doing Business in Germany*, January 2004, http://www.lauer-partner.com/publikationen/doingbusiness_e.pdf, p. 8. 03 Ocak 2005.

Limited şirketler tüzel kişiliğe sahiptirler. Bir ya da daha fazla kişi tarafından kurulabilirler. Bu kişiler yerleşik ya da yabancı olabilirler. Limited şirketin sermayesi en az 25.000 Euro olmak zorundadır ve her üye en az 100 Euro ile katılabilir⁵.

Eğer sermayeye katılım için ödeme nakit olarak yapıldıysa, en azından sermayenin yarısı olan 12.500 Euro'nun Ticaret Sicili'ne kayıt zamanında ödenmiş olması gereklidir. Limited şirketin sermayesi hisse senedi katılım belgeleri şeklinde çıkarılmamıştır. Her hissedar onun başlangıçta yaptığı katkı miktarı kadar şirkette bir pay tutar. Bu şirketteki pay devredilemez, fakat miras üzerine ya da kararlaştırma ile aktarılabilir. Sahipliğin herhangi bir şekilde aktarımı notere onaylatılmalıdır ya da limited şirketin onayı ile koşullu olarak ya da diğer pay sahiplerinin onayı ile yapılabilir.

Şirket sözleşmesi şirketin özel ihtiyaçları ve şartları göz önünde tutularak noter tarafından uygun şekilde hazırlanmak zorundadır. Şirket sözleşmesi şunları içermek zorundadır:

- Şirketin ismi ve ikametgahı
- Şirketin işletilme amacı
- Sermaye miktarı
- Her ortağın katkıda bulunduğu sermaye miktarı

Sözleşme ilave düzenlemeleri de içermelidir. Sözleşme, özel şartlar ve şirket ve ortaklarının isteklerine göre düzenlenmiş olabilir. Şirket bir yerel mahkemenin ticaret siciline kayıt ettirildiği zaman kurulmuş olur.

Bir ya da daha fazla kişinin şirket yönetimine atanması ya sözleşme ile ya da üyeler arasındaki anlaşma ile sağlanabilir. Yönetici, bir birey olmalı fakat Almanya'da yerleşik ya da Alman vatandaşı olması zorunlu değildir.

Denetim kurulu, eğer limited şirket 500'den fazla işçiye sahipse zorunludur. Hissedarlar, toplantıya genellikle bir yönetici (ya da denetleme kurulu) tarafından ya da hisseler bölünmüş sermayenin en azından % 10'unu elinde bulunduran kişiler

⁵ HLB, a.g.e, p. 9.

tarafından çağrılır. Toplantıların Almanya’da yapılması şart değildir. Oylar telex, telefax gibi araçlarla kullanılabilir.

Her 50 Euro katılımcılara bir oy hakkı kazandırır. Kararlar oy çokluğu ile alınır, oy çokluğu sağlanmazsa aksi taktirde bazı durumlarda % 75 üstünlük gerekir.

- Anonim şirket, büyük ölçekli işlemler için çok uygun bir iş aracıdır. Hisse sahipleri şirketin alacaklılarına karşı kişisel olarak sorumlu değildirler, fakat şirketin borçlarından hisseleri oranında sorumludurlar⁶.

Anonim şirketin en az yasal sermaye miktarı 50.000 Euro’dur. Anonim şirketin hisseleri bireyler ya da kamu tarafından borsada işlem görebilir. Bir anonim şirket bir ya da daha fazla kişi tarafından kurulabilir. Bu kişiler, kişi ya da şirket ortağı, yerleşik ya da yabancı olabilirler.

Şirket sözleşmesi onaylanmış olmalı ve şunları içermelidir:

- Şirketin ismi
- Şirketin merkezi
- Şirketin amaçları
- Başlangıç sermaye miktarı
- Yasal en az sermaye bileşimi
- Yönetim kurulunun bileşimi
- Şirket tarafından yayınlanacak ilanların yöntemi.

Şirketin isminin her zaman “AG” (anonim şirket) bulunması zorunludur. Anonim şirket Ticaret Sicili’ne kayıt olduğu zaman var olur. Her anonim şirkette yönetim kurulu, denetim kurulu ve hissedarlar genel kurulu olmalıdır. Yönetim kurulu anonim şirketin yönetiminden ve denetleme kuruluna aralıklarla işletme ile ilgili rapor hazırlamakla sorumludur. Yönetim kurulu üyelerinin uyuğu ya da ikametgâhı ile ilgili herhangi bir sınırlama yoktur.

⁶ BKR, *Doing Business in Germany*, <http://www.kooijenpartners.nl/pdf/germany.pdf>, 2000, p. 10. 11 Ekim 2005.

Anonim şirketin denetim kurulu herhangi bir zamanda şirketin defterlerini ve kayıtlarını inceleyebilir ve olağanüstü durumlarda hissedarları toplantıya çağırabilir. En az üç üyeden oluşur. Denetleme kurulu üyelerinin Alman vatandaşı olması ve Almanya’da ikamet etmesi gerekli değildir.

Hissedarlar genel kurulu yılda bir kez toplanır. Toplantı Almanya’da ve genellikle anonim şirketin yasal ikametgâhında yapılır. Genel kurulun yasal hakları denetim kurulunun üyelerinin atanması ile ilgili kararları içerir. Kararlar oy çokluğu ile alınır, bazı durumlarda dörtte üç çoğunluk gereklidir.

- Bir şirket hisseler ile kısmen sınırlı ise, anonim şirket ve bir ortaklığın temel esaslarına sahiptir. Ortaklardan ayrı yükümlülük ve yasal hakları ile ayrı bir tüzel kişiliktir. Öz sermaye, yazılı değeri olan hisselerle bölünmüştür, hissedarların sorumluluğu onların şirketteki yatırımları ile sınırlıdır. Fakat şirket yöneticilerinden en az bir ortağın tamamen ve şahsen sorumlu olması gereklidir⁷. Hisseler ile sınırlı şirket Almanya’da yaygın değildir.

1.1.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

Şirketler ve ortaklıklara aşağıda belirtilen vergi kuralları uygulanabilir⁸:

Almanya’daki tam mükellef şirketler ve Almanya’da tam mükellef ortaklıkların ortaklarının dünyanın her yerinde elde ettiği gelirler vergiye tabidir. Fakat, Almanya’nın hakları yaklaşık 90 yabancı ülke ile imzalanmış çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları ve Avrupa düzenlemeleri (Avrupa Birliği Ana Şirket-Yavru Şirket arasındaki ilişki ile ilgili direktife göre) ile sınırlıdır.

Sermaye şirketleri Kurumlar Vergisi ödemek zorundadır. Bu vergi tüzel kişinin vergilenebilir gelirin uygun olarak hesaplanır⁹. Kurumlar Vergisi oranı, gelirin

⁷ Nexia Deutschland GmbH, *Doing Business in Germany*, London, July 2003, <http://www.dhpg.com/eng/pdf/DoingBusinessInGermanyJuly2003.pdf>, p. 36. 15 Haziran 2005.

⁸ Latham & Watkins; *Taxation of Business Operations in Germany*, A Brief Overview, May 2004, http://www.lw.com/resource/Publications/_pdf/pub1204_1.pdf, p. 2, 18 Temmuz 2005.

⁹ Amcham Germany; *Guideline for Corporate Taxes in Germany*, http://www.amcham.de/fileadmin/user_upload/Business_services/Guideline_for_Corporate_Taxes_in_Germany.pdf, p. 3, 23 Mart 2006.

dağıtılmış ya da dağıtılmamış olup olmadığına bakılmaksızın % 25'dir¹⁰. İlave olarak ödenmesi gereken kurumlar vergisi miktarına % 5,5 oranında ek vergi yüklenerek vergi oranı % 26.375 olur. Şirket tarafından bir ortaklıkta, bir ortak gibi alınmış gelirlere de benzer oranlar uygulanır.

İlke olarak, Alman kaynaklı ticari kazançlar Ticari Vergi'ye tabidir. Ticari vergi, kurumlar vergisinin amaçları için belirlenen yıllık gelirden alınır. Fakat, bu gelir hesabı değiştirilebilir. Oran, şirketin işletildiği yerel idare tarafından federal kanunun sınırları içinde belirlenir. Ticari vergi oranları yaklaşık olarak % 13 ile % 20.5 arasında değişebilir.

Genellikle, sermaye kazançları normal gelir olarak işlem görür. Fakat, bir şirket ortağının seviyesinde bir iştirak şirketinde hisse senetlerinin satışından meydana gelen sermaye kazançları vergiden muaftır. Diğer yandan, sermaye kazançlarının % 5'i indirilemeyen işletme gideri olarak kabul edilir. Sonuç olarak, sadece sermaye kazançlarının % 95'i vergiden muaftır.

Belirli kurallar bankalara ve mali holding şirketlerine uygulanabilir. Sermaye kazançları vergiden muaf olmayan hisse senetlerinin satışından meydana gelir ve normal bir gelir olarak işlem görür.

Bir şirket hissedarlığı düzeyindeki kâr payları vergiden muaftır. Bu sahiplikler yerleşik ve yabancı kaynaklar için aynıdır. Fakat, alınmış kâr paylarının % 5'i işletme giderleri olarak düşülebilir. Böylece, fiilen sadece alınmış kâr paylarının % 95'i vergiden muaftır¹¹.

Yabancı kaynaklı kâr payları durumundaki yabancı varlık Alman standartlarındaki bir şirket gibi hak kazanmak zorundadır.

Alman ortaklıklarında ortaklığın hisse senetlerinin geliri bireysel ortaklar açısından vergilenebilir olduğu için kurumlar vergisi ve gelir vergisi amaçları için vergi şeffaflığı gibi işlem görürler. Bundan dolayı, kurumlar vergisi amaçları için yabancı

¹⁰ Federal Ministry of Economics and Technology; *Corporate Taxes in Germany*, An Overview for Foreign Investors, 2. Edition, November 2001, http://www.invest-in-germany.de/upload_files/20031015163600_Corporate_Taxes_in_Germany.pdf, p. 23, 22 Şubat 2006.

¹¹ Tekin Fazıl, "AET Ülkelerinde Şirket Kazançlarının ve Dağıtılan Kâr Paylarının Vergilendirilmesi", *Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi*, Cilt: V, Sayı: 2, Haziran 1969, ss. 118-131, s. 124.

şirket tarafından bir yatırımı bir Alman ortaklık ile, ilke olarak, doğrudan yatırıma benzer şekilde işlem görür. Ortaklık tarafından elde edilmiş kârlar Almanya’da kurumlar vergisi ya da gelir vergisine tabidir.

Şeffaflık ilkesinden dolayı ortaklar kârların gerçekte dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaksızın ortaklık tarafından elde edilmiş gelir vergilendirilir. Alman şirketlerinin işlemleri sadece varlığın yönetimiyle sınırlanmamışsa ve şirket bir ticari işletme ile bağlantılı sayılmazsa Ticari Vergi’ye tabidir.

1.1.2.1. Birleşme ve Devirde Vergilendirme

Bir şirketin tasfiyesinde gizli yedeklerin vergilenmesini sağlayan tasfiye vergilemesi söz konusudur. Birleşme durumunda, varlıkların devri için, devir olan şirketten pay almak dışında bir bedel alındığı durumda gizli yedekler devir olan şirket bünyesinde vergilendirilmeyecektir. Bu koşul sağlanamadığı durumda, varlıklar devir sırasında ya alınan bedel ya da piyasa değeri göz önüne alınarak doğan kâr vergiye tabi olacaktır.

Devralan şirket ise, devraldığı varlıkları devir olan şirketin devir bilançosundaki değerlerle kayıtlarına alacaktır. Devir olan şirketten alınan payların nominal değeri devir alınan varlıkların değerinden az ise fark, devir alan şirketin kayıtlarında sermaye yedeği olarak yer alır ve vergiden muaf pay primi olarak nitelendirilir.

1.1.2.2. Tasfiyede Vergilendirme

Almanya’da, vergilenebilir tasfiye kazancı vergilendirme dönemi başından sonuna kadar olan dönemdeki şirketin net değerindeki artış ile temsil edilmektedir.

Almanya’da sermaye şirketlerinin tasfiyesi nedeniyle elde edilen kazançlar ilk önce kurumlar vergisine tabi tutulur. Daha sonra tasfiye kârının ortaklara dağıtımında ise, ortaklar dağıtılan kâr payı için ayrıca gelir vergisi öderler. Ancak ortaklar kâr payı için şirketten ödediği kurumlar vergisi kadar vergi kredisi elde etmekte ve bu nedenle ortağın vergi yükü sadece ödediği gelir vergisi kadar olmaktadır¹².

¹² Kavak, Ahmet, *Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2005, s. 74-75.

1.1.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler

Alman kontrol edilen yabancı şirketler düzenlemeleri, Almanya’da sınırsız vergilemeye tabi hissedarlar tarafından vergi cenneti ülkelerde kurulmuş iştirakler aracılığıyla elde edilmiş pasif gelir altındaki vergi tasarruf planlarını önler. Bu, Alman hissedarlar için bir kontrol edilen yabancı şirketin ayrılmış, dağıtılmamış pasif geliri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.. Bu şekilde, Alman hissedarlar kontrol edilen yabancı şirketten herhangi bir dağıtım olmaması durumunda bu gelir için vergilemeye tabi olabilirler¹³.

1.1.4. Transfer Fiyatlaması

Çoklu sıralı yapılarda, özellikle şirketler farklı yetki alanlarında bulunuyorsa gelir ayırma çok önemlidir. Bir uluslar arası şirket grubu onun bütün vergi yükünü azaltmak için uğraşacaktır, oysa yetki alanındaki vergi otoriteleri uluslar arası vergi gelirlerini korumak ister. Almanya’da gelirin ayrılması ile ilgili çeşitli vergi kuralları düzenlenmiştir. Ayrıca, çifte vergileme anlaşmaları ilave kuralları şart koşabilir. Hem iç hem de anlaşma kurallarının temel fikri, birbirinden bağımsız olma ilkesidir¹⁴.

Transfer fiyatlandırması kuralları ilgili taraflar arasındaki işlemler için uygulanabilecektir.

Transfer fiyatlandırması yöntemleri ile ilgili olarak, Alman vergi yetkilileri OECD tarafından tanınan geleneksel yöntemleri tercih eder. Genellikle, Alman şirketleri onların transfer fiyatlarını belirlemek için yeterli delil sağlamak ve elde etmek zorundadırlar. Özellikle, sınır ötesi işlemler halinde, bu zorunluluklar çok amaçlı belgeleme ve muhtemel fazla yükleme ve negatif vergi sonuçlarını önlemek için gereklidir.

¹³ Latham & Watkins, a.g.m, p. 6.

¹⁴ Latham & Watkins, a.g.m, p. 7.

1999’da OECD, çokuluslu şirketler ve vergi yönetimleri için OECD Transfer Fiyatlandırma Kılavuzlarını güncelleştirmeyi serbest bırakmıştır. Sonradan, Amerika Birleşik Devletleri ve bazı diğer ülkelerde ileri fiyatlandırma anlaşmaları ileri sürüldü, mesela yasal olarak bağlayıcı sözleşmeler ile mükellefler ve vergi otoriteleri arasında belirli işlemler ve belirli zaman içinde belirli transfer fiyatlandırması yöntemi uygulanacaktır. Almanya’da bununla birlikte, vergi yetkilileri ileri transfer fiyatlandırması anlaşmalarını sona erdirmek için yetkili değildir.

Alman vergi hukukunda özel durumlarda vergi yetkilileri tarafından özel mektup kuralları sağlanır. Özel mektup kuralları çıkarıldığı zaman, vergi yetkilileri gerçekleri araştırmaz ve sadece mükellef tarafından gerçeğin belirlenmesinin sağlanması ile ilgili kuralla yükümlüdür. Avrupa Komisyonu iç piyasada vergi engellerini kaldırmak için Avrupa Birliği Ortak Transfer Fiyatlandırma Forumunu ileri sürmüştür.

1.1.5. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar

Kurumlar Vergisi zararları 511.500 Euro’ya kadar bir yıl geriye doğru taşınabilir. 2004 yılından itibaren kayıplar herhangi bir sınırsız olmaksızın ileriye doğru taşınabilecek, fakat ileriki yıllara aktarılan kayıplar sınırsız olarak 1 milyon Euro’ya kadar kârlar için mahsup edilebilir.

Çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları Almanya’daki tam mükellef kişilerin Almanya dışındaki işleri ile ilgili çifte vergilemeyi önlemek için farklı yöntemler sağlar. Muafiyet metodunda, yabancı kaynaklardan elde edilen gelir Almanya’da vergiden muaftır. İndirim metodu ise, vergilenebilir gelirin hesaplanmasında yabancı kaynaklar yer alır, fakat yabancı gelir (dış gelir) vergisi, gelir vergisi ya da kurumlar vergisinden indirilir. Şirketlerin ikametgâhı ya da genel merkezleri Almanya’da olduğu zaman o şirketler Almanya’da tam mükellef olarak dikkate alınırlar. Dar mükellef şirketler ise sadece Alman kaynaklarından elde ettiği gelir için Alman vergilerine tabi olacaktır.

1.2. Fransa

Fransa’da şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi aşağıdaki gibidir.

1.2.1. Şirketlerin Yapısı

Fransa’da başlıca şirket türleri şu şekildedir¹⁵:

1.2.1.1. Şahıs Şirketleri

- Komanditer ortaklık, kural olarak, Fransa’da tüzel kişi sayılmaz ve komanditer ortaklığa girmiş bulunan ikinci ya da üçüncü kişilere bağlı olarak sözleşme şartları düzenlenir. Komanditer ortaklığın varlığı genellikle üçüncü kişilere bildirilmez. Ortaklıktaki bir veya daha fazla iştirakçi yönetici olarak atanabilir, onların işlemleri, komanditer ortaklıkta onların ismi ve hesabıyla gösterilmez ve komanditer ortaklığın ismi komanditer ortaklık olarak gösterilir. Önceden belirlenmiş bir tarihte ortaklığa ilk girişteki anlaşmaya göre kârlar ve zararlar iştirakçiler arasında dağıtılır.

- Sınırsız sorumlu ortaklıkta, bütün ortaklar tacir sayılır ve ortaklığın borçlarından ortaklaşa ve ayrı ayrı sorumludurlar. Sınırsız sorumlu ortaklık kişisel ya da ticari olup olmadığına bakılmaksızın ticari şekil olarak dikkate alınır. Bu şirket tipi sık sık küçük aile işleri için kullanılır. Ancak, aynı zamanda şirket gruplarında gelir vergisi şeffaflığından dolayı oldukça yaygındır. Sınırsız sorumlu ortaklık için en az sermaye miktarı yoktur. Hisselerin transferi bütün ortakların anlaşmasına bağlıdır.

- Hisseler ile sınırlı ortaklık, ortağın sınırlı sorumluluğunun durumu ve hisselerin devredilebilmesinin dışında önceki kategorideki ortaklıklara benzer. En az sermaye miktarı 37.000 Euro’dur, ya da hisseler ile sınırlı ortaklık borsa’da işlem görürse en az sermaye miktarı 225.000 Euro’dur.

- Tek sahiplik, serbest çalışanlar için üç uygun kategori bulunmaktadır:

- Profesyoneller; doktorlar, mimarlar gibi. Bu kişiler bağımsız olarak çalışır ve herhangi bir şirketin üyesi değildirler.

- Zanaatkârlar; bu zanaatkârlar ilgili esnaf birliğine kayıt olmak zorundadırlar.

¹⁵ Nexia International, *Doing Business in France*, December 2002, www.nexia.com/publications_pdf/doing_business_in_publications/dbi_france_2003.pdf, 10. 18 Temmuz 2005.

- Dükkân sahipleri; perakendeciler, restoran sahiplerinin Ulusal Belirlenmiş Ticaret Sicilinde listelenmeleri zorunludur. Avrupa Birliği üyesi olmayanlar için özel çalışma izni gereklidir. Onlar, onların borçlarına karşı tamamen sorumludur.

1.2.1.2. Sermaye Şirketleri

- Anonim şirket, bu şirketin kurulması için en az 7 ortak gereklidir. Anonim şirketin başkanından sonra en az bir hissedar bir birey olmalıdır. Diğer hissedarlar birey ya da ya Fransız tüzel kişisi ya da bir yabancı olabilir. Anonim şirkette aşağıdaki yasal zorunluluklar olmak zorundadır:

a) Anonim şirket kayıt olmadan önce, onun başlangıçtaki hissedarları bütün ödemeleri ya da paylara bölünmüş sermayenin bir kısmını taahhüt etmek zorundadırlar. En az sermaye miktarı 40.000 Euro'dur.

b) Hissedarlar şirketin kaydından önce kendi aralarında hissedarların başlangıç sermayesinin ne kadar olacağını belirleyeceklerdir. Sermaye tamamen taahhüt edilmek zorundadır.

c) Ayni katkılar hemen ödenmek zorundadır, nakit olanların ise gerekli miktarın en azından % 50'sinin hemen ödenmesi ve kalanın beş yıl içinde eşit şekilde ödenmesi zorunludur.

- Hisseler ile sınırlı şirket ise, 12 Temmuz 1999'da çıkarılan kanunla yönetim kurulu olmayan ve en az bir ortak ile basitleştirilmiş şirket şekline imkân sağlanmıştır. Bu şirket şekli hemen hemen anonim şirkete benzer, fakat yönetim yapısı ana sözleşmede ortaklar tarafından serbestçe belirlenebilir. Hisseler ile sınırlı şirketin en az paylara bölünmüş sermaye miktarı anonim şirketinki gibi 40.000 Euro'dur.

- Sınırlı sorumlu şirket, bir sınırlı sorumlu şirket kurulması için en az iki ortak gereklidir ve ortaklar 50'den fazla olamaz. Ortaklar Fransız ya da yabancı kişiler ya da Fransız ya da yabancı tüzel kişiler olabilir. Bir sınırlı sorumlu şirkette iki yıldan daha fazla süre boyunca 50'den fazla ortak olabilir, daha sonra ise bu şirketin bir anonim şirkete dönüştürülmesi ya da tasfiye edilmesi zorunludur. Sınırlı Sorumlu şirket kullanılarak yapılan bazı iş türleri yasaklanmıştır, özellikle sigortalar ve yatırım şirketleri gibi.

Sınırlı sorumlu şirketin en az sermaye miktarı sabit olarak 7.500 Euro'dur. Son çıkan kanun başlangıçtaki paylara bölünmüş sermaye miktarının 1.524.49 Euro olmasına ve kalan miktarın da beş yıl içinde ödenmesine izin vermektedir. Hisseler kurucular tarafından tamamen taahhüt edilmiş ve ödenmiş olmak zorundadır. Sınırlı sorumlu şirket, hisselerin halka arzına izin vermez.

- Tek hissedarlı şirket, bir anonim şirkete benzer, fakat bu şirkette sadece bir hissedar gereklidir.

1.2.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

Fransa'da şirketlerin vergilendirilmesi şu şekildedir¹⁶.

Şirketlerin vergilendirilmesinde uygulanan oranlar aşağıdaki gibidir.

% 33,33 Normal oran

% 15 Küçük şirketlerin gelirinin ilk 38.120 Euro'su için

Artı % 3,33 ek vergi, 7,630,000 Euro'luk cironun 763.000 Euro'yu aşan vergileme kısımları için.

Diğer tüzel kişilik şekillerinde ya tercih ile şirket vergisi ya da her hissedarın sahip olduğu miktar için şahsi gelir vergisine tabidir. Fransa'da, özel işlerin sahibi gelir vergisine karşı sorumludur.

1.2.2.1. Birleşme ve Devirde Vergilendirme

Devir ve birleşmelerle ilgili olarak kurumlar vergisi, gelir vergisi, katma değer vergisi ve kayıt (tescil) vergileri bulunmaktadır. Birleşme işleminin vergilendirilmemesi için; birleşmeye konu olan şirket Fransız Kurumlar Vergisine tabi olmalıdır, devreden varlıklar karşılığında ortaklık payı alınması gereklidir, birleşmenin olduğu yılda Vergisel Değer İzleme Beyannamesi verilmelidir ve devralınan kurumla ilgili ertelenmiş kârın kayıt altına alınması gereklidir.

Devralan şirket ise, devir alınan şirket tarafından yaratılmış değer artış kazançlarının kaydını tutmaya devam etmelidir ve birleşmeden doğan amortismanına tabi

¹⁶ Groupe Fiduciaire Kreston; *Doing Business in France*, a.g.e, p. 4.

iktisadi kıymetler üzerindeki değer artış kazancını kârına eklemek zorundadır. Bu kazançlar beş yılda kâra eklenmelidir. Bu kazançlar normal oranda vergilendirilmektedir.

Devrolan şirketin hisseleri karşılığında devralan şirketten hisse alındığında, bu işlem kâr dağıtımı olarak nitelendirilmediğinden vergiye tabi tutulmayacaktır. Birey ortakların devir alan şirketten aldıkları paylardan birleşme nedeniyle doğan değer artış kazancının verisi ertelenmekte olup, bu payları elden çıkardıkları dönem değer artış kazancı beyan edilip vergisi ödenmektedir¹⁷.

1.2.2.2. Tasfiyede Vergilendirme

Sermaye şirketlerinin tasfiyesi durumunda mevcut malların satışından elde edilen kazançlar normal kurum kazancı gibi vergilendirilir. Şirket kurulduktan sonra beş yıl içinde tutulursa, sabit kıymetlerin satış kazancının % 50'si şirket kazancına eklenerek vergilendirilir. Şirket kurulduktan beş yıl sonra tasfiye edilirse, sabit kıymetlerin satışından elde edilen kazançlar % 10 oranında vergiye tabi tutulur.

1.2.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler

Fransız kontrol edilen yabancı şirket vergileme sistemi, Fransa'da sadece iş yönetiminden elde edilmiş gelir üzerine Fransız kurumlar vergisine tabi olan şirketlere uygun olarak ülkeye ait kurallarda önemli bir muafiyet vardır. Bir Fransız şirketi bir yabancı varlık tarafından gerçekleştirilen gelir paylaşımının oranı üzerine kurumlar vergisine tabi olabilir, böyle gelir gerçekten dağıtılmış olsa da olmasa da eğer:

- Fransız şirketi i) doğrudan ya da dolaylı olarak yabancı varlığın paylara bölünmüş sermayesinin % 10'unu ya da daha fazlasını tutarsa ii) en azından 22.8 Milyon Sterlin elde etme fiyatı ile yabancı varlıkta hisselerinin faizini tutarsa iii) Fransa dışında sürekli kuruluşlar işletilirse

- Böyle yabancı varlık ya da sürekli kuruluş ayrıcalıklı vergi rejiminden yararlanırsa

¹⁷ Kavak, a.g.e., s. 82.

İstisna olarak, yabancı varlık genellikle onun yerel piyasasında çoğunlukla ticari ya da endüstriyel işlemlerle uğraşırsa kontrol edilen yabancı şirket kuralları uygulanamaz. Vergi yetkilileri Fransız kontrol edilen yabancı şirket kurallarını ileri sürerek vergi anlaşmaları ile bu şartların uyumluluğunun açıkça uygulanmasına izin veremez.

Fransa tarafından sonuçlandırılmış ana vergi anlaşmaları Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Meksika, Japonya, Güney Afrika, İsviçre, Norveç ve İspanya ile yapılan anlaşmalar ile onların kontrol edilen yabancı şirket kurallarının Fransa'da açıkça uygulanmasına izin verilir¹⁸.

İlave olarak, Avrupa Birliği'nin düzenlemeleri ile Fransız kontrol edilen yabancı şirketler kurallarının uyumluluğu ve özellikle kurumların serbestliği ve dolaşımı aynı zamanda tartışılabilir.

1.2.4. Transfer Fiyatlaması

Fransız transfer fiyatlandırması kuralları, vergi yetkililerine birbirinden bağımsız şartlarda ilgili taraflar arasında uluslararası işlemlerin yeniden düzenlemesine izin verir. Olumlu vergi rejimlerinden faydalanan şirketler, işlemlerde özel önem gerektirir, bundan dolayı Fransız vergilendirmesi ayarlanır.

İlke olarak, Fransız vergi yetkilileri bağımlılık ya da denetimi ve bir yabancı varlık için haksız olarak verilmiş avantajları kanıtlamak zorundadır. Uygulamada, bununla birlikte, vergi yetkilileri kârların transferiyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmak için mükellefin transfer fiyatlandırması ilkesine ilişkin belgeleri sağlamasını ve açıklamaları yapmasını isteyebilirler.

O zaman bir işlem şirketin ayrıcalıklı vergi durumundan sağladığı faydaları gerektirebilir, mükellefin kanıtlama zorunluluğunun yönü değişir. Vergi yetkilileri kârların transferini tahmin edebilir ve mükellef gerçek işlemi ispatlayarak bu tahmini çürütebilir ve ödenmiş ya da ödenmesi gereken miktar abartılmamış ya da olağanüstü olmaz.

¹⁸ Latham & Watkins, *Taxation of Business Operations in France*, A Brief Overview, May 2004, http://www.lw.com/resource/Publications/_pdf/pub1204_1.pdf, p. 10. 18 Temmuz 2005.

Fransız vergi yetkilileri genellikle kârlara ilişkin yöntemlerden ziyade OECD tarafından tanınmış geleneksel transfer fiyatlandırma yöntemlerini kullanırlar. Mükellefler aynı zamanda onların durumlarının korunması için ileri fiyatlandırma anlaşmalarının durumlarını vergi yetkililerinden elde etmeye çalışırlar¹⁹.

1.2.5. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar

Vergilenebilir kurum geliri seçilmiş bazı giderlerin gelirden düşülmesiyle bulunur. Gelir bütün işlemlerden elde edilen kazancı kapsar²⁰. İndirilebilecek ve indirilemeyecek giderler şu şekildedir:

- Genel olarak, şirketin yararı için yapılan bütün giderler ve net varlıkların azalması ile sonuçlanan giderler düşülebilir
- Arabaların yıllık amortismanının 18.300 Euro'nun üzerinde olması durumunda bunlar düşülemez
- Kurumlar vergisi düşülemez
- Telif hakkı ödemeleri makul bir miktarda olduğu sürece düşülebilir
- Yönetim ücretleri eğer makul bir seviyede ve faturalarla ayrıntılı bir şekilde gösterilirse düşülebilir
- Amortisman payı genellikle eşit paylı şekilde düşülür. Fakat, mükellefler bazı varlıklarda azalan bakiyelerle amortisman yöntemini de seçebilirler

Vergisel amaçlı yıllık amortisman oranı genellikle aşağıdaki gibidir:

Endüstriyel Yapılar	% 5
Ticari ve Konut Şeklindeki Yapılar	% 2-5
Ofis Mobilyası	% 10
Makine ve Teçhizat	% 10-%20

¹⁹ Latham & Watkins, Taxation of Business Operations in France, a.g.m, p. 11.

²⁰ *Doing Business in France*;
http://www.investinfrance.org/France/DoingBusiness/db_2004_taxation_en.pdf, 2004, p. 29, 30
Eylül 2005.

Bilgisayarlar	% 33,33
Yolcu Otobüsü ve Kamyonlar	% 20-% 25

- Amortismanına sadece hesaplarda kayıtlı ise vergi indirimi için izin verilir.

Fransa'daki tam mükelleflerin Fransız şirketlerinden almış oldukları kâr payları için alınmış kâr paylarının bir buçuk katına eşit bir vergi indirimi yapılması kabul edilmiştir. 1 Haziran 2005'den itibaren ise bu sisteme son verilmiştir. Yeni sistemde, hissedar bir birey ve bir Fransız yerlisi, elde edilmiş kâr payının % 50'si gelir vergisine tabidir.

Kazançların çifte vergilendirilmesini önlemek için, vergi kanunu Fransız ana şirketten alınmış kâr paylarının % 95'inin vergi dışında bırakılmasını sağlar. Kâr paylarında, faiz ve telif hakkı ödemelerindeki stopaj vergileri ilgili uluslar arası anlaşmalara bağlıdır.

Fransa'da şirketler, zararlarını sınırsız bir şekilde ileriki yıllarda indirilebilir. Zararlar aynı zamanda dağıtılmamış gelire karşı üç mali yıl önceye doğru geri taşınabilir, bu durumda kurumlar vergisine karşı sorumlu olunur. Ortaklıklar ise zararlarını altı mali yıl ileriye kadar indirilebilir.

1.3. İngiltere

İngiltere'de şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi aşağıdaki gibidir.

1.3.1. Şirketlerin Yapısı

İngiltere'de başlıca şirket türleri şu şekildedir²¹.

1.3.1.1. Şahıs Şirketleri

- Ortaklık Kanunu bir ortaklığı şu şekilde tanımlar: Ortaklık, kâr amacıyla kişiler arasında var olan işi devam ettirmek için ortak bir ilişkidir.

Bir ortaklık bir şirketten çok farklı bir kurumdur. Temel farklılık, ortaklar ortaklığın borçlarından sınırsız sorumludurlar, oysaki şirketin borçları için hissedarların

²¹ Veale Wasbrough, *A Guide to Doing Business in the UK for Non-UK Businesses*, Bristol, July 2005, <http://www.vwl.co.uk/services/Doing%20Business%20v5.pdf>, p. 2. 20 Şubat 2006.

sorumluluğu sınırlıdır. Fakat, bir limited ortaklıkta ortakların bazılarının sorumluluğu sınırsızdır ve diğerlerinin sorumluluğu ortaklığa yaptığı katkı miktarı ile sınırlı olabilir.

Bir şirket ve bir ortaklık arasındaki bir başka farklılık, ortaklıklar kurulur iken kayıt işlemleri zorunlu değildir ve onlar hesaplarını kamuya açıklamak zorunda değildirler. Ortaklık sözleşmesinin yazılı olması zorunlu değildir.

Birçok ortaklıkta ortaklık sözleşmesinin yapılması için belirli bir zaman yoktur, ortaklar istediği zaman sözleşmeyi hazırlayabilirler. Sözleşmede aksine bir durum olmazsa, ortaklık bir ortak tarafından ilan ile feshedilebilir. Bir ortaklık önceden belirlenmiş bir zamanda kurulur ve genellikle ilan ile feshedilir.

- Sınırlı sorumlu ortaklık 2001 yılından bu yana var olan nispeten yeni bir kavramdır. İngiltere’de büyük muhasebe firmalarından gelen baskıya karşılık ortaklığın üyelerinin sınırlı sorumluluğunun sağlanması ve ortaklığın vergi avantajları ile ilgili olarak geliştirilmiştir. Bir sınırlı sorumlu ortaklık onun üyelerinden ayrı bir yasal kişilik olarak şirket yapısı olarak tanımlanır. Sınırlı sorumlu ortaklığın üyelerinin değişmesi ortaklığın devam ettirilmesini etkilemez. Ortaklığın sınırlı sorumlu üyeleri için faydaları ile bir ortaklığın esneklik yapısının birleştirilmesi için alternatif bir iş aracıdır.

Sınırlı sorumlu ortaklığın kendine ait iş varlıkları vardır ve ortaklık kendi borçlarından sorumludur. Sınırlı sorumlu ortaklığın temsilcileri olarak üyeler, yaptıkları işlemlerden dolayı ortaklığa yaptıkları katkı kadar sorumludur²².

Herhangi bir kimse sınırlı sorumlu ortaklığa ödünç para verebilir, bunun içinde üyelerden kişisel garantiler gerekebilir. Ortaklık, onun üyelerinden ayrı bir tüzel kişilik olarak işlem görmesine rağmen, sınırlı sorumlu ortaklık vergisel amaçlı işlemlerde üyeler ve ortaklık bir ortak gibi işlem görür, her birinin sınırlı sorumlu ortaklıktaki kazançları ya da gelirlerinin payları vergiye karşı sorumludur. Şirketlerden farklı olarak, paylara bölünmüş sermaye yoktur ve herhangi bir sermaye koruma gereksinimi ile karşı karşıya değildir.

²² Ernst&Young, *Doing Business in the United Kingdom*, June 2001, [http://www.ey.com/global/download.nsf/Channel_Islands/Doing_Business_in_the_UK/\\$file/DBI_UK.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/Channel_Islands/Doing_Business_in_the_UK/$file/DBI_UK.pdf), p. 18. 13 Haziran 2005.

- Tek sahiplik, bir birey kendi hesabına işletme işletebilir. Bu seçenek sık sık zanaatkarlar, profesyoneller ve küçük işletme kurmak için kullanılır, çünkü çok az kırtasiyecilik ve formalite gerektirir. Denetleme şartları yoktur, fakat bazı kayıtlar kişisel gelir vergisi, katma değer vergisi ve gelir vergisinin kaynakta kesilmesi için gereklidir ve birey işletmenin bütün borçlarına karşı sorumludur.

1.3.1.2. Sermaye Şirketleri

- Hisseler ile sınırlı şirket, yasal olarak bir şirket üyelerden ayrı olarak bir tüzel kişiliğe sahiptir. İngiltere’de şirketlerin çoğu hisseler ile sınırlı şirketlerdir. Bunun anlamı üyeler şirketin borçlarını ödemede sınırlı sorumluluğa sahiptir²³. Bir üye şirketteki hisseleri ya onları hemen ödemek için ya da daha sonra ödemek için alır. Eğer şirket aciz haline düşerse üyeler hisselerin değerini daha önceden ödememişse, o zaman üye hisseleri kaybedecek ve aynı zamanda hisselerde ödenmemiş herhangi bir miktarı da ödemek zorunda kalacaktır.

- Garanti ile sınırlı şirket, bazı şirketler hisselerden ziyade garanti ile sınırlıdır. Ama, böyle şirketler ticari olmayan (hayırseverlik gibi) eğilimdedir. Aynı zamanda yaygın olmamasına rağmen kolektif şirkete de sahip olmak mümkündür. Bir kolektif şirkette dosya hesapları gerekli değildir, bu hissedarlara şirketin işlemleri üzerinde kişisel gizlilik verir.

- Özel ve kamu şirketi, bu şirketler arasındaki temel farklılık, kamu şirketinde en az paylara bölünmüş sermaye miktarı 50.000 Euro olmak zorundadır, bir kamu şirketinde hisselerin yazılı değerinin % 25’i hemen ödenmezse ve hisse priminin tamamı ödenmezse bu şirket hisse senedi çıkaramaz ve hisseleri fiyatlandıramaz²⁴. Kamu şirketleri borsada işlem listesine girmiş ya da girmemiş olabilirler. Karşıt olarak, özel şirkette en az paylara bölünmüş sermaye miktarı gerekli değildir, üyelikte hisseler için en az ödeme gerekmez ve kamuya hisseler ya da borç senedi sunmak yasaktır.

²³ Squire Sanders, *Doing Business in England*, http://www.ssd.com/files/tbl_s29Publications%5CFileUpload5689%5C9052%5CDoing%20Business%20in%20England%20.pdf, p. 2. 11 Mart 2006.

²⁴ UHY Hacker Young, *Doing Business in the UK*, May 2005, http://www.uhy-uk.com/media/download/international/doing_business_2005.pdf, p. 17. 21 Aralık 2005.

- Ayrı tüzel kişilik, yukarıda bahsedildiği gibi, bir şirket bir hükmi şahıs ve onun üyelerinden ayrı bir tüzel kişidir. Bir şirket kendi mülkiyetiyle kendi borçlarından sorumludur ve bu şirket kendi borçlularına karşı dava açabilir ve alacaklıları tarafından açılan davalardan sorumludur. İlave olarak, bir şirketin varlığı bir ortağın ölmesi ya da ayrılması durumunda sona ermez, çünkü hisseler şirketin devam etmesi etkilenmeden aktarılabilir.

- İngiltere’de iş ortaklıkları ayrı bir tüzel kişilik olarak tanınmaz. Onlar genellikle bir limited şirket gibi kurulurlar²⁵, ortakların karşılıklı hakları ve yükümlülükleri şirketin sözleşmesinde açık bir şekilde belirtilir ve hissedarların kararları özel kalır.

1.3.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

Genellikle bir şirket on iki aylık hesap yılının sonunda kurumlar vergisi ile ilgili işlemlere tabi olur. İngiltere vergi kanunları tam ve dar mükellef şirketler arasında ayırım yapar. İngiltere’de tam mükellef bir şirket ya orada kurulmuş olmalı ya da merkezi yönetim ve kontrolü orada yapılmalıdır. Genellikle, bir şirketin yönetim kurulu, kurul toplantılarında yönetimin kontrol derecesiyle ilgili uygulamalar yapacaktır. Fakat, bu her zaman olan bir durum değildir²⁶.

İngiltere’de tam mükellef bir şirketin dünyanın her yerindeki kârları ve kazançları kurumlar vergisine tabidir. İngiltere’de bir şirket gelir vergisi ve sermaye kazançları vergisine tabi değildir, fakat bütün kârlar kurumlar vergisine tabidir, ister gelir ister sermaye kazançları olsun % 30 oranında kurumlar vergisi ödenecektir. Fakat, kârlardan ödenmiş herhangi bir yabancı vergi için indirim uygulanabilecektir. Kâr payı ödemesi, ne şirketin işletme giderleri ne de onun gelirinin yüküdür. Kâr payı miktarı, bu yüzden şirketin kurumlar vergisinden düşülemez.

Dar mükellef bir şirketin İngiltere’deki acente ya da şubesinden İngiltere’de bir işin yürütülmesi ile elde ettiği kârlar kurumlar vergisine tabidir. Aynı zamanda şubenin amaçları için tutulan ya da elde edilmiş ya da ticari amaç için kullanılmış İngiltere’deki

²⁵ Eastofengland International, *Doing Business*, http://www.eeia.com/pdf/DoingBusiness_03.pdf, p. 2. 29 Kasım 2005.

²⁶ Veale Wasbrough; a.g.e, p. 5.

varlıkların elden çıkarılmasından ortaya çıkan sermaye kazançları da kurumlar vergisine tabidir. Ticaret geliri doğrudan bir şubeye yüklenebilir, bu aynı zamanda kurumlar vergisinin yükünde bir artış yaratır.

İngiltere’de tam mükellef bir şirketin bir başka deniz aşırı ülkede faaliyet göstermesi durumunda onun yurtdışından aktarımları vergiye tabi olur. Bu durumda onun bütün varlıkları piyasa fiyatından tekrar elde edilmiş sayılacaktır. Şirket İngiltere’de tam mükellef bir şirketin iştirakinin % 75’ine sahipse vergi erteleme hazırlığı vardır.

Sermaye kazançları, sermaye kazançları ilkelerine göre hesaplanır. Vergiye tabi bir kişi sermaye kazançları vergisine tabi olmamak için vergiye tabi kazancını elden çıkarabilir. Bir kazanç kanun tarafından izin verilmiş kabul edilebilir indirimlerin elden çıkarma bedelini aşması ile meydana gelir. Elden çıkarma bedeli varlığın satış fiyatıdır, kabul edilebilir indirimler, başlangıç masrafları ve varlığın kazanımı ile ilgili, sonraki giderler ve olağan eden çıkarma giderleridir.

Enflasyondan dolayı oluşan kazançlar için önleyici vergi ödenebilir, bir endeksleme izni vardır, başlangıçla ilgili olarak ve sonraki harcamalarda kullanılabilir kabul edilebilir indirimlerin artırılması için şirketlere izin verilebilir.

İngiltere’de tam mükellef bir şirket deniz aşırı ülkelerde elde ettiği gelirlerden bir vergi ödemişse bu gelir için ödediği yabancı vergi kadar İngiltere’de bir indirim isteyebilir. İndirimler aynı zamanda deniz aşırı bir şirkette oy hakkının en azından % 10’unu tutan İngiltere’de bir şirket tarafından alınmış kâr payları durumunda da kullanılabilir. Sermaye kazançları için ödenmiş yabancı bir verginin İngiltere’de ödenmesi gereken kurumlar vergisinden indirilmesi istenebilir.

İngiltere’de tam mükellef şirketler arasındaki kâr payları, ödemeleri alan kişinin mülkiyetinde vergiye tabi değildir. Dar mükellef şirket ya da birey için ödenmiş kâr paylarından stopaj vergisi alınmaz.

Ortaklıklardan bireysel olarak elde edilen ya da sınırlı sorumlu ortaklığın üyeleri tarafından elde edilen kârlar kurumlar vergisine tabi değildir, fakat bunlar gelir vergisi ve sermaye kazançları vergisine tabidir.

1.3.2.1. Birleşme ve Devirde Vergilendirme

İngiliz vergi hukukunda birleşmeler konusunda geniş vergi muafiyeti yer almaktadır. Grup şirketleri arasında yapılan birleşmede vergi muafiyeti bulunmaktadır. Bu muafiyet sadece yerli firmalar ve grupları için geçerlidir. Ayrıca bu muafiyet sadece sabit kıymetlerin devri için geçerlidir. Devredilen şirket ortaklarının devir alan şirketten aldıkları pay senetleri, devredilen şirket tasfiye edilmezse kâr dağıtımı sayılıp vergilendirilir. Birleşme sırasında hissedarlar hisselerini elden çıkarırlarsa değer artış kazancı vergisine tabi olunur.

1.3.2.2. Tasfiyede Vergilendirme

Şirketin tasfiye sürecinde doğan ticari gelir ve değer artış kazancı normal olarak vergilendirilir.

1.3.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler

Genel ilkelere göre, İngiltere'deki dar mükellef iştiraklerin İngiltere şirketlerinden elde etmiş oldukları kârlar İngiltere'deki hissedarlara dağıtıldığında vergiye tabidir²⁷.

İngiltere tam mükellef şirketleri, dar mükellef şirketlerde kâr elde etmek amacıyla bu şirketlerin ortak hissedarlarının İngiltere'de tam mükellef olanlar için ödenmiş kabul edilen bazı gelir kârlarını sonuçlandırmak için kontrol edilen yabancı şirket kanunu kabul edilmiştir.

Bir iştirak sadece kontrol edilen yabancı şirket olarak bir ya da daha fazla İngiltere tam mükellef şirketleri tarafından kontrol edilmiş ve yargı çevresinde yerleşik ise onun kârlarının vergilemesi düşük orana tabidir. Bir şirkette, eğer onun gelir kârları verginin % 75'inden daha az ise, dar mükellef şirket bu kârlarda İngiltere kurumlar vergisine tabi olursa ödenebilir benzer kârlar indirilmiş vergi oranına tabi olacaktır. Dar mükellef şirketin bu kapsamdaki kârları onun İngiltere'de tam mükellef ortak hissedarlarına verilebilir. İngiltere kurumlar vergisinde vergilendirme bu hissedarlardan

²⁷ Latham & Watkins, *Taxation of Business Operations in the United Kingdom*, A Brief Overview, August 2004, http://www.lw.com/resource/Publications/_pdf/pub1204_1.pdf, p. 8. 18 Temmuz 2005.

meydana gelmektedir ve kârlar dağıtılmış gibi işlem görürler, alacak bu kârlarda dar mükellef şirket tarafından herhangi vergileme için izin verecektir.

Bir şirketin kontrol edilen yabancı şirket olabilmesine karşın, aşağıda uygulanan muafiyetler bir ya da daha fazla ise onun İngiltere’de tam mükellef ortak hissedarları için onun gelir kârları dağıtılmamış kabul edilecektir.

- İngiltere’de dar mükellef şirketin bir kabul edilebilir dağıtım ilkesi izlemesi
- Dar mükellef şirketin muaf faaliyetlerle uğraşması
- Genel fiyat durumunun tatmin edici olması
- Dar mükellef şirketin yüklenebilir kârlarının en az bir miktarda olması
- Şirket bazı belirlenmiş yetkilerde tam mükelleftir

İlave olarak, genel bir muafiyet vardır, kontrol edilen yabancı şirketler kanunu kapsamında paylaştırma yapılmayacaktır, İngiltere’de dar mükellef şirketler İngiltere’de vergilemeden kaçınmak amacıyla onun işlemlerine girişemeyecektir.

Eğer İngiltere’de dar mükellef şirketin kârlarının % 90’ı İngiltere’de tam mükellef kişilere kâr payı yolu ile onların meydana geldiği muhasebe döneminin sonundan 18 ay içinde ödenmiş ise kabul edilebilir dağıtım ilkeleri testi yerine getirilmiştir. Şartları yerine getirmek için muaf işlemler testi İngiltere’de dar mükellef şirket aşağıdaki üç şarta uymak zorundadır:

- İş kurmanın onun ikamet bölgesinde olması zorunludur
- Onun ikamet bölgesinde etkili yönetilmiş olması zorunludur
- Bazı şeyler yasaklanmış değildir, örneğin yatırım yapmak.

Fakat bir holding şirket bu testi yerine getirebilir, örneğin onun iştirakleri bu üç testin hepsini yerine getirebilir.

Ortak fiyat şartlarını yerine getirmek için, kontrol edilen yabancı şirketin hisseleri listelenmiş olması ve borsada tanınmış olması gereklidir.

1.3.4. Transfer Fiyatlaması

Bu kurallara bazı taraflar arasındaki işlemler ile ilgili olarak piyasa fiyatını kabul ettirmek için başvurulur. İştirakçiler arasında birbirinden bağımsız fiyatlandırmayı yüklemek için kanunlara başvurulur, bir işlemin bütün tarafları içerip içermediğine bakılmaksızın ilgili işlemler ile ilgili olarak İngiltere kurumlar vergisine tabi olunur.

İşlemler genellikle diğeri bir denetim ya da her ikisi de ortak denetim altında ya da işlemler serisi böyle kontrol edilmiş taraflara ilaveten üçüncü taraflar gerektiren taraflar arasında olmalıdır. Bu amaçlarla denetim hissedarın oy hakları aracılığıyla sahip olunan haklar olarak tanımlanır. İlave olarak, böyle hakların en azından % 40'ını tutan iki kişinin her birinin ortak girişim durumları için denetim testinin özel şartları vardır.

Bir önemli sorun, ödünç alan ve kefil arasında ya da ödünç alan ya da borç veren arasında zorunlu denetimden dolayı transfer fiyatlaması kurallarının uygulamasında borç durumunun ortaya çıkmasıdır. Bu durumda sadece transfer fiyatlandırması kurallarına vergisel amaçlar için düşülebilir faizi sınırlamak için başvurulmaz aynı zamanda borcun kısımlarında faizin düşülebilmesini sınırlamak için başvurulur²⁸.

1.3.5. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar

Bir hesap döneminde sermaye zararı yapan bir şirket, bu zararları aynı hesap döneminde vergiye tabi kazançlardan mahsup edebilir. Eğer, sermaye zararları vergilenebilir kazançtan daha büyük ise daha sonraki mali yıllarda kazançlara karşı mahsup edebilir²⁹.

Çifte vergilemenin önlenmesi için diğer ülkeler ile çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları yapılır. İndirim ya bir başka ülkeden gelen bazı gelir tipleri için vergi istisnası ya da gelir her iki ülkede de kısmen ya da tamamen vergilenebilir. Anlaşma yoksa yabancı ülkede ödenmiş vergiler için tek taraflı bir indirim yapılabilir.

²⁸ Latham & Watkins, *Taxation of Business Operations in the United Kingdom*, a.g.m, p. 9.

²⁹ Horwath Clark Whitehill; *Taxation in the United Kingdom*, February 2006, <http://www.horwathcw.com/publications/taxintheUK.pdf>, p. 9, 30 Nisan 2006.

1.4. İtalya

İtalya’da şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi aşağıdaki gibidir.

1.4.1. Şirketlerin Yapısı

İtalya’da başlıca şirket türleri şunlardır³⁰.

1.4.1.1. Şahıs Şirketleri

- Sınırsız sorumlu ortaklık, bu ortaklık şeklinde ortakların hepsi işlemlerden sınırsız sorumludur ve işlemler ortaklığın kendisi tarafından uygulanır³¹. Ortakların hepsi ya da bir kaç ortaklığın yöneticisi olarak atanabilirler.

- Komandit şirket, bu kuruluş şekli sınırsız sorumlu ortaklık ve sınırsız sorumluluğun birleşimidir. Ortaklarda iki kategori vardır. Birincisi, komandite ortak sınırsız sorumluluğa sahiptir, ikincisi bir başka ortak türünden oluşur, bu ortak sadece ortaklıkta onların sermayeye katkısı kadar sorumludur. Sadece komandite ortak ortaklığa yönetici olarak atanabilir. Sermaye hisse senetleri ile temsil edilir.

- Hisseler ile sınırlı ortaklık, bu iş yönetiminin yapısı ve özellikleri komandit şirkete benzer. Ortakların öz sermayeye katkıları hariç hisselerle temsil edilir.

- Tek sahiplik, bir kişinin kendine özgü bir iş ve onun borçları için şahsen sorumlu olan birey tarafından yönetilir. Bazı aktivite türleri, lisanslar ya da izinler gerektirebilir. Ticaret ismi kayıtlı olmak zorundadır³².

1.4.1.2. Sermaye Şirketleri

- Limited şirket, bir limited şirketin öz sermayesinin hisseler yerine kotalarla temsil edilmesi haricinde sınırlı sorumlu şirkete eşdeğerdir. Kota sahiplerinin isimleri şirket tarafından tutulan kota sahipleri defterinde kayıtlıdır. Şirket sözleşmesinde kota

³⁰ DfkiInternational, *Doing Business in Italy*, October 2004, http://www.dfkiintl.com/uploaded_files/documents/94_53_DoingBusinessItaly.pdf, p. 3. 25 Ekim 2005.

³¹ *Italy Country Profile*, <http://www.rowbotham.com/knowledgenet/countryprofiles/italy.pdf>, p. 2. 16. Şubat 2006.

³² PKF International, a.g.m, p. 9.

aktarımı ile ilgili sınırlama olabilir. Limited şirketin en az sermaye miktarı 10.000 Euro'dur.

- Anonim şirket, anonim şirketin en az sermaye miktarı 120.000 Euro'dur ve hisseler ile temsil edilir³³. Bir Anonim şirket farklı hisse sınıfları için onların her birine farklı haklar vererek hisse çıkarabilir. Örneğin, şirket toplantılarında bütün hisse senetleri sınıfları hissedarlara oy hakkı vermez. İtalyan hukuku sınırlı oy hakları ile hisse senedi ihracına özel sınırlamalar getirmiştir. Bütün hisse senetleri en azından yazılı değerinde ihraç edilmiş olmalı, isme yazılı şekilde olmalı ve hissedarların isminin hissedarlar defterine yazılması zorunludur.

Sadece anonim şirket ve limited şirketlerde onların bütün üyeleri onların sermaye miktarı kadar sınırlı sorumludur. Bu şirketler, İtalya'da ekonomik işlemlere devam etmek isteyen yatırımcılar tarafından en yaygın işletme şekli olarak kurulurlar. İtalyan olmayan bir ana şirketin iştirakçileri ya bir anonim şirket ya da bir limited şirket kurabilirler.

- İş ortaklıkları, italya'da bazı iş ortaklık şekilleri işletilebilir. Örneğin katılımcılar arasında dağıtım hizmetleri ya da projeleri tamamlamak için özel amaçlarla geçici işbirliği şekilleri oluşturulabilir. İş ortaklıklarının üyeleri bağımsız olarak yasal şartlardan, sosyal zorunluluklardan ve vergilemeden sorumlu olurlar³⁴.

1.4.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

1 Haziran 2004'ten itibaren şirketler ve diğer hukuki varlıklar Avrupa vergi modeline dayalı IRES adında yeni bir vergiye tabidir. Bu düzenlemede, tam mükellefler ilke olarak, İtalyan vergi kanunlarına göre dar mükelleflerin sadece ülke içinde elde

³³ Birindelli&Associati, *Legal and Tax Guidelines for Foreign Investors in Italy*, 2004, <http://www.italianembassy.org.cn/Legal%20and%20tax%20guidelines-eng-2004.pdf>, p. 5. 26 Kasım 2005.

³⁴ PKF International, *Doing Business in Italy*, 2003, [http://www.pkf.com/Web/pkfweb.nsf/art/9F3C9B553F11F36486256BF3003274AF/\\$FILE/DoingBusinessinItaly2003.pdf](http://www.pkf.com/Web/pkfweb.nsf/art/9F3C9B553F11F36486256BF3003274AF/$FILE/DoingBusinessinItaly2003.pdf), p. 9. 19 Şubat 2006.

edilmiş gelirleri vergilendirilirken, tam mükellefler dünyanın her yerinde elde etmiş oldukları gelirler üzerinden vergilendirilir³⁵.

Aslında her şirketin geliri, kaynağı ne olursa olsun, olağan iş geliri sayılır ve şirketin harcamalarının çoğu düşülebilir gider sayılır. Olağanüstü işlemler (şirketin reorganizasyonu ve hisselerin satışı gibi) vergiden düşülebilir.

Kurumlar vergisi oranı % 33'dür³⁶. Şirketler tarafından dağıtılmış kâr payları miktarının % 5'ine kadar olan kısmı kurumlar vergisine tabidir.

Eğer şirketler tarafından hissedarlara dağıtılan kâr payları hissedarlar tarafından işletme kapasitesinde bir ortaklıkta tutulursa hissedarların kâr payı miktarı % 40'a kadar şahsi gelir vergisine tabidir. Aynı zamanda bu durumda şirketlerin ülkede yasal ofisi yoktur.

Eğer hisse senetleri iş aktivitesi olmayan bir yerde bireysel hissedarlar tarafından tutulursa, vergileme şekli hisselerin sınırlı ya da sınırsız olup olmadığına göre farklı olacaktır. Birinci durumda, vergilenebilir gelirinin % 40'a kadar olan kısmı, ikinci durumda ise hisseler % 12.50 oranında vergilendirilir.

IRAP ise üretken işlemlerden alınan bölgesel bir vergidir, devam eden işler için şirketler, ortaklıklar ve bireylerden alınır. IRAP'ın vergiye tabi matrahı, üretilen katma değer ve iş maliyetlerinin toplamıdır.

Vergilenebilir gelir ve indirilebilir öğeler kurumlar vergisi için geçerli benzer geçici ve kesin dışlamalar göz önünde tutularak belirlenir. Oran, bazı özel durumlar için oran artırımı ya da azaltımı ile ilgili bölgesel kararlar alınmadığı sürece % 4.25'dir. IRAP ödemesinde her bölge en az üç ay için mükelleftir. Miktar her bölge için işçilerin maliyetine göre hesaplanır.

Sınırsız sorumlu ortaklıklar ve sınırlı ortaklıklar sadece IRAP vergisine (% 4.25) tabidir.

³⁵ Borioli&Colombo Associati, *Doing Business in Italy*, 1 March 2005, <http://www.ditrag.it/pdf/Doing%20Business.pdf>, p. 18, 19 Aralık 2005.

³⁶ *Corporate Tax System in Italy*, Turin, January 2004, http://www.itemb.se/economy/docs/corporate%20tax_E&Y.pdf, p. 7, 28 Ağustos 2005.

1.4.2.1. Birleşmede Vergilendirme

Bir kişi değişik şirketlerdeki hisselerini her biri kendisine ait olan hisselerle değiştirdiği zaman her değişim için ya da yatırım için kazanç ya da zararın doğup doğmadığı belirlenir. Değişimin bir kısmı transfer amaçlı yapılmışsa buradan doğacak olan kazanç faaliyet geliri olarak vergilendirilir.

1.4.2.2. Tasfiyede Vergilendirme

Şirketin tasfiyesinden elde edilen gelir şirketin transferinden elde edilen kazanç gibi işlem görür. Eğer hissedar profesyonel bir yatırımcı ise dağıtımdan alınan miktara vergi kuralları uygulanarak bilançolara göre bulunan son değer arasındaki fark vergiye tabidir. Hissedarlar için belirlenen miktar ayrıca ek vergiye de tabidir. Tasfiyeden hissedarlara dağıtılan pay ile şirkete katılmaktan dolayı elde edeceği düşünülen miktar arasındaki fark vergiye tabi geliri oluşturur.

1.4.3. Kontrol Edilen Yabancı Şirketler

İtalyan kanunları vergi cennetlerinde bulunan şirketler için yeni bir düzenleme getirmiştir. Yeni bir ilke olarak, yabancı şirketler tarafından kâr payları ayırmalarından bağımsız olarak kontrol edilen yabancı şirketler tarafından elde edilen gelirler vergilenebilir. Kâr payları toplamının vergiye tabi olmaması nedeniyle gelir iki defa vergilendirilmez. Eğer şirketin endüstriyel ya da ticari etkinlikleri mükellefin kontrolü altında devam ediyorsa, vergileme o zaman dış vergileme sistemini aşan kısım için ayrılmış kâr paylarına uygulanır, ilave olarak, mükellef aynı zamanda somut deliller ile vergi kanunlarına tabi olmaktan kurtulabilir, fakat mali ayrıcalıklardan yararlanamaz.

1.4.4. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar

Vergilenebilir gelirden temel indirimler aşağıdaki şekildedir:

- Eğer bir şirket kontrol edilen yabancı şirketten kâr payı alırsa ayrıcalıklı mali yasalara tabidir, İtalyan şirketlerinin geliri sermaye oranına uygun şekilde vergilendirilir, herhangi bir sınır yoktur.

- Şirketlerden elde edilen kâr payları sadece dağıtılan kâr paylarının % 5'ini içerir
- Duran varlıkların kazançların (eğer en az üç yıl elde tutulmuşsa) tamamen satış yılındaki normal orandan ya da 5 yılın üzerindeyse oranlı olarak vergilendirilir
- Tam ya da dar mükellef şirketlerde bir ortaklıktan sağlanan sermaye kazançları için bazı şartlar sağlanırsa vergilenebilir matrah kısmı oluşmamış sayılır
- Yöneticilerin ücretleri sadece ödeme yılında indirilebilir
- Gelir vergileri ve cezalar indirilemez
- Ağırlama giderlerinin sadece 5 yıl boyunca üçte biri indirilebilir
- Bazı taşıtlarla ilgili bütün giderler belirli miktarlar içinde % 50'ye kadar indirilebilir.

Mali zararlar genellikle sonraki beş yıldaki mali döneme kadar sürebilir ve sadece kurumlar vergisinde vergilenebilir gelirden mahsup edilebilir. Yeni kurulmuş şirketlerde ilk üç yıldaki zararlar sınırsız olarak ileriki dönemlerde düşülebilir. Zararlar eğer:

- Şirketin oy hakkının çoğunluğu aktarılsa,
- İki yıl içinde şirket aktiviteleri değişirse ileriki dönemlerde zararlar düşülemez.

1.5. İspanya

İspanya'da şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi aşağıdaki gibidir.

1.5.1. Şirketlerin Yapısı

İspanya'da başlıca şirket türleri şunlardır³⁷:

1.5.1.1. Şahıs Şirketleri

- Ortaklıklar, İspanya'da ortaklıkların iki ana şekli vardır. Bunlar sınırsız sorumlu ortaklık ve basit sınırlı ortaklık ve hisse senetleri çıkaran sınırlı ortaklıktır.

³⁷ Uria&Menendez, *A Lawyer's Guide to Doing Business in Spain*, Barcelona, August 2005, http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/guide_spain05.pdf, p. 24. 21 Ekim 2005.

Sınırsız sorumlu ortaklıkta ortaklar ortaklaşa ve ayrı ayrı ortaklığın borçlarından sorumludur. Ortaklığın hisse senetlerinin herhangi bir şekilde aktarımı için her ortağın onayı gereklidir.

Sınırsız sorumlu ortaklık, Ticaret Kanunu'na göre yönetilir. Kanun tarafından konulmuş bir en az sermaye miktarı bulunmamaktadır, bu yüzden sınırsız sorumlu ortaklığın ortakları herhangi bir sermaye şartı belirleyebilirler.

Sınırlı ortaklık ve hisse senetleri çıkaran sınırlı ortaklıklar, Ticaret Kanunu'na göre yönetilir. Sonraki hisse senetleri aynı zamanda Anonim Şirketler Kanunu'na göre yönetilir. Her iki ortaklık tipi iki ortaklık şekline sahiptir. Ortaklığın temsil edilmesi ve yönetimi ile görevli her zaman en azından sınırsız sorumlu bir ortak vardır, aynı zamanda en azından bir sınırlı ortak sadece ortaklığın diğer sorumlulukları ya da zararları için onun hisse senetleri miktarında sorumludur. Kanun tarafından belirlenmiş en az sermaye miktarı bulunmamaktadır, sermaye gereksinimi kararını bu iki ortaklık şeklinin ortakları belirleyebilir.

- Tek sahiplik, İspanyol olmayan bir kişi onun durumuna uygulanabilecek yasalar olduğu sürece İspanya'da ticari işlemlere serbestçe devam edebilir. Bu kişiler Ticaret Sicili'ne kayıt olabilirler.

İspanya Hukuku şahıs şirketlerinin varlığını tanır. Bununla ilgili düzenlemeler aşağıda özetlenmiştir:

i) Yasal Açıklık:

Genel işlemler ile ilgili olarak ve Ticaret Sicili'ne başvuru için şahısların kimliğinin bildirilmesi zorunludur. Şahısların durumunun uygun bulunmaması durumunda bunun notere tasdik ettirilmesi ve ondan sonra Ticaret Sicili'ne kaydettirilmesi gerekmektedir.

ii) Ticari Açıklık:

Şirketin sahipleri tarafından şirketin bütün belgelerinin hepsinin raporunun bildirilmesi gerekir.

iii) Bazı Anlaşmaların Açıklığı:

Şirketlerde, şirketin bir hissedarı tarafından bir resmi defter tutulmalıdır ve orada şirketin şahısları ile şirket arasında yapılan herhangi bir anlaşma o deftere kayıt ettirilmek zorundadır. İlave olarak, şirket ve sahipleri arasında yapılan anlaşmalar yazılı olmalı ve şirketin yıllık raporunda ayrıntılı olarak gösterilmelidir, daha sonra ise Ticaret Sicili'ne kaydettirilmelidir.

Şirketin kayıt ettirilmemesi halinde şirket tek bir hissedara sahip olur, böylece tek hissedar şirket devam ettiği sürece şirketin maruz kaldığı bütün borçlardan sorumlu olur. Bu sorumluluk sınırsızdır ve şirketin alacaklıları şirkete karşı bir hukuk davası açmadan bu tek ortağa doğrudan başvurabilirler. Bu sorumluluk Ticaret Sicili'ne tek hissedarın kaydı ile önlenebilir.

İlave olarak, eğer şirket ve onun tek hissedarları arasındaki herhangi bir anlaşma Ticaret Sicili'ne kaydettirilmemiş ya da şirketin yıllık raporunda gösterilmemişse, tek hissedar şirketin aciz haline düşmesi durumunda onun hakları ile ilgili bir iddia ileri sürümez.

1.5.1.2. Sermaye Şirketleri

- Anonim şirket, 1989'da kabul edilen Anonim Şirketler Hukuku'na ve 1995'de değiştirilen Limitet Şirketler Hukuku'na göre yönetilir. Anonim şirket İspanya'da bir şirket kurmak için kullanılan en yaygın yasal araç olarak kullanılır. Fakat şu anda Limited Şirket İspanya'da en yaygın işletme türüdür.

Anonim şirkette hissedarların sorumluluğu onların şirketteki yatırımları ile sınırlıdır³⁸. Bu hissedarlık menkul kıymetler olarak nitelenir, hisse senetleri ile temsil edilir ve devredilebilir. Ayrıca, anonim şirketin pay senetleri İspanya borsasında işlem görebilir.

Anonim şirketin sözleşmesi hazırlandıktan sonra notere onayı ve daha sonrada ticari kaydı gereklidir. Anonim şirketin en az sermaye miktarı Kanun ile kurulmuş bir anonim şirket için 60,101.21 Euro'dur, bunun kuruluş anında tamamen taahhüt edilmesi

³⁸ MGI Audicon&Partners, *Doing Business in Spain*, Madrid, 05.10.2005, <http://www.mgiworld.com/doingbusiness/dbiSpain2005.pdf>, p. 16. 23 Ocak 2006.

gereklidir. Buna ilave olarak, yerleşik olmayan kurucular için yetkili mahkemede noter kaydından önce bir vekâletnamenin hazırlanması gereklidir. Vekâletname, İspanya Konsolosluğu ya da 1961’de onaylanan Lahey Anlaşmasına uygun olarak yasallaştırılması gerekir.

Kuruluş sözleşmesi şirketin ana sözleşmesini içermeli ve bu ana sözleşme şirket kurucuları tarafından onaylanmış olmalıdır.

Ana sözleşmede şunlar olmalıdır:

1. Şirketin ismi,
2. Şirketin amacı ve işlemlerinin belirtilmesi,
3. Şirketin süresi,
4. Faaliyete başlama tarihi,
5. Tüzel merkez ve şirketin kurulmasına, sona ermesi ya da şubelerin aktarımına karar verecek yetkililer,
6. Pay senetlerinin gösterilmesi, eğer ödenmemiş pay senedi varsa bunun azami süre içinde ödenmesi gereklidir,
7. Pay senedi sayısı, onların yazılı değeri ve onlara bağlı haklar,
8. Şirket yönetiminin yapısı ve yönetim kuralları,
9. Şirketin yapısı ile ilgili kararların benimsenmesi ve görüşme yöntemleri,
10. Şirketin mali yılının bitiş tarihi,
11. Pay senetlerinin aktarılmasında herhangi bir sınırlama olup olmadığı,
12. Hissedarların başka yükümlülüklerinin mevcut kuralları,
13. Şirket kurucularının ve girişimcilerin herhangi bir özel haklarının varlığı.

Kuruluş sözleşmesinde şirketin yönetiminin ve temsilinin başlangıçta emanet edildiği kişilerin (gerçek ya da tüzel kişiler) tespit edilmesi, isim, uyruğu ve adreslerinin olması zorunludur. Aynı şekilde, şirketin denetçilerinin belirtilmesi gereklidir. Anonim şirketin Ticaret Sicili’ne kaydı zorunludur.

Kuruluş sözleşmesinin kaydı ile ilgili şirket kendi hukuki varlığı, hakları ve yükümlülükleri ile ayrı bir tüzel kişilik olur. Kuruluş sözleşmesinin ilk olarak ticari kaydı yapıldığı zaman şirketin bütün yasal şartları ve doğru bir şekilde kurulduğunun doğruluğu kayıt memuru tarafından gözden geçirilir. Eğer kayıt kabul edilmemiş ise, kurucular kayıt memurunun kararının temyizini isteyebilir ya da sözleşmeyi düzeltirler.

Herkes ticari kaydın kayıtlarına ulaşabilir ve kaydın içeriğinin bildirilmesi için ilgili kayıt memurundan kaydı elde edebilirler. Şirketin yıllık hesapları ve denetçilerin kayıtlarının içerikleri Ticaret Sicili'nde bulunmaktadır ve herkese açıktır.

Ticaret sicili, şirketleri etkileyen diğer ilgili işlemler ve aynı katkılarının doğrulanması ile ilgili olarak uzmanları belirlemekle sorumludur. İlave olarak, davalarda yasal olarak atanan denetçiler sorumludur.

Ticaret sicili'ne yapılan yeni kayıtlar, iş gününde günlük olarak bir resmi gazetede yayımlanır. Yayın üçüncü kişilere karşı söz konusu kayıtların zamanının belirlenmesi için kullanılır.

Anonim şirketin sermayesinin aynı ya da nakdi olarak ödenmiş olması zorunludur. Kişisel emek sermaye olarak konulamaz. Anonim şirketin sermayesi hisselerine bölünmüş olarak ya onay belgesi ya da defter kayıtları ile temsil edilir. Hisse senetlerinin sınıflandırılmasında farklı sıralar, yazılı değer ve çeşitli haklar olabilir.

Fakat, İspanya Hukuku hisse senetlerinin yazılı değerinin oransız oy hakları ile ilişkili olması durumunda yayınlanmasını yasaklar. Onların gerçek değerleri ve oy hakları arasındaki doğrudan orantılılık sadece bir hisse sahibinin verebileceği oy sayısı üzerine bir sınır koyacak bir tüzük hükmü ile değiştirilebilir, bu da ya hissedarların toplantılarında oy verme ve toplantıya katılmadaki en az hisse oranı ya da oylardan ayrı hisse senetleri yaratmakla mümkün olur. Aynı şekilde, şirket tüzüğünde rüçhan hakkı ile ilgili bir düzenleme ya da diğer bazı sınırlamalar yoksa anonim şirketin hisseleri serbestçe aktarılabilir.

Anonim şirkete aynı olarak yapılan katkılarının değerlemesinin Ticaret Sicili tarafından atanan bir uzman tarafından yapılması zorunludur. Anonim şirketin hisse senetlerinin geri satın alımına sadece anonim şirketin kendi sermayesinin % 10'luk bir

kısmı için izin verilir. Borsada işlem gören anonim şirketler için bu oran % 5'e düşürülmüştür.

Bir şirket devlet tahvillerine sahip olduğu zaman hisse senetlerinin elde etme maliyetine eşit özel bir ayırım yapmak zorundadır. Ayrıca, bu hisse senetleri ile ilgili politik ve ekonomik haklar bu hisse senetleri bir şirket tarafından tutulurken kullanılamaz.

Anonim şirketin sermayesinin her zaman tamamen taahhüt edilmiş olması gerekmektedir. Bir şirket çıkarılmamış hisse senetlerine sahip ise yönetim kurulu iştirak taahhüdü olarak hisse senetlerini teklif edebilir. Fakat taahhüt zamanında her hisse senedinin gerçek değerinin en az % 25'i oranında katkı yapılması şartıyla teklif edilebilir. Anonim şirket tamamen ödenmemiş hisselerle bölünmüş sermayeye sahip olabilir. Hisse senetleri bir prim ile yazılı değerinde çıkarılabilir. Primin, hisse senetlerinin taahhüt edildiği zamanda tamamen ödenmiş olması gerekmektedir.

Sermaye artışları, tüzükte yapılan bütün değişiklikler gibi, hissedarlar genel kurulunda onaylanmış olmalıdır. Hisse senedine dönüştürülebilir tahvillerin sahipleri ve mevcut hissedarlar hisse senetlerine dönüştürülebilir tahviller ya da herhangi bir yeni hisse senedi çıkarılmasında ön alım hakkına sahiptir. Ön alım hakkı sahipleri sırasıyla, şirket tüzüğü böyle aktarımlar için sınırlamalar içermezse onları satabilirler. Şirketin menfaati için ön alım hakkı hissedarların kararı ile engellenebilir. Onların anonim şirketin hisse senetlerini almak için üçüncü kişilerden yardım almaları yasaklanmıştır.

Anonim şirket, hissedarlar meclisi ve yönetim kurulu ya da şirketin yönetiminden sorumlu bireysel yöneticiler tarafından örgütlenmiştir.

i) Hissedarlar Toplantıları:

Hissedarların işlemleri, bir yapı olarak sadece usulüne uygun şekilde toplantıya çağırarak ya da bütün hissedarların hazır bulunduğu bir toplantı düzenlemektir. Hissedarları toplantıya çağırma yetkisi yönetim kurulundadır. Toplantı, önceden duyurulmak zorundadır ve gündem Ticaret Sicili Resmi Gazetesi'nde ve büyük illerin birisindeki günlük gazetelerin birinde en az on beş gün önceden yayınlanmalıdır. Fakat

hisselere bölünmüş sermayenin hepsi bir toplantıda hazır bulunanlar tarafından oy birliği ile bir hissedarlar toplantısı düzenlemek için anlaşabilirler.

Yetersayı, bir toplantının düzenlenebilmesi için gereklidir. Anonim şirkette toplantı için farklı yetersayı şartları gereklidir. Uygulamada, ilk toplantıda ikinci toplantıdan daha yüksek bir hazır bulunma oranının bulunması gereklidir.

Anonim şirketin ilk hissedarlar toplantısında, paylara bölünmüş sermayenin oy oranının en azından % 25'i kadar yetersayı olması zorunludur. Fakat, ikinci toplantıda yetersayı gerekli değildir. Tüzük değişikliği, sermaye artırımı ya da azaltımı, birleşmeler gibi kararlar için ilk toplantıda % 50 yetersayı, ikinci toplantıda ise % 25 yetersayı gereklidir.

Kararlar, hissedarlar toplantısında oy hakkına sahip olanlar ile katılımcıların çoğunluğu tarafından benimsenir, paylara bölünmüş sermayenin % 50'sinden daha az bir yetersayı ile ikinci toplantı düzenlenir ise özel kararlar dışında 2/3 oranında oyçokluğu gereklidir. Şirket tüzüğünde yasal yetersayı ya da oylama şartları artırılabilir.

ii) Yönetim Kurulu:

Şirket tüzüğünde şirketin yönetim yapısının durumu belirtilmek zorundadır. Şirket i) tek yönetici ii) iki yönetici birlikte iii) birkaç yönetici birlikte ya da ayrı ayrı iv) en az üç üyeden oluşan bir yönetim kurulu tarafından yönetilebilir. Sonuncu yaklaşım çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Tüzükte aksi yönde bir şart olmazsa, bir yönetici bir hissedar olmak zorunda değildir.

Yönetim kurulunun bir başkanı ve bir sekreteri olmalıdır. Kurul üyeleri tüzel kişi olabilir. Kararlar mevcut yöneticilerin salt çoğunluğu tarafından alınır. Fakat, bir yönetici bir başka yöneticiye oy hakkını devredebilir. Yöneticiler en çok 5 yıl için atanırlar ve sonraki beş yıllık süre için süresiz seçilebilirler. Yöneticilerin atanmaları ve aynı zamanda görevden çıkarılmaları da genel hissedarlar toplantısında yapılır. Yönetim kurulunda bir boşluk meydana geldiği zaman, kalan yöneticiler geçici bir süre için atanabilirler.

Yönetim kurulu yetkilerinin hepsini ya da bir kısmını üyelerin birine aktarabilir ve o üye o zaman bir müdür ya da yürütme kurulu olacaktır. İlave olarak, bir genel

yetkili ya da bir özel vekâletname şirket adına ve namına işlem yapmak için bir memura verilebilir.

İspanya hukukunda yöneticilerin şirket sorumluluğu belli şartlarla sınırlıdır. Yöneticiler neden oldukları zararlara karşı kanunun ya da tüzüğün aksine bir işlem ya da onların görevleri ile ilgili gerekli ilgi ve özenin gösterilmesindeki ihmalden dolayı sorumludur.

Yöneticilerin sorumluluğu şirketin sorumluluğu ile karşılaştırıldığında, şirketin hissedarları ve üçüncü kişileri, şirkete sebep oldukları zararlar için sorumlu olurlar.

Hissedarların sorumluluğu, anonim şirketin sermayesinde hissedarların sahip olduğu hisse senedi miktarı ile sınırlıdır. 26/2003 sayılı yasa, kanunda listelenmiş anonim şirketin saydamlığını artırmak için kısmen de 1989'da kabul edilen Anonim Şirketler Kanunu'nda hissedarların bilgi hakları ve oy kullanma uygulamalarına ilişkin olarak (anonim şirketin yöneticilerinin sorumlulukları ve görevleri ile ilgili gibi) son zamanlarda yasallaştırıldı.

- Limited şirket, 1995 yılında kabul edilen Limited Şirketler Hukukuna göre yönetilir ve İspanya'da geleneksel bir yatırım aracı olarak küçük işletmeler ve aile işletmeleri tarafından kullanılır. Hissedarların sorumluluğu hissedarların şirketteki yatırımları ile sınırlıdır. Fakat, hisse senetleri onay belgeleri ile temsil edilemez ve İspanya borsasında işlem göremez. Limited şirket, borsada işlem görmeyen şirketlerin en yaygın şekli olmaktadır. Kanuna göre limited şirketin en az sermayesi 3,005.06 Euro'dur³⁹, bu miktar taahhüt edilmeli ve kuruluş anında tamamı ödenmelidir. Anonim şirket ile limited şirketin hukuki yönetimi arasındaki ana farklılıklar aşağıda özetlendiği gibidir:

a) Sermaye paylara bölünmüştür. Hisse senetleri ne onay belgeleri ile ne de menkul kıymetlerle temsil edilemez. Limited şirketin sermayesinin taahhüt edildiği zaman tamamen ödenmesi gerekmektedir.

³⁹ Fàbregas Mercadé and Co, *Doing Business in Spain*, Madrid, January 2005, http://www.hawcpa.com/pdf/Doing_Business_in_Spain-Feb05.pdf, p. 7. 14 Mart 2006.

b) Anonim şirketin hisse senetlerinin hepsinde onlara bağlı eşit haklar mevcut iken, limitet şirketin hisse senetleri oransız oy kullanma ve ekonomik haklara sahip olabilir.

c) Hisse senetleri sahipleri Genel Kurul tarafından aşağıdaki durumlarda çıkarılabilir:

i) Hisselerine bağlı yardımcı görevlere uymayanlar

ii) Yöneticilerin maruz kaldığı rekabet etmemenin ihlal edilmesi

iii) Hissedarların kanuna aykırı işlemler nedeniyle zarar çıkması ve şirketin zararını hissedarların ödemesi ile ilgili bir hüküm varsa ya da tüzük ya da özen gösterilmeden yapılan işlemler nedeniyle

d) Hisse senetlerinin üçüncü kişilere aktarılması şirketin ön iznine bağlıdır ya da tüzükte belirlenmiş herhangi bir başka duruma bağlıdır,

Aksi taktirde tüzükte saptanmamışsa, şirket sadece yetkiyi reddedebilir eğer bir başka iştirakçi onu sağlar ya da bir üçüncü kişi hisse senetlerini elde etmek için girişimde bulunursa devreden tarafından anlaşma koşulları şirkete bildirilmelidir.

e) Şirket bono ya da menkul kıymet çıkaramaz

f) Toplantılar Ticaret Sicili Resmi Gazetesinde yayınlanmalıdır ve en az 15 gün önceden yerel idarede büyük tirajlı günlük gazetelerden birinde yayınlanmalıdır. Tüzükte bunun değişebilmesi için bütün hissedarlara bireysel olarak gönderilen bir yazılı ilan olması gereklidir.

g) Tüzük için gerekli yetersayının sağlanması gerekmez

h) Kararlar geçerli oyların çoğunluğu tarafından kabul edilir, kararlar oyların en az 1/3'ünün olması şartıyla temsil edilir. Fakat aşağıdaki kararların çoğunluk tarafından desteklenmiş olması gerekmektedir:

i) Sermayenin artış ya da azalışı ve tüzükteki diğer herhangi değişiklikler için oyların % 50'den fazlasının olumlu olması gerekir

ii) Şirketin birleşmesi, ön alım hakkı ve hissedarların çıkarılması gibi işlemler için yöneticilere yetki verilmesi için oyların en azından 2/3'ünün olumlu olması gerekmektedir. Tüzükte yapılacak değişikliklerle oy gereksinimleri artırılabilir.

j) Şirket i) tek yönetici ii) vekâleten birkaç müdür ya da ortaklaşa ya da ayrı ayrı olarak iii) üç ile on iki üye arasında oluşmuş yönetim kurulu tarafından yönetilebilir.

Tüzük bu alternatiflerden bir kaçı için imkân sağlayabilir ve hissedarlar genel kurulda birini seçebilirler. Bu durumda, idari yapıdaki bir değişim tüzükte herhangi bir değişikliği gerektirmez.

k) Aksi taktirde tüzükte şirketi yönetecek kişi belirlenmezse yöneticiler hissedarlıklara sahip olamaz. Tüzükte özel bir şart olmazsa görev süresi sınırlı değildir. Yöneticiler sadece genel kurul tarafından atanabilir ve çıkarılabilirler. Vekil yöneticiler bir yönetici istifa eder ya da çıkarılırsa yardımcı olarak atanabilirler. Genel kurul tarafından yetkili açıkça belirlenmezse, şirketin herhangi bir işi ile uğraşan yöneticiler kendi adına bir iş ile uğraşamaz.

l) Sermayeden zararların indirilmesi için bir denetçinin raporu gereklidir. Bir bağımsız değer biçen kimsenin raporu sadece şirketin birleşme ya da bölünme önerisi için gereklidir. Anonim şirkette ise şirkete yapılan aynı katkılar için bağımsız bir uzman raporu gerekli değildir.

m) Sadece anonim şirketin hisse senetleri borsada işlem görebilir. Limited şirketin hisse senetleri borsada işlem göremez.

Halen İspanya'da özel bir limited şirket türü ile işleri geliştirmek mümkündür, 1995'te kabul edilen Limited Şirketler Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile son zamanlarda 7/2003 sayılı kanun ile "sınırlı sorumlu yeni iş şirketi" isimli bir şirket ortaya konuldu.

Sınırlı sorumlu yeni iş şirketinin ortaya çıkarılışı küçük ve orta büyüklükteki şirketlerin kurulmasında hem yeni şirketin kurulması için resmi gereksinim ihtiyacını hem de hukuk ve muhasebe yönetimi açısından önemli basitleştirmeler getirmiştir.

Sınırlı sorumlu yeni iş şirketi limited şirket ile karşılaştırıldığında ana özellikleri aşağıdaki gibidir:

- a) Şirketin kurulma anında hissedar sayısı en fazla 5 olabilir
- b) Sadece tam mükellef olan kişiler hissedar olabilir
- c) Sınırlı sorumlu yeni iş şirketi tek hissedar ya da bir başka sınırlı sorumlu yeni iş şirketinin tek hissedarı ile kurulamaz
- d) En az sermaye gereksinimi 3.012 Euro'dur ve en çok sermayesi 120.202 Euro'dur. Ana sermayeye katkı miktarı tamamen nakit olarak ödenmelidir
- e) Ortak amaç, kurumun işlemlerinin geliştirilmesinde daha fazla esnekliğe izin vermek için genel ve geniş kapsamlıdır
- f) Sınırlı sorumlu yeni iş şirketinin tüzüğü geçici olarak şirketin kuruluş zamanını kaydetmek için bir memur tarafından kullanılabilmesi imkânı verir
- g) Şirketin ortak ismi kurucuların birinin ismi ve soyadı ile şekillendirilebilir
- h) Sınırlı sorumlu yeni iş şirketinin kuruluş ve kaydı elektronik araçlarla gerçekleştirilebilir
- i) Yöneticiler hissedar olabilirler
- j) Şirket tek yönetici ya da birkaç yönetici ortaklaşa ya da ayrı ayrı yönetilebilir
- k) Muhasebe şartları basitleştirilmiştir ve aynı zamanda bazı vergi avantajları vardır.

- İş ortaklıkları, İspanya Hukuku İspanya'daki yasal şekillerin herhangi birisinin kullanılmasında bir iş ortaklığının oluşturulmasına izin verir. Ayrı bir tüzel kişilik yaratmaksızın, taraflar aynı zamanda sözleşmeye uygun olarak iş girişimi ile ilgili hisse senetleri konusunda anlaşırlar.

1.5.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

İspanya hem kişisel hem de işletmelere uygulanabilir dolaylı ve dolaysız vergilerin geniş çeşitliliği ile oldukça karmaşık bir vergi sistemine sahiptir. İspanya'da

vergilerin çoğu, bazı vergilerin yerel yönetimler tarafından toplanmasına rağmen devlet tarafından koyulur.

Bazı özerk bölgeler, temel vergi sisteminin bünyesi içinde onların kendi yerel yasama meclisleri tarafından kabul edilmiş özel bir vergi sistemine sahiptirler.

İspanya tüzel kişileri ve diğer iş varlıkları onların evrensel net vergilenebilir gelirinin % 35'i oranında kurumlar ödemek zorundadır⁴⁰. Kurumlar vergisi için tam mükellef şirketler ya İspanyol yasalarına göre kurulmuş ya da İspanya'da onların yönetim yerlerindeki kayıtlı şirketlerdir.

Sermaye kazançları olağan bir gelir olarak kurumlar vergisine tabidir. Fakat, bir vergi indirimi belirli süre içinde toplam kazancın tekrar yatırım yapılması şartıyla nakilden önce bir yıl boyunca elde tutulursa duran varlıkların aktarımı sonucunda oluşan sermaye kazançları hakkında söz konusudur (eğer sadece kazancın bir kısmı tekrar yatırım yapılırsa, vergi indirimi sadece kısmi olarak uygulanabilir).

Bu vergi indirimi şekli aynı zamanda şirketlerin hisse senetlerinin aktarımından ortaya çıkan sermaye kazançları için de uygulanabilir.

1.5.3. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar

İşletme ile ilgili giderler genellikle, vergi mükellefinin kayıtlarında doğru bir şekilde kaydedilmiş ve gelirin doğuşuyla ilgili olduğu sürece düşülebilir. Bütün duran varlıklar, arazi hariç, vergisel amaçlar ve resmi yönergelerle göre saptanmış yıllık oranlara göre amortismanla tabidir. Genel anlamda, varlığın maliyeti kadar, sabit oranlı amortisman yöntemi kullanılır. Fakat aynı zamanda diğer yöntemlere de izin verilir.

Kurumlar Vergisi Kanunu yerli (içsel çifte vergilemeyi önleyici indirim) ve yabancı (uluslar arası çifte vergilemeyi önleyici indirim) şirketler tarafından ödenmiş kâr payları ile ilgili çifte vergilemeden dolayı indirim yöntemleri belirlemiştir. İlave olarak, İspanya'da tam mükellef şirketlere bazı vergi indirimleri için izin verilir.

⁴⁰ Arasa & De Miquel, Advocats Associats, *Foreign Investments in Spain Main Commercial and Tax Aspects*, Barcelona, October 2000, p. 10, 22 Haziran 2005.

Genel bir kural olarak, İspanya tam mükellef şirketlerine alınan brüt kâr paylarında katsayıyı % 50 düşürme hakkı vermiştir.

Aşağıdaki şartlara uygun olduğu zaman vergi indirimi % 100 olabilir:

i) Kâr payı ödeyen şirkette doğrudan ya da dolaylı hisse senetlerinin en az % 5 olması gerekir

ii) Bu hisse senetleri şirket tarafından ödenmeden önce kesintisiz olarak bir yıl boyunca o şirkette tutulmalıdır.

Aşağıdaki şartlara uygun olursa, İspanya'da dar mükellef şirketler tarafından ödenmiş kâr payları vergiden istisnadır:

i) Dolaylı ya da dolaysız hisse senetlerinin en az % 5'i var olmalıdır

ii) Bu hisse senetleri şirket tarafından ödenmeden önce kesintisiz olarak bir yıl boyunca tutulmalıdır

iii) Şirket, yatırımı bir vergi cennetinde tutmalıdır

iv) Şirkete bağlı olan ve ispanya kurumlar vergisinin yapısına benzeyen ya da benzer bir vergilemeden istisna olmalı

v) Kâr payları yabancı ülkedeki bir iş hareketi ile elde edilmelidir

Yatırım yapılması amacıyla tam mükellefler için bazı vergi indirimleri kabul edilmiştir. Örneğin; ihracat, kişisel eğitim harcamaları ve araştırma ve geliştirme gibi.

İspanya'da dar mükellefler tarafından ispanya'da dar mükelleflerden alınan kâr payları ve faiz ödemeleri sermaye kazançlarında % 35 olarak vergilendirilir. Diğer gelir, vergi oranı indirilmiş ya da muaf olmazsa, % 25 oranında vergiye tabidir⁴¹.

İspanyol iştirakçilerin Avrupa Birliğindeki tam mükellef ana şirketleri tarafından ödenmiş kâr payları şu şartlarla istisnadır:

i) En az bir yıl boyunca en az % 25'inin tutulması gereklidir (bir yıllık süre, kâr dağıtımından sonra tamamlanır)

⁴¹ IVC House; *Spain - Country Profile*, Madrid, 2002, <http://www.rowbotham.com/knowledgenet/countryprofiles/spain.pdf>, 20 Ekim 2005.

ii) İştirak ve ana şirket kurumlar vergisinden muaf olmamalı

iii) iştirak ve ana şirket 90/435/EEC direktifinde bahsedilen yasal şekillerden birisine sahip olmalıdır

iv) Dağıtım, bir tasfiye dağıtımı değildir.

Bu muafiyet, Avrupa Birliği ülkelerinde dar mükellefler ya da ana şirket bir vergi cennetinde olduğu zaman ana şirketin oylarının çoğu bunlar tarafından tutulursa uygulanamaz. Diğer vergi muafiyetleri, İspanyol sürekli kuruluşları hariç yabancı yatırımcılar tarafından İspanya’da kazanılmış sermaye kazançları ve bazı gelirler için uygulanabilir. Örneğin;

i) Avrupa Birliği tam mükellefleri tarafından gerçekleştirilen ya da kazanılmış taşınabilir varlıklarda elde edilmiş faiz ve sermaye kazançları

ii) Dar mükellefler tarafından elde edilmiş banka mevduatındaki ödenmiş faiz

b) Sürekli Kuruluş Tarafından Temsil Edilen Dar Mükellefler

Genel bir kural olarak, sürekli kuruluşlar tam mükellef kuruluşlar gibi benzer vergi işlemlerine tabidir.

Fakat hesaplamada bazı özel durumlar olabilir:

i) İspanya’da tam mükellef yabancı şirketlerin sürekli kuruluşları vergilenebilir matrahından idari masrafları ve yabancı ofisin uygun hisse senetlerini düşebilir.

ii) Teknik yardım için kâr, telif hakkı ödemeleri, ücretler ve ödemeler ve yabancı genel merkezin bir İspanyol sürekli kuruluşu tarafından kazanılmış diğer mallar ve hakların kullanımı sürekli kuruluşun vergilenebilir matrahından düşülemez. Yabancı bankaların sürekli kuruluşlarının genel merkezi ya da diğer ilgili yabancı kuruluşlar tarafından ödenmiş faiz bu kuralın istisnasıdır.

1.6. Diğer AB Ülkelerinde Şirketlerin Vergilendirilmesi

Bu bölümde Avrupa Birliğine sonradan üye olan on ülkede şirketlerin vergilendirilmesi incelenecektir⁴².

Kurumlar vergisi ile ilgili olarak yeni AB ülkelerinin çoğunda hissedar indirim sistemi vardır. Hissedar indirim sisteminde amaç, kar payı gelirinde şahsi gelir vergisinin azaltılması ile şahsi gelir vergisi ve kurumlar vergisi ile kar paylarında çifte vergilemeyi azaltmaktır. Hissedar indirim sisteminin uygulaması eski AB ülkelerindeki gibidir. Kurumlar vergisine ilave olarak, yeni AB ülkelerinin çoğunda yatırımlarda ek bir vergi olarak emlak vergisi vardır. Yeni AB ülkelerinde yerel kâr vergileri ve kâr dışı vergiler istisnadır.

Avrupa’da kurumlar vergisinin farklı tipleri vardır. Bireysel hissedarların şahsi gelir vergisi içinde kurumlar vergisinin bütünleşme kapsamı ile ilgili olarak üç farklı kategori bulunmaktadır. Bunlar: klasik sistem, çifte vergilemeyi azaltıcı sistem ve çifte vergilemeden kaçınma sistemi.

Klasik sistemde, kâr paylarının çifte vergilendirilmesinde hem kurumlar vergisi hem de şahsi gelir vergisi yüklenir. Avrupa içinde, klasik sistem şu anda sadece İrlanda ve İsviçre Kantonlarında uygulanmaktadır. Diğer yeni AB ülkelerinin hiçbirinde etkili değildir.

Buna karşın, çifte vergilemeden kaçınma sistemi kârların sadece bir kez vergilendirilmesini sağlar. Bu da ya şirket düzeyinde ya da hissedarlar düzeyindedir. Yeni AB ülkeleri içinde sadece Malta tam yükleme sistemini uygular. Bireysel hissedarlardan alınmış kâr payları derece derece vergilendirilmiş ve kurumlar vergisi matrahı ile net kazancın brütü bulunmuştur.

⁴² Bu bölüm Jacobs, Otto H.- Spengel, Christoph- Finkenzeller, Martin- Roche, Matthias “*Company Taxation in the New EU Member States*”, Second Edition, July 2004, Manheim, p. 9-14’den yararlanılarak hazırlanmıştır.
[http://www.ey.com/global/download.nsf/International/EU_Tax_2004/\\$file/EU_Tax_2004.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/International/EU_Tax_2004/$file/EU_Tax_2004.pdf), 20 Haziran 2005, 20 Haziran 2005.

Aynı zamanda, kurumlar vergisi şahsi gelir vergisinden indirilir. Sonuç olarak, dağıtılmış kârlar ve kâr paylarında kurumlar vergisinden tam bir indirim vardır ve böylece sadece şahsi gelir vergisine tabi olunur.

Letonya ve Slovak Cumhuriyeti hissedarlar seviyesinde kâr payı muafiyet sistemi içinden çifte vergilemeyi çıkarmıştır. Kârlar sadece kurumlar vergisine tabidir. Sonuç olarak, kurumlar vergisi oranını hem dağıtılmamış kârlar hem de dağıtılmış kârın vergi yükü belirler. Estonya’da, kâr payları muafiyet sistemi ile artan bakiye oranlarına göre artan faiz oranlarının uygulandığı küçük tasarruf sistemi öğeleri birleştirilir. Şirket düzeyinde dağıtılmamış kazançlar vergi dışıdır ve dağıtılmış kârlar % 26 oranında vergilendirilir. Bu açıkça, kârların dağıtılmamasına karşı kârların dağıtımında bir yüküdür. Letonya ve Slovak Cumhuriyetindeki gibi, hissedarlar düzeyindeki kâr payları şahsi gelir vergisi dışındadır.

Yeni AB ülkelerinin çoğunda kâr paylarında çifte vergilemeden sadece kısmi indirimler yapılmaktadır. Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Polonya ve Slovenya’da hissedarlar diğer şahsi gelir kaynaklarına nazaran onların kâr payları geliri için tercihli muamele vardır. Hissedar indirim sisteminin uygulanması eski üye ülkelerdeki üstün hükümler düzeyindedir. Çünkü hissedar indirim sistemi yerli kâr paylarına karşı yabancı kâr paylarına bir ayırım yapmaz. Buna karşılık, yükleme sisteminde yabancı kâr paylarının ayırımında yerli kâr paylarında vergi indirimi sınırlandırılır. Bu yüzden İngiltere, Almanya ve İtalya yükleme sistemini terk ettiler ve hissedar indirim sistemini getirdiler. Aynı zamanda Finlandiya ve Fransa 2005’te hissedar indirim sistemini getirdiler.

Yeni AB ülkelerinin bazıları kâr paylarındaki şahsi gelir vergisini azaltmak için farklı indirimler getirdiler.

Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti ve Litvanya dağıtılmış kârlarda % 15 oranında stopaj vergisi getirdi. % 15 oranında stopaj vergisi tercihli anlaşmayı gösterir. Çünkü bu en düşük şahsi gelir vergisi oranıdır. Bu nedenle, mükellefler için şahsi gelir vergisi oranı daha yüksek vergi dilimlerinde hemen hemen stopaj vergisi oranını aşar. Polonya’da kâr payları % 19 oranında stopaj vergisine tabidir. Bu aynı zamanda tercihli anlaşmadır. Çünkü vergi oranı ilk vergi diliminde % 19’dur. Macaristan’da da stopaj vergisi oranı

%20, ilk vergi dilimindeki vergi oranına eşittir. Slovenya’da elde edilmiş kâr paylarının % 40’ı şahsi gelir vergisi matrahından indirilebilir. Sonuç olarak, kâr payının sadece % 60’ı şahsi gelir vergisine tabidir.

Çokuluslu yatırımcılar açısından, kurumlar vergisi sistemi şekilleri genellikle vergi açısından yer seçiminde etkili değildir. Çünkü, kurumlar vergisi için indirim sadece yerli hissedarlara tanınmıştır, kurumlar vergisi şekli ancak iştirak aynı zamanda yerli hissedarlara sahipse o zaman vardır. Bu yüzden, çokuluslu yatırımcılar için vergi yükünün ortaya çıkması iştirak düzeyinde esasen yerel vergi matrahlarına ve vergi oranlarına bağlıdır. Buna ilave olarak, ülkesine geri götürülmüş kârlarda stopaj vergileri ana şirketin kendi ülkesinde uluslar arası çifte vergilemeyi hafifletmek için bir yöntemdir, ana şirket kendi ülkesinde bunu hesaplarına almak zorundadır.

Yeni AB ülkelerinde kurumlar vergisi oranları % 20 civarındadır. Kıbrıs, Letonya ve Litvanya’da en düşük ve Malta’da en yüksek oran. Kurumlar vergisi oranları yeni AB ülkelerinde Kıbrıs dışında doğrusaldır. Kıbrıs’ta standart oran % 10’dur. 2003 ve 2004 mali yılları için, 1.7 Milyon Euro’yu aşan vergiye tabi gelir için ilave % 5 vergi getirilmiştir. Estonya’da dağıtılmış kârlar % 26 oranında vergilendirilir, oysa dağıtılmamış kazançlar vergi dışıdır.

Yeni AB ülkelerinde kurumlar vergisinin düşürülmesi ile ilgili eğilim vardır. Son vergi reformları ile on ülkenin beş’i kurumlar vergisi oranlarını düşürdü. Bu yüzden, yeni üye ülkelerde kurum kârlarındaki vergi oranları 2005’de ortalama % 20.4’den 2006’da 20.1’e düşmüştür.

Kurumlar vergisi oranlarını Polonya % 8, Slovak Cumhuriyeti % 6 oranında düşürmüştür. Sadece Malta’da vergi oranı eski 15 AB ülkesinin üzerindedir. Estonya’da dağıtılmamış kazançlar vergi dışıdır, altı ülke ise % 20’nin altında vergi oranı getirmiştir.

Vergilenebilir gelir tahakkuk ilkesine göre belirlenir. Genellikle, mali muhasebe kârları Genel Kabul Edilmiş Muhasebe İlkelerine göre tahakkuk eder. Kıbrıs ve Estonya mali muhasebe için Uluslar arası Mali Raporlama Standartlarını kullanırlar.

Vergilenebilir gelirin kişisel öğeleri hakkında bazı farklılıklar vardır:

- Binalar

Binalar bütün üye ülkelerde vergisel amaçlar için indirilebilir. Kullanma süresi 20 yıldan 40 yıla kadar değişir. Letonya ve Litvanya'da azalan bakiyeler yöntemi kullanılır. Çek Cumhuriyeti ve Slovak Cumhuriyetinde şirketler katsayılara dayalı olarak özel hızlandırılmış amortisman yöntemini kullanırlar. Hızlandırılmış katsayı yöntemi azalan bakiyeler yöntemi gibi sınıflandırılabilir. Çünkü, her iki yöntemin sonuçları benzerdir. Geri kalan ülkelerde eşit paylı amortisman yöntemi zorunludur. Malta'da başlangıç oranı % 10'dur ve ilaveten yıllık % 2'ye izin verilmiştir.

- Maddi Olmayan Varlıklar

Bütün yeni üye ülkelerde maddi olmayan harcamalar (markalar, patent, bilgi) onların yararlı ekonomik yılları üzerinden amorti edilir ve aktifleştirilir (Kıbrıs, Macaristan, Malta) ya da amortisman yöntemi vergi kanununa göre uygulanmak zorundadır.

Kullanma süresi vergi kanununda Letonya, Polonya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya'da 5 yıldır ve Çek Cumhuriyetinde 6 yıldır. Litvanya'da maddi olmayan varlıklar en uygun şekilde işlenir. Çünkü azalan bakiyeler yöntemi kullanılarak % 66,67 oranında amorti edilmişlerdir.

- Maddi Duran Varlıklar

Maddi duran varlıklar fabrika, makine ve ofis malzemeleri gibi bütün üye ülkelerde amorti edilebilir. Çoğu ülkede şirketler azalan bakiyeler yöntemini kullanırlar. Çek Cumhuriyeti ve Slovak Cumhuriyetinde amortisman miktarı hızlandırılmış amortisman yöntemine göre belirlenir. Çek Cumhuriyetinde şirketler % 10 indirimden ilave olarak yıllık yeni makinelerin elde edilmesi için indirimlerden faydalanırlar. Kıbrıs, Macaristan, Malta ve Slovenya'da amortisman eşit paylı amortisman yöntemi ile sınırlıdır.

- Stoklar

Stoklar üretim maliyeti ile değerlendirilmiştir. Somut miktara stoklar kapsamındaki ürünler için ayrılmış genel giderler dahildir. Bitmiş ürün stoklarındaki ve imalatı bitmemiş mallardaki değişiklikler alternatif basitleştirme varsayımlarına dayanarak değerlendirilir. Kıbrıs ve Malta'da FIFO yöntemi zorunludur. Çek Cumhuriyeti, Letonya ve Slovak Cumhuriyetinde ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi bir seçenektir. Macaristan, Litvanya, Polonya ve Slovenya LIFO yöntemine izin verir. LIFO vergi açısından en avantajlı yöntemdir. Vergilenebilir geliri azaltmak için son zamanlarda daha yüksek fiyatlardan mal alınır. Sonuç olarak, vergilenebilir gelir önceki dönemlere göre azalır ve kurumlar vergisi ödemeleri ertelenmiş olur.

- Karşılıklar

Karşılıkların vergi muamelelerinin farklılıklarından dolayı, kapsamlı bir genel açıklama mümkün değildir. Şüpheli alacaklar ve şüpheli borçlar karşılıklarda odaklanmıştır. Bütün yeni üye ülkelerde, şüpheli borçlar vergisel amaçlar için indirilemez. Ayrıca Kıbrıs, Macaristan, Letonya, Malta ve Slovenya'da şüpheli alacaklar için karşılıklar yasaklanmıştır. Şirketler sadece Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Polonya ve Slovak Cumhuriyetinde eğer kesin yerine getirilmesi gereken şartlar yerine getirilirse şüpheli alacaklar için karşılık ayırabilirler. Letonya'da sadece mali kurumlar böylesine karşılık oluşturmaya yetkilidirler.

- Zararlar

Yeni üye ülkelerin hiçbirinde zararların geri taşınmasına izin verilmez. Ancak, ülkelerin hepsinde zararlar ileriye taşınabilir. 6 ülkede (Çek Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Polonya ve Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya) zararın ileriye taşınması birbirini izleyen beş yıl ile sınırlıdır. Sadece Kıbrıs, Macaristan ve Malta'da zararların ileriye doğru sınırsız taşınması vardır. Polonya'da ileriye taşınan zarar miktarı her yılda vergilenebilir kârlardan zararın % 50'si ile sınırlıdır.

Estonya ayrı bir vergi sistemine sahiptir. Vergi matrahı kârlarla bağlantılı değildir ve dağıtılmamış kârlar vergiden muaftır. Dağıtılabılır kârlar Uluslar arası Mali

Raporlama Standartlarına göre değerlendirilir, fakat vergisel amaçlar için özel muhasebe kuralları yoktur. Çünkü, dağıtılmamış kârlar vergilendirilmez.

Şirketler kurumlar vergisinden başka işletme kârlarında ya da işletmenin malvarlığında ek vergilere tabi olabilirler. Genellikle, en önemli ek vergiler emlak vergisi, servet vergisi ve yerel işletme vergileridir. Yeni üye ülkelerin hiçbirinde işletmenin malvarlığında servet vergileri yoktur. Emlak vergisi Estonya, Malta ve Slovenya dışındaki bütün yeni üye ülkelerde vardır. Vergi matrahı binalar ve arazileri kaplar. Vergi değeri ya piyasa fiyatları ya da arazi alanlarından (metrekare) meydana gelir. Bu yüzden, vergi değeri aynı öğelerden oluşsa bile farklı ülkelerde tamamen farklı olabilir. Emlak vergisi miktarı ülkeden ülkeye değişmesine rağmen bu verginin şirketlerin vergi yükünde önemli bir etkisi yoktur, vergi oranları oldukça düşüktür.

Ek işletme vergisi sadece Macaristan'da vardır. Vergi matrahı net satış geliri ve faiz gelirinin yarısını içerir (2003 yılının sonuna kadar faiz gelirinin tamamını içerir). Satılan malların maliyeti, hizmetlerin maliyeti (taşeron ücretleri) ve eşyaların maliyetleri düşülebilir. Ancak, ne amortisman ne de faiz giderlerinin düşülmesine izin verilmez. Yerel işletme vergisinin oranı % 2'yi aşamaz.

2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE ŞİRKETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

ABD'de şirketlerin yapısı ve vergilendirilmesi aşağıdaki gibidir.

2.1. Şirketlerin Yapısı

ABD'de başlıca şirket türleri şu şekildedir⁴³:

2.1.1. Şahıs Şirketleri

- Ortaklık, sözleşme ile kurulur. İki ya da daha fazla kişi arasında ortaklık anlaşması şeklindedir. Ortak, bir birey ya da herhangi bir varlık tipi, ABD vatandaşı ya

⁴³ The American Chamber of Commerce in Jordan, *Doing Business in US*, 2005, http://www.jaba.org.jo/pdf/Doing_Business_in_US.pdf, p. 6. 07 Mayıs 2006.

da bir yabancı olabilir. Ortaklık ABD eyaletlerinin birinin kanununa göre kurulur. İki temel ortaklık tipi vardır.

Sınırsız sorumlu ortaklıklar, iki ya da daha fazla sınırsız sorumlu ortağın birlikteliği ile kâr elde etme amacıyla bir işletme işletilebilir. Sınırsız sorumlu ortaklar, ortaklığın borçları, vergiler ve ortaklığa karşı diğer hak talep edenlere karşı sınırsız sorumludurlar. Bu limited şirketler, anonim şirketler ve ortaklıklar arasındaki en büyük farklılıktır.

Sınırlı ortaklıklar, bu ortaklıkta en azından bir sınırsız sorumlu ortak olmak zorundadır. Bu kişi ortaklığın işletilmesinden sorumludur ve o ortaklığın diğer yükümlülükleri ve borçları için şahsen sorumludur. Ortaklar, onların ortaklıktaki sermaye miktarına eşit olarak sorumludurlar ve eğer ortaklığın varlıkları borçlarına yetmezse, sınırlı ortaklar şahsen sorumludur.

- Tek sahiplik, resmi olmayan bir varlık olarak kurulur ve tek bir ortağa sahiptir. Tek ortak işletmenin bütün borç ve diğer yükümlülüklerinden şahsen sorumludur. Diğer işletmelerde olduğu gibi, yerel izin ve diğer lisanslar işletmenin işletilmesi için gereklidir. Ortak genellikle müdür olarak hizmet verir. Sahiplik kârları kolayca aktarabilir ve işletme ortağın iflasında ya da ölümünde ister istemez sonlandırılacaktır. Yabancı kişiler kolaylıkla tek sahiplik kurabilirler.

2.1.2. Sermaye Şirketleri

- Anonim şirket; ABD’de anonim şirket, ABD’nin elli eyaletinin birinin kanununa göre oluşturulan bir tüzel kişiliktir ve anonim şirket; işletilmesi, yönetimi ve denetimi ile kişilerden ayrı bir yasal varlığa sahiptir. Kişiler, anonim şirketin paylara bölünmüş sermayesine para ya da diğer iş varlıkları şeklinde katkıda bulunabilirler. Eğer anonim şirket tasfiye olursa, hissedarlara anonim şirketin bütün varlıklarını almaya ve anonim şirket kâr hisselerini ödeyebilmek için yetki verilmiştir.

Anonim şirketin hissedarlarının; borçlar, vergiler ve diğer işletme sorumlulukları için sorumlulukları sınırlıdır. Genellikle anonim şirketin hissedarları anonim şirketin sorumlulukları için şahsen sorumlu değildirler ve onların sorumluluğu genellikle anonim şirkette sahip oldukları hisseler için yatırdıkları sermaye miktarına eşittir.

- Limited şirket; ABD’de limited şirket, elli eyaletin birinin kanununa göre kurulur ve limited şirket anonim şirkete benzer. Limited şirket; işletilmesi, yönetimi ve denetimi ile kişilerden ayrı bir yasal varlığa sahiptir. Limited şirket, hem sınırlı sorumluluk hem de ortak tipi işletmenin esnekliği şeklindedir. Limited şirket, anonim şirket ve ortaklık arasında karma bir yapıdır.

2.2. Şahıs ve Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

ABD’de kurumların vergilenebilir geliri için iki aşama vardır. İlk önce kurum vergilendirilir, daha sonra ise dağıtılan kazançlar üzerinden hissedarlar vergilendirilir.

Dört aşamalı vergi oranı vardır. 50.000 \$’a kadar yıllık vergilenebilir gelir % 15 oranında, 50.000 \$ ile 75.000 \$ arasında vergilenebilir gelir % 25 oranında vergiye tabidir ve % 34 ve % 35 oranları vardır. Ancak, 100.000 \$ ile 335.000 \$ arasındaki vergilenebilir gelir için % 5 oranında ek vergi vardır. 15.000.000 \$’ın üzerindeki vergilenebilir gelirler için de % 3 oranında ek bir vergi vardır. Kurumlar 335.000 \$ ile 10.000.000 \$ arasındaki vergilenebilir gelirleri için % 34 ve 18.333.333 \$’ın üzerindeki vergilenebilir gelirleri için % 35 oranında vergi öderler⁴⁴.

ABD’de, şirketlerin ekonomik geliri ile bazı federal vergileri ödeyebilmesini sağlamak için alternatif en düşük vergi bulunmaktadır. Alternatif en düşük verginin oranı % 20’dir.

Bazı kurumların ortaklar düzeyinde geliri dağıtmayıp biriktirerek vergiden kaçınmasını engellemek için birikmiş kazançlar vergisi getirilmiştir. Genellikle birikmiş kazançlar vergisinin oranı % 39.6 dır.

Sermaye kazançları normal gelir gibi benzer oranlarda vergiye tabidir. Genellikle zararlar satışlarda ya da sabit varlıkların değişiminde ortaya çıkmaktadır. Bir kurumun indirilmemiş zararları üç yıl geriye ve beş yıl ileriye doğru sermaye kazançlarından indirilebilir⁴⁵.

⁴⁴ Berman, Daniel M. – Pavin, Gregory G., *Doing Business in the United States of America*, 2005, http://www.thelenreid.com/practice/Doing_Business_in_the_USA.pdf, 10 Mayıs 2006.

⁴⁵ *Taxation of Entities – Index of Major Topics Title*, http://www.amcham.ch/usa/m_entities.htm. 12 Mayıs 2006.

ABD’de dar mükellef şirketler genellikle iki şekilde gelir vergisine tabidir:

- Gelir ABD’de ticaret yapılması ya da işletme işletilmesiyle ilgili ise
- ABD kaynaklarından sabit ya da belirlenebilir yıllık ya da süreli gelir ABD’de ticaret yapılması ya da işletme işletilmesiyle ilgili değilse.

Gelir ABD’de ticaret ya da işletme işletilmesi ile ilgili ise, net matrahta vergiye tabidir. Kuruma dereceli gelir vergisi oranları uygulanır.

Sabit ya da belirlenebilir yıllık ya da süreli gelir ABD’de ticaret ya da işletme işletilmesiyle ilgili değil ise, genellikle brüt matrahta % 30 ya da daha düşük anlaşma oranında gelir vergisine tabidir.

ABD’de yabancı kurumlar, kurumlar vergisine ilave olarak ticaret ile uğraşırlarsa ya da işletme işletirlerse şube kârları ya da kâr vergilerine tabi olurlar. Vergi sonrası kazançların tekrar yatırım yapılmaması halinde bu kazançlar % 30 oranında vergiye tabidir. Eğer yabancı kurum bu ülkenin “nitelikli anlaşma yerleşliği” ise şube kârları vergisi anlaşmalarla azaltılabilir ya da kaldırılabilir.

Ortaklıklar, ortaklık düzeyinde vergiye tabi değildirler. Ortaklar ortak düzeyinde dağıtılan gelir üzerinden vergiye tabidirler.

2.3. Şirketlere Sağlanan Diğer Avantajlar

Vergi indirimleri kurumların vergi sorumluluğunu azaltmak için kullanılır. Vergi indirimleri bir yıl geriye doğru ve on yıl ileriye doğru indirilebilir. Bu indirimler:

- Yatırım indirimi
- Araştırma ve deneyim indirimi
- Hedeflenmiş işler indirimi
- Alkol yakıtları indirimi
- Düşük gelirli konut kredisi indirimi
- Geliştirilmiş petrol bulma indirimi
- Etkisiz erişim indirimi

Genellikle işletmenin işletilmesi için yapılan bütün normal ve zorunlu giderler brüt gelirden indirilebilir. İndirilebilir giderler genellikle aylıklar, kira bedeli, yerel gelir vergileri, iş ile ilgili yemek ve davet giderleri, yabancı gelir vergileri, emlak vergileri, emekli fonu katkıları ve amortismanlardır. Bu indirimler yasal sınırlamalara tabidir. Örneğin, yemek ve davet için sınır % 50'dir.

Amortisman indirimi birçok mal için mevcuttur. ABD'de genellikle hızlandırılmış amortisman yöntemi uygulanmaktadır.

Amortisman süreleri ise şöyledir:

- Makine ve Teçhizat 7 ya da 12 yıl
- Mobilya ve Demirbaş Eşya 7 ya da 12 yıl
- Ticari Yapılarda 39 yıl
- Bilgisayar Gereçlerinde 5 yıl.

Zararlar genellikle iki yıl geriye ve yirmi yıl ileriye doğru ilgili yıl kazançlarından indirilebilir. Ancak, kurumun mevcut mallarının % 50'sinden fazlasının sahipliği değişirse o zaman zarar indiriminde belirli sınırlamalar olur⁴⁶.

⁴⁶ PKF International Limited; *Doing Business in the USA*, 2001, <http://www.pkftexas.com/images/pkf/Documents/DoingBusinessintheUSA.pdf>, 05 Mayıs 2006.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ ŞİRKETLERİN VERGİSEL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde şirketlerin kuruluş, işleyiş ve sona ermesinde vergilerin etkileri incelenecektir.

1. ŞİRKETLERİN KURULUŞUNDA VERGİLERİN ETKİLERİ

Şirketlerin kuruluş aşamasında vergilerin ne gibi etkilerinin olduğu aşağıda incelenecektir.

1.1. İşyeri Seçiminde Vergilerin Etkileri

İşletmelerde yatırım kararının verilmesi kadar önemli olan diğer bir konuda işletmenin nerede kurulacağını belirlenmesidir. İşletmelerin kurulacağı yer, işletme için en yüksek üretim kapasitesine en düşük maliyetle ulaşabileceği yer olmalıdır.

Kuruluş yerinin seçimi işletmenin bağlı bulunduğu iş koluna, büyüklüğüne ve çalışanların nicelik ve niteliğine göre değişir. Örneğin, bir ticaret işletmesi banka işletmesi gibi hizmet üreten işletmelerin yerleşim merkezlerinin içinde ya da yakınında kurulması gerekirken endüstri işletmeleri için önemli olan üretim faktörlerinin en elverişli olarak elde edilebileceği yer seçimidir ve bu tür işletmeler genellikle büyük yerleşim ve tüketim merkezlerine yakın yerlerde kurulurlar.¹

Uygun bir kuruluş yerinin seçilmesi, serbest rekabet alanında çalışan işletmeler için önemlidir. Uygun bir kuruluş yerine sahip işletme, aynı alanda çalışan diğer işletmelere göre bir rekabet üstünlüğü sağlar. Verimlilik, kârlılık ve akılcı yöntem gibi işletmecilik ilkelerinin tümü işletme kurulmadan önce devreye girer ve işletmenin yaşamı boyunca da devam eder. Bu ilkeler doğrultusunda da bir işletmenin ülkenin hangi bölgesinde kurulacağına karar verilir.²

¹ Kuruluş yeri seçiminde rol oynayan etkenler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Sabuncuoğlu, Zeyyat- Tokol, Tuncer, *İşletme*, Furkan Ofset, Bursa, 2003, s. 124-130.

² Sabuncuoğlu, Zeyyat- Tokol, Tuncer, *İşletme I-II*, Furkan Ofset, Bursa, 1997, s. 104–105.

Kuruluş yeri rasgele seçilmemelidir. Ekonomik ve teknik faktörler ile kurulacak işletmenin çalışma konusu ve büyüklüğü göz önünde alınarak, çeşitli kuruluş yerlerinin özellikleri birbirleriyle karşılaştırılarak en uygun yer seçilmelidir.³

Kuruluş yeri seçilirken birçok faktör göz önüne alınmalıdır. Bu faktörler, işletmenin konusunun özelliklerine göre farklılık gösterebileceği gibi, çeşitli işletme konuları için üzerinde durulabilecek aynı türden faktörlerin önem derecesi de değişir.

Kuruluş yeri ile ilgili bu çeşitli faktörler, birim başına üretim maliyetinin en az olabileceği şekilde bileştirilmelidir. Çünkü uzun sürede işletmelerin kuruluş yerlerini belirleyen etken, kârın en yükseğe çıkarılması isteğidir.⁴

Pazar koşulları, hammadde ve enerji kaynaklarının durumu, ulaştırma olanakları, iklim, işgücü, hukuki statü, teşvik tedbirleri gibi etkenlerin yanı sıra vergilerde işletmelerin işyeri seçiminde etkili olmaktadır.⁵

Vergi düzenlemeleri ülke genelinde bütünlük göstermekle birlikte, özellikle federal devlet yapısı içinde biçimlenmiş ülkelerde farklılıklar gösterebilmekte ve bu nedenle de işyeri seçiminde girişimcileri etkilemektedir.⁶

İşletmelerin kuruluş yerinin seçiminde diğer faktörlerin yanında vergi kanunlarının rolü bir hayli zayıf olmakla birlikte, hiçbir idare rakip idareler yanında kendisinin işletmelere sağlayacağı vergi imkânlarını gözden uzak tutmamalıdır. Daha önceden kurulmuş ya da kurulma aşamasında olan işletmeler bölgeler arasındaki vergi farklarını marjinal faktör olarak ele alabilir.⁷

Ülkemizde vergi koyma yetkisinin tek elde bulunması ve mahalli idarelerin de aynı vergi kanununa bağlı olması sebebiyle bütün yörelerde aynı vergiler uygulanmakta ve bu nedenle de bölgesel olarak vergi uygulamaları bakımından farklılık

³ Cemalcılar, İlhan ve Diğerleri, *İşletmecilik Bilgisi*, Kalite Matbaası, Ankara, 1976, s. 47.

⁴ Oluç, Mehmet, *İşletme Organizasyonu ve Yönetimi*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1963, s. 113-114.

⁵ Tatar, Tevfik- Üner, Mithat M., *İşletmecilik İlkeleri*, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1992, s. 50-55.

⁶ Gropp, Reint E., "Local Taxes And Capital Structure Choice", *International Tax and Public Finance*, Volume: 9, Number:1, January 2002, ss. 51-71, p. 52.

⁷ Harriss C. Lowell, "İşletmelerin Vergilendirilmesi ve İktisadi Kalkınma", *Maliye Enstitüsü Konferansları*, Ondokuzuncu Seri, İstanbul, 1969, ss. 23-44, s. 26.

bulunmamaktadır. Bu durumda, vergi ülke genelinde, işletmeler için işyeri seçiminde etkili bir faktör değildir.⁸

Ancak, ülke genelinde uygulanan merkezi vergilerde yer verilebilecek farklılıkların işyeri seçimi açısından girişimcileri yönlendirebileceği belirtilebilir. Bu açıdan özellikle kalkınmada öncelikli yörelere tanınabilecek çeşitli teşvikler dikkat çekmektedir.⁹

1.2. Hukuki Şekil Seçiminde Vergilerin Etkileri

İşletmelerin kurulmasına karar verildikten sonra sıra işletmenin amaca en uygun hukuki biçiminin seçilmesine gelir. İşletmenin kuruluş aşamasında karar verecek olan kişi işletme sahibi veya sahipleridir. Şahıs şirketi bir veya birden fazla kişi tarafından kurulan ve işletilen işletmelerdir. Şahıs şirketini kuran kişi veya kişilerin işletmenin tasarruflarından dolayı sorumluluğu sınırsızdır ve kuruluş formaliteleri de azdır.¹⁰

İşletmeler, kuruluş aşamasında hukuki şekillerini belirlerken; ortakların sayısı, ortakların birbirleri ile olan ilişkileri, sermayenin toplanması ve mali sorumluluk gibi unsurlara ek olarak vergi faktörünü de göz önünde tutmaktadırlar. İşletmeler kurulurken hukuki yapının seçiminde vergilendirmenin rolü büyüktür¹¹.

Kurumlar vergisi oranının çok yüksek olduğu ülkelerde, işletmeler vergilerin etkilerinden kurtulabilmek amacıyla hukuki statülerinde değişiklik yapabilmekte ve kurumlar vergisine tabi olmayan şirket statüsüne girebilmektedirler. Böyle bir durumda sermaye şirketleri şeklinden şahıs şirketlerine doğru kanuni bir şekilde vergiden kaçınma söz konusu olmaktadır.¹²

Ancak kurumlar vergisinin yüksek olduğu ya da oranların artırıldığı birçok ülkede de, kurumların hukuki statülerini değiştirmek yoluna gitmedikleri görülmüştür.

⁸ Şanver, Salih, *İşletme Vergiciliği ve Türk Vergi Sistemi*, Başaran Matbaası, İstanbul, 1968, s. 115.

⁹ Saraçoğlu, Fatih, *İşletmelerin Vergilendirilmesi ve Kurumlaşma*, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 2004, s. 23.

¹⁰ Gönenli, Atilla, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2181, İstanbul, 1976, s. 21.

¹¹ Arıkan, Zeynep, “Şirket Hukuki Yapısının Seçiminde Vergilendirmenin Rolü ve Önemi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 1, İzmir, 1998, 67-81, s. 74.

¹² Abaç, Selçuk, *Kurumlar Vergisi Üzerine Bir İnceleme*, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, İstanbul, 1974, s. 24.

Vergiye rağmen şirketlerin statülerini korumaları, ancak, bu statü altında sağlanan iktisadi ve sosyal menfaatlerin vergi maliyetinin üstünde olmasıyla mümkün olmaktadır. Sermaye şirketi olarak faaliyette bulunan şirketler, şahıs şirketi şeklindeki işletmelere oranla ek bazı iktisadi avantajlardan yararlanırlar.¹³

Bu avantajları şu şekilde sıralayabiliriz:

- a. Şirket borçlarından dolayı ortakların, sadece, şirkete koydukları sermaye ile sınırlı olmak üzere sorumlu tutulabilmeleri,
- b. Sermaye piyasasından, hisse senedi ve tahvil ihracı yoluyla daha geniş ölçüde yararlanabilmeleri,
- c. Yönetime katılmayan hissedarların sermayelerini kullanarak, şirketi daha kolaylıkla büyütme olanaklarına sahip olmaları,
- d. Yüksek artan oranlı gelir vergisinin hakim olduğu gelir vergisi sistemlerinde kurum statüsü altında, dağıtılmayan kârların daha düşük bir fiili vergilendirmeye tabi tutulmasından faydalananarak, kurum tasarruflarını ve dolayısıyla oto finansman olanaklarını vergi kaybından koruyabilmeleri,
- e. Bu statü altında sosyal güç ve prestij elde etmeleridir.

Bu avantajlar vergi maliyetinin üstünde olduğu sürece kurum statüsü altında bulunan firmaların bu statülerini değiştirmeleri beklenemez. Kurumlar vergisinin bu yöndeki etkisinin hissedilebilmesi için verginin aniden konması ya da oranların aniden artırılması gerekmektedir.¹⁴

Şahıs ve sermaye şirketleri ortaklarının vergi yükleri karşılaştırıldığında, sermaye şirketleri ortaklarının daha fazla vergi yükü taşıdıkları görülmektedir. Sadece vergi oranları göz önünde tutulduğunda girişimci, kuracağı işletmesinin hukuki yapısını daha az vergi ödemek için şahıs şirketi olarak belirleyecektir.¹⁵

¹³ Abaç, a.g.e., s. 24.

¹⁴ Bulutoğlu, a.g.m, s. 198.

¹⁵ Bozkuş, A. Tuncer, “Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarının İşletmelerin Hukuki Yapısının Belirlenmesindeki Etkileri”, *Vergi Dünyası* CD’si, Sayı: 34, Haziran 1984. Önen, Z. Sacit, “Kurumlar Vergisi, Ekonomik Etkileri ve Yansıma İmkanları”, *Vergi Dünyası* CD’si, Aralık 1988.

Girişimciler işletme kurulurken ya da sonradan, ekonomik yaşayışa ilişkin yasaların öngördüğü hukuksal biçimlerden birini seçmek ve böylece o biçimin gerekli kıldığı yönetsel organları meydana getirerek faaliyete geçmek zorundadırlar.

İşletme yöneticileri, söz konusu hukuksal biçimlerden birini ihtiyaç ve isteklerine göre serbestçe seçebilecekleri gibi, yasa koyucu kendilerini belli bir hukuksal biçimi uygulama zorunluluğu da getirebilir.¹⁶

1.3. İşletmelerin Büyümelerinde Vergilerin Etkileri

İşletmelerin büyüme ve gelişme olanakları, işletmelerin kuruluş aşamasındaki büyüklüğü ve amaçlarına göre değişmektedir. İşletmelerin büyümesi sadece üretim artışları sonucu ortaya çıkan bir gerçek değil, aynı zamanda ekonomik koşulların da bir gereğidir.

Büyüme, işletme için en uygun bir hızda ve boyutta olmalıdır. İşletmelerin belirli büyüklüklerin üzerinde kurulmaları gelecekte bu işletmelerin büyüme olanaklarının daha fazla artmasını sağlamaktadır. Çünkü belirli büyüklüğe ulaşmış işletmeler diğer işletmelerle daha rahat rekabet edebilmektedirler.

Adi şirketler ve şahıs şirketlerinin küçük şirketler olması nedeniyle bu şirketlerin sahipleri, ihtiyat olarak ayrılan paraları kendi paraları gibi düşünmektedirler ve bu nedenle de ihtiyat ayırma eğilimleri daha yüksektir. Adi şirketler ve şahıs şirketlerinin sahipleri, tasarruflarının hepsini ortaklığa yatırmayı tercih etmektedirler.¹⁷

Küçük işletme girişimcileri finansman konusunda genellikle kişisel birikimlerine, aile bireylerine ve yakın dostlarına bağımlı olduklarından vergiler ve vergilendirme sistemi önemli bir role sahiptir. Küçük işletmeler lehine bazı hükümleri içermesine rağmen vergi kanunları ve vergiler küçük işletmeler için önemli bir sorun niteliğindedir.¹⁸

¹⁶ Tosun, a.g.m., s. 2.

¹⁷ Bulutoğlu, Kenan, *Vergi Politikası*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1962, s. 214.

¹⁸ Alpugan, Oktay, *Küçük İşletmeler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi, Trabzon, 1988, s. 35.

Küçük ortaklıklar dış finansman imkânları bakımından çok fazla güçlü değildirler. Küçük ortaklıklarda sermaye piyasasından kredi alma imkânları da zayıftır ve bu da bu şirketlerin büyümelerinde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Bu nedenle de, bu şirketlerin büyümeleri daha çok dağıtılmayan karlarla mümkün olmaktadır. Dağıtılmayan karların vergilendirilme şekli, bu işletmelerin büyümeleri üzerinde etkili olmaktadır.

Dış finansman imkânları büyük şirketlerde küçük şirketlere oranla daha fazladır. Büyük şirketler küçük şirketlerden daha kolay bir şekilde kredi bulabilmekte ve hisse senedi çıkararak sermaye piyasasının imkânlarından yararlanabilmektedirler. Kurumlar vergisi, büyük şirketlerin yatırım kaynağı bulma imkânlarına, küçük şirketlere göre daha az engel olur.¹⁹

Kurumlar vergisini işletmelerin oto finansman imkanlarını, riske katlanma istek ve eğilimlerini zedelemekten etkin bir şekilde uygulamanın yolu, bir yandan vergi oranını ılımlı bir düzeyde tutmak, diğer yandan, hızlandırılmış amortisman, yatırım indirimi ve zarar mahsubu gibi özendirici vergi önlemlerine başvurmaktır. Bu durumda, genel bir yükümlülük olarak salınan verginin işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri kısmen de olsa giderilmiş olur.²⁰

Vergi uygulamalarının işletmelerin büyümeleri üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi ve vergi mevzuatında işletmelerin büyümelerini teşvik edici düzenlemelere yer verilmesi gerekmektedir.

Vergi sistemimizde kurum kazançları üzerinden yapılacak tevkifat, kârın dağıtılması aşamasına bırakılmış; kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmayarak, önemli bir vergi avantajı sağlanmıştır.

Bunun yanında, iştirak kazançları istisnasına da yer verilerek, kurumların tam mükellefiyete tabi olan başka bir kuruma iştiraklerinden elde edecekleri kazançlar vergi dışına çıkarılmıştır.

¹⁹ Bulutoğlu, Kenan, “Kurumlar Vergisi Üzerine Bir Deneme”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 20, Sayı: 1-4, Ekim 1958-Temmuz 1959, ss. 199-227, s. 223.

²⁰ Nemli, Arif, *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikası*, Y. Güryay Matbaası, İstanbul, 1979, s. 134.

1.4. Sermaye Yapısı Seçiminde Vergilerin Etkileri

İşletme sermayesi öz kaynaklardan ve yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Girişimcilerin kuracakları işletmelerin faaliyetlerini denetlemek ve geleceğe dönük kararları kendileri vermek istemeleri onların faaliyetlerini öz kaynaklarıyla yönlendirmelerine neden olmaktadır.

Büyük sermaye ihtiyacı olmayan birçok küçük işletme yabancı sermayeye gerek duymadan sadece bir işletmecinin veya birkaç ortağının işletmeye koyduğu sermaye ile kurulabilirler.

Ancak günümüzde bir veya birkaç işletmecinin servetleri büyük sanayi kuruluşları, bankacılık ve sigortacılık gibi işletmelerin sermaye ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bu tür işletmelerin kurulması ve işletilmesi veya kapasitelerinin artırılmasında başkalarının tasarrufuna ihtiyaç duyulabilir. İşletmelerin iç ve yabancı kaynak bulma olanakları ile hukuki biçimi arasında çok sıkı ilişkiler vardır.²¹

Sermaye yapısında, öz sermaye ile dış sermayenin oranlarının nasıl olacağına vergilerin etkileri, kurumlar vergisinin yüksek oranda olduğu ülkelerde önemlidir. Bu etki, dış sermayeye ödenen faizin işletmede gider yazılabilmesinden, buna karşı öz sermayeye faiz verilememesinden doğmaktadır.

Gider yazılan faizin maliyeti, öz sermayenin aynı orandaki maliyeti ile karşılaştırıldığında kurumlar vergisi kadar azalmış olur.²² Bu nedenle, vergiler sermaye yapısı üzerinde etkilidir.

Sermaye yapısı; işletmenin faaliyet konusu, sektördeki gelenekler, finansal piyasalardan fon sağlama imkânları, ekonomik konjonktür, şirketin ortaklık yapısı, finansal yöneticilerinin tercihleri gibi çok sayıda değişkene bağlı olarak değişmektedir. Sermaye yapısı kararları, şirketin değeri üzerinde direkt bir etki yapmaktadır.

Vergi, işletmelerin kuruluş aşamasından itibaren göz önünde bulundurmaları gereken bir faktördür. Bir işletmenin öz kaynak niteliğindeki dönem kârı üzerinden ödenecek verginin miktarı ve dolayısıyla da işletmede alıkonulan kârın büyüklüğü, gelir

²¹ Tosun, Kemal, “İşletmede Hukuksal Biçimin Seçimi ve Örgütlenmesinin Temel İlkeleri”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, İstanbul, 1975, ss. 1-13, s. 5.

²² Şanver, a.g.m., s. 128.

vergisine ve kurumlar vergisine tabi olmayı gerektiren durumların her birinde farklı olmaktadır ve işletmelerin finansman veya sermaye yapısı tercihleri de gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için farklılıklar gösterecektir.²³

Vergi uygulamalarının, sermaye yapısı üzerinde farklı şekillerde etkileri olmaktadır. Örneğin, sermaye kazançları ve kâr paylarının vergilendirilmesindeki farklılıklara bağlı olarak, kâr dağıtım kararları; daha çok kâr dağıtımı veya daha fazla oto finansmana yönelme şeklinde değişebilmektedir. Aynı şekilde, sermaye yedekleri ve kâr yedekleri oluşturma süreçlerinin de sermaye yapısı üzerinde etkisi vardır.

2. ŞİRKETLERİN İŞLEYİŞİNDE VERGİLERİN ETKİLERİ

Şirketlerin işleyişinde vergilerin etkileri aşağıdaki gibidir.

2.1. Tedarik ve Anbarlamada Vergilerin Etkileri

Bir endüstri işletmesinin mal üretebilmek için gereksinim duyduğu en önemli şey hammadDEDİR. Bu nedenle hammaddenin en yakın, en ucuz, en güvenilir olduğu ve sürekli bulunduğu yeri işletmelerin kuruluş yeri olarak seçilmelidir.²⁴

İşletmelerin hammadde faktörüne yönelmelerinin nedeni, ulaştırma giderlerinin yüksek veya ulaştırma araç ve olanaklarının yetersizliğidir. Taşıma ücretlerinin düşürülmesi veya ulaştırma araç ve olanaklarının geliştirilmesi birçok işletmenin hammadde faktörüne bağlılığını azaltır.

Ulaştırma giderlerinin yüksekliği ve ulaştırma imkânlarının azlığı bir maddenin çıkarıldığı veya yetiştirildiği yerde işlenmesini gerektiriyorsa orada kurulan işletmelerin kurulmasında başlıca etkenin hammadde faktörü olduğu söylenebilir.

Tedarik ve anbarlama üzerinde vergilerin dolaylı bir etkisi bulunmaktadır. Vergi, işletmenin giderlerine etki etmektedir. Bir hammadde üzerindeki verginin azaltılması halinde, hammadde fiyatının ucuzlaması nedeniyle, üretimde bu hammadde mümkün

²³ Sayılğan, Güven- Doğan, Mustafa, “Neden Artan Vergi Oranları İşletmeleri Borçla Finansmana Özendirir?”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 52, Mart 2005, ss. 28-38, s. 30.

²⁴ Sabuncuoğlu-Tokol, *İşletme I-II*, a.g.e., s. 106.

olduğu ölçüde diğer hammaddeler yerine kullanılır. Bu hammaddeye olan talep artarken diğer hammaddelere olan talep azalır.²⁵

2.2. Sürümde Vergilerin Etkileri

İşletmeler sürümlerini iki yolla gerçekleştirmeğe çalışır. Bunlar fiat politikası ve üstünlük politikasıdır. Fiat politikasında, işletmenin kendi üzerine konan vergileri ne ölçüde yansıtabileceği belirtilebilir. Üstünlük politikasında ise, işletmenin yapacağı reklâm, ambalaj masrafı gibi faaliyetleri matrah dışında bırakılarak daha masraflı bir duruma gelmektedir.²⁶

Satışlarını, belli bir kâr miktarını elde etmek şartıyla, en yüksek seviyeye çıkarmak isteyen bir firmanın fiat-üretim kararlarına vergilerin etkileri, sabit giderlerde artışın etkileri gibidir. Belli bir kâr seviyesine ulaşmayı amaçlayan bir firmanın sabit giderlerindeki artış, kârın hedeflenen seviyenin altına düşmesi demektir. Bu durumda reklâm giderlerini ve diğer sabit giderleri azaltma veya üretimi azaltarak fiatı yükseltme yoluna gidilir.²⁷

İşletmenin işleyişi sırasında alınan her kararda vergi etkisi dikkate alınmak zorundadır. Vergi bazı harcamaları gider kabul eder, bazılarını aktifleştirilmiş bir harcama olarak kabul eder. Bazı hallerde daha farklı uygulamaları da zorunlu kılabilir. Her bir durumda vergi etkisi dikkate alınmalıdır.²⁸

2.3.Yatırım ve Finansmanda Vergilerin Etkileri

Vergilerin şirketlerin işleyiş aşamasında yatırım ve finansman kararlarının verilmesinde etkileri söz konusudur. Bu etkiler özellikle iki şekilde girişimcilerin karşısına çıkmaktadır.

a. Vergiler sonucunda yaratılan katma değer bir bölümü hazineye aktarıldığı için, girişimcinin parasal gücü azalmakta ve girişimciler üzerinde yeni atılımlar yapma konusunda frenleyici etki yapmaktadır.

²⁵ Kızılyallı, Hüsnü, *Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969, s. 133.

²⁶ Şanver, a.g.m., s. 136.

²⁷ Kızılyallı, a.g.e., s. 117.

²⁸ Gönenli, Atilla, *Vergi İle İşletme Kararları Arasındaki İlişkiler*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975, s. 15.

b. Vergiler işletmelerin genişlemesinde önemli rol oynayan oto-finance olanaklarını daraltmaktadırlar.²⁹

Yatırım kararlarını girişimcilerin ileride elde edilecek gelire ilişkin beklentilerinin belirlemesi durumunda, işletme vergilerinin, özellikle kâr üzerinden alınan vergilerin yatırım faaliyetini daraltıcı yönde etkilediği kabul edilmekte, vergi oranlarının artırılması özellikle riski yüksek olan yatırımların yapılmasını engellemektedir.³⁰

Girişimcilerin vergiyi ortadan kaldırma imkânı bulunmadığı gibi, bunun işletme finansmanı üzerindeki etkilerini de ortadan kaldırma olanakları da bulunmamaktadır. Bu durumda yöneticiler, verginin işletme finansmanı üzerindeki etkilerini en az düzeye indirmek için çalışmak ve vergi kanunlarının imkân verdiği bazı tedbirlere başvurmaları gerekmektedir.³¹

İşletmelerin finansman güçlerinin korunması açısından vergi sistemlerinde; vergi erteleme müesseseleri, yatırım indirimi istisnası ve amortisman ayırma olanakları örnek olarak gösterilebilir.

Kurum kazançlarının vergilendirilmesinin, kurumsal veya özel tasarrufları azaltmak suretiyle yatırımlar üzerinde olumsuz bir etki yaptığı ya da yatırım hacmini kısıtladığı bir gerçektir.³² Özellikle yüksek oranlı bir vergilendirme durumunda bu etki daha da belirginleşmektedir.

Kurumlar vergisi öz sermayenin yanı sıra hesaplanması gereken faize de uygulandığı için yatırımlara engel olabilir. Kurumlar vergisinin işletmelerin yatırımları üzerindeki etkileri, teşebbüs kazançlarından alınan her vergi gibi yatırımların genişlemesi için gerekli fonları azaltacak yöndedir.

Kurum yöneticileri kazanç üzerine yüklenen bir vergi karşısında vergi miktarını hemen yansıtamadıkları zaman ya dağıtılmayan kazanç veya temettüleriyle veya borç

²⁹ Akgüç, Öztin, *Vergilerimizin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkileri*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975, s. 24.

³⁰ Turhan, Salih, *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 337.

³¹ Erimez, Rüştü, *Vergilerimizin İşletmelerin Finance Güçleri Üzerindeki Etkileri Açısından Uygulamada Karşılaşılan Başlıca Sorunlar*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975, s. 137.

³² Özer, İlhan, *Türk Vergi Sisteminin Geliştirilmesi*, Güneş Matbaacılık, Ankara, 1974, s. 92.

veya yeni hisse senedi ihracı ile elde edilecek fonlardan karşılamak konusunda karar vermek zorundadırlar. Kurumun vergiyi ileriye yansıtamaması halinde vergi kurum fonlarının üzerine yığılacaktır.³³

Kurumlar vergisinin özel yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisini hafifletebilmek ya da tamamen ortadan kaldırabilmek için, gelişmiş ve özellikle gelişmekte olan ülkeler vergisel yatırım teşviklerini yaygın bir şekilde kullanmaktadırlar.³⁴

Girişimcilerin finansman kararları üzerinde; sermaye piyasasının yeteri kadar gelişmemiş olması, bazı yatırım planları için sermaye piyasasının onayını sağlamadaki güçlükler, sermaye piyasasından yararlanma imkânlarının her firma için aynı derecede olmaması, dışarıdan sermaye bulmanın sakıncaları ve firmaların kendi kendilerine büyüyebilme istekleri etkili olmaktadır.³⁵

Girişimcilerin işletmelerine hakim olma isteği, dış finansman sonucunda hakimiyetlerinin azalacağı endişesi vb. etkenler dış finansman imkânlarıyla yapılabilecek yatırımlara girişilmesini engellemektedir.

2.4. Sermaye Şirketlerinin Bölünmesinde Vergilerin Etkileri

Birden fazla kurumdaki mali ve teknik potansiyelin en uygun şekilde kullanılması ile en uygun verimin sağlanması amacı, bazı hallerde kurum bünyesindeki birden fazla faaliyetin gruplara ayrılarak her birimin kendi alanlarında daha özel donanımlı ayrı işletmeler bünyesinde toplanmasına bağlı bulunabilir.

İlgili faaliyete ait bilânço değerlerinin kısmen ya da tamamen elden çıkarılması ile verimli olmayan alanlardan çıkılması, ölçeklerin gerektiği şekilde ayarlanması, belirli faaliyet alanlarında yoğunlaştırılarak ihtisaslaşma gerçekleşmesi bölünmeyi ifade etmektedir.³⁶

³³ Bakırcı, Fehim, “Bütçe Politikalarının Mikroekonomik Etkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Ekim 2001, ss. 43-59, s. 52.

³⁴ Türkan, Ercan, *Türkiye’de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Firma Davranışları Üzerindeki Etkileri*, DPT Yayınları No: 2329, Ankara, 1993, s. 60-61.

³⁵ Abaç, a.g.e., s. 25-26.

³⁶ Özbalcı, Yılmaz, “4684 Sayılı Kanun’da Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 241, Eylül 2001, 11-19, s. 11.

Bölünme müessesesine ihtiyaç duyulmasının nedenleri şunlardır:³⁷

- İçinde bulunulan ekonomik ortamın şirketleri kısa vadeli kararlar almaya zorlaması nedeniyle, uzun vadeli ve stratejik bir bakış açısına imkan vermemesi,
- Zamanında doğru ve yerinde kararlarla kurulmuş şirketlerin enflasyon sürecinde verimliliklerini kaybetmeleri ve optimum ölçekten uzaklaşarak verimsizleşmeleri,
- Ortaklık kuran bazı kişi ve grupların zaman içinde faaliyetin gereklilik ve yeterlilikleri konusunda görüş ayrılıklarına düşmeleri,
- Mevzuattaki yetersizliklerin şirketlerin yeniden yapılanmalarını zorlaştırması.

Bölünme yoluyla özellikle büyük şirketler, belirli bir ölçeğin üstünde azalan verim kanununun etkisini göstermesiyle hantal bir yapılanmaya düşmekten kurtulmak, gelişen iş durumuna göre aynı şirketler topluluğu içinde iş bölümü ve uzmanlaşmaya gitmek, üretim, dağıtım ve pazarlama sürecinin farklı aşamalarını ayrı birimler olarak örgütlemek gibi ekonomik faaliyetlerde verimlilik ve rasyonelliği sağlayıcı amaçları gerçekleştirebilirler.³⁸

Bölünme; tam bölünme ve kısmî bölünme olarak ikiye ayrılmaktadır. Tam bölünmede, tam mükellef bir sermaye şirketi tasfiyesiz olarak sona ermek suretiyle bütün mal varlığı ile var olan ya da yeni kurulacak iki veya daha fazla tam mükellef sermaye şirketine devredilmekte ve karşılığında devredilen şirketin ortaklarına, devralan şirketin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmektedir.³⁹

Kısmî bölünmede ise, tam mükellef bir sermaye şirketinin bilânçosunda yer alan gayrimenkuller, iştirak hisseleri, üretim tesisleri, hizmet işletmeleri ve bu tesis ve işletmelere bağlı maddi olmayan haklar, hammadde, yarı mamul ve mamul malların var

³⁷ Özpehriz, Niyazi, “Türk Vergi Sisteminde Bölünme ve Hisse Değişimi”, *Vergi Dünyası*, Sayı:273, Mayıs 2004, ss. 68-79, s. 68-69.

Arpacı, Altar Ömer, “Anonim Şirketlerde Bölünme”, *Yaklaşım*, Sayı: 146, Şubat 2005, ss. 85-93, s. 86.

³⁸ Doğrusöz, A. Bumin, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (I-Tam Bölünme)”, *Yaklaşım*, Sayı: 107, Kasım 2001, ss. 38-49, s. 38.

Akcayol, Emriye, “Bölünme ve Hisse Değişimi İşlemlerinin Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Raporu*, Sayı: 63, Mart 2003, ss. 89-104, s. 90.

³⁹ Akbulak, Yavuz, “Birleşme, Devir ve Bölünmede Vergi”, *Mali Pusula*, Sayı: 9, Eylül 2005, ss. 67-69, s. 68.

olan veya yeni kurulacak tam mükellef sermaye şirketlerine, devreden şirkete ya da ortaklarına verilmek üzere devralan şirketlerin iştirak hisseleri karşılığında aynı sermaye olarak konulması söz konusudur.⁴⁰

Bu iki bölünme şeklindeki temel fark, bölünen şirketin varlığının devam edip etmeyeceğidir. Tam bölünmede bölünen şirket, infisah edip varlığı sona ererken, kısmi bölünmede ise, bölünen şirketin varlığı kalan malvarlığı, tesisleri ya da işletmeleri ile birlikte devam etmektedir.⁴¹

Kısmi bölünme işleminde, kısmi bölünme aynı sermaye teşkili suretiyle yapılabilecektir. Buradaki amaç, kısmi bölünme işlemi ile bir üretim tesisi veya işletmenin parça parça elden çıkarılarak elde edilecek paranın herhangi bir şirkete sermaye olarak konmasını dolayısıyla da şirketin üretim ve hizmet ifası faaliyetinin ortadan kalkmasını engellemektir.⁴²

KVK md. 38’de aşağıda belirtilen işlemler bölünme hükmünde kabul edilmiştir.

- Tam mükellef bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle bütün mal varlığı, alacak ve borçlarını kayıtlı değerleri üzerinden var olan veya yeni kurulacak tam mükellefiyete tabi iki veya daha fazla sermaye şirketine devretmesi ve karşılığında devredilen sermaye şirketinin ortaklarına devralan sermaye şirketinin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin % 10’una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi işlemin bölünme sayılmasına engel değildir.

- Tam mükellef bir sermaye şirketinin veya bu nitelikteki bir yabancı kurumun Türkiye’deki işyeri veya daimi temsilcisinin bilançosunda yer alan gayrimenkuller ve iştirak hisseleri ile üretim tesisleri, hizmet işlemleri ve bu tesis ve işletmelere bağlı maddi olmayan haklar, hammadde, yarı mamul ve mamul malların, kayıtlı değerleri üzerinden mevcut veya yeni kurulacak tam mükellef bir sermaye şirketine, bu

⁴⁰ Özdemir, Ahmet, “Anonim ve Limited Şirketlerin Kısmi Bölünmeleri”, *Maliye ve Sigorta Yorumları*, Sayı: 412, 15 Mart 2004, ss. 148-152, s. 150.

⁴¹ Doğrusöz, A. Bumin, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (II-Kısmî Bölünme)”, *Yaklaşım*, Sayı: 108, Aralık 2001, ss. 31-40, s. 36.

⁴² Özen, Necat, “Anonim ve Limited Şirketlerde Kısmi Bölünme İşlemlerinin Usul ve Esasları”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 182, Kasım 2003, ss. 36-40, s. 36.

değerleri devreden şirketin ortaklarına verilmek veya devreden şirkette kalmak üzere, devralan şirketin iştirak hisseleri karşılığında aynı sermaye olarak konulması.

Tüm malvarlığının aktarılması yoluyla bölünmede, münfesi hale gelen kurumun sadece bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilip, doğrudan doğruya bölünmeden doğan kârlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez⁴³.

Ancak bu şekildeki bölünmelerde, bölünme tarihine kadar olan kazancın vergilendirilmesi için devir veya bölünmeye ilişkin şirket yetkili kurulu kararının ticaret sicilinde tescil edildiği tarih itibariyle hesaplanan kazanç, bu kararın ilan edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde bölünme veya devir nedeniyle münfesi hale gelen kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine kurumlar vergisi beyannamesi ile beyan edilir. Bu beyannameye devir veya bölünme bilânçosu ile gelir tablosu eklenir.⁴⁴

Mal varlığının aktarılması nedeniyle bölünmede doğan kârların hesaplanmaması ve vergilendirilmemesi için şu şartlar öngörülmektedir:

- Bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar ortaklaşa imzalayacakları bir bölünme beyannamesini, bölünme tarihinden itibaren on beş gün içinde bölünen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verirler ve beyannameye bölünme tarihindeki bilanço ve gelir tablosunu, bölünme sözleşmesini ve bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumların yeni sermaye yapısını gösteren ticaret sicili müdürlüğü yazısının bir örneğini eklemeleri gerekir.

- Bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek borçlarından müteselsilen sorumlu olacaklarını ve bu görevini yerine getireceklerini bölünme beyannamesine bağlı bir taahhütname ile taahhüt etmesi.

Yukarıdaki şartların varlığı halinde bölünme nedeniyle infisah eden kurumların doğrudan doğruya bölünmeden doğan kazançları vergilendirilmeyecek, buna karşılık dönem başından bölünme tarihine kadar olan kıst dönem kazancı ise

⁴³ Yıldız, Seyfi- Ünsal, Hilmi, “Türkiye ve Avrupa Birliğinde Şirket Bölünmeleri ve Vergilendirme Karşısındaki Durumu”, *Mali Çözüm*, Sayı: 72, Temmuz Ağustos Eylül 2005, ss. 210-229, s. 222.

⁴⁴ Bakırcı, Aykut, “Tam Bölünme”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 257, Ocak 2003, ss. 96-107, s.102.

vergilendirilecektir. Bu durumda kıst döneme ait kurum kazancını içeren kurumlar vergisi beyannamesinin, bölünme tarihinden itibaren on beş gün içinde bölünen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilmesi gerekmektedir.

Ayrıca yukarıdaki şartları taşımayan tam bölünmede, bölünme nedeniyle infisah eden kurumların vergi erteleme müessesesinden yararlanması mümkün değildir ve doğrudan doğruya bölünme nedeniyle elde ettikleri kazançları da kurumlar vergisine tabidir.

KVK’ daki düzenleme itibariyle bölünme müessesesi, bir vergi erteleme müessesesidir. Bölünmeye konu olan kıymetler kayıtlı değerle bir başka şirkete aktarılmakta, bu şirkette satış halinde ortaya çıkacak kazanç, daha ileriye devralan şirkete aktarılmakta ve bu şekilde de vergi ertelenmektedir. Vergi mevzuatı, getirdiği düzenlemelerle sadece, bu müesseselerin daha rahat ve daha az maliyetli çalışmasına olanak sağlamak durumundadır.⁴⁵

2.5. Sermaye Şirketlerinin Hisse Değişiminde Vergilerin Etkileri

KVK md. 38’in (3) numaralı bendinde,

“Tam mükellefiyete tabi bir sermaye şirketinin, diğer bir sermaye şirketinin hisselerini bu şirketin yönetimini ve hisse senedini çoğunluğunu elde edecek şekilde devralması ve karşılığında bu şirketin ortaklarına kendi şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisselerini vermesi (hisseleri devralınan şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin % 10’una kadarlık kısmının nakit olarak ödenmesi işlemin hisse değişimi sayılmasına engel değildir)” yer almaktadır.

Yukarıdaki madde de; tam mükellef bir sermaye şirketinin, diğer bir sermaye şirketinin hisselerini, bu şirketin yönetimini ve hisse senedi çoğunluğunu elde edecek şekilde devralması ve karşılığında bu şirketin ortaklarına kendi şirketinin sermayesini temsil eden iştirak hisselerini vermesi hisse değişimi olarak tanımlanmıştır.⁴⁶

⁴⁵ Doğrusöz, A. Bumin, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (III-Hisse Değişimi)”, *Yaklaşım*, Sayı: 109, Ocak 2002, ss. 18-23, s. 22-23.

⁴⁶ Sezgi, Önder, “Bölünme, Birleşme ve Hisse Devri İşlemlerinde Yapılan Son Düzenlemeler”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 243, Kasım 2001, ss. 85-95, s. 91.

Hisse değişimi ile, bir sermaye şirketinin hisselerinin çoğunluğu yönetim çoğunluğunu elde edecek şekilde bir sermaye şirketi tarafından devralınacak, karşılığında hisselerini devraldığı şirketin ortaklarına verilmek üzere kendi iştirak hisselerini verecektir. Ancak, hisseleri devralınacak şirketin ortaklarına verilecek iştirak hisselerinin itibari değerinin % 10'una kadarlık kısmının nakit olarak verilmesi bu işlemin hisse değişimi sayılmasını engellemeyecektir.

Hisse değişiminden doğan karlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez.⁴⁷ Bu durumda, hisse değişimi sırasında yapılacak değerlemeden doğan karlar için vergi hesaplanmayacaktır.

Hisse değişiminde vergi avantajından yararlanabilmek için şu koşulların olması gereklidir:⁴⁸

- Devreden ortaklık sermaye ortaklığı olmalıdır.
- İştirak hisseleri devredilen ortaklığın da sermaye ortaklığı olması gerekmektedir.
- İştirak hisseleri deyimi;
 - a- Anonim ortaklıklarının hisse senetlerini,
 - b- Limited şirketlerin ortaklık paylarını,
 - c- Eshamlı Komandit ortakların komanditer ortaklara ait ortak paylarını,
 - d- İş ortaklıkları ile adi ortaklıklara ait ortaklık paylarını kapsamaktadır
- Devreden ortaklığın tam mükellef olması gerekmektedir.
- Devralan ortaklığın diğer ortaklığın hisselerini yönetim ve hisse senedi çoğunluğunu elde edecek şekilde devralması gerekmektedir.
- İştirak hisseleri devredilen ortaklığın ortaklarına devralan ortaklığın hisselerinin verilmesi zorunludur.

⁴⁷ Kurnaz, Gül Arslan, "4684 Sayılı Kanunla Getirilen Yasal Düzenlemeler İle Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Devir, Bölünme ve Hisse Değişimi", *Vergi Raporu*, Sayı: 54, Ağustos-Eylül 2001, ss. 17-22, s. 20.

⁴⁸ Özel, Salih, "Birleşen Sermaye Ortaklıklarında Vergi Avantajları", *Yaklaşım*, Sayı: 142, Ekim 2004, ss. 19-28, s. 24.

3. ŞİRKETLERİN SONA ERMESİNDE VERGİLERİN ETKİLERİ

Şirketlerin sona ermesinde vergilerin etkileri aşağıdaki gibidir.

3.1. Şahıs Şirketlerinin Sona Ermesinde Vergilerin Etkileri

Vergi hukukumuzda şahıs şirketleri ile sermaye şirketleri vergilendirme bakımından farklı özellikler göstermektedir. Şahıs şirketleri gelir vergisi kanununa göre vergilendirilirken sermaye şirketleri kurumlar vergisine tabidirler. Vergi kanunlarımıza göre gelir vergisi mükelleflerinin vergi yükünün fazla olması ve kurumlaşmanın sağlanması amacıyla şahıs şirketlerinin sermaye şirketlerine dönüşmesi halinde bu şirketler vergisel yönden daha avantajlı bir hale gelmektedirler.⁴⁹

İşletmelerin faaliyetlerine son vermeleri veya başka işletmelerle birleşmeleri olağan durumlar olarak karşımıza çıkmakta ve hangi türde olursa olsun işletmelerin bu tür ilişkiler içine girmesi vergilendirme açısından bazı sonuçları beraberinde getirmekte ve bu da girişimcileri etkilemektedir.⁵⁰

Şahıs işletmeleri açısından, işletmenin sahibinin ölümü halinde, kanuni mirasçılarının işletmenin faaliyetine devam etmeleri ve kazancı bilânço esasına göre belirlenen bir şahıs işletmesinin bir sermaye şirketine devrolunması durumunda ortaya çıkan kazancın gelir vergisine tabi tutulmaması yönündeki düzenlemeler girişimcileri etkilemektedir.⁵¹

Adi şirket aşağıdaki hallerde sona erer:

- a. Şirket sözleşmesinde hedeflenen amaca ulaşılması veya bu amacın elde edilmesinin imkânsız hale gelmesi,
- b. Mirasçılar ile şirketin devamı ile ilgili daha önce yapılmış bir sözleşme olmadıği takdirde ortaklardan birinin ölmesi ile,
- c. Ortaklardan birinin tasfiyedeki hissesine cebri icra konulması ya da bir ortağın ortaklık dışı faaliyetler nedeniyle iflas etmesi ile,

⁴⁹ Arslan, Mehmet, “Şahıs Şirketlerinin ve Limited Şirketlerin Anonim Şirkete Dönüşmesi Halinde Uygulanan Vergi Avantajları ve Uygulaması”, *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 57, Eylül 1997, ss. 71-83, s. 71.

⁵⁰ Şenyüz, Doğan, *Türk Vergi Sistemi*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 323.

⁵¹ Saraçoğlu, a.g.e, s. 28.

- d. Adi ortakların tamamının kararı ile ortaklık son bulur,
- e. Ortaklığın kuruluşunda, kaç yıl devam edeceği yazılı olarak belirlenmiş ise, bu süre sonunda şirket kendiliğinden sona erer,
- f. Süresi belli olmayan şirketlerde, her ortak sebep göstermeden, altı ay önceden feshi ihbarda bulunarak şirketin sona ermesini isteyebilir,
- g. Ortaklardan birinin veya birkaçının şirketin sona ermesi için mahkemeye müracaat hakkı vardır. Bu talebin sonunda mahkeme şirketin sona ermesine karar vermişse, bu kararlar şirket son bulur.

Bunlardan başka sözleşmeye konan bir hükmün yerine getirilmemesi veya bir sona erme sebebi ile son bulabileceği gibi, bir ortağın şirkete karşı ihanet etmesi, şirket mallarını zimmetine geçirmesi, sermaye borcunu ödememesi gibi sebeplerle de şirket son bulabilir.

Ortaklık belirli olmayan bir süreli ya da ortaklardan birinin hayatı boyunca devam etmek üzere kurulmuş olması halinde, altı ay önceden ihbar edilmek şartı ile ortaklığın feshi istenebilir. Ancak, şirketin fesih istemi iyiniyet kurallarına göre yapılmalıdır. İyiniyet kurallarının dışında ortaklığın feshi istenemez. Haklı bir sebebe dayanma esastır.

Ortaklardan biri sözleşmede taahhüt ettiği borcu, haklı bir sebebe dayanmadan yerine getirmezse, diğer ortak özel olarak seçeceği bilirkişiyle olayı incelemeye yetkilidir. Bilirkişi tarafından düzenlenecek rapora dayanarak, sermaye ve kazanç payının tespiti ve iadesini mahkemeden isteyebilir. Mahkeme belirleyeceği bilirkişi aracılığı ile tasfiyeyi sağlar.

Ortaklar arasında anlaşmazlık var ise ve tasfiye işlemlerini yürütemeyecek bir durumda olmaları durumunda ise mahkemeye başvurulmalı ve tasfiyenin mahkeme tarafından yapılmasına karar verilmesi istenilmelidir. Bu durumda mahkeme tarafından adi ortaklık tasfiye edilir.⁵²

⁵² Alver, a.g.e., s. 20.

Ortaklardan biri, bir şeyin mülkiyetini sermaye olarak koymuşsa, tasfiye sonunda o şeyi aynen isteyemez. Ancak, o şeyin değeri ne kadarsa o miktarda sermaye isteyebilir. Eğer o şeyin değeri şirkete konduğu zaman belirlenmemişse, o şeyin sermaye olarak konduğu andaki değeri istenebilir.

Şirketin tasfiyesi sona erdiğinde, şirket borçları, avanslar, masraflar ve bunlar gibi giderler öncelikle düşülür. Geriye kalan miktardan önce sermayeler ödenir. Sermaye ödenmesinden sonra bir şey kalmışsa, bu kârdır. Kâr dağıtımı sözleşmede belirtilmişse bu esasa göre, eğer sözleşmede belirtilmemişse ortakların sermayeleri oranında dağıtılır. Eğer tasfiye sonunda zarar ortaya çıkmışsa, zarar da kârın dağıtım şekline tabidir.

Kollektif şirketlerin sona ermesinde ise, şirket sözleşmesinde şirketin ölen ortağın mirasçılarıyla devam edeceğine ilişkin bir hüküm yoksa, mirasçılarla diğer ortakların anlaşarak verecekleri karar üzerine şirket aralarında devam edebilir.

Mirasçılar ya da içlerinden biri şirkette kalmaya razı olmazlarsa, diğer ortaklar ölen ortağın payı üzerindeki miras hisselerini razı olmayan mirasçılara vermek suretiyle onları şirketten çıkarır ve şirkete devam edebilirler. Sağ kalan ortaklardan birinin şirketin devamına razı olmaması nedeniyle anlaşma sağlanamaması durumunda şirket sona erer.

Kollektif şirketler yukarıda belirtilen durumun dışında adi şirketin sona ermesi ile ilgili sebeplerden dolayı sona erer ve ayrıca şu maddelerden dolayı da kollektif şirket sona ermektedir:

a. Kollektif şirketin iflasının ilan edilmesiyle şirket sona erer. Hatta iflas konkordato ile sonuçlanmış olsa bile hüküm aynıdır,

b. Şirket sermayesinin tamamının ya da üçte ikisinin yitirilip de tamamlanmasına veya geri kalan kısmı ile iktifaya ortaklar tarafından karar verilmemiş olması halinde kollektif şirket sona erer,

c. Kollektif şirketin bir diğer şirketle birleşmesi sona erme sebepleri arasında gösterilmiştir,

d. Kollektif şirketi kuranlar kuruluşa ait şirket sözleşmesini noterlikçe tasdikli bir örneğini tasdik tarihinden itibaren on beş gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline kaydettirilerek şirketin tescilini istemek zorundadırlar. Tescil ve ilan bu süre içinde yapılmamışsa aradan ne kadar süre geçmiş olursa olsun, ortaklardan birinin isteği üzerine, mahkeme şirketin sona ermesine karar verebilir.

e. Ortaklardan birinin iflası halinde, iflas eden ortak şirketten çıkarılabilir. Bu durumda şirket diğer ortaklar arasında devam eder ve iflas eden ortağın payı masaya ödenir. Sözleşme ile ortakların bu hakkı kaldırılabilir hükmünün saklı kalması ile ortaklardan birinin iflası, şirketin kendiliğinden sona ermesini gerektirmektedir.

Kollektif şirketin tasfiyesi genel kural olarak, şirketin ana sözleşme hükümlerine göre yapılır. Şirket ana sözleşmesinde tasfiyenin ne şekilde yapılacağına dair bir hüküm yoksa o zaman TK hükümlerine göre tasfiye yapılır.

Tasfiye memurları şirketin tasfiyesi sırasında ortakların tasfiye ile ilgili anlaşarak verdiği kararlara göre hareket ederler. Bir ortağın iflas etmesi halinde, tasfiye memurlarının belirlenmesi ve azledilmesi ile ilgili kararlara iştirak hakkı iflas dairesine, ölümü halinde mirasçılara ve hacir altına alınması halinde kanuni temsilcilere aittir. Mirasçıların anlaşarak bir temsilci belirleyemediği durumda temsilcinin belirlenmesi mahkemeye aittir.

Tasfiye haline giren şirketin tüzel kişiliği son bulmamakta, ancak bu tüzel kişilik, şirketin uğraşı konusuyla ilgili yeni girişimlere yönelmeyip, daha önceki faaliyetler sonunda edinilen mal varlığının bölüştürülmesi için devam etmektedir. Bir kollektif şirketin tasfiye halinde olması, iflasına engel olmaz.

Kollektif şirket alacaklılarının şirket malları üzerinde, ortakların şahsi alacaklarına karşı sahip oldukları rüçhan hakkı şirket tasfiye haline girdikten sonra da devam etmektedir.

İflastan başka hallerde bir kollektif şirketin tasfiyesi, tasfiye memurlarına aittir. Tasfiye memurları şirket sözleşmesiyle şirketin devamı sırasında ya da sona ermesinden sonra ortakların ittifakı ile seçilir. Tasfiye halinde olan şirketi mahkemelerde ve diğer yerlerde temsil yetkisi tasfiye memurlarına aittir.

Tasfiye memurları, tasfiye halinde bulunan şirketin bütün mal ve haklarının korunması için basiretli bir iş adamı gibi gerekli önlemleri almakla ve tasfiyeyi mümkün olan en kısa zamanda bitirmekle yükümlüdürler.

Tasfiye memurları, alacaklıların ve ortakların ilerde tahakkuku muhtemel olan hak ve alacaklarına yetecek miktarı alıkoymak şartıyla mevcut parayı ortaklar arasında dağıtabilirler. Tasfiyenin sona ermesi üzerine, şirket ticaret unvanının sicilden silinmesi için durum tasfiye memurları tarafından ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir.

Kollektif şirketlerin infisahına ve tasfiyesine neden olan haller adi komandit şirket için de uygulanır. Ancak, şirket sözleşmesinde aksine bir hüküm olmadıkça komanditer ortağın ölümü ya da vesayet altına alınması şirketin infisahını gerektirmez.

Şahıs şirketleri; sermayelerini güçlendirmek, diğer firmalarla rekabet edebilmek, sermaye piyasası olanaklarından ve kurumlar vergisi teşviklerinden yararlanmak gibi amaçlarla faaliyetlerine son verip başka şirketlere devrolmakta ya da başka şirketlerle birleşmektedirler. İşletmelerin bu şekilde kurumlaşmaları vergi kanunlarında yapılan düzenlemelerle de teşvik edilmektedir. Şahıs şirketlerinin sermaye şirketlerine dönüşümleri, GVK md. 81'e uygun olarak yapıldığı takdirde değer artış kazancı hesaplanması yapılmayacak ve bu devir vergiden muaf olacaktır.

3.2. Sermaye Şirketlerinin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri

TTK md. 146'ya göre; birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbirleri ile birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmalarından veya bir ya da daha fazla şirketin mevcut diğer bir ticaret şirketine katılmasından ibarettir, şeklinde tanımlanmıştır.⁵³

Birleşmede, daha önce birbirinden bağımsız olarak çalışan iki veya daha çok sayıda ticari işletme bağımsızlıklarını kısmen ya da tamamen kaybederek bir araya gelmektedirler. Bu bir araya gelmenin sonucu olarak da yeni bir işletme doğmaktadır.⁵⁴

Birleşme, iki kurumun bütünleşmesi sonucu taraflardan birinin faaliyetine devam edip, diğerinin faaliyetini ve varlığını sonlandırdığı durum olarak da

⁵³ Seviğ, Veysi, “Şirket Birleşme Sözleşmelerinin Hukuki Özelliği”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 274, Haziran 2004, ss. 31-35, s. 31.

⁵⁴ Sipahioğlu, Y. Hürol, “Anonim ve Limited Şirketlerde Birleşme ve Devir İşlemleri”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 398, 1 Nisan 1997, ss. 50-60, s. 50.

adlandırılmaktadır. Birleşme durumunda birleşilen şirket, birleşen şirketin aktif ve pasiflerini üzerine almaktadır.⁵⁵

Dünyada, özellikle son yıllarda büyük ölçüde şirket birleşmeleri görülmektedir. Ülkemizde de, son yıllarda yaşanan ekonomik krizler, şirket birleşmelerini yoğun bir şekilde gündeme getirmektedir.

Birleşmede temel neden büyüme olmakla birlikte büyüme gerçekleştirilirken başka amaçlara da ulaşılmaktadır. Birleşme sonucunda ulaşılan ekonomik güç, birleşen şirketlerin ekonomik varlıklarının tek tek toplamından daha yüksektir. Diğer bir ifade ile, tek tek şirketlerin üretim, yatırım ve pazarlama güçlerinden daha büyük bir değer ortaya çıkmaktadır ve bu durum sinerji etkisi⁵⁶ ile açıklanmaktadır.⁵⁷

İşletmeleri birleşmeye iten en önemli neden, birleşmenin ortaya çıkaracağı sinerji etkisidir. Birleşme sonucu, birleşen işletmelerin bağımsız oldukları duruma göre daha kârlı duruma geçmesi sinerji etkisinin bir sonucudur.⁵⁸

Şirket devir ve birleşmelerinin sinerji etkisi ile birlikte faaliyet gösterilen piyasada pay artışı sağlamak ve dolayısıyla hissedarların refahlarını yükseltmek şirket devir ve birleşmelerinin en önemli nedenini oluşturmaktadır.⁵⁹

Şirket birleşmelerinin diğer nedenleri şu şekilde sıralanabilir:⁶⁰

- Yönetim, üretim ve dağıtımda “faaliyetlerin ölçek ekonomisinden” yararlanma isteği,
- Daha yüksek getiri, daha düşük borçlanma maliyeti ya da daha büyük borçlanma kapasitesi kapsayan “finansal ekonomiler” isteği,

⁵⁵ Tunal, S. Selman, “Genel Hatları İle Amerika Birleşik Devletlerinde Şirket Birleşmelerinin Hukuki Yapısı”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 225, Mayıs 2000, ss. 54-67, s. 54.

⁵⁶ Sinerji etkisi, bütünün kendisini oluşturan parçaların toplamından daha yüksek bir değere sahip olacağını ifade etmektedir.

⁵⁷ Altundal, Fuat, “Şirket Birleşmelerinde Özellik Arzeden Konular”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 175, Nisan 2003, ss. 67-74, s. 67.

⁵⁸ Yazıcıoğlu, Adil, “Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Yönünden Birleşme, Devir ve Nev’i Değiştirme İşlemleri”, *Vergide Gündem*, Ocak 2004, http://www.vergidegundem.com/publication_paper.asp?publication_paper_id=5&page_id=1, 27 Ekim 2005.

⁵⁹ Tunal, S. Selman, “Genel Hatları İle Amerika Birleşik Devletlerinde Şirket Devir ve Birleşmelerinin Vergi Boyutu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 228, Ağustos 2000, ss. 43-53, s. 43.

⁶⁰ Brigham, F. Eugene, *Finansal Yönetimin Temelleri*, Cilt: 2, Ankara, 1996, s. 133-136.

- Etkin yönetimle varlıkların kârlılığını artırma isteği,
- Artan rekabet sonucu, piyasa gücünün artırılması isteği,
- Vergisel avantajlar sağlama isteği,
- İkame maliyetleri altında varlık satın alma isteği,
- Faaliyet konularının farklılaştırılması ve riskin azaltılması isteği,
- Şirketi kontrol etme isteği.

Şirket birleşmeleri ya büyük bir işletmenin bir veya birkaç küçük işletmeyi satın alması ya da iki şirketin sadece bir tanesinin faaliyetini sürdüreceği şekilde birleşmesi anlamına gelmektedir. Şirket birleşmelerinin özelliği, işletme mülkiyetindeki birleşmedir.⁶¹

Şirketlerin birleşme yöntemleri, yeni ortaklık kurulması yoluyla birleşme ve devralma yolu ile birleşme olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Yeni Ortaklık Kurulması Yoluyla Birleşme

En az iki ortaklığın, ortaklarının yeni kurulan bir ortaklığa alınmaları karşılığında malvarlıkları veya işletmelerini aktif ve pasifiyle birer bütün olarak bu ortaklığa devrederek tasfiyesiz dağılmaları sonucunda iki veya daha çok ortaklığın tek bir ortaklık durumuna gelmesidir.⁶²

b) Devralma Yoluyla Birleşme

Bir işletme, diğer bir işletmenin ya aktiflerini satın alarak ya da hisse senetlerini satın alarak o işletmeyi devralabilir. Satın alan şirket, bir diğer işletmenin aktiflerinin tümünü ya da bir kısmını satın alabilir. Bu durumda aktiflerinin tümü satın alınan işletmenin tüzel kişiliği ortadan kalkmaktadır. Ayrıca satın alan şirket, satın alma

⁶¹ Van Horne, James C., *Financial Management and Policy*, Tenth Edition, Prentice Hall, New Jersey, 1995, s. 650.

⁶² Pricewaterhousecoopers, “*Şirket Birleşmelerinin Vergisel Boyutları*”, www.vergiportali.com/yayinlar.asp, 25 Nisan 2005.

bedelini nakden ödeyebileceği gibi, satın alınan işletmenin sahiplerine devralan işletmenin hisse senetlerini vererek ortaklık hakkı da tanıyabilir.⁶³

Şirketlerin birleşme yönlerini; yatay birleşme, dikey birleşme ve karma birleşmeler olmak üzere üç grup altında toplamak mümkündür.

a) Yatay Birleşme

Yatay birleşme, benzer konularda faaliyet gösteren ticari işletmelerin birleşmesidir. Bu tür birleşmede amaç, büyük işletmenin bilgi birikimi ile sağlayacağı teknoloji ve yönetim üstünlüğünü, üretim faktörlerinin daha rasyonel kullanımını ve pazar hâkimiyetini artırmaktır. Yatay birleşmeye, otomotiv sektöründe bulunan iki veya daha fazla şirketin birleşmesi örnek olarak verilebilir.⁶⁴

Yatay birleşmeler rekabetin çok yoğun ve ürün demode olma hızının yüksek olduğu pazarlarda pazar payı fazla olmayan ancak karlılığı yüksek, genelde genç işletmelerin yöneldiği büyüme şeklidir. Şirketler çevrede belirsizliği azaltmak, araştırma geliştirme faaliyetlerine ağırlık vererek rekabet gücünü artırmak amacı ile yatay birleşmeye yönelmektedirler.⁶⁵

b) Dikey Birleşme

Dikey birleşme, herhangi bir malın veya hizmetin üretiminden satışına kadar birbirini izleyen aşamaların, bir işletme bünyesinde birleşmesidir. Dikey birleşme, üretimden hammaddeye veya üretimden pazarlamaya doğru sağlanacağı gibi, üretim ve pazarlamanın çeşitli aşamalarında yer almış işletmelerin birleşmesi ile de sağlanabilir.⁶⁶

Dikey birleşmeye un sektöründe faaliyet gösteren bir şirketin ekmek üretimi yapan bir şirketle birleşmesi örnek olarak verilebilir.

⁶³ “Mergers (Şirket Birleşmeleri)”, http://www.cvtr.net/makale/haber.asp?id=26274&kose=is_trend, 22 Mart 2005.

⁶⁴ Arpacı, Altar Ömer, “Kurumların Avantajlı Birleşme Şekli: Devir Müessesesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 178, Temmuz 2003, ss. 63-74, s. 63.

⁶⁵ Dinç, Murat, “Şirket Birleşmeleri”, <http://www.angelfire.com/co2/muratdinc/sayfa2.html>, 22 Ağustos 2005

⁶⁶ Bakırcı, Aykut, “4684 Sayılı Kanun Çerçevesinde Birleşme, Devir ve Bölünme Halinde Zarar Mahsubu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 265, Eylül 2003, ss. 94-99, s. 95.

c) Karma Birleşme

Karma birleşmeler; esas olarak, farklı sektörlerde bulunan ve faaliyetleri açısından hiçbir benzerlik göstermeyen şirketlerin çeşitlenmeyle riski azaltmak, atıl fonların etkin kullanımı ve vergi avantajları sağlamak gibi finansal nedenlerle birleşmesi olarak tanımlanabilir.

Bir veya daha fazla ticaret şirketinin mevcut veya yeni kurulacak başka bir şirkete katılması, devir olan ve devir alan şirketler bakımından bazı hukuki işlemlerin yapılmasını gerektirmektedir.

Çünkü mevcut şirkete katılan şirket veya şirketlerin hukuki varlıkları tamamen ortadan kalkmakta, devralan şirketin ise bir yandan sermaye yapıları değişmekte, diğer yandan da devraldıkları şirketlerin borçları nedeniyle sorumluluk ve yükümlülükleri artmaktadır.⁶⁷

Bütün ticaret şirketlerinin birleşmelerinde aşağıdaki şartlar aranmaktadır:

1. Şekillerin aynı olması koşulu:

Birleşme için en az iki ticaret ortaklığının varlığı önkoşuldur. Ancak bu, birleşme için yeterli değildir. Birleşme, sadece aynı şekilden ticaret ortaklıkları arasında yapılabilir. Birleşme bakımından kollektif ve komandit ortaklıklar ve anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler aynı şekilden sayılır.⁶⁸

Bu nedenle, bir anonim şirketle sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket birleşebilir ve bir kollektif şirketle bir komandit şirket birleşebilir. Ancak bir anonim şirketle bir limited şirketin birleşmeleri veya bir limited şirketle kollektif ve komandit şirketlerin birleşmeleri mümkün değildir.

TTK'nın birleşme için şirketlerin aynı şekilden olmasını şart kılmasındaki amaç, şirket ortaklarının sorumluluklarının değişmesini ve bu sorumluluğa bağlı şirket alacaklılarının menfaatlerinin korunmasını sağlamaktır. Bir kolektif şirketin diğer bir

⁶⁷ Ulusoy, Metin, *Şirketlerin Yeniden Yapılandırılması*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 35.

⁶⁸ Türk, Hikmet Sami, *Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinde "Nevilerin Aynı Olması" Koşulu*, Olguç Matbaası, Ankara, 1986, s. 245.

kolektif şirket ile birleşmesinde ortakların sınırsız sorumlulukları devam edeceğinden alacaklılar yönünden herhangi bir risk ortaya çıkmamaktadır.⁶⁹

Aynı şekilde olmayan şirketlerin ancak tasfiye ya da TTK md. 152'ye göre şekil değiştirme suretiyle yeni bir şirket oluşturması mümkün olabilmektedir.

Farklı şekildeki şirketlerin birbirleri ile birleşebilmeleri için ilk önce bu şirketlerin birleşecek şirket şekline dönüştürülmeleri gerekmektedir. Ondan sonra bu şirketlerin birleşmeleri mümkün olabilecektir. Ya da her iki şirket kendilerini feshederek yeni bir şirket kurmak suretiyle de birleşmelerini gerçekleştirebilirler.

2. Karar Alma Koşulu:

TTK md. 148'e göre, birleşme için ilgili şirketlerin sözleşmelerinin değiştirilmesi hakkındaki usul ve şartlar dairesinde, ayrı ayrı karar vermeleri ve bu kararın tescil ve ilan olunması gerekir. Bu maddeye göre, birleşme kararının birleşecek şirketler tarafından ayrı ayrı alınması ve bu kararın tescil ve ilanı zorunludur.⁷⁰

Birleşecek şirketler tarafından düzenlenen birleşme sözleşmesi birleşen şirketlerin genel kurulları tarafından onaylanır ve böylece birleşmeyi kabul eden yetkili kurulun aldığı bu birleşme kararının tescil ve ilanı;

-Anonim şirketler bakımından, devralınan şirketin malvarlığı külli halefiyet ilkesi gereğince devralan veya yeni kurulan şirkete geçmesini sağlar.

-Anonim şirketler dışındaki şirketler bakımından birleşmenin hüküm ifade edebilmesi için gerekli olan üç aylık sürenin başlangıcının belirlenmesi rolünü oynar.⁷¹

3. Bilânço Çıkarma ve İlan Etme

TTK md. 149'a göre; birleşen şirketlerin her biri, aralarında belirlenecek bir örneğe göre düzenlenmiş olan bilânçosunu ilan etmeye ve birleşme nedeniyle varlıkları

⁶⁹ Göktaş, Abdulkadir, "Dünyada ve Türkiyede Şirket Birleşmeleri ve Hukuksal Boyutu", *Yaklaşım*, Sayı: 108, Aralık 2001, s. 116.

⁷⁰ Abbasoğlu, M. Nadi, "Kurumlarda Tasfiye, Birleşme ve Devir Hükümlerine Genel Bir Bakış: Kurumlarda Birleşme (II)", *Vergi Sorunları*, Sayı: 1991/5, ss. 18-25, s. 19.

⁷¹ Kavak, a.g.e, s. 52.

sona eren şirketler ise ayrıca kendilerine ait borçların ne şekilde ödeneceğine ilişkin düzenleyecekleri beyannameyi bilanço ile birlikte tescil ve ilan etmeye zorunludurlar.⁷²

Bu maddeye göre,

- Birleşen şirketler tarafından eş örnekli birer bilanço düzenlenmesi,
- Düzenlenen bilançoların ilan edilmesi,
- Birleşme nedeniyle varlıkları sona erecek şirketler tarafından borçların ödenme şeklini açıklayan bildirimin bilanço ile birlikte ilan edilmesi gerekmektedir.

Birleşmenin hükümlerini ise üç başlık altında inceleyebiliriz:

1. Alacaklıların İtiraz hakkı

Birleşme kararı, ilan gününden itibaren üç ay sonra hüküm ifade eder. Şu kadarki, ilandan önce birleşen şirketler borçların ifa ya da borca karşılık gelen parayı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına ya da diğer bir bankaya vermiş veyahut alacaklılar, şirketlerin birleşmesine razı olmuş ise birleşme kararı ilan gününden itibaren hüküm ifade eder.

Borç karşılığının bankaya verilmesinin ilanı gereklidir.

Birleşen şirketlerin alacaklılarından her biri ilandan itibaren üç ay içinde yetkili mahkemeye müracaat ederek birleşmeye itiraz edebilirler. İtiraz hakkından vazgeçmedikçe ya da bu husustaki itirazın reddine dair mahkeme tarafından verilen karar kesinleşmedikçe birleşme hüküm ifade etmez.

2. Külli Halefiyet⁷³

Yukarıdaki madde de belirlenen süre içinde itiraz edilmemişse birleşme işlemi kesinleşir ve kalan ya da yeni kurulan şirket, ortadan kalkan şirketlerin yerine geçer. Bunların bütün hak ve borçları, kalan ya da kurulan şirkete geçer.⁷⁴ Şirketlerin

⁷² Arpacı, Altar Ömer, “Vergi Erteleme Müesseselerinden Biri Olarak Şirketlerin Devri-I”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 148, Ocak 2001, ss. 58-62, s. 60.

⁷³ Külli halefiyet, bir mal varlığını meydana getiren bütün hak, alacak ve borçların bir kül halinde bir başkasına intikal etmesidir.

⁷⁴ Sağlam, Erdoğan, “Birleşme Halinde Amortisman ve Yeniden Değerleme Uygulaması”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 197, Ocak 1998, ss. 53-59, s. 53.

birleşmesinden yeni bir şirket meydana gelmişse, bunun ayrıca tescil ve ilanı zorunludur.

Külli halefiyet, birleşmenin tescil ve ilan edildiği anda sonuç doğurur ve devralan ya da yeni kurulan şirket o andan itibaren hiçbir tasarrufi işleme gerek kalmadan intikal eden mal, hak ve borçların sahibi olur.⁷⁵

3. Şekil Değiştirme

Bir ticaret şirketinin şeklinin diğer bir ticaret şirketi şekline çevrilmesi kanunda aksine hüküm olmadıkça, yeni şekle ait kuruluş merasimine tabidir, Böylece yeni şekle çevrilen şirket eskisinin devamıdır.

KVK md. 36'ya göre birleşme işlemi, birleşme nedeniyle infisah eden kurumlar açısından tasfiye hükmündedir ve birleşme halinde birleşilen kurumun varlıkları ve borçları birleşilen kuruma geçecektir.⁷⁶

Ayrıca yine KVK md. 30'da, her ne sebeple olursa olsun tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine tasfiye döneminin geçerli olacağı hüküm altına alınmıştır. Buna göre birleşme nedeniyle infisah eden kurumların vergilendirilmesinde de hesap dönemi yerine tasfiye döneminin esas alınması gerekecektir.

Birleşme kârının tespitiyle ilgili ise, yine Kurumlar Vergisi Kanunu md. 36'da, tasfiye kârının tespit edilmesi ile ilgili hükümlerin birleşme kârının tespitinde de geçerli olduğu hüküm altına alınmıştır.⁷⁷ Tasfiye kârı ise, aynı Kanun md. 32'de, tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye dönemi başındaki servet değeri arasındaki olumlu fark olarak tanımlanmıştır.

⁷⁵ Çilingir, Ali İhsan Özgür, "Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerin Birleşmesinde Külli Halefiyet İlkesi", *Vergi Dünyası*, Sayı: 252, Ağustos 2002, ss. 144-147, s. 144.

⁷⁶ Güneş, İsmail Hakkı- Akbıyık, Ali Arslan, "Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından İşletmelerde Vergili Birleşmeler", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 56, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/56%20MALİ%20ÇÖZÜM/56%20İ.%20HAKKI%20GÜNEŞ%20-%20A.%20ARSLAN%20AKBIYIK%20.doc>, 20 Ekim 2005. Erdem, Hayreddin, "Vergi Hukuku Yönünden Tasfiye, Birleşme ve Devir", *Yaklaşım*, Sayı: 53, Mayıs 1997.

⁷⁷ Seviğ, Veysi, "Kurumlarda Devir İşlemleri ve Devredene Verilecek Hisse Senetleri", *Yaklaşım*, Sayı: 95, Kasım 2000, s. 63.

Tasfiye kârı hesaplanırken;

- Ortaklara veya kurum sahiplerine tasfiye sırasında avans olarak veya diğer suretle yapılan her tür ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine,
- Mevcut sermayeye ilaveten ortaklar veya sahipleri tarafından yapılan ödemeler ile tasfiye sırasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş bulunan kazanç ve iratlar tasfiye döneminin başındaki servet değerine eklenir.

Birleşme, birleşme nedeniyle infisah eden kurumlar açısından tasfiye hükmünde olup⁷⁸, KVK md. 31’de tasfiye beyannamesinin bilânçonun ya da nihai hesabın kesinleşmesini takip eden 15 gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Birleşmelerde, yasal olarak “birleşme kârı” hesaplanacaktır. Birleşme kârları, birleşme dönemi sonunda servet değerine eklenir. Birleşme kârı üzerinden kurumlar vergisi ödenir. Ödeme yükümlülüğü birleşen kuruma aittir. Birleşme zararları sonuçlanmış ise, zararlar beş yıllık sürede doğan kârlardan mahsup edilebilir⁷⁹.

Birleşme nedeniyle infisah eden kurumun aktif kıymetlerinin birleşme sözleşmesine göre cari değerleri üzerinden değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan birleşme kârı, kurumlar vergisinin matrahı olacaktır.⁸⁰ Bu birleşme kârının, birleşme sözleşmesinin ilgili kurumların genel kurulları tarafından onaylandığı tarihi takip eden on beş gün içinde birleşen kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine birleşilen kurum tarafından beyan edilmesi gerekmektedir.

KVK md. 42’ye göre, birleşme halinde birleşen kurum adına birleşme kârı üzerinden hesaplanan vergilerin, birleşme beyannamesinin verilme süresi içinde ödenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu madde de, birleşen kurum ya da kurumların bu kanuna göre tahakkuk etmiş olup henüz vadeleri gelmemiş olan vergilerinin de aynı süre içinde ödeneceği hüküm altına alınmıştır.

⁷⁸ Özyürek, Mustafa, “Şirket Devirlerinde İştirak Hissesi ve Gayrimenkul Satışlarında İstisna Uygulaması”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 52, Temmuz-Ağustos-Eylül 2000, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/52%20MALİ%20ÇÖZÜM/02%20-%2052%20MUSTAFA%20ÖZYÜREK.doc>, 21 Mayıs 2005.

⁷⁹ Özel, Salih, “Şirket Birleşmeleri ve Vergi İlişkisi”, *Yaklaşım*, Sayı: 155, Kasım 2005, ss. 12-17, s. 16.

⁸⁰ Alptürk, Ercan, “Şirket Evliliklerinin Hukuksal, Finansal ve Vergisel Boyutu”, *Maliye ve Sigorta Yorumları*, Sayı: 404, 15 Kasım 2003, ss. 73-80, s. 75.

Birleşme beyannamesi birleşilen kurum tarafından birleşme nedeniyle infisah ederek tüzel kişiliği sona eren birleşen kurum adına ve bunun bağlı olduğu vergi dairesine beyan edilmesi gerekmektedir.⁸¹

Birleşen şirkete katılan şirketin malları katma değer vergisine tabidir. Birleşme sözleşmeleri ve birleşme nedeniyle düzenlenen kâğıtlar damga vergisine tabi değildir.

Tasfiyede, tasfiye memurunun yerine getirmek zorunda olduğu görevler birleşme gerçekleştiğinde birleşilen kurum tarafından yerine getirilecektir. Yani, birleşme beyannamesinin verilmesi, tahakkuk etmiş vergilerin ödenmesi, birleşmenin incelenmesini istemesi gibi konulardaki sorumluluklarda muhatap kurum, birleşilen kurumdur.⁸²

Ancak, birleşme yapan kurumların birleşme işleminin gerçekleşmesinden önceki faaliyetleri için yerine getirilmesi gereken vergileme ile ilgili ödevlerin yerine getirilmemesinin sorumluluğu o dönemlerde görev yapan kanuni temsilcilere ait olacaktır.⁸³

3.2.1. Anonim Şirketlerin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri

Anonim şirketler kendi aralarında birleşebilecekleri gibi bir anonim şirket sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketle de birleşebilir.

Anonim şirketlerin birleşmesi;

a) Bir anonim şirketin başka bir anonim şirket tarafından aktif ve pasifleriyle devralınması (TTK md. 451/1),

Bir anonim şirketin bütün varlıkları, alacak ve borçları ile başka bir anonim şirket tarafından devralınması halinde tasfiyesiz infisah eder ve ortakları birleşme sözleşmesinde belirtilen değiştirme birimi esas alınarak, devralan şirketin hisselerine sahip olur.

⁸¹ *Kurumlar Vergisi Rehberi*; Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, İstanbul, 2005, s. 674.

⁸² Tunal, S. Selman, "Birleşen ve Devrolan Firmaların Damga Vergisi Sorumluluğu", *Vergi Dünyası*, Sayı: 264, Ağustos 2003, ss. 42-45, s. 42.

⁸³ Şenyüz, a.g.e., s. 332.

b) Birden çok anonim şirketin mallarının yeni kurulacak bir anonim şirket tarafından devralınması (TTK md. 452/1),

Birden çok anonim şirketin, kuracakları yeni bir anonim şirketle birleşmelerinde, birleşen şirketlerin malları tasfiye edilmeden yeni şirkete geçer. Yeni bir anonim şirket kurulması yoluyla yapılacak birleşmede, birleşen şirketler kendi aralarında öncelikle bir birleşme sözleşmesi yapmaları gerekir.

Şirketler bu birleşme sözleşmelerinde, birleştikleri yeni anonim şirketin ana sözleşmesini düzenlediklerini, bütün hisselerin taahhüt edildiğini, mevcut şirketlerin mallarını aynı sermaye olarak yeni şirkete koyduklarını ve yeni şirketin gerekli organlarını belirlediklerini belirtirler.⁸⁴

c) Bir anonim şirketin aktif ve pasifleriyle beraber, sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınması (TTK md. 453),

Bir anonim şirketin sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınması yoluyla birleşmede yapılacak işlemler bir anonim şirketin başka bir anonim şirket tarafından devralınmasında yapılan işlemlerin aynısı olacaktır. Ancak, devralan komandit şirketin komandite ortakları, katılan ve infisah eden anonim şirketin borçlarından, şahsen ve müteselsilen sorumlu olacaklardır.

d) Bir anonim şirketin mal ve borçlarının devlet, vilayet, belediye gibi bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınması (TTK md. 454),

Devlet, vilayet, belediye gibi bir kamu tüzel kişisinin, bir anonim şirketin mallarını aynen devralması durumunda, anonim şirket genel kurulu tasfiyesiz infisaha karar verebilecektir. Bu karar tescil ve ilan olunur. Tescil ile birlikte şirketin mal ve borçları kamu kurumuna geçer ve anonim şirketin unvanı ticaret sicilinden silinerek ilan edilir.

Bu şekilde birleşmede, devralınan anonim şirketin yaptığı işin kamu hizmeti niteliğinde olması, devletleştirmenin kamu yararına olması ve gerçek değerinin ödenmiş olması gerekmektedir.

⁸⁴ Kavak, a.g.e., s. 61.

Kaynak ve imkânlar bakımından belirli büyüklükleri gerektiren hedefleri gerçekleştirmek isteyen kurumların ekonomik güçlerini bir araya getirme ihtiyacı kendi aralarında birleşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde, birden fazla kurumdaki mali ve teknik potansiyelin en uygun şekilde kullanılması ile optimal verimin sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca şirketler birleşerek birim maliyetlerini azaltabilirler. Bu sebeplerin yanında şirketler birleşerek vergisel avantajlar da sağlarlar.

3.2.2. Limited Şirketlerin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri

Bir limited şirket ancak bir diğer limited şirket ile birleşebilir. Limited şirketlerin birleşme konusu TTK'da özel olarak hükme bağlanmamış ve anonim şirketlerin birleşme hükümlerine yollama yapılmıştır.

Bu nedenle limited şirketlerin birleşme işlemleriyle ilgili olarak anonim şirketlerin birleşme işlemlerinde yapılan işlemler yapılacaktır. Ancak, limited şirketlerin birleşmesinde ortak sayısının elliyi geçmemesi gerekmektedir.⁸⁵

Kaynak ve imkânlar bakımından belirli büyüklükleri gerektiren hedefleri gerçekleştirmek isteyen kurumların ekonomik güçlerini bir araya getirme ihtiyacı kendi aralarında birleşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde, birden fazla kurumdaki mali ve teknik potansiyelin en uygun şekilde kullanılması ile optimal verimin sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca şirketler birleşerek birim maliyetlerini azaltabilirler. Bu sebeplerin yanında şirketler birleşerek vergisel avantajlar da sağlarlar.

3.2.3 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Birleşmesinde Vergilerin Etkileri

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket başka bir sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketle ya da bir anonim şirketle birleşebilir.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin birleşmesi TTK md. 476/2'de yer alan yollama hükmü ile, anonim şirketlerin birleşmesine ilişkin hükümlere göre yapılır.

⁸⁵ Kavak, a.g.e., s. 62.

Kaynak ve imkânlar bakımından belirli büyüklükleri gerektiren hedefleri gerçekleştirmek isteyen kurumların ekonomik güçlerini bir araya getirme ihtiyacı kendi aralarında birleşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde, birden fazla kurumdaki mali ve teknik potansiyelin en uygun şekilde kullanılması ile optimal verimin sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca şirketler birleşerek birim maliyetlerini azaltabilirler. Bu sebeplerin yanında şirketler birleşerek vergisel avantajlar da sağlarlar.

3.3. Sermaye Şirketlerinin Devrinde Vergilerin Etkileri

TTK md. 148’de, birleşme için ilgili şirketlerin, sözleşmelerinin değişmesi hakkındaki usul ve esaslar çerçevesinde, ayrı ayrı karar vermeleri ve bu kararın tescil ve ilan olunması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu kararların tescil edildiği tarih devir tarihi olarak esas alınacaktır.

KVK md. 37’ye göre, aşağıdaki şekillerde yapılan birleşmeler devir hükmündedir:⁸⁶

- Birleşme sonucunda infisah eden kurum ile birleşen kurumun kanuni ya da iş merkezleri Türkiye’de bulunacaktır.

Şekil değişikliğinin KVK’ya göre devir hükmünde sayılıp vergilendirilmemesi için eski ve yeni şekildeki kurumun kanuni ve iş merkezinin Türkiye’de bulunması gerekmektedir.

KVK md. 9’a göre kanuni ve iş merkezleri Türkiye’de bulunan kurumlar tam mükelleftirler. Bunlar hem Türkiye’de hem de yabancı ülkelerde elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirilirler. Kanuni veya iş merkezi Türkiye’de bulunmayanlar ise KVK md. 11’e göre, sadece Türkiye’de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirilirler.⁸⁷

⁸⁶ Tüfekçioğlu, Nevzat, “Şirketlerin Birleşmesi ve İştirak İlişkisi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 255, Kasım 2002, ss. 4-7, s. 4.

Ulusoy, Yılmaz, *Anonim ve Limited Şirketlerde Kar Dağıtımı ve Vergilendirme*, Olgaç Basım Yayım Dağıtım, Ankara, 1987, s. 703.

⁸⁷ Tarakçı, Hızır, “Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Nev’i Değiştirme (II)”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 115, Mart 1991.

Birden fazla kurumun birleşmesinin devir olarak nitelendirilebilmesi ve bu devrin vergisiz olarak gerçekleşmesi için hem birleşen hem de birleşilen kurumların tam mükellef olmaları gerekmektedir. Birleşen ya da birleşilen kurumların birinin dar mükellef olması halinde birleşme işlemi devir olarak nitelendirilemez ve vergisiz olarak gerçekleştirilemez.

Şöyle ki; birleşme kârı, devrolan kurumun bilânçosundaki aktif kıymetlerin cari değeriyle dikkate alınmasından doğmaktadır. Devir halinde kârın hesaplanması, aktif kıymetlerin değer artışından oluşan gizli yedeklerin vergilendirilmesinin birleşilen kurum bünyesinde gerçekleşeceği tarihte yapılmak üzere ertelenmesi anlamına gelir. Ertelenen bu verginin birleşilen kurum bünyesinde kavranıp vergilendirilmesi tam mükellef kurum olmasını gerektirmektedir.⁸⁸

- İnfisah eden kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerini devralan kurum, küll halinde devralacak ve aynen bilançosuna geçirecektir.

Devir işleminde vergileme, birleşme işleminden sonra birleşilen kuruma devredilen kıymetlerin bu kurum tarafından değerlendirilmesi aşamasına ertelenerek bir vergi ertelemesi sağlamaktadır.⁸⁹

Kurumların yukarıdaki şartlara göre şekil değiştirmeleri de devir hükmündedir. Devir kendi başına bir birleşme modeli değildir. Sadece, birleşmenin belli şartlarda yapılması halinde birleşen şirketlere vergi istisnası tanıyan bir birleşme türüdür.⁹⁰

Devir ile birleşme arasında vergilendirme açısından temel farklılık, KVK'nın devir durumunu birleşme durumuna göre daha farklı bir vergilendirme rejimine tabi tutmasıdır.

⁸⁸ Güneş, İsmail Hakkı- Akbıyık, Ali Arslan, "Birleşmeler (II) Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından İşletmelerde Vergisiz Birleşmeler", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 57, Ekim-Kasım-Aralık 2001, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/57%20MALİ%20ÇÖZÜM/25-%2057%20H.%20GÜNEŞ%20-%20A.%20AKBIYIK%20.doc>, 20 Haziran 2005.

⁸⁹ Sarıtaş, Mehmet- Ergüneş, İsmail, "Birleşme, Devir ve Bölünme Müesseselerinin Zarar Mahsubu Açısından Değerlendirilmesi", *Vergi Dünyası*, Sayı: 242, Ekim 2001, ss. 145-149, s. 147.

⁹⁰ Ulusoy, a.g.e, s. 85.

Devir halinde, devredilen kurumun sadece devir tarihine kadar normal olarak sürdürdüğü faaliyetlerden elde ettiği kazançlar vergilendirilir. Doğrudan doğruya devirden doğan kazançlar vergilendirilmeyecektir.⁹¹

Amerika Birleşik Devletleri’nde, bir şirket birleşmesinin vergisiz bir işlem olarak kabul edilmesi için aşağıdaki iki koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir.⁹²

- Devrolan şirket ortakları, grup olarak, devralan şirkette devam eden hisse sahibi olmalıdırlar,

- Bu hisse devrolan şirketin aktiflerinin büyüklüğü ile orantılı olmalıdır.

KVK md. 39’un (a) fıkrasına göre; münfesi kurumun sadece devir tarihine kadar elde ettiği kazancın vergilendirilmesi ve buna karşılık birleşme işlemlerinin vergilendirilmemesi için; münfesi kurum ile birleşilen kurum, ortaklaşa imzalayacakları bir devir beyannamesini, birleşme tarihinden itibaren on beş gün içinde münfesi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine ekinde devir bilânçosu yer almak koşuluyla vermek zorundadırlar.⁹³

Ayrıca KVK md. 39’un (b) bendi uyarınca, birleşilen kurum münfesi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer yükümlülüklerini yerine getireceğini devir beyannamesine bağlı bir beyanname ile taahhüt etmesi gerekmektedir.⁹⁴ Mahallin en büyük mal memuru bu hususta birleşilen kurumdan ayrıca teminat isteyebilir.

Münfesi kurum ile birleşilen kurum tarafından ortaklaşa imzalanmış devir beyannamesinin birleşme tarihinden itibaren on beş gün içinde münfesi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilmemesi halinde söz konusu birleşme işleminin vergisiz olarak gerçekleştirilme imkânı ortadan kalkacaktır. Böyle bir durumda söz konusu

⁹¹ Güneser, Gürçan, “Şirket Devirlerinde Vergisel Sorunlar”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 111, Aralık 1997, ss. 16-20, s. 17.

⁹² Çelik, Celal, “ABD’de Şirket Devir ve Birleşmelerinde Vergi ve Muhasebe Konuları”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 234, Şubat 2001, ss. 64-68, s. 64.

⁹³ Gündüz, N. Kemal- Perçin, Necati, “Kurumların Devri Halinde Vergilendirme”, *Vergi Sorunları*, Sayı:134, Kasım 1999, ss. 62-74, s. 64.

⁹⁴ Odak, Sabri, “Limited Şirketlerde Devir ve Birleşme”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 70, Ocak-Şubat-Mart 2005, s. 241.

birleşme işlemi için KVK md. 36'da hüküm altına alınan birleşme hükümleri uygulanacaktır.

Diğer taraftan devir beyannamesinin zamanında verilmemesi durumunda devreden kurum adına re'sen tarhiyat olmasına rağmen, tarhiyat sonucu tahakkuk edecek vergi ve cezanın muhatabı ve sorumlusu tamamen devralan kurum olacaktır.⁹⁵

3.3.1. Devir Halinde Vergilendirilmeme Şartları

Devreden şirketlerin birleşmeden doğan kazancının vergilendirilmemesi için KVK md. 37'de yer alan şartların yanında KVK md. 39'daki şu şartların da mevcut olması gerekmektedir:⁹⁶

- Münfesihi kurum ile birleşilen kurum, ortaklaşa imzalayacakları devir beyannamesini, birleşme tarihinden itibaren on beş gün içinde münfesihi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verirler ve bu beyannameye devir bilançosunu eklerler.

- Birleşilen kurum münfesihi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer vecibelerini yerine getireceğini devir beyannamesine bağlı bir beyanname ile taahhüt eder. Mahallin en büyük mal memuru bu durumda birleşilen kurumdaki ayrıca teminat isteyebilir.

Sermaye şirketlerinin belirli koşullarda devir ve birleşmelerinde vergi avantajı bulunmaktadır. Sermaye şirketi başka bir sermaye şirketine bilançosunun aktif ve pasifiyle aynen devredilirse; devreden devir bilançosunu aynen almak, devreden şirket ortaklarına devralınan değerler nispetinde hisse vermek ve vergi dairesine devralınan kurumun borç ve alacaklarının da üstlenildiğini bildiren devir beyannamesi vermek şartıyla, devredilen sermaye şirketi ve ortakları bu devirden dolayı kurumlar vergisi ve gelir vergisi ödemezler.⁹⁷

Devir hükmü çerçevesinde devrolan kurumun devirden önceki döneme ait kazancı içeren ve devir tarihini takip eden on beş gün içinde devralan kurum tarafından

⁹⁵ Kurumlar Vergisi Rehberi, a.g.e., s. 683.

⁹⁶ Kaplan, Mürsel Ali, "Birleşme, Devir Ya da Nev'i Değişikliği Hallerinde Yatırım İndiriminden Yararlanmak Mümkün Müdür?", *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 486, 1 Aralık 2000, ss. 43-46, s. 44.

⁹⁷ Kızılot, Şükrü, "Vergi Avantajları", *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Bahar 1999, ss. 19-66, s. 49. Ergülen, Güneri- Erdem, Hayreddin, *Vergi Avantajları*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 1998, s. 331.

devrolan kurumun bağılı olduğu vergi dairesine verilen beyanname üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinin beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir.

3.3.2. Anonim Şirketlerin Devralınmasında Vergilerin Etkileri

* Bir anonim şirketin başka bir anonim şirket tarafından devralınması; TTK md. 451'e göre, bir anonim şirket başka bir anonim şirket tarafından bütün aktif ve pasifiyle devralınarak infisah ederse şu hükümler uygulanır:⁹⁸

- Devralan şirketin yönetim kurulu infisah eden şirket veya şirketlerin alacaklılarını tasfiye hakkındaki hükümlere göre davet eder,

- İnfisah eden şirket veya şirketlerin malları, borçların ödenmesi veya teminata bağlanıncaya kadar ayrı olarak ve devralan şirket tarafından idare olunur,

- Devralan şirketin yönetim kurulu üyeleri, alacaklılara karşı infisah eden şirket veya şirketlerin mallarının ayrı olarak idare edileceğini temin konusunda şahsen ve müteselsilen sorumludurlar,

- Malların ayrı olarak idare edildiği süre içinde infisah eden şirkete karşı açılacak davalarda yetkili mahkemenin yetkisi devam eder,

- İnfisah eden şirketin alacaklılarıyla devralan şirketin alacaklıları arasındaki ilişkilerde devralınan ve ayrı idareye tabi olan mallar aynı süre içinde infisah eden şirketin malları sayılır; devralan şirketin iflasında bu mallar ayrı bir masa teşkil eder ve gerekiyorsa sadece infisah eden şirket borçlarının ödenmesinde kullanılır,

- Her iki şirketin (birleşme ikiden fazla şirket arasında gerçekleşmişse diğer şirketlerin de) malları, ancak infisah eden anonim şirketlerin borçlarının ödenmesinden sonra bir mal kalması halinde birleştirilebilir,

- Şirket veya şirketlerin infisahı, ticaret siciline tescil edilir. Şirket borçları ödenir ya da garanti altına alındıktan sonra ticaret sicilinden infisaha ait kayıt silinir ve keyfiyet ilan edilir,

⁹⁸ Konor, Vedat, "Anonim Şirketlerde Birleşme ve Devir", *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 54, Haziran 1997, ss. 43-63, s. 47.

- İnfisahın tescilinden sonra devralan şirket tarafından infisah eden şirketin veya şirketlerin pay sahiplerine karşılık olarak verilecek hisse senetleri, birleşme sözleşmesi hükümlerine göre kendilerine teslim edilir.

* Bir anonim şirketin yeni kurulacak bir anonim şirket tarafından devralınması; TTK md. 452'ye göre, birden çok anonim şirketin malları yeni kurulacak bir anonim şirket tarafından devralınabilir. Bu şekilde devralınmada önceki şirketlerin malları tasfiye edilmeden yeni şirkete geçer. Bu şekildeki birleşmelerde anonim şirketlerin kurulması ve bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından devralınmasına ilişkin hükümler uygulanır.

Bu şekildeki birleşmelerde yukarıda belirtilen hükümlere ek olarak şu hükümler de dikkate alınacaktır:

- Şirketler, imzaları noter tarafından tasdik edilmiş bir birleşme sözleşmesinde; birleştiklerini, yeni anonim şirketin ana sözleşmesini düzenlediklerini, bütün hisselerin taahhüt edildiğini, mevcut şirketlerin mallarını sermaye olarak yeni şirkete koyduklarını ve yeni şirketin gerekli organlarını atadıklarını tespit ederler,

- Birleşme sözleşmesi birleşen şirketlerden her birinin genel kurulu tarafından onaylanır,

- Onay kararıyla tekemmül eden yeni şirket ana sözleşmesi üzerine kuruluş merasimi ikmal edilerek keyfiyet tescil ve ilan olunur,

- Tescilden sonra eski şirketlerin hisse senetleri karşılığında birleşme sözleşmesi gereğince yeni şirketin hisse senetleri verilir.

Şirketlerin idari ve hukuki nedenlerle birleşme ve devirleri dışında belirli şartlarla yaptıkları birleşme ve devirler de vergisel avantajlar bulunmaktadır. Bu nedenle şirketlerin birleşme ve devir işlemlerini vergiler etkilemektedir.

* Bir anonim şirketin sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket tarafından devralınması; TTK md. 453'e göre, bir anonim şirket aktif ve pasifleri ile birlikte sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınmak suretiyle infisah ederse, devralan komandit şirketin komandite ortakları, infisah eden anonim şirketin borçlarından şahsen ve müteselsilen sorumlu olurlar.

Bu tür birleşmelerde bir anonim şirketin başka bir anonim şirket tarafından devralınmasına ilişkin hükümler uygulanır.

* Anonim şirketin bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınması; bir anonim şirketin malları devlet, vilayet ve belediye gibi bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınırsa, şirketin genel kurulu tasfiye yapılmamasına karar verebilir.

Bu karar infisah hakkındaki hükümlere göre verilir ve tescil ve ilan ettirilir.

Tescil ile şirketin mal ve borçları kamu tüzel kişisine geçmiş olur ve ticaret sicilinden şirketin unvanı silinir ve keyfiyet ilan olunur.

Şirket birleşme ve devirleri idari ve hukuki nedenlerle olabileceği gibi vergisel nedenlerle de olabilir. Şirketlerin belirli koşullarda yaptıkları devir ve birleşmelerde vergi avantajı bulunmaktadır. Bir sermaye şirketi başka bir sermaye şirketine bilânçosunun aktif ve pasifiyle aynen devredilirse; devreden devir bilânçosunu aynen almak, devreden şirket ortaklarına devralınan değerler nispetinde hisse vermek ve vergi dairesine devralınan kurumun borç ve alacaklarının da üstlenildiğini bildiren devir beyannamesi vermek şartıyla, devredilen sermaye şirketi ve ortakları bu devirden dolayı kurumlar vergisi ve gelir vergisi ödemezler. Böylece de birleşme ve devir işlemleri şirketlerin birleşme ve devirlerini vergisel açıdan etkilemektedir.

3.4. Sermaye Şirketlerinin Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri

Tasfiye, herhangi bir nedenle faaliyetine son veren, yönetim ya da sahip değiştiren bir teşebbüsün bütün hesaplarının kesin ve nihai olarak kapatılmasıdır. Bir teşebbüsü tasfiye etmek; aktif paraya çevirmek, borçları ödemek demektir.⁹⁹

Genel olarak tasfiyenin tanımı şu şekilde yapılmaktadır. Tüzel kişiliği haiz ticaret şirketlerinin fesih ve infisalı üzerine şirket mevcutlarının alacaklarının ve borçlarının tayin ve tespiti ile alacakların tahsili, mevcutların nakde dönüştürülerek

⁹⁹ Canoğlu, Mehmet Ali, “Tasfiye ve Birleşme Hallerinde Sonuçlar Dönem Kârı veya Zararı Dışında Ayrı Hesaplarda İzlenmelidir”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 164, Nisan 1995, ss. 3-15, s. 3.

borçların ödenmesini ve geri kalanın ortaklara, kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre dağıtılmasını sağlayan muamelelere tasfiye denir.¹⁰⁰

Tasfiye işlemindeki amaç, kurumun önce iktisadi ve mali işlemlerinden hiçbir kâr amacını gündeme getirmeden arındırılması ve sonrasında da hukuki kişiliğine son verilmesidir.¹⁰¹

Şirketin tasfiye haline girmesiyle, amacında değişiklik olur. Şirket işletme konusunun gerektirdiği faaliyetler durur. TTK'nın genel hükümlerine göre şirket, pay sahipleri ve üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde tüzel kişiliğini, hukuki ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlı olarak korur.¹⁰²

Tasfiye halindeki şirketlerin, tasfiyeden önce başlanmış olup da henüz sonuçlandırılmamış olan işleri dışında, sadece tasfiye amacına yönelik işlemlerde bulunabilecekleri öngörülmüştür. Bu amacın dışında kalan iş ve muameleler, hukuki ehliyet dışında kaldıkları için şirketi bağlamaz.¹⁰³

KVK'da tasfiyenin tanımı yapılmamıştır, ancak ne şekilde olursa olsun bir kurumun faaliyetine son verilmiş olması tasfiye hükmünde sayılmıştır.

Bilindiği gibi, kurumlarda vergileme normal olarak hesap dönemi itibarıyla yapılır ve hesap dönemi de normal olarak takvim yılıdır.

Tasfiye halindeki kurumlarda ise vergilendirme döneminin ne olacağı konusunda KVK md. 30'da düzenleme yer almaktadır.

KVK md. 30'a göre; her ne sebeple olursa olsun, tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine tasfiye dönemi geçerli olur.

¹⁰⁰ Koca, Hakan, "Tasfiyesine Başlanan Kurumlarda Hesap Döneminin Başlangıcından Tasfiyeye Giriş Tarihine Kadar Oluşan Kazancın Vergilendirilmesi ve Bir Sorun", *Vergi Sorunları*, Sayı: 119, Ağustos 1998, ss. 73-79, s. 74.

¹⁰¹ Edizdoğan, Nihat- Özker, A. Niyazi, *Türk Vergi Sistemi*, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003, s. 249.

¹⁰² Cevdet Okan Bahar, "Anonim Şirketlerin Sona Ermesi", *Vergi Dünyası*, Sayı:263, Temmuz 2003, ss. 151-154, s. 151.

¹⁰³ Apak, Talha, "*Tasfiye Halinde ve Tasfiye Sonunda Kurumların Vergilendirilmesi*", http://www.alomaliye.com/talha_apak_tasfiye.htm, 15 Aralık 2004.

Tasfiye dönemi kurumun tasfiye haline girdiği tarihten başlar, bu tarihten aynı takvim yılı sonuna kadar olan dönem ile bu dönemden sonraki her takvim yılı bağımsız bir tasfiye dönemi sayılır.

Tasfiyenin aynı takvim yılı içinde sona ermesi halinde tasfiye dönemi, kurumun tasfiye haline girdiği tarihten başlar ve tasfiyenin bittiği tarihe kadar devam eder.

Tasfiyenin son bulunduğu dönemin sonunda, tasfiye kâr veya zararı kesin olarak tespit ve önceden verilmiş olan tasfiye beyannameleri bu sonuca göre düzeltilir. Tasfiye zararlar kapanırsa, evvelce verilmiş tasfiye beyannamelerine dayanarak tahsil edilmiş vergiler iade olunur.

Görüldüğü gibi, KVK’da tasfiye halindeki mükelleflerin esas olarak, tasfiyeye girdikleri tarih ile tasfiyenin sona erdiği tarih arasında oluşan kesin tasfiye karı vergilendirilmek istenmiş, ancak, bir yıldan fazla süren tasfiyelerde verginin tahakkuk ve tahsilâtında idare aleyhine oluşacak gecikmeleri engellemek için ara tasfiye dönemleri oluşturulmuştur.¹⁰⁴

Bir yıldan uzun süren tasfiyelerde, tasfiye dönemleri aşağıdaki gibidir:

- Tasfiyeye girilen tarih ile o takvim yılının sonuna olan dönem,
- Bu dönemden sonra, tasfiyenin tamamlandığı tarihe kadar geçen her takvim yılı,
- Tasfiyenin sonuçlandığı tarih ile o yılın başı arasındaki dönem.

Diğer yandan, tasfiyenin başladığı hesap döneminin başından tasfiyeye giriş tarihine kadar geçen süre de ayrı bir vergilendirme dönemidir.

KVK’da tasfiyenin başlangıç tarihinin nasıl tespit edileceği açıklanmamıştır. Kurumlar vergisi yönünden;

- Sermaye şirketlerinin iflastan başka bir sebepten dolayı infisah etmelerinde, infisahın tescil tarihi,
- İflas halinde ise, iflasın açıldığı tarih,

¹⁰⁴ Vural, İrfan, “Tasfiye Dönemi Sonunda Oluşan Devreden KDV’nin Akıbeti”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 205, Ekim 2005, ss. 117-121, s. 118.

Tasfiyenin başlangıç tarihi olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁵

Ancak, sermaye şirketlerinin iflastan başka bir nedenle infisah etmeleri durumunda, bu durumun tescil ve ilan edilmemesi halinde bile, vergi dairesine haber verilmiş olması koşulu ile tasfiye haline girdiği kabul edilecektir.

Tasfiyenin sona ermesi için mevcutların paraya çevrilmesi, alacakların tahsil edilmesi, borçların ödenmesi ve kalan bir mevcut varsa bunun da ortaklara dağıtılması gerekir.

Ancak, hukuken tasfiyenin sona erdiği tarih, tasfiye memurları tarafından düzenlenen son ve kesin bilânçonun yetkili organlar tarafından kabul edildiği tarih olacaktır.¹⁰⁶ Maliye Bakanlığının bir muktezasında tasfiyenin bitiş tarihinin ticaret sicil gazetesindeki ilan tarihi olacağı belirtilmiştir.¹⁰⁷

Tasfiye iflas nedeniyle meydana gelmişse, bu durumda tasfiyenin sona erdiği tarih, mahkemenin tasfiyenin bittiğine dair verdiği karar tarihidir.¹⁰⁸

Sermaye şirketleri tasfiye sona ermeden tasfiyeden vazgeçmeleri halinde haklarında tasfiye hükümleri uygulanmayacaktır. Böyle bir durumda tasfiyeye girilen yılın tamamı normal bir hesap dönemi sayılarak kurumlar vergisi tarhiyatına esas alınacaktır.

KVK md. 32'ye göre; tasfiye halindeki kurumların vergi matrahı tasfiye kârıdır.

Tasfiye kârı, tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye döneminin başındaki servet değeri arasındaki olumlu farktır.

Tasfiye kârı hesaplanırken:

- Ortaklara ya da kurum sahiplerine tasfiye sırasında avans olarak ya da diğer suretle yapılan her tür ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine;

¹⁰⁵ Bingöl, Mehmet- Kumuşoğlu A. Cihat, "Kurumlarda Tasfiye Karı ve Tespiti", *Vergi Dünyası CD'si*, Sayı: 28, Aralık 1983.

¹⁰⁶ Taşkiran, Tarık, "Tasfiye Halinde Mal ve Hizmet Alımı", *Vergi Raporu*, Sayı: 11, Haziran-Temmuz 1994, ss. 35-37, s. 35.

¹⁰⁷ Kavak, a.g.e, s. 104.

¹⁰⁸ Kökey, Yalçın, "Kurumlar Vergisi Açısından Şirketlerin Tasfiyesi ve Vergisel Durumları", *Vergi Dünyası CD'si*, Sayı: 12, Ağustos 1982.

- Mevcut sermayeye ek olarak ortaklar veya sahipleri tarafından yapılan ödemeler ile tasfiye sırasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş bulunan kazanç ve iratlar tasfiye döneminin başındaki servet değerine eklenir.

İşletme hesabı esasına göre defter tutanların tasfiye kârı, tasfiye dönemi süresince elde edilen hasılat ile yapılan giderler arasındaki farktan tasfiye döneminin başındaki mal mevcudunun değeri çıkartıldıktan sonra kalan miktardır.

Bu maddeye göre tasfiye kârının hesaplanması sırasında, md. 14 ve 15'in hükümleri de ayrıca göz önünde tutulur.

Tasfiye halindeki kurumların tasfiye süreci sonunda doğacak kârı, tasfiye kârı olarak Kurumlar Vergisine tabi tutulur.¹⁰⁹

KVK md. 33'e göre; tasfiye döneminin başındaki servet değeri, kurumun tasfiye dönemi başındaki bilânçosunda görülen öz sermayesidir. Bir yıldan fazla süren tasfiyelerde takip eden tasfiye dönemlerinin başındaki servet değeri, bir önceki dönemin son bilânçosunda görülen servet değeridir. Aşağıda yazılı olanların dışında kalan her tür ihtiyatlarla dağıtılmamış kazançlar bu sermayeye dahildir.

- Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar temettü ve kazanç vergilerinden istisna edilerek ayrılmış olan ihtiyat akçeleri ve banka zarar karşılıkları (sonradan Kurumlar Vergisine tabi tutulan ihtiyat akçeleri ve banka zarar karşılıkları öz sermayeye dahildir);

- Vergi kanunlarına göre ayrılmış olan her türlü amortismanlar ve karşılıklar ile sigorta şirketlerinin teknik ihtiyatları;

- Hissedar veya sahip olmayan kimselere dağıtılacak olan kazanç kısmı.

Hisselerine mahsuben ortaklara dağıtılan, satılan, devredilen veya kurum sahibine iade olunan değerler VUK'un hükümlerine göre ve dağıtmanın, satışın, devrin veya iadenin yapıldığı günün emsal bedeli ile değerlendirilir.

KVK md. 31'e göre; tasfiye beyannameleri tasfiye memurları tarafından tasfiye dönemlerinin sonundan itibaren md. 21'de yazılı süreler içinde tasfiye dönemi içinde

¹⁰⁹ Gündoğdu, Tamer- Kılaç, M. Akif, "Tasfiye İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi", *Vergi Raporu*, Sayı: 62, Aralık-Ocak 2003, ss. 47-60, s. 47.

tasfiye de sonuçlanmışsa, bilânçonun ya da nihai hesabın kesinleşmesinden itibaren on beş gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilir.

Bu maddeye göre verilecek olan beyannamelere, bilânço ile kâr ve zarar cetveli ve tasfiye bilânçosuna göre ortaklara dağıtılan paralarla diğer değerlerin ayrıntılı bir cetveli bağlanır. İşletme hesabı esasına göre defter tutanların beyannamelerine kâr ve zarar cetveli yerine, bu hesabın özeti eklenir.

Tasfiyenin başladığı takvim yılından farklı bir takvim yılında bitmesi durumunda, tasfiye beyannameleri tasfiye dönemlerini izleyen dördüncü ayın 15'inde, son tasfiye dönemi için tasfiyenin kapanışını izleyen 15 gün içinde verilir ve bu sürelerde vergileri ödenir.

Bu durumda, tasfiyenin sona ermesi bir önceki normal tasfiye döneminin beyannamesinin verilme süresi içinde gerçekleştirilirse, tasfiye sonundan bir önceki normal tasfiye döneminin beyannamesi son tasfiye dönemi beyannamesinin verilme süresi içinde verilmesi gerekir.¹¹⁰

Tasfiye karı üzerinden tarh olunan vergiler ile tasfiye edilen kurumun KVK'ya göre tahakkuk etmiş olup henüz vadeleri gelmemiş bulunan vergileri de dahil olmak üzere tasfiye beyannamesinin verilme süresi içinde vergi dairesine ödenir. Tasfiyeye giren kurumlar durumu gerekli belgelerle vergi dairesine bildirirlerse bildirilen ay dahil geçici vergi ödemezler.

KVK md. 34'e göre; tasfiye memurları kurumun tahakkuk etmiş vergileri ile tasfiye beyannamelerine göre hesaplanan vergileri ödemedi ya da bu vergilerle diğer itirazlı ihtiyat için karşılık ayırmadan, İcra İflas Kanunu md. 206'nın 6. sırasında yazılı alacaklılara ödeme ve ortaklara paylaşırma yapamazlar.

Aksi taktirde bu vergilerin asıl ve zamlarından ve vergi cezalarından şahsen ve müteselsilen sorumlu olurlar.

Vergi aslı ve zamları, kendisine paylaşırma yapılan ortaklardan da aranılabilir. Ortaklardan tahsil edilmiş olan vergi asılları için ayrıca tasfiye memurlarına müracaat edilmez.

¹¹⁰ Şenyüz, a.g.e, s.327.

Tasfiye memurları, bu madde gereğince ödedikleri vergilerin asıllarından dolayı, tasfiyeden hisse alan ortaklara, paylaşırma yapılmışsa veya ortakların tasfiye payları vergileri karşılamaya yetmezse alacaklarını tamamen veya kısmen tahsil eden alacaklılara rücu edebilirler.

KVK md. 35'e göre; tasfiye beyannamesinin verilmesiyle birlikte tasfiye memurları işlemlerini vergi bakımından incelenmesini bir talepname ile isterler.

Talepnamenin verilmesinden itibaren en geç bir ay içinde vergi incelemelerine başlanarak aralıksız devam olunur.

Vergi incelemelerinin bitmesini izleyen on beş gün içinde vergi dairesi sonucu tasfiye memurlarına yazı ile bildirir. Buna göre kurumdan aranan vergilerin sonucu alınincaya kadar tasfiye memurlarının md. 34'de yazılı sorumluluğu devam eder.

3.4.1. Anonim Şirketlerin Fesih ve Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri

Anonim şirketler aşağıdaki sebeplerden biri ile sona ermektedir¹¹¹:

- Anonim şirket belli bir süre için kurulmuş ise, bu sürenin sonunda şirket sona ermektedir,
- Şirketin amacının gerçekleştirilmesi ya da bu amacın gerçekleşmesinin imkansız olması,
- Şirket sermayesinin üçte ikisinin zayi olması ve genel kurulun bu eksilen kısmın tamamlanmasına veya geri kalan üçte bir sermaye ile devam edilmesine karar vermemesi halinde şirket sona erer,
- Pay sahiplerinin beş kişiden aşağı düşmesi,
- Şirket alacaklıları dava açarak esas sermayenin üçte ikisini kaybeden şirketin feshini isteyebilirler,
- Ana sözleşmede bir sona erme sebebi belirlenmişse bu sebebin gerçekleşmesi ile,

¹¹¹ Maç, Mehmet- Yalçın, Uğur Nabi- Büyükyaka, Cüneyt, "Sermaye Şirketlerinde Tasfiye", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 64, Temmuz Ağustos Eylül 2003, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/64MaliCozum/06-%2064%20MEHMET%20MAÇ%20.doc>, 20 Ağustos 2005.

- Şirketin diğer bir şirketle birleşmesi,
- Şirketin iflasına karar verilmiş olması,
- Genel kurul tarafından şirketin feshine karar verilmesi.

Bir anonim şirketin tasfiye işlemleri aşağıdaki gibidir:¹¹²

a) Yönetim Kurulu Çağrısı: Şirketin yönetim kurulu, tasfiyeye gidilmesi yönünde karar verirse, genel kurulun tasfiye kararı alması için toplanmasını ister ve gündemi oluşturur.

b) Genel Kurul Toplantısı: Şirketin tasfiyesine, genel kurulda karar verilir. Bu kararda, karar tarihi ve tasfiyeyi yürütecek memurların kimliği belirtilir. Genel kurulda tasfiye memuru seçilmezse, tasfiye işlemleri yönetim kurulu tarafından yürütülür.

Tasfiye kararı alınacak genel kurul toplantısında, ana sermayenin en az üçte ikisine sahip ortakların veya temsilcilerinin hazır bulunması gerekir; ilk toplantıda bu sayı sağlanamazsa, ikinci toplantıda ana sermayenin yarısına sahip ortakların veya temsilcilerinin hazır bulunması gerekir. Toplantı nisabının çoğunluğu ile tasfiye kararı alınır.

Genel kurulun karar alması ile şirket tasfiye haline girer. Tasfiye faaliyeti, tasfiye memuru tarafından yürütülür. Haklı sebeplerin bulunması durumunda, ortaklardan birinin isteği ve mahkeme kararıyla tasfiye memurları azledilebilir, yerine yenileri tayin edilebilir. Yeni tasfiye memurlarının da tescil ve ilanı gerekir.

Tasfiye memurları, şirket yöneticileriyle birlikte şirketin mal varlığını çıkarırlar ve bilânço düzenleyip bunları birlikte imzalarlar. Yöneticilerle beraber hazırlanan bir tutanakla şirketin bütün defter ve belgelerini teslim alırlar.

Tasfiye memurları, şirketin mal varlığının değerini VUK'un değerleme hükümlerini göz önüne alarak belirlerler. Değerleme sırasında, tasfiye memurları bilirkişiye başvurabilirler. Ayrıca şirketin mal varlığının satış işlemlerini yürütürler ve bunları nakde çevirirler, şirketin alacaklarını tahsil ederler, borçlarını öderler, geriye kalan tutarı ortaklar arasında dağıtırlar.

¹¹² Sipahioğlu, Hürol, “Anonim ve Limited Şirketlerde Tasfiye”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 400, 1 Mayıs 1997, ss. 57-63, s. 57-59.

Tasfiye dönemi boyunca; tasfiye memurları temsil yetki ve görevlerini kullanırlar. Tasfiye memurları, aksine hüküm yoksa şirketin mal varlığını pazarlık yoluyla satabilirler.

Tasfiye kararından sonra, şirket alacaklılarına borçlarını almak için bir yıl içinde başvurmaları bildirilir, bu bildirimden itibaren tasfiye en az bir yıl sürer. Bütün bu işlemlerden sonra tasfiye memurları, son bilânçoyu düzenler ve genel kurula sunarlar, bakiye kalmışsa, ortaklar arasında dağıtılır.

Ancak şirketin vergi borçları ödenmeden alacaklılara ödeme yapılamaz, aksi takdirde vergi borcundan tasfiye memurları sorumlu tutulurlar. Ayrıca tasfiye memurları, tasfiye işlemlerinin yürütülmesi için gerekli defterleri de tutmakla yükümlüdürler. Her bir tasfiye dönemine ait defterler, noterliğe tasdik ettirilmelidir.

c) Ticaret Siciline Tescil İşlemi: Şirketin genel kurulunun kararına göre, Ticaret Sicil Memurluğuna aşağıdaki belgelerle başvurularak tescil işlemi gerçekleştirilir:

- Genel kurul kararına ilişkin belgeler,
- Tasfiye memurunun imza sirküleri,
- Yönetim kurulunun noter tasdikli kararı,
- Şirketin tasfiye günü itibariyle bilançosu, gelir tablosu, alacak ve borçlarını da içeren varlık listesi.

d) Ticaret Sicili Gazetesi'ne İlan Verilmesi: Tescil işleminden sonra, alınacak belgelerle birlikte Ticaret Sicili Gazetesi'ne ilan için başvurulur. Bu ilan, en çok bir hafta arayla üç defa yapılır ve ilan metninde, son ilan tarihinden itibaren bir yıl içinde şirket alacaklılarının belgeleri ile birlikte başvurmaları gerektiği bildirilir.

e) Vergi Dairesine Bildirim: İlandan sonra şirketin mükellefi olduğu vergi dairesine tasfiye durumu bildirilir ve tasfiye bilânçosu ve beyannamesi verilir. Beyannameye “Tasfiye Halinde” ibaresi eklenir. Durum, şirketin bağlı olduğu meslek odasına da bildirilir.

f) Tasfiyenin Sonu: Tasfiye kararından en az bir yıl sonra tasfiye tamamlanabilir. Bu dönem içinde tasfiye beyannamesi verilir. Tasfiye sona erince, şirketin genel

kurulundan tasfiyenin tamamlandığına dair karar alınır. Bu karar ile Ticaret Sicil Memurluğunda tescil işlemi yaptırılır. Tescil işlemi sırasında verilecek dilekçeye eklenecek belgeler, genel kurul kararı ve tasfiye sonu bilânçosudur.

Daha sonra, tescil kararı ile Ticaret Sicil Gazetesi'nde tasfiye sonu ilanı verilir. Bunu müteakiben, Ticaret Sicil Gazetesi'ndeki ilan, genel kurul kararı ve tasfiye sonu bilânçosu ile birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na durum bildirilir. Son işlem olarak, vergi dairesine başvurularak tasfiye incelemesi talebinde bulunulur. Tasfiye dönemini kapsayan vergi incelemesi sonucu tasfiye sona ermiş olur.

Bir şirketin ortadan kaldırılması sadece tasfiye ile değil, türleri aynı olmak koşuluyla başka bir şirketle birleşmeleri şeklinde de olabilir. Şirket devirlerinin ise KVK md. 37, 38, 39'a göre vergisiz olarak yapılması mümkündür. Şirketlerin idari ve hukuki nedenlerle sona ermesi dışında vergisel nedenlerle de faaliyetlerine son verebilmektedirler.

3.4.2. Limited Şirketlerin Fesih ve Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri

Şirketin amacının gerçekleşmesi veya bu amaca ulaşmanın imkânsızlaşması, sürenin sona ermesi veya birleşme gibi genel sona erme sebeplerinin yanında, limited şirket ağıdaki durumlarda sona erer:

- Şirket sözleşmesinde sona erme sebepleri olarak gösterilmiş durumların gerçekleşmiş olması,
- Şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça, esas sermayenin dörtte üçüne sahip olan ortakların dörtte üçünü oluşturan çoğunluk tarafından verilecek kararla,
- Şirketin iflasına karar verilmesiyle,
- Haklı sebeplerin bulunması durumunda ortaklardan birinin isteği üzerine mahkeme tarafından şirketin feshine karar verilmesi,
- Kanunda yazılı diğer sebeplerle.

TTK md. 552'ye göre, limited ortaklıkların tasfiyesinde, tasfiye memurlarının tayin ve azilleri, tasfiyenin yürütülmesi, sicildeki kaydının silinmesi ve ticari defterlerin

saklanması ve tasfiye memurlarının sorumlulukları hakkında anonim ortaklıklara ait hükümler uygulanır. Buna göre, limited şirketlerin tüm tasfiye işlemleri anonim şirketlerin tasfiye işlemlerinde uygulanan hükümlere göre yapılması gerekmektedir.

Bir şirketin ortadan kaldırılması sadece tasfiye ile değil, türleri aynı olmak koşuluyla başka bir şirketle birleşmeleri şeklinde de olabilir. Şirket devirlerinin ise KVK md. 37, 38, 39'a göre vergisiz olarak yapılması mümkündür. Şirketlerin idari ve hukuki nedenlerle sona ermesi dışında vergisel nedenlerle de faaliyetlerine son verebilmektedirler.

3.4.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerin Tasfiyesinde Vergilerin Etkileri

TTK md. 476'da, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin infisah ve tasfiyesinde, anonim şirketlerin tabi olduğu hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Bir şirketin ortadan kaldırılması sadece tasfiye ile değil, türleri aynı olmak koşuluyla başka bir şirketle birleşmeleri şeklinde de olabilir. Şirket devirlerinin ise KVK md. 37, 38, 39'a göre vergisiz olarak yapılması mümkündür. Şirketlerin idari ve hukuki nedenlerle sona ermesi dışında vergisel nedenlerle de faaliyetlerine son verebilmektedirler.

3.5. Şirketlerin Şekil Değiştirmesinde Vergilerin Etkileri

Şekil değiştirme, Borçlar Kanunu veya TTK'da belirlenen hukuki şekillerden birine göre kurulmuş olan bir şirketin tasfiye edilmeden, ekonomik aynılık ve devamlılığını koruyarak başka bir ortaklık şekline dönüşmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Yani şekil değiştirme, bir şirketin hukuki şeklini değiştirmesi, kanunda belirlenen diğer bir hukuki şekil altında ortaya çıkmasıdır.¹¹³

Şekil değiştirme; TTK md. 152'de hüküm altına alınmış olup, bu kapsamda bir ticaret şirketinin şeklinin diğer bir ticaret şirketi şekline çevrilmesi kanunda aksine

¹¹³ Ünal, Mustafa, “Şirketlerde Tür Değiştirme”, *Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: V, Sayı: 1, Mart 1984, ss. 229-238, s. 230-231. Ünal, Mustafa, “Ticaret Şirketlerinde Nev'i Değiştirme”, *İşveren Dergisi*, Cilt: XXII, Sayı: 3, Aralık 1983, ss. 5-11, s. 6.

hüküm olmadıkça, yeni şekle ait kuruluş şekline tabidir; böylece yeni şekle çevrilen şirket eskisinin devamıdır.¹¹⁴

Bu durumda, şekil değiştirmek isteyen ticaret ortaklıklarının herhangi bir merciden izin almaları gerekmemekte ve ayrıca yeni ticaret ortaklığının şeklini serbestçe belirleme imkânına sahip bulunmaktadırlar. Buna göre bir kolektif şirket herhangi bir merciden izin almadan serbestçe bir anonim şirkete, bir anonim şirket ise limited şirkete dönüşebilecektir.

Şekil değiştirmenin amacı, hukuki şeklin değiştirilmesiyle ortaya çıkan yeni hukuki şekilden faydalanmaktır.¹¹⁵ Şekil değişikliği genellikle; şirketlerin sermaye yapısını, sorumluluk çeşidini, örgüt şeklini değiştirerek finansman imkânlarını artırmak, teşvik tedbirlerinden ya da vergi avantajlarından yararlanmak gibi amaçlarla gerçekleştirilir.¹¹⁶

Şekil değiştirme ile ilgili olarak TTK md. 268, 553, 554 ve 555’de de hükümler bulunmaktadır. Bu kapsamda olmak üzere şekil değiştirme işlemine ilişkin süreç şu şekildedir:¹¹⁷

-Şekil Değiştirme Kararının Alınması: Şekil değiştirecek şirketin yetkili organı tarafından bu yönde karar alınması gerekmektedir. Buna göre anonim şirketlerde genel kurul, limited şirketlerde ortaklar kurulu, eshamlı komandit şirketlerde ise genel kurul tarafından şekil değiştirme kararının alınması gerekmektedir. Bu kararda yeni şirket şeklinin belirlenmesi ve her bir şirket türü itibarıyla gereken yeter sayının bulunması da gerekmektedir.

-Şekil Değiştirme Tarihi İtibarıyla Bilanço Düzenlenmesi: Şekil değiştiren şirketlerin, yeni şekle sahip şirkete devredilecek iktisadi kıymetlerin nelerden oluştuğunun bilinmesi ve yeni şirketin sorumluluklarının belirlenmesi için şekil değişimi tarihi itibarıyla bilanço düzenlemeleri gerekmektedir.

¹¹⁴ Tarakçı, Hızır, “Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Nev’i Değiştirme (I)”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 114, Şubat 1991, s. 2.

¹¹⁵ Tan, Mehmet, “Kurumlar Vergisi Dışındaki Vergiler Yönünden Nev’i Değişikliği ve Bu Konuda İki Adet Mukteza”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 171, Aralık 2002, ss. 19-24, s. 19.

¹¹⁶ Can, İsmail, “Ferdî İşletmelerin Devri-Şirketlerin Nev’i Değiştirmesi ve Birleşme-Devir”, *Vergi Sorunları*, 1983/IV.

¹¹⁷ *Kurumlar Vergisi Rehberi*, a.g.e, s. 690.

-Tescil ve İlan: Şekil değişikliğinde yeni şirket eski şirketin devamı olduğundan ticaret sicilinde eski şirketin şeklinin yeni şirket olarak değiştirildiğinin tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir.

KVK'da şekil değiştirmeye ilişkin olarak md. 37'nin son fıkrasında açıklama getirilmiş ve bu madde de, devir için öngörülen şartlarla yapılan şekil değiştirmelerin de devir hükümlerine göre işleme tabi tutulacağı belirtilmiştir.¹¹⁸ KVK md. 39'daki şartlara uyulması durumunda kurumun sadece şekil değiştirme tarihine kadar elde ettiği kazançların vergilendirileceği, şekil değiştirmeden doğan kazançların hesaplanmayacağı ve vergilendirilmeyeceği öngörülmektedir.

Şirketlerin şekil değiştirmesi için;

- şekil değiştiren kurumun şekil değiştirme öncesi ve sonrasında tam mükellef kurum olması,
- şekil değiştirme nedeniyle infisah eden kurumun bilançosunu, yeni kurumun bir kül halinde devralması ve aynen bilançosuna geçirmesi gereklidir.

3.5.1. Şirketlerin Şekil Değiştirmesinde Vergilendirilmemek İçin Aranacak Şartlar

- Eski şekle tabi kurum ile yeni şekle tabi kurumun ortaklaşa düzenleyecekleri şekil değiştirme beyannamesi şekil değişikliğinin gerçekleştirilmesinden itibaren 15 gün içinde şekil değişikliği bilançosu da eklenerek eski şekle tabi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir

- Yeni şekle tabi kurum, eski şekle tabi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer kanuni yükümlülüklerini yerine getireceğini şekil değişikliği beyannamesine bağlı bir taahhütname ile taahhüt edecektir. Mahallin en büyük mal memurluğu tarafından istenmesi durumunda yeni şekle tabi kurum tarafından ya da kurumun yeni şekli tarafından ayrıca teminat verilecektir.

¹¹⁸ Şimşek, C. Tolga- Dayanç, Murat, "Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Birleşme, Devir ve Nev'i Değiştirme İşlemlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu", *Vergi Dünyası*, Sayı: 203, Temmuz 1998, ss. 98-108, s. 101.
Arı, Nihat, "Tasfiye, Devir ve Şekil Değiştirme Halinde Geçici Vergi", *Vergi Raporu*, Sayı: 56, Aralık-Ocak 2002, ss. 58-61, s. 60.

Yukarıdaki maddelerdeki şartlara uyulması durumunda, şekil değiştiren kurumun dönüşüm tarihi itibarıyla gizli yedeklerinin vergilendirilmesi söz konusu olamaz, sadece dönüşüm tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilir.¹¹⁹

3.5.2. Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşmesinde Vergilerin Etkileri

Kuruluşlarındaki pratiklik nedeniyle müteşebbisler tarafından tercih edilen limited şirketler bazı dezavantajları nedeniyle sonradan anonim şirket şekline dönüştürülmektedirler.

Son yıllarda, anonim şirketlerin bazı vergisel ve hukuksal avantajlarının ön plana çıkması nedeniyle limited şirketlerin anonim şirketlere dönüşmeleri yaygınlaşmaya başlamıştır.

Limited şirketler ile karşılaştırıldığında anonim şirketlerin başlıca avantajları şunlardır:¹²⁰

- Limited şirket ortaklık paylarının devri gelir vergisine tabi iken, anonim şirket hisselerinin devri bazı şartların varlığı halinde gelir vergisine tabi değildir,
- Limited şirketin bir ortağı icra takibine uğradığında alacaklı, şirketin fesih ve tasfiyesini isteyebilir. Anonim şirketlerde ise sadece borçlunun şirketteki temettü alacağı ile hisse senedinin kendisi takip konusu olabilir,
- Anonim şirketler % 51 ile karar alabilir. Limited şirketlerde ise çoğu zaman oybirliği veya 2/3 gerekir. Örneğin çok küçük paylı bir ortak sermaye artışını her zaman engelleyebilir,
- Anonim şirketler tahvil, finansman bonusu vb. gibi borçlanma araçları ihraç edebilirken, limited şirketler ise bu imkandan yoksundur,

¹¹⁹ Apak, Talha, “Sermaye Şirketlerinde Nev’i Değişikliği (Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşmesi veya Anonim Şirketin Limited Şirkete Dönüşmesi)”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 66, Ocak-Şubat-Mart 2004, ss. 61-70, s. 65.

¹²⁰ Bingöl, Mehmet, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşümü”, *Yaklaşım*, Sayı: 86, Şubat 2000, ss. 206-210, s. 206-207.
Bingöl, Mehmet, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşümü”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 160, Aralık 1994, ss. 32-35, s. 32-33.

- Anonim şirket hisseleri hamiline yazılı olabilir. Limited şirket iştirak paylarında ise böyle bir imkân yoktur,

- Limited şirket ortakları şirketten tahsil edilemeyen kamu borçları yönünden şahsi mal varlılarıyla doğrudan doğruya sorumludurlar. Bu çerçevede Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'a göre takibe muhatap olurlar. Anonim şirketlerde ise şirket ortaklarının böyle bir sorumlulukları yoktur,

- Başka bir şirket ile birleşme veya başka bir şirkete devir durumunda veya kullanılmayan rüçhan haklarının primli olarak satışı suretiyle yeni ortak alma ve benzeri işlemlerde anonim şirketler limited şirketlere göre avantajlar ve kolaylıklar arzeder,

- Halka açılmak için anonim şirket statüsünde olmak gerekir,

- Limited şirketlerde organizasyon tesisinde ve yetki devrinde güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Limited şirketin anonim şirkete dönüştürülmesinde; öncelikle şirketlerin, şekil değiştirme kararının sermayeyi temsil eden ortakların üçte ikisinin onayı ile alınması gerekmektedir.

Limited şirketin ana sözleşmesinde gerekli değişiklikler yapılır, bu değişiklikler ortaklar tarafından imzalanır ve notere onaylatılır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından incelenen ana sözleşme son hali ile ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus limited şirketin, anonim şirkete çevrilmesi durumunda, sermayesi anonim şirketler için öngörülen asgari sermayenin altında ise, sermayenin anonim şirketlerin asgari sermaye düzeyine yükseltilmesi gerekir.¹²¹

Ayrıca, anonim şirketler en az beş ortak tarafından kurulabilen sermaye şirketleridir. Limited şirketler ise en az iki ortak ile kurulabilmektedirler. Bu sebeple bir limited şirketin anonim şirkete dönüştürülme işlemlerine başlanmadan önce limited şirket ortaklarının beş kişiye çıkartılması dönüşüm sırasında kolaylık sağlayacaktır.¹²²

¹²¹ Uslu, Ozan, “Ticaret Şirketlerinde Birleşme-Devir-Bölünme-Nevi Değiştirme Esasları ve Vergisel Boyutu”, http://www.alomaliye.com/ozan_uslu_birlesme_devir.htm, 14 Aralık 2004.

¹²² Kumkale, Rüknettin, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşmesi”, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_ltd_as_donus.htm, 25 Ağustos 2005.

3.5.3. Anonim Şirketin Limited Şirkete Dönüşmesinde Vergilerin Etkileri

TTK md. 553’de anonim şirketlerin limited şirkete çevrilebilmesi için gerekli şartlar sayılmıştır. Bu maddeye göre; bir anonim şirket tasfiye edilmeden şu şartlar altında limited şirkete çevrilebilir:

- Limited şirket esas sermayesinin anonim şirket esas sermayesinden az olmaması,
- Anonim şirketin pay sahiplerine şirket sözleşmesiyle tespit edilmiş şekle uygun olarak yapılacak bir ilanla, sahip oldukları payların itibari değerlerine kadar limited şirketin esas sermayesine iştirak imkanının verilmesi,
- Bu suretle iştirak edecek kimselerin koyacakları paylar tutarının, anonim şirketin esas sermayesinin en az üçte ikisine karşılık gelmesi.

Bir anonim şirketin limited şirkete dönüştürülmesinde dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:¹²³

- Bir anonim şirketin limited şirkete dönüştürülme işlemleri sırasında ortak sayısında (Limited şirketin anonim şirkete dönüşümünde anonim şirket’in 5 ortaklı olma gereğindeki gibi) bir sıkıntı oluşmayacaktır,
- Anonim şirketler için istenilen asgari sermaye tutarı limited şirketler için istenilen asgari sermaye miktarından fazla olduğu için anonim şirketin limited şirkete dönüştürülme işlemlerinde sermaye miktarında da bir sıkıntı olmayacaktır.

Anonim şirketlerin bazı hukuksal sorunlarının (ortak sayısı, sermaye şartları, genel kurullar, denetimler gibi) ön plana çıkması nedeniyle anonim şirketlerin, limited şirketlere dönüşmesi söz konusu olabilmektedir. Anonim şirketlerin limited şirketlere dönüşmesi halinde vergi avantajları bulunmakla birlikte, anonim şirketlerin limited şirketlere dönüşmesini hukuksal nedenlerde etkilemektedir.

¹²³ Kumkale, Rüknettin, “Anonim Şirket’in Limited Şirket’e Dönüşmesi”, http://www.alomaliye.com/ekim_05/ruknettin_kumkale_as_ltd_donus.htm, 27 Ekim 2005.

3.5.4. Şahıs İşletmesinin Limited Şirkete Dönüşmesinde Vergilerin Etkileri

Limited şirketler, bir şahıs işletmesini devir alarak kurulabilirler. Bu durumda şahıs işletmesinin sahibi veya ortakları, limited şirkete işletmelerinin öz sermayesi kadar paya sahip olacaklardır. Şahıs işletmesinin sahipleri limited şirkette bu işletmenin öz sermayesinden daha fazla tutarda pay sahibi olabilirler ancak daha az miktarda pay sahibi olamazlar.

GVK md. 81/2'ye göre, şahıs işletmesinin bir sermaye şirketine vergilendirilmeden dönüşebilmesi için bilânço usulüne göre defter tutması gerekmektedir.

Vergiden muaf olarak devir yapılabilmesi için aranılan şartlar şunlardır:¹²⁴

- Kazancı bilanço esasına göre tespit edilen ferdi bir işletmenin bilançosunun bu sermaye şirketine aktif ve pasifiyle devir olması gerekmektedir.
- Devir alan şirketin bilançosuna, devir olunan şahıs işletmesinin bilançosu aynen geçmelidir.
- Devir edilen şahıs işletmesini sahip veya sahiplerinin şirketten devir bilançosuna göre hazırlanan öz sermaye tutarında ortaklık payı alması zorunludur.

Ferdi işletmelerin sermaye şirketlerine dönüşümleri, GVK md. 81/2'ye uygun olarak yapıldığı takdirde değer artış kazancı hesaplanması yapılmayacak ve bu devir vergiden muaf olacaktır. Aksi takdirde, kanuna aykırı olarak yapılacak devir işlemleri vergiye tabi olacaktır.

Kazancı bilânço esasına göre tespit edilen ferdi bir işletmenin GVK md. 81/2'ye göre tüm aktif ve pasif ile birlikte bütün olarak bir sermaye şirketine devir edilmesi halinde bu devir KDV md. 17/4'e göre KDV'den istisna olmaktadır. Bu şartlara aykırı olarak yapılacak devir KDV'ye tabi olacaktır.

¹²⁴ Kumkale, Rüknettin, “Şahıs İşletmesinin Limited Şirkete Dönüştürülmesi”, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_sahis_islet.htm, 15 Ağustos 2005.

KDV md. 17/4'deki istisna hükmünden yararlanabilmek için ferdi işletmenin aktif ve pasifiyle bütün halinde bir sermaye şirketine devri, GVK md. 81/2'deki şartlara göre yapılmalıdır.

Görüldüğü gibi şahıs işletmelerinin limited şirkete dönüşmesinde vergisel avantajlar bulunmaktadır. Şahıs işletmelerinin sermaye şirketlerine dönüşmesini vergiler etkilemektedir.

4. SERMAYE ŞİRKETLERİNE ÖZGÜ VERGİ DÜZENLEMELERİ

Sermaye şirketlerine özgü vergi düzenlemeleri aşağıdaki gibidir.

4.1. Değer Artışı Kazançları

GVK mük. md. 80'e göre, aşağıda yazılı mal ve hakların elden çıkarılmasından doğan kazançlar değer artışı kazançlarıdır.

1. İvazsız olarak iktisap edilenler, ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç, menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar (Üç aylık süreyi bir yıla kadar çıkartmaya veya tekrar kanuni süreye kadar indirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.).

2. 70 inci maddenin birinci fıkrasının (5) numaralı bendinde yazılı hakların (ihtira beratları hariç) elden çıkarılmasından doğan kazançlar.

3. Teklif haklarının ve ihtira beratlarının müellifleri, mucitleri ve bunların kanuni mirasçıları dışında kalan kimseler tarafından elden çıkarılmasından doğan kazançlar.

4. Ortaklık haklarının veya hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar.

5. Faaliyeti durdurulan bir işletmenin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasından doğan kazançlar.

6. İktisap şekli ne olursa olsun (ivazsız olarak iktisap edilenler hariç) 70 inci maddenin birinci fıkrasının (1), (2), (4) ve (7) numaralı bentlerinde yazılı mal (gerçek usulde vergiye tabi çiftçilerin zirai istihsalde kullandıkları gayrimenkuller dahil) ve

hakların, iktisap tarihinden başlayarak dört yıl içinde elden çıkarılmasından doğan kazançlar (Kooperatiflerin ortaklarına bu sıfatları dolayısıyla tahsis ettikleri gayrimenkulleri tahsis tarihinde ortak tarafından satın alınmış sayılır.).

Bu maddede geçen "elden çıkarma" deyimi, yukarıda yazılı mal ve hakların satılması, bir ivaz karşılığında devir ve temlik, trampa edilmesi, takası, kamulaştırılması, devletleştirilmesi, ticaret şirketlerine sermaye olarak konulmasını ifade eder.

Bir takvim yılında elde edilen değer artışı kazancının menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlananlar hariç, 6.000 YTL'si gelir vergisinden müstesnadır.

Faaliyetine devam eden ticari bir işletmenin kısmen veya tamamen satılmasından veya ticari işletmeye dahil amortismanına tabi iktisadi kıymetlerle birinci fıkra yazılı hakların elden çıkarılmasından doğan kazançlar ticari kazanç sayılır ve bunlara ticari kazanç hakkındaki hükümler uygulanır.

4.2. İştirak Kazançları İstisnası

Bir kurum başka bir kuruma sermaye koyarak iştirak etmektedir. Bu durumda sahip olduğu sermayesini başka bir kuruma koyan "iştirak eden (ana kurum)" diğeri başka bir kurumun sermayesini kabul eden "iştirak edilen (yavru kurum)" kurumlardan söz edilebilir. Bu durumda iştirak edilen yavru kurum önce kazancı elde edecek ve sonra bunu iştirak eden ana kuruma aktaracaktır.

İştirak edilen kurum elde ettiği kazancı dağıtmadan önce kurumlar vergisi ödeyecektir. İştirak edilen kurumda vergilendirilen kazancın ayrıca bir de iştirak eden kurumun vergi matrahına girip vergilendirilmesi durumunda çifte vergileme söz konusu olacaktır. Bu nedenle çifte vergilemeyi ortadan kaldırmak amacıyla "iştirak kazançları istisnası" yavru kurumda vergilendirilen kazancın ana kurumda da vergilendirilmesini önlemek amacıyla getirilmiştir¹²⁵.

¹²⁵ Şenyüz, a.g.e, s. 366.

İştirak kazançları istisnasından yararlanma şartları:

1. İştirak eden (ana kurum) ister tam ister dar mükellefiyet esasına göre vergilendirilmiş olsun mutlaka kurum olmalıdır.

2. İştirak edilen (yavru kurum) tam mükellefiyete tabi olmalıdır. Dar mükellef bir kurumdaki kâr payı alan kurumlar iştirak kazançları istisnasından yararlanamayacaklardır.

3. İştirak edilen kurumun vergiye tabi olması. İştirak edilen yavru kurumun vergiden muaf olması durumunda elde edilen iştirak kazançları, vergiden muaf olan yavru kurumda vergilendirilmeyeceği için kazancın ana kurumda da vergilendirilmemesi durumunda kazanç hiç vergilendirilmemiş olacaktır. Bu durumda yavru kurumda vergilendirilmeyen iştirak kazancının ana kurumda vergilendirilmesi gerekir.

4. İştirak eden kurum yavru kuruma sermaye ile ortak olmalıdır. Ana kurumun iştirak karşılığı olmayan gelirleri istisnadan yararlanamaz.

5. Ana kurumun elde ettiği kâr payının yatırım fonları katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde ettiği kâr paylarından olmaması gerekir. Yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde edilen kâr payları iştirak kazancı niteliğinde sayılmaktadır.

4.3. Yurt Dışı Kazançlar İstisnası

Yurt dışındaki belirli nitelikteki iştirak kazançlarının Türkiye'ye getirilmesi durumunda bu kazançlar vergi dışına çıkarılmıştır.

- Kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim veya limited şirket mahiyetindeki bir şirketin (esas faaliyet konusu finansal kiralama veya her nevi menkul kıymet yatırımı olanlar hariç) sermayesine, kazancın elde edildiği tarihe kadar devamlı olarak en az iki yıl süreyle % 25 veya daha fazla oranda iştirak eden kurumların, bu iştiraklerin kanunî veya iş merkezinin bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 20 oranında (esas faaliyet konusu finansman temini veya sigortacılık olanlarda en az, Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında) kurumlar vergisi benzeri vergi yükü

taşıyan ve en az % 75'i ticarî, ziraî veya serbest meslek kazancı niteliğinde olan kazançları üzerinden elde ettikleri ve elde edildiği vergilendirme dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer ettikleri iştirak kazançları (KVK md. 8/9).

- Kurumların yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimi temsilcileri (esas faaliyet konusu finansal kiralama veya her nevi menkul kıymet yatırımı olanlar hariç) aracılığı ile elde ettikleri ve iş yeri veya daimi temsilcinin bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az %20 oranında (esas faaliyet konusu finansman temini veya sigortacılık olanlarda en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında) kurumlar vergisi benzeri bir vergi yükü taşıyan ve en az % 75'i ticarî, ziraî veya serbest meslek kazancı niteliğinde olan ve elde edildiği vergilendirme dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihi takip eden üçüncü ayın sonuna kadar Türkiye'ye transfer ettikleri kazançları (KVK md. 8/10).

- Kazancın elde edildiği tarihte devamlı surette en az iki yıl süreyle aktif toplamının % 75 veya daha fazlası kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim veya limited şirket mahiyetindeki şirketlerin (esas faaliyet konusu finansal kiralama veya her nevi menkul kıymet yatırımı olanlar hariç) her birinin sermayesine en az % 25 oranında iştirakten oluşan tam mükellef anonim şirketlerin, kurum kazancının % 75 veya daha fazlasını oluşturması koşuluyla bu iştiraklerin kanunî veya iş merkezinin bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 20 oranında (esas faaliyet konusu finansman temini veya sigortacılık olanlarda en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında) kurumlar vergisi benzeri bir vergi yükü taşıyan ve en az % 75'i ticarî, ziraî veya serbest meslek kazancı niteliğinde olan kazançları üzerinden elde ettikleri ve elde edildiği vergilendirme dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer ettikleri iştirak kazançları (KVK md. 8/11).

Bu bent uyarınca istisna edilen kazançlar üzerinden, anonim veya limited şirket mahiyetindeki şirketlere dağıtılan kâr paylarından Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b/ii) numaralı alt bendi uyarınca

% 5'ten fazla bir oranda vergi kesintisi yapılmaz. Bakanlar Kurulu bu oranı sıfıra kadar indirmeye veya kanunî orana kadar artırmaya yetkilidir.

4.4. Çifte Vergilemeyi Önleme

Aynı matrah üzerinden aynı dönem içinde ve aynı nitelikli mükerrer vergi alınmasıdır. Bu şekilde iki defa vergi almak vergi adaletini ve eşitliğini bozmakta ve modern vergileme ilkelerine de ters düşmektedir. Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ile gelirin, ikamet veya kaynak ülkelerden yalnızca birinde vergilendirilmesi veya vergilendirme hakkının her iki ülke arasında bölüşülmesi konularında düzenlemeler yapılmakta ve bu yolla gelirin her iki ülkede birden vergilendirmesi engellenmektedir¹²⁶.

Türk vergi sisteminde çifte vergilemenin önlenmesi için iştirak kazançları istisnası getirilmiştir. İştirak kazançları istisnası yavru kurumda vergilendirilen kazancın ana bir kurumda ikinci defa vergilendirilmesini önlemek amacıyla getirilmiştir¹²⁷.

Türkiye’de GVK ve KVK yurt dışında ödenen vergilerin mahsubuna imkan verdiğinden, Türkiye’de ikamet edenler açısından çifte vergilendirme söz konusu değildir. Ancak Türkiye’de faaliyette bulunan ve ikametgahı bir başka ülkede bulunanlar açısından, aynı gelir unsuru için hem Türkiye’de hem de kendi ülkesinde iki defa vergi ödemek bazen kaçınılmaz olmaktadır.

Bir ülkeden diğer ülkeye hareket edecek yabancı sermaye, gideceği ülkede çifte vergilendirmenin önlenmesi için değiştirilmesi düşünülen iç mevzuat hükümlerini yeterli bir güvence olarak görmemekte; gideceği ülkenin siyasi ve ekonomik istikrarı ile birlikte kendisine uygulanacak vergi mevzuatının da istikrarlı olmasını arzulamaktadır. Türkiye için bu konuda yaşanan tereddütler çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ile giderilmektedir¹²⁸.

¹²⁶ Kalaycıoğlu, Şerafettin, *Çifte Vergilemenin Önlenmesi Anlaşmaları ve Türkiye Uygulaması*, <http://www.muhasibetr.com/makaleler/03.asp>, 18 Nisan 2006

¹²⁷ Şenyüz, a.g.e, s. 366.

¹²⁸ Kara, Çetin, “Uluslararası Çifte Vergilendirme Ve Türkiye’nin Akdettiği Anlaşmalar”, *Maliye Dergisi*, Sayı 120, Eylül-Aralık 1995, ss. 54-93, s.54.

Çifte vergilendirme sorununu çözmek için Türkiye'nin ağırlıklı olarak kullandığı yöntem Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarıdır. Ülkeler arasında karşılıklı olarak yapılan anlaşmalarla çifte vergilendirme sorunu çözülmektedir¹²⁹.

4.5. Örtülü Kazanç ve Transfer Fiyatlaması

Günümüzde önemi artan küresel ekonomik faaliyetler ile birlikte çok uluslu şirketlerinde önemi artmıştır. Çok uluslu şirketler çeşitli ülkelerdeki işlemleri nedeniyle elde edecekleri kârları düşük göstererek ödeyecekleri vergileri azaltmaya çalışacaklardır. Çok uluslu şirketlerin yürüttüğü sınır ötesi ekonomik faaliyetler nedeniyle ülkeler vergi düzenlemelerini gözden geçirmek zorunda kalmaktadırlar.

Transfer fiyatlaması, bir ticari işletmenin kendi bölümleri ya da kolları arasındaki mal ve hizmet satışlarında uyguladığı fiyat olarak tanımlanabilir¹³⁰. Transfer fiyatlamasının önemi, transfer fiyatındaki herhangi bir değişikliğin, gelirin ve dolayısıyla verginin hangi ülkede tahakkuk edeceğinden kaynaklanmaktadır¹³¹.

Uluslar arası şirketlerin transfer fiyatlaması yoluyla kendi kaynaklarını ülkeler arasında diğer ülkeler aleyhinde yeniden oluşturması ya da dağıtması, ilgili ülkelerin sadece egemenlik güçlerinin zayıflamasına değil, bunun yanında milli gelirin, işsizlik oranının, tüketici fiyatlarının, üretim giderlerinin ve ödemeler dengesinin de olumsuz etkilenmesine neden olur¹³².

Transfer fiyatlaması yöntemleri ise; karşılaştırmalı kontrol dışı işlem yöntemi, satış fiyatı yöntemi, maliyet artı yöntemi, kâr bölüşüm yöntemi ve karşılaştırılabilir kâr yöntemidir.

- Karşılaştırmalı kontrol dışı işlem yöntemi, kontrollü bir mal ve hizmet transferi işleminde uygulanan fiyatı, benzer şartlar altında gerçekleşmiş ancak bağımsız, kontrol dışı mal ve hizmet transferi işlemindeki fiyat ile karşılaştırır. Eğer iki fiyat arasında

¹²⁹ Ertürk, Cihat, AB Sürecinde Çifte Vergilendirme Sorunu, http://www.bilgiyonetiimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=595, 19 Nisan 2006.

¹³⁰ Aktaş, Mehmet, *Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 211.

¹³¹ Dicle, Berk, "Vergi Uygulamaları Açısından Transfer Fiyatları", *Vergi Dünyası*, Sayı: 163, Mart 1995, ss. 31-39, s. 32.

¹³² TOBB, *Vergilendirmede Global Eğilimler: AB ve Türk Vergi Sistemi* (Özel İhtisas Komisyonu Raporu), Mayıs 2001, s. 22.

farklılık varsa bu durum ilgili kuruluşlar arasında gerçekleşen mal ve hizmet transferine ilişkin ticari ve finansal koşulların emsal bedel ilkelerine uygun olmadığının işareti olarak değerlendirilebilir ve bağımsız ve kontrol dışı işleme uygulanan fiyat, kontrollü işlemlere uygulanabilir¹³³.

- Satış fiyatı yöntemi, grup içi transfer edilen bir mal ve hizmetin grup dışına ya da nihai tüketiciye satışında uygulanan fiyattan uygun bir kâr marjı indirilir. Kâr marjının indirilmesi sonucunda bulunan transfer fiyatı grup içi transfer işleminde geçerli olması gereken piyasa fiyatıdır.

- Maliyet artı yöntemi, bu yöntemde satış fiyatı yöntemine benzer bir biçimde fakat ters yönlü bir şekilde transfer fiyatı belirlenir. Bu durumda grup içi transfere konu olan bir mal ve hizmetin alış fiyatına (maliyetine) piyasa koşullarının ve üstlenilen işlevlerin ışığında uygun bir kâr marjı eklenerek transfer fiyatına ulaşılır. Bu yöntem, yarı mamul malların bağlı işletmeler arasında satılmasında ve hizmet ifalarında etkilidir¹³⁴.

- Kâr bölüşüm yöntemi, OECD düzenlemelerine göre kâr bölüşüm yönteminde grup içi işlemlerden elde edilen kâr, bu işlemlerle işletmenin bölümleri arasında, grup dışı işlemlerden elde edilen kârın işletmenin ilgili bölümleri arasında bölüştürülmesi temel alınmıştır.

Bu yöntemde, bir ya da daha fazla sayıdaki grup içi işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı ya da zararındaki dağıtımın emsallerine uygun olup olmadığı değerlendirilir. Bu değerlendirme, kontrol altındaki her vergi mükellefinin faaliyet kârı ya da zararına yaptığı katkının göreceli değerine göre yapılır¹³⁵.

- Karşılaştırılabilir kâr yöntemi, ABD tarafından geliştirilen bu yöntemde, aynı koşullar altında benzer iş faaliyetlerinde bulunan çok uluslu şirketlerden bağımsız

¹³³ Ferhatoğlu, Emrah, *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Sistemlerine Etkisinin Avrupa Birliği-Türkiye Açısından İncelenmesi*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2005, s. 14.

¹³⁴ Soydan, Billur Yatlı, “Çok Uluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 91, Nisan 1996, s. 108.

¹³⁵ Kapusuzoğlu, Tuncay, “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D’de Yapılan Yasal Düzenlemeler II, *Vergi Dünyası*, Sayı: 215, Temmuz 1999, ss. 89-108, s. 29.

faaliyet gösteren şirketlerin (grup dışı şirketlerin) objektif kârlılık ölçüsüne dayanılarak grup içi işlemlerin emsallere uygunluğu değerlendirilir¹³⁶.

4.5.1. Mevcut Durum

Türk vergi sisteminde kapsamlı bir transfer fiyatlama mevzuatı yer almamaktadır. Ancak, uluslar arası transfer fiyatlama sisteminin temel bazı özelliklerini içeren örtülü sermaye ve örtülü kazanç müesseseleri KVK md. 16 ve 17’de yer almaktadır¹³⁷.

KVK md. 16’ya göre; kurumların aralarında dolaylı, dolaysız bir şirket ilişkisi veya devamlı ve sıkı bir iktisadi ilişki bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yapılan istikrazlar, teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu istikrazlarla kurumun öz sermayesi arasındaki nispet emsali kurumdakine nazaran bariz bir fazlalık gösterirse, mezkur istikrazlar örtülü sermaye sayılır.

Örtülü kazanç ise, KVK md. 17’de düzenlenmiş, transfer fiyatlaması ile doğrudan ilgili bir düzenlemedir. Örtülü kazanç müessesesi ile işletmelerin sahipleriyle, ortaklarıyla ya da ilgili olduğu kişilerle örtülü işlemler yapmak suretiyle, şirketlerin kârlılıklarını etkilemeleri ve böylelikle ödenecek vergileri değiştirebilmeleri engellenmek istenmektedir¹³⁸.

KVK md. 17’ye göre aşağıdaki hallerde, kazanç tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtılmış sayılır:

- Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacek derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa;

¹³⁶ Kapusuzoğlu, a.g.m., s. 28.

¹³⁷ Aktaş, a.g.e., s. 211.

¹³⁸ Güner, M. Fatih, Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri, *E-Yaklaşım*, Sayı: 14, Eylül 2004.

- Şirket, 1 numaralı fıkra yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;

- Şirket, 1 numaralı fıkra yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verirse;

- Şirket, ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve furuundan ve 3. dereceye kadar (dahil) kan ve sıhri hısımlarından şirketin idare meclisi başkan veya üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa.

İşletmelerin faaliyetleri sonucu örtülü kazanç aktarımının olup olmadığının anlaşılması için KVK md. 17’de sayılan unsurların toplu olarak gerçekleşmesi gerekir. Buna göre ;

- Sadece şirket niteliğindeki kurumlar, 15/3 ve 17. maddelere göre tarhiyata konu olabilirler,

- Kazancın örtülü sayılabilmesi için bu kazancı elde edenin şirket ile bir ilişkisinin bulunması gerekmektedir,

- İşlemin alım, satım, imalat, inşaat, hizmet, kiralama veya kiraya verme, ödünç para alma veya verme yahut ücret ödeme işlemi olması ve işlem bedelinin emsaline nazaran göze çarpacak derecede düşük veya yüksek olması gerekmektedir.

KVK’na göre örtülü kazancın dağıtılabileceği kişiler;

- Şirket ortakları,
- Şirket ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler,
- Şirketin idaresi bakımından bağlı bulunduğu gerçek kişiler,
- Şirketin denetimi bakımından vasıtalı, vasıtasız olarak bağlı bulunduğu kişiler,
- Şirketin sermayesi bakımından vasıtalı, vasıtasız olarak bağlı bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler,

- Şirketin nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler olarak sayılmıştır. Ayrıca örtülü kazancın dağıtımına konu olabilecek kişilerin 4 numaralı bent ile kapsamı genişletilmiştir. Bu bent ile ortaklardan veya bunların eşleri ile usul ve furuundan ve 3. dereceye kadar (dahil) kan ve sıhri hısımlarından, şirketin idare meclisi başkan ve üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlar olarak belirlenmiştir.

4.5.2. Öngörülen Durum

Bu günlerde TBMM gündeminde bulunan KVK Tasarısı Taslağı ile KVK'da transfer fiyatlaması ile ilgili düzenlemeler yapılması planlanmaktadır. Bu düzenleme ile transfer fiyatlaması vergi mevzuatımıza girmiş olacaktır. KVK Tasarısı Taslağı md. 13 ile KVK md. 17'nin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı şeklinde değiştirilmesi planlanmaktadır.

KVK Tasarısı Taslağı md. 13'e göre;

- Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır,

- Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir,

- İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfûzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dahil kan bağı olanlar ve sıhrî hısımları da ilişkili kişi sayılır,

- Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan

edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır,

- Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder,

- Kurumlar, ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, aşağıdaki yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit eder:

a) Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi: Bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade etmektedir.

b) Maliyet artı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade etmektedir.

c) Yeniden satış fiyatı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kr düşülerek hesaplanmasını ifade etmektedir.

) Emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği diğer yöntemleri kullanabilir.

- Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kağıtlar olarak saklanması zorunludur,

- İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanacak fiyat veya bedelin tespitine ilişkin yöntemler, mükellefin talebi zerine Maliye Bakanlığı ile anlaşılarak belirlenebilir. Bu şekilde belirlenen yöntem, 3 yılı aşmamak üzere anlaşmada tespit edilen süre ve şartlar dahilinde kesinlik taşır,

- Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, bu düzeltmenin yapılması için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır,

- Transfer fiyatlandırması ile ilgili usuller Bakanlar Kurulunca belirlenir.

4.6. Amortisman

Amortisman, iktisadi işlemlere dahil gayrimenkuller, makine ve tesisler, demirbaşlar, gayri maddi haklar gibi değerlerin, aşınma ve yıpranma, vade ve yararlanma sürelerinin sona ermesi ve uğradıkları değer kayıplarının yeniden sağlanması amacıyla yapılan bir muhasebe işlemidir.

İşletmede bir yıldan fazla kullanılan yıpranma, aşınma veya kıymetten düşme etkisi altında kalan gayrimenkullerin ve gayrimenkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetlerin, alet, edevat, mefruşat, demirbaş ve sinema filmlerinin VUK'un değerlendirme hükümlerine göre belirlenen değerlerinin, yine VUK'da belirtilen esaslar ve sürelerle göre yok edilmesidir.

Amortisman ayırma yöntemleri şunlardır:

a- Normal Amortisman Yöntemi

Normal amortisman, eşit tutarlı amortisman, basit amortisman gibi kavramlarla da ifade edilmektedir. Amortismanı tabi varlığın değerine sabit bir oranın uygulanması ile hesaplanır. Bir başka yol da maddi duran varlık değerinin faydalı ömür (tahmini kullanılma süresi) sayısına bölünmesidir. Faydalı ömrün sonunda hurda değerinin olması düşünüüyorsa, amortisman, belirlenen hurda değer düşüldükten sonra kalan varlık değeri üzerinden hesaplanır.

VUK md. 315'e göre; mükellefler amortismanı tabi iktisadi kıymetlerini, bu kıymetlerin faydalı ömrüne göre Maliye Bakanlığı'nca tespit ve ilan edilecek oranlar

üzerinden itfa ederler. İlan edilecek oranların tespitinde iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri dikkate alınır.

Mükellefler kullandıkları iktisadi kıymetlerin amortisman oranlarını % 20'yi geçmemek üzere serbestçe belirleyebilmektedirler.

b- Azalan Bakiyeler Yöntemi

Bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerden isteyenler, amortismanına tabi iktisadi kıymetleri için azalan bakiyeler yöntemini kullanarak amortisman ayırabilirler.

VUK mük. md. 315'e göre; her yıl üzerinden amortisman hesaplanacak değer, önceden ayrılmış olan amortismanlar toplamının indirilmesi suretiyle tespit olunacak ve enflasyon düzeltilmesi yapılan dönemlerde, üzerinden amortisman ayrılacak değer, amortismanına tabi iktisadi kıymetin düzeltilmiş değerinden daha önce ayrılmış amortismanlar toplamının taşınmış değerleri indirilmek suretiyle tespit edilecektir. Bu yöntemde amortisman süresi normal amortisman oranlarına göre hesaplanacak ve bu sürenin son yılına devreden bakiye değer, o yıl içinde tamamen yok edilecektir.

Bu yöntemde uygulanacak amortisman oranı % 50'yi geçmemek üzere normal amortisman oranının iki katıdır.

Azalan bakiyeler usulünün uygulanmasında;

- Her yıl, üzerinden amortisman hesaplanacak değer, önceden ayrılmış olan amortismanlar toplamının indirilmesi şeklinde bulunur,

- Bu usulde uygulanacak amortisman oranı % 40'ı geçmemek üzere normal amortisman oranının iki katıdır. Normal amortisman oranı % 20 olduğuna göre azalan bakiyeler usulüyle amortisman ayrılmasında oran % 40 olacaktır.

- Bu usulde amortisman süresi normal amortisman oranlarına göre hesaplanır. Bu sürenin son yılına devreden bakiye değer, o yıl tamamen yok edilir.

Azalan bakiyeler usulü, iki kat amortisman ayırmaya ve dolayısıyla fazla gider yazmaya olanak sağlayan bir yöntemdir.

Azalan bakiyeler yöntemini sadece bilanço esasına göre defter tutan mükellefler uygulayabilir. Azalan bakiyeler yöntemine göre iktisadi kıymetlerin amortismanına tabi tutulması, amortisman süresini etkilememektedir¹³⁹.

¹³⁹ Kızılot, “*Vergi Avantajları*”, a.g.e, s. 23-24.

SONUÇ

Ülkemizde şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri farklı şekilde vergilendirilmektedir. Şahıs şirketleri vergi açısından ayrı bir hukuki varlık olarak kabul edilmemektedir. Bu şirketlerin kazançları ayrıca vergilendirilmemekte ve kazanç ortaklar üzerinde gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Sermaye şirketlerinin sağladığı kazançlar ise “kurum kazancı” olarak değerlendirilir ve kurumlar vergisine tabi tutulur. Sermaye şirketlerinin kazançları kurum bünyesinde vergilendirildikten sonra ayrıca bu şirketlerin ortaklarına dağıtılan kâr payları ortakların geliri olarak kabul edilmekte ve ayrıca gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Vergi, işletmelerin kuruluş aşamasından itibaren göz önünde bulundurmaları gereken bir faktördür. Bir işletmenin öz kaynak niteliğindeki dönem kârı üzerinden ödenecek verginin miktarı ve dolayısıyla da işletmede alıkonulan kârın büyüklüğü, gelir vergisine ve kurumlar vergisine tabi olmayı gerektiren durumların her birinde farklı olmaktadır ve işletmelerin finansman veya sermaye yapısı tercihleri de gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için farklılıklar gösterecektir.

Yatırım kararlarını girişimcilerin ileride elde edilecek gelire ilişkin beklentilerinin belirlemesi durumunda, işletme vergilerinin, özellikle kâr üzerinden alınan vergilerin yatırım faaliyetini daraltıcı yönde etkilediği kabul edilmekte, vergi oranlarının artırılması özellikle riski yüksek olan yatırımların yapılmasını engellemektedir.

Büyük şirketlerin, belirli bir ölçeğin üstünde azalan verim kanununun etkisini göstermesiyle hantal bir yapılanmaya düşmekten kurtulmak, gelişen iş durumuna göre aynı şirketler topluluğu içinde iş bölümü ve uzmanlaşmaya gitmek, üretim, dağıtım ve pazarlama sürecinin farklı aşamalarını ayrı birimler olarak örgütlemek gibi ekonomik faaliyetlerde verimlilik ve rasyonelliği sağlayıcı amaçları gerçekleştirebilirler.

Tüm malvarlığının aktarılması yoluyla bölünmede, münfesih hale gelen kurumun sadece bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilip, doğrudan

doğruya bölünmeden doğan kârlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez. Hisse değişiminde de, hisse değişiminden doğan karlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez.

Vergi kanunlarımıza göre gelir vergisi mükelleflerinin vergi yükünün fazla olması ve kurumlaşmanın sağlanması amacıyla şahıs şirketlerinin sermaye şirketlerine dönüşmesi halinde bu şirketler vergisel yönden daha avantajlı bir hale gelmektedirler.

Şahıs şirketleri; sermayelerini güçlendirmek, diğer firmalarla rekabet edebilmek, sermaye piyasası olanaklarından ve kurumlar vergisi teşviklerinden yararlanmak gibi amaçlarla faaliyetlerine son verip başka şirketlere devrolmakta ya da başka şirketlerle birleşmektedirler.

İşletmelerin bu şekilde kurumlaşmaları vergi kanunlarında yapılan düzenlemelerle de teşvik edilmektedir. Şahıs şirketlerinin sermaye şirketlerine dönüşümleri, GVK md. 81'e uygun olarak yapıldığı takdirde değer artış kazancı hesaplanması yapılmayacak ve bu devir vergiden muaf olacaktır.

Kaynak ve imkânlar bakımından belirli büyüklükleri gerektiren hedefleri gerçekleştirmek isteyen kurumların ekonomik güçlerini bir araya getirme ihtiyacı kendi aralarında birleşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde, birden fazla kurumdaki mali ve teknik potansiyelin en uygun şekilde kullanılması ile optimal verimin sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca şirketler birleşerek birim maliyetlerini azaltabilirler. Bu sebeplerin yanında şirketler birleşerek vergisel avantajlar da sağlarlar.

Şirketlerin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan birleşme kârı, devrolan kurumun bilânçosundaki aktif kıymetlerin cari değeriyle dikkate alınmasından doğmaktadır. Devir halinde kârın hesaplanması, aktif kıymetlerin değer artışından oluşan gizli yedeklerin vergilendirilmesinin birleşilen kurum bünyesinde gerçekleşeceği tarihte yapılmak üzere ertelenmesi anlamına gelir.

Devir işleminde vergileme, birleşme işleminden sonra birleşilen kuruma devredilen kıymetlerin bu kurum tarafından değerlendirilmesi aşamasına ertelenerek bir vergi erteleme sağlanmaktadır. Şirketler kuruluşlarından sona ermelerine kadar her aşamada vergilerle karşı karşıyadırlar. Şirketlerin kuruluş aşamasından sona erme aşamasına kadar vergiler şirket kararları üzerinde önemli etkilere sahiptirler.

Ülkemizin AB'ye üyelik çalışmaları sürecinde Türk Vergi Sistemi'nde bazı değişiklikler yapılmaktadır. Şirketlerin vergilendirmesi ile ilgili olarak AB ülkelerine ve ABD'ye baktığımızda, vergiye tabi gelirin belirlenmesi ve vergilendirme açısından bazı farklılıklar vardır. AB ülkeleri ve ABD'de, şirketlerle ilgili olarak transfer fiyatlaması, zararların geçmiş mali yıl kârlarından mahsup edilmesi, amortisman süreleri, kontrol edilen yabancı şirketler gibi ülkemiz mevzuatında bulunmayan bazı farklı uygulamalar bulunmaktadır.

Ülkemizde de vergi sistemimizin AB'ye uyumu sürecinde bazı değişiklikler yapılmaktadır. Bu günlerde meclis gündeminde bulunan Kurumlar Vergisi Kanunu Taslağında yukarıdaki farklılıklardan bazıları ile ilgili düzenlemeler yapılması düşünülmektedir.

Bu günlerde meclis gündeminde bulunan KVK Taslağında, kontrol edilen yabancı şirket uygulaması, vergi cennetleri ile mücadele, yurtdışında ödenen vergilerin mahsubu, tasfiye, devir ve bölünme işlemleri, yurtdışı iştirak kazançları istisnası ve transfer fiyatlaması ile ilgili değişiklikler öngörülmektedir.

Kontrol edilen yabancı şirket uygulamasında, yurtdışında vergisiz ya da düşük oranlı vergi uygulayan ülkelerde kurulu olan ve Türkiye'de yerleşik kurumlar tarafından kontrol edilen şirketlerin kârlarının belli şartların varlığı halinde dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaksızın Türkiye'de vergiye tabi olacağı öngörülmektedir.

Vergi cennetleri ile mücadelede, zararlı vergi rekabetine yol açan ülkelere yerleşik olan ya da faaliyette bulunan kurumlara yapılan her türlü ödemeler üzerinden yüksek oranda vergi kesintisi yapılması öngörülmektedir.

Yurtdışındaki iştiraklerde ödenen gelir ya da kurumlar vergisinin mahsubuna imkân verilmekte ve yurtdışında ödenen vergilerden mahsup edilemeyen tutarların üç yıl süre ile devredilmesine imkân tanınmaktadır.

Tasfiye, bölünme, devir ve hisse değişiminde yapılması planlanan değişikliklerle, devir ve tam bölünme sureti ile infisah eden şirketlerin kullanılamayan zararlarının devralan ve bölünen şirkette kullanılması için şartlar ağırlaştırılmıştır.

Yurtdışı iştirak kazançları ile ilgili olarak da, yurtdışı iştirakteki pay oranı % 25’den % 10’a düşürülmektedir. İştirak hissesini elde tutma süresi iki yıldan bir yıla indirilmektedir. Yurtdışı iştirakin ilgili ülkede tabi olması gereken asgari vergi oranı % 20’den % 15’ e düşürülmektedir. Yurtdışı iştirak kazançlarının en az % 75’inin ticari, zirai ve serbest meslek kazancı niteliğindeki kazançlardan oluşması şartı kaldırılmaktadır.

Transfer fiyatlaması ile ilgili olarak ise, kurumlar vergisindeki örtülü kazanç dağıtımı hükmü önemli ölçüde değiştirilmiş, transfer fiyatlaması konusundaki OECD rehberi esas alınmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abaç, Selçuk, *Kurumlar Vergisi Üzerine Bir İnceleme*, Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, İstanbul, 1974.
- Abbasoğlu, M. Nadi, “Kurumlarda Tasfiye, Birleşme ve Devir Hükümlerine Genel Bir Bakış: Kurumlarda Birleşme (II)”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 1991/5, ss. 18-25.
- Akbulak, Yavuz, “Birleşme, Devir ve Bölünmede Vergi”, *Mali Pusula*, Sayı: 9, Eylül 2005, ss. 67-69.
- Akçayol, Emriye, “Bölünme ve Hisse Değişimi İşlemlerinin Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Raporu*, Sayı: 63, Mart 2003, ss. 89-104.
- Akgüç, Öztin, *Vergilerimizin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkileri*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975.
- Aktaş, Mehmet, *Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Alptürk, Ercan, “Şirket Evliliklerinin Hukuksal, Finansal ve Vergisel Boyutu”, *Maliye ve Sigorta Yorumları*, Sayı: 404, 15 Kasım 2003, ss. 73-80.
- Alpugan, Oktay, *Küçük İşletmeler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi, Trabzon, 1988.
- Altundal, Fuat, “Şirket Birleşmelerinde Özellik Arzeden Konular”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 175, Nisan 2003, ss. 67-74.
- Alver Cemil, *Adi Şirket ve Ticaret Kanunu Genel Esasları*, Gaye Matbaacılık, Ankara, 1991.
- Amcham Germany, *Guideline for Corporate Taxes in Germany*, http://www.amcham.de/fileadmin/user_upload/Business_services/Guideline_for_Corporate_Taxes_in_Germany.pdf, 3. 23 Mart 2006.
- Ansay, Tuğrul, *Anonim Şirketler Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 319, Ankara, 1973.
- Ansay, Tuğrul, *Çağdaş Anonim Şirketlerin Sorunları ve Türk Anonim Şirketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1971.
- Apak, Talha, “Sermaye Şirketlerinde Nev’i Değişikliği (Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşmesi veya Anonim Şirketin Limited Şirkete Dönüşmesi)”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 66, Ocak-Şubat-Mart 2004, ss. 61-70.

- Apak, Talha, “Tasfiye Halinde ve Tasfiye Sonunda Kurumların Vergilendirilmesi”, http://www.alomaliye.com/talha_apak_tasfiye.htm, 15 Aralık 2004.
- Arasa & De Miquel, Advocats Associats, *Foreign Investments in Spain Main Commercial and Tax Aspects*, Barcelona, October 2000, 22 Haziran 2005.
- Arı, Nihat, “Tasfiye, Devir ve Şekil Değiştirme Halinde Geçici Vergi”, *Vergi Raporu*, Sayı: 56, Aralık-Ocak 2002, ss. 58-61.
- Arıkan, Zeynep, “Şirket Hukuki Yapısının Seçiminde Vergilendirmenin Rolü ve Önemi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 1, İzmir, 1998, ss. 67-81.
- Arpacı, Altar Ömer, “Anonim Şirketlerde Bölünme”, *Yaklaşım*, Sayı: 146, Şubat 2005, ss. 85-93.
- Arpacı, Altar Ömer, “Kurumların Avantajlı Birleşme Şekli: Devir Müessesesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 178, Temmuz 2003, ss. 63-74.
- Arpacı, Altar Ömer, “Vergi Erteleme Müesseselerinden Biri Olarak Şirketlerin Devri-I”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 148, Ocak 2001, ss. 58-62.
- Arslan, Mehmet, “Şahıs Şirketlerinin ve Limited Şirketlerin Anonim Şirkete Dönüşmesi Halinde Uygulanan Vergi Avantajları ve Uygulaması”, *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 57, Eylül 1997, ss. 71-83.
- Arslanlı, Halil, *Limited Şirketler*, Eğitim Yayınları, İstanbul, 1969.
- Ateşli, D. Erkan, “Anonim Şirketin Kanuni Temsilcisinin Ödenmemiş Vergi Borçları Karşısındaki Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 94, Ekim 2000.
- Bağdınlı, İ. Halil, “Anonim Şirketlerde Kanuni Temsilciler ile Ortakların Vergisel Sorumluluğu”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 119, Ağustos 1998, ss. 59-71.
- Bahar, Cevdet Okan, “Anonim Şirketlerin Sona Ermesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı:263, Temmuz 2003, ss. 151-154.
- Bakırcı, Aykut, “4684 Sayılı Kanun Çerçevesinde Birleşme, Devir ve Bölünme Halinde Zarar Mahsubu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 265, Eylül 2003, ss. 94-99.
- Bakırcı, Aykut, “Tam Bölünme”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 257, Ocak 2003, ss. 96-107.
- Bakırcı, Fehim, “Bütçe Politikalarının Mikroekonomik Etkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Ekim 2001, ss. 43-59.
- Berman, Daniel M., - Pavin, Gregory G., *Doing Business in the United States of America*, 2005, http://www.thelenreid.com/practice/Doing_Business_in_the_USA.pdf, 10 Mayıs 2006.

- Bildirici, Ziyaettin, *Ticari İşletmelerin Hukuki Yapısı Üzerinde Vergilerin Etkileri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 177, İ.İ.B.F. Yayınları No: 41, Eskişehir, 1986.
- Binatlı, Yusuf Ziya, *İşletme Hukuku*, B.İ.T.İ.A. Yayınları No: 30, Ankara, 1978.
- Bingöl, Mehmet - Kumuşoğlu, A. Cihat, “Kurumlarda Tasfiye Karı ve Tespiti”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 28, Aralık 1983.
- Bingöl, Mehmet, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşümü”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 160, Aralık 1994, ss. 32-35.
- Bingöl, Mehmet, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşümü”, *Yaklaşım*, Sayı: 86, Şubat 2000, ss. 206-210.
- Birindelli&Associati, *Legal and Tax Guidelines for Foreign Investors in Italy*, 2004, <http://www.italianembassy.org.cn/Legal%20and%20tax%20guidelines-eng-2004.pdf>, 26 Kasım 2005.
- Birkaş, Hasan, *Ticaret Şirketleri ve Tatbikat*, İstanbul Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1982.
- Birkaş, Hasan, *Ticaret Şirketleri ve Tatbikat*, İstanbul Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1987.
- Bkr, *Doing Business in Germany*, <http://www.kooijenpartners.nl/pdf/germany.pdf>, 2000, 11 Ekim 2005.
- Borioli&Colombo Associati, *Doing Business in Italy*, 1 March 2005, <http://www.ditrag.it/pdf/Doing%20Business.pdf>, 19 Aralık 2005.
- Bozkuş, A. Tuncer, “Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarının İşletmelerin Hukuki Yapısının Belirlenmesindeki Etkileri”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 34, Haziran 1984.
- Brigham, F. Eugene, *Finansal Yönetimin Temelleri*, Cilt: 2, Ankara, 1996.
- Bulutoğlu, Kenan, “Kurumlar Vergisi Üzerine Bir Deneme”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 20, Sayı: 1-4, Ekim 1958-Temmuz 1959, ss. 199-227.
- Bulutoğlu, Kenan, *Vergi Politikası*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1962.
- Can, İsmail, “Ferdî İşletmelerin Devri-Şirketlerin Nev’i Değiştirmesi ve Birleşme-Devir”, *Vergi Sorunları*, 1983/IV.
- Candan, Turgut, *Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu*, Maliye ve Hukuk Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2006.
- Canoğlu, Mehmet Ali, “Tasfiye ve Birleşme Hallerinde Sonuçlar Dönem Kârı veya Zararı Dışında Ayrı Hesaplarda İzlenmelidir”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 164, Nisan 1995, ss. 3-15.
- Cemalcılar, İlhan ve Diğerleri, *İşletmecilik Bilgisi*, Kalite Matbaası, Ankara, 1976.

- Corporate Tax System in Italy*, Turin, January 2004,
http://www.itemb.se/economy/docs/corporate%20tax_E&Y.pdf, 28
Ağustos 2005.
- Country Profile: Germany*,
<http://www.rowbotham.com/knowledgenet/countryprofiles/germany.pdf>, 03 Şubat 2006.
- Çelik, Feride – İpekçi, Nizam, *Şirketler Hukuku Uygulaması*, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1985.
- Çelik, Celal, “ABD’de Şirket Devir ve Birleşmelerinde Vergi ve Muhasebe Konuları”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 234, Şubat 2001, ss. 64-68.
- Çevik, Orhan, *Limited Şirketler*, Nüve Matbaası, Ankara, 1976.
- Çilingir, Ali İhsan Özgür, “Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerin Birleşmesinde Külli Halefiyet İlkesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 252, Ağustos 2002, ss. 144-147.
- Dağüstün, Serdar, “Anonim Şirketlerin Kuruluş İşlemleri ve Tekdüzen Hesap Planına Göre Muhasebeleştirilmesi”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 369, 15 Ocak 1996, ss. 90-95.
- Demiroğlu, Mehmet, “İşletme Devirlerinde ve Faaliyetin Terkinde Amme Alacağının Güvenceye Alınması Açısından Bir Öneri”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 219, Kasım 1999, ss. 62-67.
- DfkInternational, *Doing Business in Italy*, October 2004,
http://www.dfkintl.com/uploaded_files/documents/94_53_DoingBusinessItaly.pdf, 25 Ekim 2005.
- Dicle, Berk, “Vergi Uygulamaları Açısından Transfer Fiyatları”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 163, Mart 1995, ss. 31-39.
- Dinç, Murat, “*Şirket Birleşmeleri*”,
<http://www.angelfire.com/co2/muratdinc/sayfa2.html>, 22 Ağustos 2005
- Doğrusöz, A. Bumin, “Anonim ve Limited Şirket Ortaklarının Şirket Borçlarından Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 139, Temmuz 2004, ss. 22-24.
- Doğrusöz, A. Bumin, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (I-Tam Bölünme)”, *Yaklaşım*, Sayı: 107, Kasım 2001, ss. 38-49.
- Doğrusöz, A. Bumin, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (II-Kısmî Bölünme)”, *Yaklaşım*, Sayı: 108, Aralık 2001, ss. 31-40.
- Doğrusöz, A. Bumin, “Türk Vergi Hukukunda Şirket Bölünmesi ve Hisse Değişimi (III-Hisse Değişimi)”, *Yaklaşım*, Sayı: 109, Ocak 2002, ss. 18-23.
- Doing Business in France*,
http://www.investinfrance.org/France/DoingBusiness/db_2004_taxation_en.pdf, 2004, 30 Eylül 2005.

- Doing Business in Germany*, 07/2005,
http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/guide_germany.PDF, 24 Aralık 2005.
- Domaniç, Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, Cilt: I, Temel Yayınları, İstanbul, 1988.
- Eastofengland International, *Doing Business*,
http://www.eeia.com/pdf/DoingBusiness_03.pdf, 29 Kasım 2005.
- Edizdoğan, Nihat - Özker, A. Niyazi, *Türk Vergi Sistemi*, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.
- Erdem, Hayreddin, “Vergi Hukuku Yönünden Tasfiye, Birleşme ve Devir”, *Yaklaşım*, Sayı: 53, Mayıs 1997.
- Erem, Turgut S., *Ticaret Hukuku Prensipleri*, Cilt: II, Hilal Matbaacılık, İstanbul, 1979.
- Erem, Turgut S., *Ticaret Hukuku Prensipleri*, Yörük Matbaası, İstanbul, 1965.
- Ergülen, Güneri - Erdem, Hayreddin, *Vergi Avantajları*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 1998.
- Erimez, Rüştü, *Vergilerimizin İşletmelerin Finansman Güçleri Üzerindeki Etkileri Açısından Uygulamada Karşılaşılan Başlıca Sorunlar*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975.
- Ernst&Young, *Doing Business in the United Kingdom*, June 2001,
[http://www.ey.com/global/download.nsf/Channel_Islands/Doing_Business_in_the_UK/\\$file/DBI_UK.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/Channel_Islands/Doing_Business_in_the_UK/$file/DBI_UK.pdf), 13 Haziran 2005.
- Ertürk, Cihat, AB Sürecinde Çifte Vergilendirme Sorunu,
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=595, 19 Nisan 2006.
- Fàbregas Mercadé and Co, *Doing Business in Spain*, Madrid, January 2005,
http://www.hawcpa.com/pdf/Doing_Business_in_Spain-Feb05.pdf, 14 Mart 2006.
- Federal Ministry of Economics and Technology, *Corporate Taxes in Germany*, An Overview for Foreign Investors, 2. Edition, November 2001,
http://www.invest-in-germany.de/upload_files/20031015163600_Corporate_Taxes_in_Germany.pdf, 22 Şubat 2006.
- Ferhatoğlu, Emrah, *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Sistemlerine Etkisinin Avrupa Birliği-Türkiye Açısından İncelenmesi*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2005.
- Gerçek, Adnan, “Limited Şirketlerde Kanuni Temsilciler ve Ortakların Vergi Borcundan Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 83, Kasım 1999.
- Göç, Süleyman, “Kollektif Şirketlerde Kuruluş, Temsil ve Ortakların Sorumluluğu”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 87, Aralık 1995, ss. 7-16.

- Göktaş, Abdulkadir, “Dünyada ve Türkiyede Şirket Birleşmeleri ve Hukuksal Boyutu”, *Yaklaşım*, Sayı: 108, Aralık 2001, ss. 112-121.
- Gönenli, Atilla, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2181, İstanbul, 1976.
- Gönenli, Atilla, *Vergi İle İşletme Kararları Arasındaki İlişkiler*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1975.
- Gropp, Reint E., “Local Taxes And Capital Structure Choice”, *International Tax and Public Finance*, Volume: 9, Number:1, January 2002, ss. 51-71.
- Groupe Fiduciaire Kreston, *Doing Business in France*, <http://www.kreston.com/Doing%20Business%20in%20France%203.2005.pdf>, 25 Nisan 2006.
- Gündoğdu, Tamer - Kılâç, M. Akif, “Tasfiye İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi”, *Vergi Raporu*, Sayı: 62, Aralık-Ocak 2003, ss. 47-60.
- Gündüz, N. Kemal - Perçin, Necati, “Kurumların Devri Halinde Vergilendirme”, *Vergi Sorunları*, Sayı:134, Kasım 1999, ss. 62-74.
- Güner, M. Fatih, Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri, *E-Yaklaşım*, Sayı: 14, Eylül 2004.
- Güneser, Gürcan, “Şirket Devirlerinde Vergisel Sorunlar”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 111, Aralık 1997, ss. 16-20.
- Güneş, İsmail Hakkı - Akbıyık, Ali Arslan, “Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından İşletmelerde Vergili Birleşmeler”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 56, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/56%20MALİ%20ÇÖZÜM/56%20İ.%20HAKKI%20GÜNEŞ%20-%20A.%20ARSLAN%20AKBIYIK%20.doc>, 20 Ekim 2005.
- Güneş, İsmail Hakkı - Akbıyık, Ali Arslan, “Birleşmeler (II) Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından İşletmelerde Vergisiz Birleşmeler”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 57, Ekim-Kasım-Aralık 2001, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/57%20MALİ%20ÇÖZÜM/25-%2057%20H.%20GÜNEŞ%20-%20A.%20AKBIYIK%20.doc>, 20 Haziran 2005.
- Han, Oya - Alâ, Serdar, *Şirket Yapıları ve Kuruluş Aşamaları*, KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi, Ankara, 2005.
- Harriss, C. Lowell, “İşletmelerin Vergilendirilmesi ve İktisadi Kalkınma”, *Maliye Enstitüsü Konferansları*, Ondokuzuncu Seri, İstanbul, 1969, ss. 23-44.

- Hlb, *Doing Business in Germany*, London, January 2004,
http://www.hlb.com/dbifiles/dbi_pdf/DBI%20Germany%20A4.pdf, 25 Ekim 2005.
- Horne, James C. Van, *Financial Management and Policy*, Tenth Edition, Prentice Hall, New Jersey, 1995.
- Italy Country Profile*,
<http://www.rowbotham.com/knowledgenet/countryprofiles/italy.pdf>, 16 Şubat 2006.
- Ivc House; *Spain - Country Profile*, Madrid, 2002,
<http://www.rowbotham.com/knowledgenet/countryprofiles/spain.pdf>, 20 Ekim 2005.
- İmregün, Oğuz, *Ticaret Hukuku*, A. Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 9, Ankara, 1984.
- İpekçi, Nizam, *Şirketler Hukuku İlkeleri*, Olgaç Basım Yayım Dağıtım, Ankara, 1986.
- İsmmmo, *İstanbul Serbest Muhasebeci Ticari Mevzuat İşlemleri ve Uygulaması*, İSMMMO Yayını, Yayın No: 51, 2004.
- Jacobs, Otto H. - Spengel, Christoph - Finkenzeller, Martin - Roche, Matthias, "Company Taxation in the New EU Member States", Second Edition, July 2004, Manheim,
[http://www.ey.com/global/download.nsf/International/EU_Tax_2004/\\$file/EU_Tax_2004.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/International/EU_Tax_2004/$file/EU_Tax_2004.pdf), 20 Haziran 2005.
- Kalaycıoğlu, Şerafettin, *Çifte Vergilemenin Önlenmesi Anlaşmaları ve Türkiye Uygulaması*, <http://www.muhasibetr.com/makaleler/03.asp>, 18 Nisan 2006.
- Kaplan, Mürsel Ali, "Birleşme, Devir Ya da Nev'i Değişikliği Hallerinde Yatırım İndiriminden Yararlanmak Mümkün Müdür?", *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 486, 1 Aralık 2000, ss. 43-46.
- Kapusuzoğlu, Tuncay, "Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D'de Yapılan Yasal Düzenlemeler II, *Vergi Dünyası*, Sayı: 215, Temmuz 1999, ss. 89-108.
- Kara, Çetin, "Uluslararası Çifte Vergilendirme Ve Türkiye'nin Akdettiği Anlaşmalar", *Maliye Dergisi*, Sayı: 120, Eylül-Aralık 1995, ss. 54-93.
- Karayalçın, Yaşar, *Ticaret Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973.
- Kavak, Ahmet, *Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2005.
- Kıcalı, İlker, "Kollektif Şirketlerin Vergi Borçları ve Ortaklarının Sorumluluğu", *Vergi Dünyası*, Sayı: 260, Nisan 2003, ss. 62-64.

- Kısa, Yaşar, “Şirketlerin Birleşme ve Devirleri”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 137, Mayıs-Ağustos 2001, ss. 46-53.
- Kızılot, Şükrü - Eyüpgiller, Saygın, *Ticaret Şirketleri Muhasebesi Vergilendirilmesi Hukuku ve Mevzuatı*, Savaş Yayınları, Ankara, 1989.
- Kızılot, Şükrü, “Vergi Avantajları”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Bahar 1999, ss. 19-66.
- Kızılyallı, Hüsnü, *Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.
- Kışhalı, Yunus, *Şirketler Muhasebesi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1998.
- Koca, Hakan, “Tasfiyesine Başlanan Kurumlarda Hesap Döneminin Başlangıcından Tasfiyeye Giriş Tarihine Kadar Oluşan Kazancın Vergilendirilmesi ve Bir Sorun”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 119, Ağustos 1998, ss. 73-79.
- Konor, Vedat, “Anonim Şirketlerde Birleşme ve Devir”, *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 54, Haziran 1997, ss. 43-63.
- Kökey, Yalçın, “Kurumlar Vergisi Açısından Şirketlerin Tasfiyesi ve Vergisel Durumları”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 12, Ağustos 1982.
- Kumkale, Rüknettin, “Anonim Şirket’in Limited Şirket’e Dönüşmesi”, http://www.alomaliye.com/ekim_05/ruknettin_kumkale_as_ltd_donus.htm, 27 Ekim 2005.
- Kumkale, Rüknettin, “Limited Şirketin Anonim Şirkete Dönüşmesi”, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_ltd_as_donus.htm, 25 Ağustos 2005.
- Kumkale, Rüknettin, “Şahıs İşletmesinin Limited Şirkete Dönüştürülmesi”, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_sahis_islet.htm, 15 Ağustos 2005.
- Kurnaz, Gül Arslan, “4684 Sayılı Kanunla Getirilen Yasal Düzenlemeler İle Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Devir, Bölünme ve Hisse Değişimi”, *Vergi Raporu*, Sayı: 54, Ağustos-Eylül 2001, ss. 17-22.
- Kurumlar Vergisi Rehberi*, Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, İstanbul, 2005.
- Latham & Watkins, *Taxation of Business Operations in France*, A Brief Overview, May 2004, http://www.lw.com/resource/Publications/_pdf/pub1204_1.pdf, 18 Temmuz 2005.
- Latham & Watkins, *Taxation of Business Operations in Germany*, A Brief Overview, May 2004, http://www.lw.com/resource/Publications/_pdf/pub1204_1.pdf, 18 Temmuz 2005.

- Latham & Watkins, *Taxation of Business Operations in the United Kingdom*, A Brief Overview, August 2004,
http://www.lw.com/resource/Publications/_pdf/pub1204_1.pdf, 18 Temmuz 2005.
- Maç, Mehmet - Yalçın, Uğur Nabi - Büyükyaka, Cüneyt, “Sermaye Şirketlerinde Tasfiye”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 64, Temmuz Ağustos Eylül 2003,
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/64MaliCozum/06-%2064%20MEHMET%20MAÇ%20.doc>, 20 Ağustos 2005.
- Maden, Muhsin, “Şirketler, Şirket Ortakları ve Gelir Vergisi”, *E-Yaklaşım*, Sayı: 21, Nisan 2005.
- Main Commercial and Tax Aspects*, Barcelona, October 2000, 22 Haziran 2005.
- “Mergers (Şirket Birleşmeleri)”,
http://www.cvtr.net/makale/haber.asp?id=26274&kose=is_trend, 22 Mart 2005.
- Mgi Audicon&Partners, *Doing Business in Spain*, Madrid, 05.10.2005,
<http://www.mgiworld.com/doingbusiness/dbiSpain2005.pdf>, 23 Ocak 2006.
- Mimaroğlu, Sait Kemal, *Ticaret Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.
- Nemli, Arif, *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikası*, Y. Güryay Matbaası, İstanbul, 1979.
- Nexia Deutschland Gmbh, *Doing Business in Germany*, London, July 2003,
<http://www.dhpg.com/eng/pdf/DoingBusinessInGermanyJuly2003.pdf>, 15 Haziran 2005.
- Nexia International, *Doing Business in France*, December 2002,
www.nexia.com/publications_pdf/doing_business_in_publications/dbi_france_2003.pdf, 18 Temmuz 2005.
- Odak, Sabri, “Limited Şirketlerde Devir ve Birleşme”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 70, Ocak-Şubat-Mart 2005, ss. 237-249.
- Oluç, Mehmet, *İşletme Organizasyonu ve Yönetimi*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1963.
- Onsun, Kemal Şükrü, *Ticaret Şirketler*, Yeni Matbaa, Ankara, 1949.
- Önen, Z. Sacit, “Kurumlar Vergisi, Ekonomik Etkileri ve Yansıma İmkanları”, *Vergi Dünyası CD’si*, Aralık 1988.
- Özbalcı, Yılmaz, “4684 Sayılı Kanun’da Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 241, Eylül 2001, ss. 11-19.
- Özdemir, Ahmet, “Anonim ve Limited Şirketlerin Kısmi Bölünmeleri”, *Maliye ve Sigorta Yorumları*, Sayı: 412, 15 Mart 2004, ss. 148-152.

- Özel, Salih, “Birleşen Sermaye Ortaklıklarında Vergi Avantajları”, *Yaklaşım*, Sayı: 142, Ekim 2004, ss. 19-28.
- Özel, Salih, “Şirket Birleşmeleri ve Vergi İlişkisi”, *Yaklaşım*, Sayı: 155, Kasım 2005, ss. 12-17.
- Özen, Necat, “Anonim ve Limited Şirketlerde Kısmi Bölünme İşlemlerinin Usul ve Esasları”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 182, Kasım 2003, ss. 36-40.
- Özer, İlhan, *Türk Vergi Sisteminin Geliştirilmesi*, Güneş Matbaacılık, Ankara, 1974.
- Özpehriz, Niyazi, “Türk Vergi Sisteminde Bölünme ve Hisse Değişimi”, *Vergi Dünyası*, Sayı:273, Mayıs 2004, ss. 68-79.
- Özyürek, Mustafa, “Şirket Devirlerinde İştirak Hissesi ve Gayrimenkul Satışlarında İstisna Uygulaması”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 52, Temmuz-Ağustos-Eylül 2000, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/52%20MALİ%20ÇÖZÜM/02%20-%2052%20MUSTAFA%20ÖZYÜREK.doc>, 21 Mayıs 2005.
- Palamut, Mehmet Emin, “Ticari İşletmelerde Kurumlaşma”, *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, Sayı: 234, 15 Ağustos 1985, ss. 57-59.
- Palamut, Mehmet Emin, “Ticari İşletmelerin Sermaye Şirketlerine Dönüştürülmelerinin Mali Avantajları”, *İşveren*, Cilt: XXI, Sayı: 7, Nisan 1983, ss. 3-5.
- Perçin, Necati, “Adi Şirketler Hakkında Genel Hükümler ve Adi Şirketlerin Borçlar Kanunu ve Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 61, Ekim Kasım Aralık 2002, <http://www.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/61%20MALİ%20ÇÖZÜM/07-61%20NECATİ%20PERÇİN.doc>, 20 Şubat 2005.
- Pkf International Limited, *Doing Business in the USA*, 2001, <http://www.pkftexas.com/images/pkf/Documents/DoingBusinessintheUSA.pdf>, 05 Mayıs 2006.
- Pkf International, *Doing Business in Italy*, 2003, [http://www.pkf.com/Web/pkfweb.nsf/art/9F3C9B553F11F36486256BF3003274AF/\\$FILE/DoingBusinessinItaly2003.pdf](http://www.pkf.com/Web/pkfweb.nsf/art/9F3C9B553F11F36486256BF3003274AF/$FILE/DoingBusinessinItaly2003.pdf), 19 Şubat 2006.
- Poroy, Reha - Tekinalp, Ünal - Çamoğlu, Ersin, *Ortaklıklar Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1975.
- Poroy, Reha - Tekinalp, Ünal - Çamoğlu, Ersin, *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1984.
- Pricewaterhousecoopers, *Şirket Yönetici ve Ortaklarının Şahsi Sorumlulukları*, Kasım 2004, <http://www.pwc.com/tr/tur/ins-sol/publ/tax/sahsisorumluluklar.pdf>, 23 Mart 2006.

- Pricewaterhousecoopers, “*Şirket Birleşmelerinin Vergisel Boyutları*”,
www.vergiportali.com/yayinlar.asp, 25 Nisan 2005.
- R.G. Tarih: 08.03.1995 Sayı: 22221.
- R.G. Tarih: 21 Eylül 2004 Sayı: 25590.
- R.G. Tarih: 21 Eylül 2004 Sayı: 25590.
- Sabuncuoğlu, Zeyyat - Tokol, Tuncer, *İşletme I-II*, Furkan Ofset, Bursa, 1997.
- Sabuncuoğlu, Zeyyat - Tokol, Tuncer, *İşletme*, Furkan Ofset, Bursa, 2003.
- Sağlam, Erdoğan, “Birleşme Halinde Amortisman ve Yeniden Değerleme Uygulaması”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 197, Ocak 1998, ss. 53-59.
- Sanders, Squire, *Doing Business in England*,
http://www.ssd.com/files/tbl_s29Publications%5CFileUpload5689%5C9052%5CDoing%20Business%20in%20England%20.pdf, 11 Mart 2006.
- Saraçoğlu, Fatih, *İşletmelerin Vergilendirilmesi ve Kurumlaşma*, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 2004.
- Sarılı, Mustafa Ali, *Türk Vergi Hukukunda Sorumluluk*, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2004.
- Sarıtaş, Mehmet - Ergüneş, İsmail, “Birleşme, Devir ve Bölünme Müesseselerinin Zarar Mahsubu Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 242, Ekim 2001, ss. 145-149.
- Sayılgan, Güven - Doğan, Mustafa, “Neden Artan Vergi Oranları İşletmeleri Borçla Finansmana Özendirir?”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 52, Mart 2005, ss. 28-38.
- Seviğ, Veysi, “Kurumlarda Devir İşlemleri ve Devredene Verilecek Hisse Senetleri”, *Yaklaşım*, Sayı: 95, Kasım 2000, ss. 62-65.
- Seviğ, Veysi, “Şirket Birleşme Sözleşmelerinin Hukuki Özelliği”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 274, Haziran 2004, ss. 31-35.
- Sezgi, Önder, “Bölünme, Birleşme ve Hisse Devri İşlemlerinde Yapılan Son Düzenlemeler”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 243, Kasım 2001, ss. 85-95.
- Sipahioğlu, Hürol, “Anonim ve Limited Şirketlerde Tasfiye”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 400, 1 Mayıs 1997, ss. 57-63.
- Sipahioğlu, Y. Hürol, “Anonim ve Limited Şirketlerde Birleşme ve Devir İşlemleri”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 398, 1 Nisan 1997, ss. 50-60.
- Soydan, Hakkı Y., *Şirketler Muhasebesi*, B.İ.T.İ.A. İşletme Fakültesi Yayını No: 16, Bursa, 1982.
- Soydan, Billur Yathı, “Çok Uluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 91, Nisan 1996.
- Soygür, Nevin, *Şirketler Hukuku*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1989.

- Şanver, Salih, *İşletme Vergiciliği ve Türk Vergi Sistemi*, Başaran Matbaası, İstanbul, 1968.
- Şeker, Sakıp “Şahıs Şirketlerinde Kazancın Vergilendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 133, Ekim 1999, ss. 7-19.
- Şenyüz, Doğan, *Türk Vergi Sistemi*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Şimşek, C. Tolga - Dayanç, Murat, “Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Birleşme, Devir ve Nev’i Değiştirme İşlemlerinin Katma Değer Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 203, Temmuz 1998, ss. 98-108.
- Tan, Mehmet, “Kurumlar Vergisi Dışındaki Vergiler Yönünden Nevi Değişikliği ve Bu Konuda İki Adet Mukteza”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 171, Aralık 2002, ss. 19-24.
- Tarakçı, Hızır, “Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Nev’i Değiştirme (II)”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 115, Mart 1991.
- Tarakçı, Hızır, “Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Nev’i Değiştirme (I)”, *Vergi Dünyası CD’si*, Sayı: 114, Şubat 1991.
- Taş, Metin, “Limited Şirket Ortaklarının Kamu Borçlarından Sorumluluğu”, *Yaklaşım*, Sayı: 76, Nisan 1999.
- Taşkıran, Tarık, “Tasfiye Halinde Mal ve Hizmet Alımı”, *Vergi Raporu*, Sayı: 11, Haziran-Temmuz 1994, ss. 35-37.
- Tatar, Tevfik - Üner, Mithat M., *İşletmecilik İlkeleri*, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1992.
- Taxation of Entities – Index of Major Topics Title*,
http://www.amcham.ch/usa/m_entities.htm. 12 Mayıs 2006.
- Tekil, Fahiman, *Şirketler Hukuku*, II. Cilt, Otağ Matbaacılık, İstanbul, 1978.
- Tekil, Fahiman, *Şirketler Hukuku*, Otağ Matbaacılık, İstanbul, 1981.
- Tekin Fazıl, “AET Ülkelerinde Şirket Kazançlarının ve Dağıtılan Kâr Paylarının Vergilendirilmesi”, *Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi*, Cilt: V, Sayı: 2, Haziran 1969, ss. 118-131.
- The American Chamber of Commerce in Jordan, *Doing Business in US*, 2005,
http://www.jaba.org.jo/pdf/Doing_Business_in_US.pdf, 07 Mayıs 2006.
- TOBB, *Vergilendirmede Global Eğilimler: AB ve Türk Vergi Sistemi* (Özel İhtisas Komisyonu Raporu), Mayıs 2001.
- Top, Zuhal, “Limited Şirketlerin Kuruluşunda ve Ana Sözleşme Değişikliklerinde Yeni Düzenlemeler”, *Yaklaşım*, Sayı: 130, Ekim 2003, ss. 258-263.

- Tosun, Kemal, “İşletmede Hukuksal Biçimin Seçimi ve Örgütlenmesinin Temel İlkeleri”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, İstanbul, 1975, ss. 1-13.
- Turhan, Salih, *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.
- Tüfekçioğlu, Nevzat, “Şirketlerin Birleşmesi ve İştirak İlişkisi”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 255, Kasım 2002, ss. 4-7.
- Tünel, S. Selman, “Birleşen ve Devrolan Firmaların Damga Vergisi Sorumluluğu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 264, Ağustos 2003, ss. 42-45.
- Tünel, S. Selman, “Genel Hatları İle Amerika Birleşik Devletlerinde Şirket Birleşmelerinin Hukuki Yapısı”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 225, Mayıs 2000, ss. 54-67.
- Tünel, S. Selman, “Genel Hatları İle Amerika Birleşik Devletlerinde Şirket Devir ve Birleşmelerinin Vergi Boyutu”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 228, Ağustos 2000, ss. 43-53.
- Türk, Hikmet Sami, *Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinde “Nevilerin Aynı Olması” Koşulu*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1986.
- Türkan, Ercan, *Türkiye’de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Firma Davranışları Üzerindeki Etkileri*, DPT Yayınları No: 2329, Ankara, 1993.
- Tüzün, Necat, *Şirketler Hukuku Dersleri*, Kalite Matbaası, Ankara, 1980.
- Uhy Deutschland AG, *Doing Business in Germany*, January 2004, http://www.lauer-partner.com/publikationen/doingbusiness_e.pdf, 03 Ocak 2005.
- Uhy Hacker Young, *Doing Business in the UK*, May 2005, http://www.uhy-uk.com/media/download/international/doing_business_2005.pdf, 21 Aralık 2005.
- Ulusoy, Yılmaz, *Mukayeseli Sermaye Şirketleri*, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, 1974.
- Ulusoy, Yılmaz, *Mukayeseli Şahıs Şirketleri*, Tisa Matbaacılık, Ankara, 1977.
- Ulusoy, Metin, *Şirketlerin Yeniden Yapılandırılması*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Ulusoy, Yılmaz, *Anonim ve Limited Şirketlerde Kar Dağıtımı ve Vergilendirme*, Olgaç Basım Yayım Dağıtım, Ankara, 1987.
- Uria&Menendez, *A Lawyer’s Guide to Doing Business in Spain*, Barcelona, August 2005, http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/guide_spain05.pdf, 21 Ekim 2005.
- Uslu, Ozan, “Limited ve Anonim Şirket Ortaklarıyla, Kanuni Temsilcilerin Şirketlerin Kamu ve Özel Borçlarından Doğan Sorumlulukları”, *E-Yaklaşım*, Sayı:28, Kasım 2005.

- Uslu, Ozan, “Ticaret Şirketlerinde Birleşme-Devir-Bölünme-Nevi Değişirme Esasları ve Vergisel Boyutu”, http://www.alomaliye.com/ozan_uslu_birlesme_devir.htm, 14 Aralık 2004.
- Ünal, Salih Zeki, “Limited Şirket”, *Vergi Raporu*, Sayı: 31, Ekim-Kasım 1997, ss. 34-40.
- Ünal, Mustafa, “Şirketlerde Tür Değişirme”, *Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: V, Sayı: 1, Mart 1984, ss. 229-238.
- Ünal, Mustafa, “Ticaret Şirketlerinde Nev’i Değişirme”, *İşveren Dergisi*, Cilt: XXII, Sayı: 3, Aralık 1983, ss. 5-11.
- Vural, Mahmut, “Vergi Hukukumuzda Adi Şirketler”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 62, Ekim 1986, ss. 48-57.
- Vural, İrfan, “Tasfiye Dönemi Sonunda Oluşan Devreden KDV’nin Akıbeti”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 205, Ekim 2005, ss. 117-121.
- Wasbrough, Veale, *A Guide to Doing Business in the UK for Non-UK Businesses*, Bristol, July 2005, <http://www.vwl.co.uk/services/Doing%20Business%20v5.pdf>, 20 Şubat 2006.
- Whitehill, Horwath Clark, *Taxation in the United Kingdom*, February 2006, <http://www.horwathcw.com/publications/taxintheUK.pdf>, 30 Nisan 2006.
- Yazıcıoğlu, Adil, “Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Yönünden Birleşme, Devir ve Nev’i Değişirme İşlemleri”, *Vergide Gündem*, Ocak 2004, http://www.vergidegundem.com/publication_paper.asp?publication_paper_id=5&page_id=1, 27 Ekim 2005.
- Yıldırım, Ali Haydar – Kolotoğlu, Olcay, *Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu-Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nevi Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Yıldız, Seyfi - Ünsal, Hilmi, “Türkiye ve Avrupa Birliğinde Şirket Bölünmeleri ve Vergilendirme Karşısındaki Durumu”, *Mali Çözüm*, Sayı: 72, Temmuz Ağustos Eylül 2005, ss. 210-229.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı :		Yenice		05.01.1979
Öğr.Gördüğü Kurumlar :		Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	:	1992	1995	Mehmet Bodur Lisesi
Lisans	:	1996	2000	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Yüksek Lisans	:	2001	2003	Uludağ Üniversitesi
Doktora	:	2003	-	Uludağ Üniversitesi
Medeni Durum	:	Evli		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi:	:	İngilizce İyi		
Çalıştığı Kurum (lar)	:	Başlama ve Ayrılma Tarihleri	Çalışılan Kurumun Adı	
	1.	2000	2002	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
	2.	2002	-	Uludağ Üniversitesi
Yurtdışı Görevleri	:	-		
Kullandığı Burslar	:	-		
Aldığı Ödüller	:	-		
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar:	:	-		
Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri	:	-		
Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler	:	-		
Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:	:	-		
Yayımlanan Çalışmalar	:	- Gümüş, E.; Türkiye’de Serbest Bölgeler ve 5084 Sayılı Kanun Sonrasında Serbest Bölgelerde Vergi Uygulamaları, Vergi Dünyası, Sayı: 276, Ağustos 2004. - Gümüş, E.; Vergi Dairelerine Yapılan Bildirimlerde Elektronik İmza Uygulaması, Vergi Sorunları, Sayı:193, Ekim 2004. - Gümüş, E.; Vadesinde Ödenmeyen Vergi Borçları İle İlgili Olarak Vergi İdaresinin Uygulamaları, Vergi Sorunları, Sayı: 201, Haziran 2005. - Gümüş, E.; Defter, Kayıt ve Belgeler Çerçevesinde Yapılan Vergi Denetiminde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri, Vergi Dünyası, Sayı: 287, Temmuz 2005.		

- Gümüş, E.; Vergilendirme Yetkisi ve Vergilendirme İle İlgili Hükümet Tasarrufları, **Vergi Dünyası**, Sayı: 290, Ekim 2005.
- Gümüş, E.; Vergi İncelemedinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri İle Vergi İnceleme Elemanlarının Yetki ve Sorumlulukları, **Mali Çözüm**, Sayı: 72, Temmuz-Ağustos-Eylül 2005.
- Gümüş, E.; Gümrük Vergi Borcu Nedeniyle Yurt Dışına Çıkış Yasağı Uygulaması, **Vergi Sorunları**, Sayı: 206, Kasım 2005.
- Gümüş, E.; Defter, Kayıt ve Belgeler Çerçevesinde Yapılan Vergi Denetiminde Karşılaşılan Sorunlar, **E-Akademi**, Sayı:45, Kasım 2005.
- Gümüş, E.; Damga Vergisinde Mütteselsil Sorumluluk, **Vergi Dünyası**, Sayı: 294, Şubat 2006.
- Gümüş, E.; Vergi Kaçakçılığı Suçunda Paraya Çevirme ve Erteleme, **Vergi Dünyası**, Sayı: 296, Nisan 2006.

Diğer

:

Tarih-İmza
Adı Soyadı